

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

BJØRNST. BJØRNSEN
GRO-TID

MED INNLEDNING OG OPLYSNINGER
AV
HALVDAN KOHT

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG

BJØRNSTJERNE BJØRNSON
Efter maleri av frk. Schreiber 1857.

BJØRNSTJERNE L BJØRNSON

BREV

FØRSTE SAMLING: GRO-TID
BREV FRA ÅRENE 1857—1870

UTGIT AV
HALVDAN KOHT

I. 1857—1861

KRISTIANIA OG KJØBENHAVN
GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG

1912

BJØRNSTJERNE BJØRNSON

GRO-TID

BREV FRA ÅRENE 1857—1870
MED INNLEDNING OG OPLYSNINGER

UTGIT AV
HALVDAN KOHT

I. 1857—1861

KRISTIANIA OG KJØBENHAVN
GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG

1912

INNHOLD

	Side
Forord	VII
Innledning	XIII
Brev-adressater	LXXXI
Brev	1
Oplysninger.	345

ILLUSTRASJONER

Bjørnstjerne Bjørnson..	I
Faksimile av brev 19. jan. 1858..	XV
Clemens Petersen	XXII
Faksimile av brev 3. april 1870	LXXIII
» » » 13. mars 1857..	5
Karoline og Bjørnstjerne Bjørnson..	66
Ditmar Meidell.	121
Karoline og Bjørn Bjørnson	129
Porträtgruppe fra Rom	239

FORORD.

Bjørnson fik i 1877 fra etatsråd Edvard Collin spørgsmål om han kunde få lov å trykke de brevene Bjørnson hadde skrevet til H. C. Andersen. Da svarte Bjørnson:

«Skal nogle af mine breve delvis trykkes (og jeg havde aldrig tænkt, at noget af dem kunde have den værdi, og jeg tænker det ikke ænnu; men eders vilje ske!), så bér jeg *Dem* at sidde lagrætte over dem og ikke lade mig begå dumheder, som jeg kan spares for, såsom det kan være nok med dem, jeg ikke har kunnet undlade at begå. — — — — Vær mig nu en god man, og vær på den annen side ikke *rød* på mine vægne; ti det lønner, skam, ikke umagen.»

Da jeg efter opfordring av fru Karoline Bjørnson. påtok mig det hverv å samle og utgi brev fra Bjørnstjerne Bjørnson, var jeg på forhånd viss på at disse brevene måtte ha et stort værd, både psykologisk og literært, og det sannet sig da også fort. Men opgaven viste sig tillike å ha vanskeligheter av mange slag.

For det første blev brevmængden snart så vældig — den gik op ikke bare i hundreder, men i tusender, hvert brev ofte en hel avhandling —, så det var let å skjønne den kunde fylle mange bind, om en så bare gjorde et

VIII

utvalg av de viktigste brev. Jeg bestemte mig derfor til, for det første bare å gi en samling av brevene fra ungdomstiden og de første manndomsår, og her frembød året 1871 sig som det første naturlige skille både i Bjørnsons åndsutvikling og i hans brevsifte.

Men så reiste det sig en lang række med spørsmål om hvad som av disse brevene burde og kunde bli trykt. Bjørnson gav i brevene ofte så uforbeholdne og djerve uttryk for sine skiftende tanker og stemninger, så det mange ganger kunde synes uret både mot ham og mot andre å la dem komme frem for almenheten. Han bad selv en gang Clemens Petersen brænne «Breve fra denne Tid» (I 180), og om Petersen ikke opfyllte hans bøn, så har jeg holdt det for en skyldighet, ikke å ta med i utgaven de meddelelser fra hans intime sjæleliv som han dermed tænkte på. Men på den andre siden har jeg holdt mig til hans egne ord om ikke å være altfor ræd på hans vegne. Og jeg har gjort det i den faste tro, at en mann som Bjørnson — ja i grunnen hvert eneste menneske — vil stå sig på å få sit sjæleliv lagt åpent og sant i dagen. Om han så har gjort eller sagt nogen «dumheter», blir han os dog til syvende og sist både forståeligst og kjærest, når vi ser ham i hans fulle menneskelighet.

Litt annerledes er det, når uttalelserne i brevene går ut over andre; da har jeg altid utelatt det som var rent privat. Men jeg har ikke funnet det ret å stryke harde eller urimelige domme, dersom de enten galdt forhold og personer som tilhører offentligheten, eller de førte inn på tanker av almen eller psykologisk betydning. En

vil i denne samlingen finne mange voldsomme ord om personer som Camilla Collett, A. O. Vinje, Henrik Ibsen og flere andre; men dels blir de opveiet av uttalelser i annen retning på andre steder i brevene, dels har almenheten leilighet til å gjøre sig op en mening om slike personligheter på annet grunnlag. Jeg har ikke trodd det var nødvendig, i slike tilfælle altid å sætte min eller andres opfatning op mot brevskriverens; jeg har bare, der det falt naturlig, git de faktiske opplysninger som kunde være til retledning. I det store og hele må brevene tale for sig selv.

Så stor som denne samling er, så inneholder den likevel bare en liten del av al Bjørnsons brevskrivning fra disse årene. Meget er selvfølgelig i tidens løp gått tapt, således f. eks. brevene til dr. D. C. Danielssen, H. J. Greensteen, Magdalene Thoresen og andre. Somt har det ikke lykkedes mig å få lov å bruke (dette gjælder brevene til Chr. Kahrs og til teaterdirektør Edvard Stjernström), og somt har jeg ikke kunnet komme på spor efter. Men selv av det jeg har samlet, er det ikke stort mer enn halvparten som jeg har funnet høvelig til trykning. Av resten har jeg brukt spredte sætninger eller enkelte opplysninger til hjælp i innledningen.

Næsten alle brevene har jeg hat for mig i original. Bare brevene til H. C. Andersen og Jonas Collin er avskrevne for mig av herr C. Behrend i det Kgl. Bibliotek i Kjøbenhavn, brevene til fru Heiberg av frk. registrator E. Kringelbach i det danske Rigsarkiv, og brevene til Rud. Schmidt av underbibliotekar B. Erichsen i Universitetsbiblioteket i Kjøbenhavn. Jeg har derfor kunnet

gjengi brevene i den form de er skrevne i. Bare åpenbare skrivfeil er rettet, personnavn er trykt i sin rigtige form, og så har jeg ment ikke å burde plage læserne med enkelte stadig gjentagne uortografiske småting, slike som «æstethisk» og «geneal» eller det hyppige bruk av enkel k istedenfor kk. Til lettelse for læsningen har jeg på mange steder foretat linjebrudd, der originalen lot setningene følge i én kjøer eller bare satte en tankestrek. Når et eller annet avsnit er utelatt, er det merket med tankestreker innenfor klammer: [— — —].

Den innledning jeg har skrevet til brevene, har ikke til formål på nogen måte å utnytte det store literaturhistoriske tilfang de inneholder; den søker bare å gi en historisk bakgrunn til lettere forståelse av brevene. Fordi Bjørnsons liv og interesser var så mangesidig bevæget, måtte innledningen bli noget lang; men jeg syntes det var bedre å gi de nødvendige opplysninger i sammenheng enn sprede dem ut over en række særskilte anmerkninger.

Jeg skylder fru Karoline Bjørnson stor takk for den uforbeholdne tillit hun har vist mig ved å lægge rådigheten over hele dette arbeidet uten minste avkortning eller inngrep i mine hender.

En særlig takk må jeg bringe dosent Chr. Collin, både for direkte understøttelse med innsamling av brev, og for den betydelige hjelp jeg har hat av hans store biografiske verk om Bjørnson.

Desuten har jeg å takke for utvist imøtekommenhet fra Bergens Museums bibliotek, det Kgl. Norske Videnskabers Selskab i Trondhjem, assistent J. K. Sundt i det

XI

norske Kirkedepartement, Universitetsbiblioteket og det Kgl. bibliotek i Kjøbenhavn, og det danske Rigsarkiv.

Samstundes med denne udgave kommer et udvalg i tysk oversættelse, besørget av dr. Julius Elias i Berlin.

Lysaker, oktober 1912.

HALVDAN KOHT.

INNLEDNING.

Ingen normand har stått det norske folks hjerte så nær som Bjørnstjerne Bjørnson. I folkets kjærlighet, som i så meget annet, tok han arven efter Henrik Wergeland, — nådde bare med sin gjerning, sit dikt og sit ord ut i endda langt videre kredser. Både Bjørnson og Wergeland blev for folketanken de fulltroeste repræsentanter for vor nasjonalitet, vor dåd og vor drøm.

Begge to var diktere, i lyrisk evne visselig de største som Norge har fostret, og Bjørnson har diktet de sanger som gjennom et halvt hundreår har været de mest alment sungne i Norge. Og likevel var det ikke først og fremst deres diktning som gjorde dem så folkekjære, — gav dem deres centrale stilling i vort liv og vor utvikling. Det var deres virksomhet for folket utenfor diktningen, deres utrættelige arbeid for lysere folkekår og for nasjonal fremgang på alle områder. Men hele dette vældige virke i politik, i religion, i samfundsspørsmål, ja ennog i det rent økonomiske arbeid, — det kunde vinne slik folke-elsk for de to dikterhøvdinger, netop fordi deres dikter-evne beåndet al deres gjerning. Også Bjørnson kunde sige som Wergeland sa på sottesengen: «Jeg var intet annet enn dikter.»

Alt som fanget Bjørnsons interesser, — alt nyt han lærte, alt godt han længtet mot, alt stygt han harmedes ved, — så gav han det uttrykk i diktning og blad-op-sæt, i taler og samtaler. Og ennda hadde han kraft og rikdom tilovers til et rent overvældende brevsifte. Den som har set nogen av de hauger med brev som Bjørnson skrev, kan let regne ut, at en fullstendig samling av dem vilde nå et tal på minst 30 000. Det er umulig å forstå slik en produksjon, uten en regner med den økonomiske måten han innrettet sin tid på. Økonomi var nok ikke ellers hans sterke side; men han lærte tidlig å holde hus med sin arbeidstid og sin arbeidskraft. «Jeg er jo nu en Mester i at inddele Tid,» skrev han fra Rom i 1861, og det var et mesterskap som han utviklet mer og mer, — som han måtte lære, om han skulde række alt det han vilde og al den virksomhet han kom inn i. Han kom i samkvem med flere og flere mennesker, ikke bare i Norge, men efter hvert ut over hele jorden, — et samkvem som han hverken vilde eller kunde bryte. Så ordnet han sig rent forretningsmæssig; han laget sig en adressebok for sine korrespondenter, og overalt førte han med sig både denne adresseboken og bunker med brevpapir og brevkort. Brevskrivningen var gjerne det første han besørget om morgnene, før han tok fat på rette arbeidet sit.

Naar en ser de mængder med brev han sendte ut, kommer en uvilkårlig til å tænke på de store brevskriverne i det 18de hundredår, mænd som Voltaire eller Benjamin Franklin. Men i deres tid var brevskrivningen en nødvendighet for den som overhode vilde leve i

samliv med verden; brevene var den tids aviser. Bjørnson fandt i brevene utløsning for en uimotståelig indre trang. Han kunde visselig i brev efter brev ha sagt det som han skrev til en av vennene sine (I 269): «Jeg skriver nu til dig, fordi jeg trenger det.» For ham var det personlig livssannhet, det han engang (I 151) uttrykte således: «at underholde sine Forhold i Verden er at spinde paa sin Livstraad og ikke at lade Hjulet løbe uden Garn.» Å kjenne sig ensom var hans største ulykke; å få meddele sig var for ham en del av selve livet. Derfor kunde han, når han midt i den sterkeste sjælespønning hadde lettet sig i et brev, ende med de ord (I 59): «Tak, fordi jeg kom til at skrive; det gjorde godt.» Og så — lot han være å sende brevet. For, som han skrev ved en slik leilighet (I 21): «naar jeg har skrevet, saa har jeg ingen Trang til at sende det; at faa udtale det er Hovedsagen.» Brevskrivningen var ham bare en annen form for samtale; han skrev bent ut av øieblikkets stemninger og hugskot. Selve håndskriften i brevene tyder oftest på en rasende fart, og ordene faller som i den levende tale, mange ganger med så rappe tankeflytninger at den grammatiske sammenheng blir brutt og meningen tvilsom.

Det er umulig ikke å peke på motsætningen også i dette punkt mellem Bjørnson og Ibsen. Ibsen hadde den allerstørste vanskelighet ved å skrive brev, liksom i def hele ved å lukke op for sig; det var bare en sjeldsynt gang han slap sig løs og skrev ut av sit hjertes fylde, — eiendommelig nok netop mest i brevene til Bjørnson. I sin sirlige håndskrift skapte

han sig så å sige selv en hindring for fri utfoldelse. Bjørnson opdyrket med full bevissthet sit rike naturlige følellesliv, og han holdt alltid uttalelles-trangen frisk i sig, oprinnelig av instinkt og behov, siden mer og mer med klart formål; han kjente den norske avstængningsvis som en hemske på sunn utvikling og sann menneskelighet, — han synte følgerne av den straks i sine første verker, «Mellem slagene» og «Synnøve Solbakk». Ibsen advarte mot venskap og venner; for Bjørnson var venskap «Indgang til Sandhed» (I 13), ikke bånd på personligheten, men berikelse av den, — en stor samfundsbyggende magt.

Derfor måtte Bjørnson alltid samle venner omkring sig. Han begynte med den flok av studenter-kamerater i Kristiania som blev hans venner for livet; siden dannet han sig en ny kreds av literære venner i Kjøbenhavn; en tredje venne-ring i Bergen. Da han så i slutten av 60-årene syntes se sig forlatt og forrådt, ensom i sin strid, da berget han sig inn liksom i en skjoldborg av unge venner i det norske Studentersamfund. Han kunde nok i en sørgmodig stund trøste sig med at han vel greidde å «gå foruten krykker»; men skulde han være lykkelig, måtte han kunne åpne sig frit og tillitsfullt for gode, forstående venner.

Bjørnson var blit student i 1852. I de siste par skoleår, da han gik paa Heltbergs «fabrik» i Kristiania, hadde han fått mange kjenninger som kom til å spille en rolle i hans liv både da og siden. Han var blit

Clemens Petersen! Bergen 19de ^{Januar} 1858.

Ja, det tænkte jeg end, at du maatte forsvare en Høi-
skolen i Søndre Jorine til dig. Og har ventet og ventet,
men nu har du fra dig, - dig nej; endnu har du ikke
talt med dig. Og ventet, ja, har ventet, er du det. De-
st, som du har fulgt mig hider; thi hver dag er et hugo-
maal med Mr. Welle; men, og is har faaet sig ha-
stede, og is har ikke faaet - og givet efter, bestemt
givet efter, og is har givet paa for mig alth
af det jeg har i mig, og is har, du efter du,
menene du god. Og nu har du forsvaret dig
at netop i denne haand is bestemt at faa alle de
alle Personale for i Søndre Jorine af en Kiste at
talt om dig! Og nu er du is den bedste. Og du
have du. Du ligger end til med dig for det at
is gader med paa dig; du ligger end til du som et
Pander, og hvad der er: at Pander som hver mig
men is har, ja is is har mig. At de sigt du
for i Søndre Jorine paa paa dig og is er for be-
talt at paa Mr. Welle, thi hvad is vil du end
Paterne paa, var Mr., at du hver mig herfra,
id igjer til du for Natter, til Gud, for det
Kunne du i aldrig som for sig paa og paa alle
is og. At de Søndre Jorine har i det Helligste
og, og paa og, men vel paa og forbehold
mig, og is er en faaet paa alth is er for
at at blive paa og paa mig paa is.

både magnetisk lokket og egget til motstand av den underlige *Aasmund Vinje*, som med sit «tvisyn», sit evige skifte mellem kynisk spot og ideel brønnhug, lukket op en hel ny sjæleverden for ham. Hans varme religiøse sinnelag hadde kjent sig sympatisk berørt av den barnlige grundtvigianske tro på det «folkelige» hos *Ole Vig*, som i 1851 var kommen til Kristiania for å utgi folkeoplysnings-tidsskriftet «Folkevennen». Han hadde truffet *Henrik Ibsen*, som han likevel ikke ennda fik noget nærmere sambånd med, og han var blit venner med *Jonas Lie*, som i et høistemt kvad i wergelandske toner vigslet den 19-årige Bjørnson til dikter på «Dovreskjaldens» vegner:

O! hvad der bor i Fossens Skjold
 Ifra dens vilde Fantasier
 faar Norges Feler Melodier
 og henter Norges Sprog sin Glød.

Og Dovres Sang du grant forstod;
 thi hver Ide den Skjald forærte
 et Klæde vævt i eget Hjærte;
 saa sjung da norsk med freidigt Mod.

Bjørnson vilde selv bli dikter, norsk dikter, og da han i slutten av 1853 igjen kom og slog sig ned i Kristiania, brøt han alle broer av og vilde bare leve for litteraturen. Rent materielt blev det trange år for ham, de nærmeste årene etterpå. Det var om denne tiden han senere kunde skrive (I 95): «Jeg har ikke havt hvad jeg skulde spise, har stoppet mine Bukser og har ikke

kunnet gaa ud, fordi jeg ingen Saaler havde i mine Sko.» Men han var glad og modig likevel; han trodde på fremtiden. Og han samlet omkring sig en trofast kreds av kamerater som delte hans tillit og hjalp ham i de værste knipetak. Sammen med ham bodde skolekameraten fra Molde *Erik Lindseth*, en traust, selvstændig kar; det er han som fyldigst har fortalt om samlivet i kredsen (Chr. Collin, Bjørnson I 165—187), og det traf sig så underlig, at han fik slag og døde netop engang (i 1906) som Bjørnson var på besøk i hans hus. Bjørnson talte ved hans grav og mintes hans altid varme håndtryk og ømme øie. De andre faste medlemmer av kredsen var vestlændinger, — det var *Christian Kahrs* († 1893), han som kameratene kalte «den sterke», og som var et slags høvding for dem, — *Foakim Lindholm* († 1907), som Bjørnson i 1869 skrev en stemningsrik bryllupssang til (diktet «Barnet i vor sjæl»), — *Adam Øvre* († 1884), og *August Koren*, den eneste gjenlevende av kameratene. Både Lindseth og alle de andre studerte medisin og blev læger. Men så hadde de den evnerike jurist *Fohan Blackstad* til granne og omgangsven; *Fonas Lie* kom stadig hos dem; *Ernst Sars* blev en av de faste gjester; Bjørnson førte selv skuespilleren *Ivar Bye* ind i kredsen for å verne ham imot ondsinnet folkesnak, og mange var de studenter som mer eller mindre tilfældig slang innom. Det stod ord av livet på Bjørnsons hybel, der den unge romsdølske student og bladskriver fortalte og forkynte, lik den som hadde myndighet. Han var selv så tryk på at en ny tid var i emning for Norge, og han vilde

sætte alle sine kjenninger i vei med å arbeide for det nye, — Normænnene skulde finne sig selv, Norge skulde bli et selvstændig kulturland.

Det så ikke lyst ut for slike drømmer dengang. Henrik Wergeland var død, arbeider-reisningen var slått til jorden, — det privilegerte bourgeois kjente sig både sosialt og åndelig tryggere på sin magt enn nogensinne før. I virkeligheten blev det netop nu undergravet i sit rotfæste. Det var i 50-årene at bønderne på Stortinget efter lang og hard strid fik gjort ende på de viktigste borgerprivilegier, — tok ifra borgerne deres handelsmonopol og påtvang dem almen vernepligt, beskar deres magt på alle kanter. Og *Johan Sverdrup* tok til å samle bønder og byfolk til et rent demokratisk parti. Samstundes vokste det op åndelige omvæltningmagter av arbeid som fra første så helt uskyldig ut, og som borgerklasserne ennog koketterte med, — folkedikningens frembrudd i litteraturen, *Ivar Aasens* granskning av det norske folkemål, *P. A. Munchs* studier i vor gamle historie. Så længe alt dette bare var en syslen med interessante fornlevninger, kunde det ingen dypere innflydelse vinne. Men her var emner til en nasjonal nyreisning, som måtte bli til fall for det gamle bourgeois. For dette bourgeois hadde ennda sin åndelige rot i Danmark, i dansk kultur. Det kjente sig historisk knyttet til dansk utvikling, det fulgte dansk mønster i sprog og i smak, det tok sin åndelige næring av danske forfattere, og det vilde bare se dansk skuespil på scenen. *Schweigaard* og *Welhaven* spottet al tale om en selvstændig norsk kultur, og den yngre literære kreds som

møttes hos *Paul Botten-Hansen*, formelig øvde sig op i kritisk nedrakning. Den rådende tone blev, som Ernst Sars har sagt (Samtiden 1902, s. 447), «til det yderste negativ, kritisk, skeptisk»; det var mote-jargon å håne, gjøne, vrænge.

Bjørnstjerne Bjørnson blev en av oprørsmagtene i dette samfund.

Tvilen og kritikken kunde stagge ham en tid, kanske en gang iblandt ta modet fra ham, men ikke i længden kue ham. Og det var i grunnen for å rive sig helt løs, for å få ånde frit, at han om høsten 1856 med én gang pakket sin kuffert og strøk til Kjøbenhavn. Han vilde dit «hvor forståelsen var størst, kunsten videst kommen».

Han var da midt i sin dikter-evnes gjennombrudd. Emnerne hadde samlet sig op i ham, og krævede utløsning. Han hadde lagt første hånd på den fortælling som siden blev til «*Arne*»; han hadde netop færdigskrevet «*Mellem slagene*». Og i de tre fjerdingårene han var i Kjøbenhavn, fik ennda flere emner form; han diktet «*Thron*», som han senere kalte «sin første fortælling», fordi han her for første gang fant uttryk for det han vilde, og han gjorde det første utkast til både «*Synnøve Solbakken*» og «*Halte-Hulda*».

Dette var hverken de første bondefortællinger eller de første saga-dramaer i vor literatur, og likevel var det noget nyt som her brøt frem. Det var ikke længer bare poetiske studier i en fjern fortid eller et stængt og kraftløst samfund; det var sagatid og bondeliv gjort om

til virksom nutidsmagt, til sprængkraft for nye samfunds- og personlighets-krav. Det var en ny livsdiktning, det var Henrik Wergelands kamp imot den rådende «dannelsen» tat op fra en ny kant. Og fremfor alt: det var en vældig dikterrøst som gav opsang i landet.

Bjørnson hadde i Kjøbenhavn kommet inn i en kreds som styrket hans mod og støttet hans fremstræv. Venene i Norge hadde kanskje helst tænkt sig han skulde bli bladmann og politiker; de nye danske venner, som stod utenfor den norske samfundsstrid, så først og fremst dikteren i ham. Det var en hel liten klub som dannet sig omkring Bjørnson og kveld efter kveld møttes til samtale og ordskifte på en av byens kaféer. En av deltagerne, journalisten *Valdemar Wille*, har senere (i «Nær og Fjern» 1879, i en avhandling om Sophus Schandorph), git en livlig skildring av disse samvær, hvor «Kapaciteter i Kunst og Videnskab, litteraire Zigeunere, tause Muligheder, der indfandt sig for at lytte og lære», møttes og drøftet «allehaande guddommelige og menneskelige Materier».

Den ælste i laget var sprogforskeren *Israel Levin*, en mann på allerede 46 år, en ikke synderlig produktiv natur, mere av en kritiker og satiriker, — Bjørnson kalte ham «Danmarks Börne». Når han skrev, brukte han gjerne en bisk polemisk tone som det stod rædsel av; men muntlig var han en ypperlig fortæller, som kunde gi fængslende billeder av åndens stormænn og storverk; det var varme gjemt bak hans stridbare væsen, så Bjørnson kom til å holde meget av «den gamle Spilopmager med det gode Hjerte». Det var netop Levin

som førte Bjørnson sammen med hans nye venner, og det glemte Bjørnson ham aldrig.

Blandt de yngre var den teologiske student *Henrik Førgen Greensteen*, som drømte om å bli dikter, men måtte nøies med å være skolelærer, — litt svakelig, litt sår, men inderlig i følelse som i lyrik, elskværdig og beskeden, en gjennom ærlig kar, som blev Bjørnsons ven til sin dødsdag (i 1895). En annen som æslet sig til dikter, var *Kristian Arentzen*, på denne tid allerede en moden, egte frisinnøt mann, som dog fant bedre uttrykk for sin livsenergi i det muntlige ord enn i sine dikt, — mere tænker og forsøker enn virkelig dikter. Den unge *Philip Weilback* var æstetiker, syslet en del med literaturkritik, men samlet sig mer og mer om kunsthistorien, — hadde dog liksom ikke fremfærd i sig til de store opgaver.

For slike folk måtte den myndige, selvtrygge kraft hos Bjørnson være noget overvældende, noget som uvilkarlig flyttet målet og seieren nærmere. Og for ham selv var det en frigjørelsens jubel å få tale ut og få lægge sin sjæl frem i varm forståelse uten smålig kritik. Han talte om Oehlschlägers tragedier og om realistisk historie-diktning, han forkynnte med selvfølelse, at det nordiske drama endda bare var på vei frem mot høiere former. Og mens han talte, og slog ned innvendinger, kjente han livet friskere, sig selv sterkere. Men av alle som var med i kredsene, var det likevel ingen han syntes ha slik hjelp av som en ung kritiker, som blev hans kjæreste ven, — *Clemens Petersen*.

Da Bjørnson og Petersen blev kjente, var Petersen

CLEMENS PETERSEN

ennda bare 22 år, — to år yngre enn Bjørnson, men tidlig moden. Han var blit student i 1851, hadde tat anneneksamen året efter, og hadde så tat fat på det teologiske studium. Men alslags literære interesser fanget snart hans sinn; han skrev noveller, han forsøkte sig som skuespiller, begge deler uten held, og han opgav det snart, — det var netop kjennskapet med Bjørnson som lærte ham, at han dugde ikke til dikterisk produksjon. I steden kastet han sig over æstetiske og literaturhistoriske studier, tok magisterkonferansen i æstetik (1857), og blev fra høsten 1857 fast knyttet til «Fædrelandet» som literær kritiker, fra høsten 1860 også som teaterkritiker, — i denne stilling skrev han om en lang række av Bjørnsons bøker, helt fra «Synnøve Solbakken» og til «Fiskerjenten». I «Fædrelandet» virket han til våren 1869, da han bråt måtte reise fra landet. Han vant gjennom sine kritikker i disse 11—12 år en sterk magtstilling i den danske bokverden, og han tok således arven efter Johan Ludvig Heiberg, som til den tid, efter Petersens uttryk (Aftenlæsning II 164—165) hadde «holdt Orden paa Parnasset» og «skabt det danske Publikum Smag». Petersen hadde andre æstetiske grunnsetninger enn Heiberg; han lovpriste meget av det nye som Heiberg fordømte, således både Bjørnsons og Ibsens ungdomsdiktning. Det var derfor noget av en frigjørelse å komme fra Heiberg til Petersen. Men også Petersen hadde sine teorier, og han var streng i sin dom over alt som forbrøt sig imot dem.

En av vennene, Philip Weilbach, har senere sagt om Petersen (Dansk biografisk Lexikon, XIII) at hans «sjæle-

lige Organisation maaske tydeligst kan betegnes som for stærkt feminin», og at han «havde et undertiden næsten hysterisk Hang til Overdrivelse, saaledes sammenvævet med en fremragende kritisk Begavelse, at det i hans Arbejder var uhyre vanskeligt at sondre, hvor hans skarpe Forstands Analyser sloge over snart i et fantastisk Fejlsyn, snart i Tankeforskydninger, som skete med bevidst Hensigt». Kanske det var det feminine hos ham som drog ham så stærkt til Bjørnsons mandige styrke, og Bjørnson fik i ham en aldeles makeløs tilhører som lokket frem i ham gjemte kræfter, — Bjørnson kunde bryte ut i beundring for Petersens åndfullhet, når det i virkeligheten bare var han selv som hadde talt. Men det kunde vel også være som Petersen skrev til Bjørnson i 1863, like efter et helt års taushet mellem dem: at deres samliv hadde «den Særegenhed, at naar du rører ved mig, saa gnistrer jeg».

Petersen kunde ialfall støtte Bjørnson i en retning som hadde sant værd for ham. Petersen, skrev Bjørnson i 1864 (Illustreret Nyhedsblad, s. 82), «er almindeligvis paa Jagt efter det, der tager Poesiens Smykker paa uden at være Poesi, og da navnlig efter det, som han kalder «Kritik» istedenfor Poesi, «Filosofi» istedenfor det samme, «smukke Tanker, men Talerens, ikke Digterens» o. s. v.» Det var det egte, det sanne, han altid søkte. Derfor vendte han sig i en av sine allerførste artikler i «Fædrelandet» (3. januar 1857, — ennda før han var blit fast medarbeider) med hån imot den falske, såkalte «kristelige» æstetik som skuespilleren F. L. Høedt hadde disket op med i en bok «Om det Skjønne», og som hadde gjort et slags publi-

kums-lykke. Og nogen måneder efterpå (21. oktbr. 1857) tok han fat på selve skuespilleren Høedt, som i al sin «Glands og Force» hadde «meget Uægte og Konstlet», og som dækket over sin tomme personlighet med scenisk flitter. Han dømte fortællinger av Goldschmidt som «Hjemløs» (1858) og «Arvingen» (1864) for å være føljetoner, som med alt det interessante i dem bare var «Surrogater for en Digtning»; han fant hos Fr. Paludan-Müller (1861) didaktisk kulde og hos Welhaven (1860) kritisk tænkning istedenfor poesi, og især vendte han sig gang på gang imot det danske publikums yndlingsdikter Henrik Hertz, som «bedrog» folk med fin form og narret dem til at ta den for diktning. Sikkert kunde han i denne sin kamp mot det uegte let komme på avveier, værst kanskje da han negtet poesien i Ibsens «Brand» og «Peer Gynt», ja ennog ikke vilde anerkjenne Wergeland som dikter. Slikt viser klart begrænsningen i hans metode. Men Bjørnson fulgte han med aldrig sviktende kjærlighet og forståelse, forklarte ham i sin sammenheng og i de enkelte bøker, og Petersens stadige krav på egte poesi blev for Bjørnson selv en eggende magt som drev ham til hensynsløs og rik utfoldelse av sin egen personlighet.

Det var netop dette det galdt om for Bjørnson, — å finne fyldig form for sig selv. Kritikken i Kristiania hadde stængt og hindret ham; i Kjøbenhavn lykkedes det for ham. Og sannhets-kravet vedblev fra nu av å være, som han efter hjemkomsten fra Kjøbenhavn skrev til Clemens Petersen, «den store Klokke, som hænger i mit Taarnuhr og ringer baade Morgen, Middag og Aften». Sann-

het blev, den store fordring han stillet til sig selv og til andre. Det var fordi han ikke fant dette krav oppfylt, at han led så ved Ibsens kjæmpevise- og saga-dramaer, «Gildet på Solhaug» og «Hærmændene på Helgeland»; de syntes ham bare efterdiktning uten full innsats av dikterens personlighet. Og det var den sterke dikteriske ansvarsfølelse som grep ham hos Kleist og hos Ewald. Han hadde hat dette krav i sig før også; men det var i Kjøbenhavn det vokste til lov for livet. Nu kunde han helt tryg på sig selv ta op arbeidet og striden hjemme.

Bjørnson kom tilbake til Kristiania i førstningen av juni 1857, og han gav sig straks i færd med å fullføre og trykke «*Synnøve*». Den kom i ni avdelinger i et lite ukeblad han styrte, og var færdig der den 8de august, — kom så straks etterpå ut i særtryk i et rædselsfullt utstyr. «*Mellem slagene*» blev opført på Kristiania teater den 27de oktober, og blev derefter trykt som tillæg til et dagblad.

Rent ytre sét kan en næsten ikke tænke sig en beskednere debut. Men den vakte likevel en uvanlig opmerksomhet både i Danmark og i Norge. Av de fattige teater-meldinger i bladene kan en da se, at «*Mellem slagene*» gjorde inntryk av noget ukjent vældig; det var ikke som et av de vanlige intrigestykker, — det var et «ubændig stof» som med sin store lidenskap og sine innholdstunge ord stillet store krav til både skuespillere og tilhørere. Og hadde første-opførelsen ikke lokket så

stort et publikum, så blev det utsolgt hus til den andre opførelse. I samme måned var det at Clemens Petersen i «Fædrelandet» slog til lyd for den nye kunst i «Synnøve» og med det samme pekte på sammenhængen mellem saga-diktningen og bondefortællingen: «man træffer i Grunden for første Gang her i den moderne Digtning hin dybe, vældige, men dissonerende Accord, der rungede gennem vore Forfædres hele Leven.» Det som måtte slå samtiden, det var det særkjenne som Petersen fremholdt to år efter i en melding av «Arne», og som vel er noget av det dypeste i al stor og egte diktning, — at Bjørnson, «endskjønt han i selve Skildringen bestandig holder sig paa en meget liden Plet, dog veed med faa Træk at aabne lange og vide Udsigter til alle Sider». Den nedladende ros som den norske smaksdommer professor *Monrad* gav «Synnøve» i «Morgenbladet», at den var «visselig ikke ilde til en Begyndelse», vakte harme hos alle som hadde sans for det nye som her brøt frem; daværende adjunkt *J. E. Thaasen* skrev i et vennebrev (se *Verdens Gang* 1905, nr. 122) at det var «simpelthen en Skam» å omtale på den måten en så merkverdig bok, som gav så «gode Haab for Fremtiden». Og den danske dikter *C. Hostrup* skrev (Breve fra og til Hostrup, s. 420—421 og 428) at boken «bebuder en virkelig Digter, en stor Digter, en Banebryder», en som «kommer med evige Syner og fremdrager en ny Tid af Nordens og Norges Herlighed». Vi hører da også av «Bergensposten», at «Synnøve» vakte likefrem «Sensation i den literære Verden». Det sannet sig straks, det som Clemens Petersen uttalte et par år efter, at Bjørnsons

bøker blev «et Program, Nordmændene have sendt foran sig ud i Verden».

Det var samme sommer som Bjørnson var kommen til Kristiania og gjorde dette «program» i stand, at også *Henrik Ibsen* kom og slog sig ned i hovedstaden, og de to unge diktere sluttet øieblikkelig et inderlig venskap. Også Ibsen hadde nylig dukket sig ned i den gammelnorske saga, og denne sommer i Kristiania skrev han «Hærmændene på Helgeland». Det så ut som om han arbeidet i samme retning som Bjørnson. Men der var en dyptgående forskjel. Ibsen vilde med «Hærmændene», likså vel som med «Fru Inger til Østråt» og «Gildet på Solhaug», skape et nasjonalt drama; han hadde først og fremst et poetisk formål, og «Hærmændene» skulde, som han selv senere uttalte, «fremstille vort liv i den gamle tid», — det var i sit grunnvæsen romantisk diktning liksom Oehlenschlägers og andre historiske skuespil. Bjørnson vilde det som han selv kalte å «kurere tiden» (II 65). Her var også i dette et skyldskap med romantikken; han vilde vække «den Ahnernes Stolthed, som ethvert for Nationalitet kjæmpende Folk maa have» (I 255), og han vilde reise kunst og kunstglæde til ny værdighet i folketanken. Men hovedsaken var å «arbejde i Tidens umiddelbare Tjeneste, saa at hvert Ord forløser et Suk» (I 178), og vække historien ikke som billede, men som idé «til større Forklarelse af et Nutidsforhold» (I 254). Det viktigste for Bjørnson var ikke det æstetiske, men det etiske (II 6), ikke «fine Ræsonnements og psykologiske Pudsensmagier» (II 65), men den «simple, redelige» ting, «at være

Menneske» (I 229). Derfor blev også kunstformen forskjellig, om den så for et overfladisk øie synes ensartet. «Saga-sproget» hos Ibsen var en bevisst efterligning av det virkelige saga-sprog; hos Bjørnson var det intet annet enn det som Jonas Lie (Collin, Bjørnson I 189) kalte «den direkte stil — subjekt like på objekt», — en mere umiddelbar, impressjonistisk stil, og han vendte sig med harme imot slik en synkverving som å ville «tale Saga-sprog i vore Dage» (I 54, 331). Både i sprog og i tanke galdt det for ham å «bite fast» i nutiden. Der så han sin gjerning.

Det var en trang i ham, som rent uvilkårlig, næsten mot hans vilje, drev ham til å sette ploget dypt i det samfund han levde i, og han tok op i sin diktning ikke bare det vakre og milde som han fant omkring sig, men også det onde og stygge, — det som såret ham selv, fordi han også i det kjente litt av sig selv igjen. Det var sine egne lidenskaper han slo med, når han vendte sig mot samtidens synder. I en bok som «Arne» holdt han oppgjør med sig selv; derfor kunde han bryte ut i slikt et voldsomt smertesskrik, da han så tilbake på det færdige verk (I 90—93), — det var liksom han da først drog kjensel på sig. Og har eftertiden været tilbøielig til mest å se de romantiske emner i «Arne», så virket den på samtiden hard og streng; Aasmund Vinje, som selv stevnet mot realisme, dømte at han aldrig hadde læst noget styggere og råere enn enkelte stykker av «Arne». Så uvanlig djerv en nutidsdiktning var det; den fortsatte linjen fra «Amtmandens døtre», som Bjørnson selv hadde funnet «uhyggelig».

Det var derfor en naturlig ting, at samstundes som han sendte ut de første dikterverkene sine, kastet han sig inn i dagens brytninger, — skrev i bladene om skuespilkunst og billedkunst, førte feider om bygningsstil og om literaturhistorisk forskning. Alle nasjonale kulturspørsmål brant i hans sinn. Men det som han således begynte i Kristiania, det la han på bredere grunn, da han så flyttet til Bergen; der reiste han den store strid som blev til nasjonalt gjennombrudd.

I tre sommermåneder hadde Bjørnson opholdt sig i Kristiania. I førstningen av september 1857 reiste han til sine forældre på Søgne prestegård, og der skrev han «*Halte-Hulda*» færdig. I oktober kom han tilbake til Kristiania og så «*Mellem slagene*» gå over scenen. Han hadde hodet fullt av literære planer, og han meldte sig til det stipendium som Stortinget netop hadde bevilget til å utdanne en lektor i nordisk literatur; fik han det, vilde han til utlandet, kanskje helt til Italia. Men han kom til å ta ansøkingen tilbake, før den var behandlet. alle hans planer blev væltet. *Ole Bull* kalte ham til Bergen.

I Bergen foregik det i november 1857 en hel liten revolusjon. *Ole Bull* hadde i 1850 fåt i stand «det Norske Teater», det første alvorlige tiltak til å skape en nasjonal skuespilkunst. Han hadde derefter overdraget ledelsen av teatret til en direksjon, som fra 1851 hadde i sin tjeneste som scene-instruktører og artistiske hjælpere

skolestyrer Herman Laading og student Henrik Ibsen. Ibsen forlot teatret og Bergen sommeren 1857 uten å efterlate synderlig savn; han hadde ingen evner som scene-leder. Det var Laading som mest hadde ordnet repertoiret og lært op skuespillerne. Men direksjonen hadde den endelige avgjørelse i valget av både skuespil og skuespillere.

Høsten 1857 kom Ole Bull efter mange års fravær tilbake til Bergen, og fant ikke tilstandén ved sit teater lystelig. Småt stell var det i pengeveien, stor kunstforstand var ikke repræsenteret i direksjonen, og scenekunsten stod heller ikke på noget meget høit trin. Bull var just ikke selv mann for å få bedre greie i tingene, han var ikke stø og pålitelig nok til å styre et teater; men han hadde et kunst-instinkt som sa ham, at her måtte et omskifte til, og han besluttet sig til å ta teatret igjen. Den måten han gik frem på mot direksjonen og teatrets folk, var så vyrløs at den måtte vække motstand, og direksjonen vilde bare vike for magten. Den 10. novbr. la han beslag på teatrets kasse, og opsa instruktøren Laading; den 12. novbr. samtykket direksjonen på sin side i at alle skuespillerne om to måneder skulde være løst fra sin kontrakt med teatret, — Bull kunde da risikere midt i sæsonen å stå uten skuespillere. •Direksjonen kunngjorde 19. novbr. en innbydelse til å danne et nyt teater; men et par dager efter var det klart at forsøket var fåfængt. Folkemeningen i Bergen stillet sig på Ole Bulls side. Den 26. novbr. hadde han fåt sammen en ny bestyrelse, og den 29. novbr. kom Bjørnson til Bergen, — Ole Bull hadde i største skynding fåt ham

dit for å overta stillingen som teatrets artistiske direktør; det er eiendommelig nok at det fins ikke i teatrets protokoller en eneste meddelelse om hans ansættelse.

Under slike oprørte forhold var det Bjørnson kom til teatret i Bergen. Og tilstanden var ikke videre tryk for eftertiden heller. Straks dagen efter han var kommen, lykkedes det for ham å få fire av de viktigste skuespillere — hele personalet var ikke større enn 14 — til å binde sig til sæsonens slutning; ellers hadde han ikke villet tiltræ. Og de andre skuespillerne fulgte. Men disiplinen ved teatret var alt annet enn ulastelig. Alt i julen 1857 måtte Bjørnson klage til bestyrelsen over at uvedkommende folk forstyrret generalprøverne. Den 30. januar 1858 hændte det ved generalprøven, at en av skuespillerne «i Spidsen for en Skare Mennesker» — heter det i bestyrelsesprotokollen — henvendte sig til et par medlemmer av bestyrelsen «med Tilkjendegivende, at ingen af Koristerne vilde forrette Tjeneste ved Hovedforestillingen den paafølgende Dag, og Skuespillerne ikke senere», såfremt ikke bestyrelsen omgjorde sin beslutning om gagedagen, og den tone vedkommende skuespiller brukte, var — heter det — «uforskammet i høi Maade». Da bestyrelsen holdt møte om denne sak den 4. februar, forelå desuten en klage fra Bjørnson på teatrets beste skuespiller, at han hverken møtte til prøve eller innstuderte sin rolle og desuten var «i høi Maade uartig». Bestyrelsen besluttet da å opsi de to mest skyldige skuespillere med to måneders frist, og hele resten av personalet blev opsagt til sæsonens slutning. Det var tydelig nok, at der Bjørnson styrte, der vilde han ha

lydighet, eller som det het i bladene, «tvinge Personalet ind under en mere despotisk Regjeringsform».

Det er ikke nødvendig her å følge teatrets indre historie i det halvannet år Bjørnson var dets kunstneriske leder. Sikkert er det at Vinje var sannspådd, da han i desember 1857 skrev til «Drammens Tidende», at Bjørnson «faar nok at kjæmpe med, dersom han, hvad der er rimeligt, vil norske paa Theatret»; for det var ikke let for nogen å «være norsk i Bergen». Men vi ser også utover 1858 flere og flere tegn på at hans ledelse blev anerkjent; gamle motstandere gav uttrykk for sin beundring, og da han i desember 1858 varslet om at han vilde søke utenlandsstipendium og fratræ til våren, utstedte teaterbestyrelsen følgende attest for ham, datert 23. desember:

«Hr. Bjørnstjerne Bjørnson, der siden December 1857 har været ansat som artistisk Directeur ved det norske Theater i Bergen, har i denne Tid ved en overordentlig instructiv Dygtighed, i Forbindelse med en sjelden Sands og Interesse for Kunsten, bragt Theatret til en uventet Udvikling, og det er i taknemmelig Anerkjendelse saavel heraf, som af den gavnlige Indflydelse han i moralsk Henseende har udøvet paa Skuespillerne, at nærværende Bestyrelse meddeler denne Bevidnelse.»

Hans virkelyst i denne tid var rent umådelig. Han bearbejdet skuespil for teatret, han fik i stand et fem ukers gjestespil i Trondhjem om våren 1858, han hjalp ivrig til å få teatret økonomisk reorganisert høsten 1858. Men hans viktigste gjerning ved teatret var

selvfølgelig hans scene-instruksjon. Han vilde ikke nøies bare med at teatret brukte norske skuespillere som talte med sin norske aksent. Hans program var en hel norsk skuespilkunst, frigjort fra det danske mønster.

Men hvad mente han i grunnen med at selve scenekunsten skulde være nasjonal? I virkeligheten intet annet enn at skuespillerne skulde spille med full kunstnerisk vederheftighet, ikke «med fremmede Midler, med traditionelle Sving i Deklamation, Gestus, Stilling» (II 241). Den danske skuespilkunst var i stor utstrækning konvensjonel, hadde samlet og innarbeidet en hel del skole-regler for alslags stemnings-uttryk. Den var teknisk fremragende; men den hadde været under innflydelse av balletten og blev uten individuell frihet og sannhet. Den vilde gi «det Smukke», ikke først og fremst «det Ægte og Sande». Mot denne tvang, denne kunstneriske «løgn», var det Bjørnson gjorde oprør; det var en friere, personlig ansvarligere kunst han vilde drive sine skuespillere til, og derigjennem blev han en grunnlægger for en ny scenekunst i Norge.

Han oppfattet selv dette som en nasjonal selvstændighetskamp; «norsk Sprog,» skrev han i et bladstykke våren 1859, «kan ikke have den Deklamation, som dansk har.» Han kjente det som noget særlig norsk han stred for. Og det gjælder i det hele om denne Bergens-tid at hans nasjonale instinkter brøt frem på alle kanter med uvilkaarlig magt. «Det nationale Instinkt,» skrev han selv i et Blad, «er det Høieste en Nation besidder baade til Beskyttelse og til Angreb.» Han ropte på nasjonal tonekunst og nasjonal billedkunst. Han holdt frem med

den kamp han alt hadde tat op i Kristiania for en nasjonal bygningskunst, eller rettere, han søkte for det første å gjøre ende på det enevælde som den tyske arkitektur hadde vunnet, så der en gang kunde bli rum for «noget selvstændig Norsk», — det var den nye stortingsbygning striden i øieblikket stod om, og Bjørnson arbeidet for den «Bygning i fin italiensk Smag» som den svenske arkitekt Langlet hadde tegnet.

Han blev selv nasjonalere enn før i sit sprog, liksom i sine tanker om målspørsmålet. Han blev venner med målstræveren *Henrik Krohn*, som han lot stelle med sprogformen i både «Halte-Hulda» og «Arne». Han ærgret sig rigtignok, da Krohn hadde overtat korrekturen av «Halte-Hulda» midt under trykningen og så på de siste 100 siderne hadde gjennomført en hel ny retskrivning «med alle disse Forsøg» — skrev Bjørnson til Clemens Petersen (i et utrykt brev fra april 1858) — «paa Tilnærmen til Oldnorsken, som grasserer heroppe». Men da «Arne» utkom året efter, var den så innsat med ord og former fra norsk folkemål, så det gamle skriftsprogs rammer rent var sprængt i sund; det var så radikal en omstøpning, så det er snaut om nogen fornorskningssmann den dag i dag har gått længere. Bjørnson fristet ennog selv en stund på å lære landsmål, Krohn fik skrive om «Et farligt Frieri» til «Ei faarleg Friing», og straks Bjørnson i desember 1858 hadde tat styret i «Bergensposten», uttalte han åpent sin sympati for målstrævet, ennog for slik en tilbakegang til oldnorsk som *Fan Prahl* gjorde sig til talsmann for i «Ny Hungrvekja»; i de tre fjerdingårene han styrte «Ber-

gensposten», lot han den stadig opta stykker av Vinjes nye landsmålsblad «Dølen».

Men det har sin store betydning å holde frem her, likså vel som ved omtalen av hans saga-stil og hans scene-instruksjon, at det som var det dypeste i hans norskhet, hans målstræv, det var trangen til naturlig uttryk, fri personlig utfoldelse. Han vilde at alle skulde få forsøke sig, og selv vilde han også skrive således som det falt naturlig for ham; også i dette stykke vilde han først og fremst være «sand mod sig selv» (I 77), og om det ikke blev «Grammatik-Norsk», 'så kunde det ialfald bli «Bryst-Norsk» (I 2). Det galdt ikke for ham om på død og liv å være nasjonal, men om å være sig selv; likevel var det et tillæg i hans arbeidsglæde, at resultatet var nasjonalt.

Al denne strid for nasjonalitet i kunst og sprog var ennda ikke nok for ham; han reiste også strid for nasjonal politik. Det var et ypperlig stridshumør i ham, helt fra den første dag han kom til Bergen. I et innlæg fra januar 1858, da striden stod om en maskerade han vilde ha i stand, skrev han: «Som en gammel Trompethest, der har staaet en hel Vinter og kjedet sig, styrter jeg ud i Avisen paa den første Klang af Hornet, tager Geled og Ordre og gjør hele Kampen med.» Således styrtet han sig også ut i politikken. I mars og april 1859 ledet han i «Bergensposten» en valgkamp som gav gjenlyd over hele landet.

Parti-forholdene var på den tid ennda ikke synderlig utviklet her i landet. Det hadde ofte været agitasjon, særlig på landsbygden, der «bondepolitikken» var reist.

Men organiserte partier fans ingensteds, og slagordet mellom de gamle magthavere var at der skulde vælges «hæderlige» og «dygtige» stortingsmænd. Det var dette system Bjørnson vilde bryte. Han krævede at tingnænderne skulde bli valgt efter «politisk trosbekjendelse»: «Vort Valg skal udtrykke en Opinion, det skal vise, hvad Bergens By vil.» Og hvad var så hans politiske program? Det var nasjonal selvstændighet, det var kamp mot «amalgamations-ideerne», kamp mot alt som kunde føre til at Norge gikk op i Sverige. Forholdet til Sverige hadde været oppe på det foregående Storting; det hadde været spørsmål om en nærmere sammenslutning på økonomisk og rets-administrativt område (mellemløsningen, og svenske dommes fullbyrdelse i Norge). Nu blev for første gang unionsforholdet gjort til grunnlag for en valgkamp. Og det blev en kamp mot det gamle bourgeoisie, som mer hadde sèt på den praktiske vinning enn på de nasjonale omsyn. Bjørnson reiste imot dette bourgeoisie det som motstanderne med hån, han selv med stolthet kalte «Følelsens Politik», og han foreslog som uttrykk for kampens bærende følelse, at valget skulde bli holdt på 17de mai. Han skrev og han talte, han mobiliserte arbeiderforeningen og håndverkerforeningen. Hele byen blev kløvd i to partier. Og på valgets dag seiret Bjørnson med 676 mot 265 stemmer; et helt nyt sæt med stortingsmænd blev denne gang valgt fra Bergen.

Det var i seiersglæde at den unge teaterdirektør samlet om sig en ny festkomité for 17de mai; han gikk i spidsen for processjonen jamsides med Ole Bull, han

holdt talen for dagen på Engen, og han diktet den djerve fædrelandssang som siden med litt omforming blev til: «Der ligger et land mot den evige sne». Noen uker etterpå skrev han «Ja, vi elsker». Den nasjonale strid hadde gjort ham selv rikere og sterkere.

Det var hans politiske kamp i Bergen som førte ham til å gå in i «Aftenbladet» ved siden av *Ditmar Meidell*. Han var fra før glad i Meidells virksomhet; han har siden en gang (i Norsk Folkeblad 1870) kalt Meidell «den fineste og vittigste Pen, som har arbejdet i den norske Journalistik», og han har vidnet om at han og hele den nyere norske diktning stod i taknemlighetsgjæld til Meidells «skoggerleende» artikler, som kom midt i en grættten og tør tid. Latteren i «Krydseren» — det blad som fra 1855 var blit til «Aftenbladet» — «gjenklang som en klar Hauking fra Toppen af et Fjeld, den trillede fra Side til Side frem og tilbage, og gjorde ligesom Luften lettere, Skogen friskere, Vandet blaaere for den, som stod nede og hørte paa.» Meidell hadde bragt «Sundhed og Humør i Landet», og den gjerningen kjente Bjørnson som sin egen; her vilde han være medarbeider.

Efterat han i august 1859 hadde git ut «Arne», som han med mange avbrytelser hadde holdt på med helt fra tidlig på våren 1858, tok han en måneds ferie på Søgne prestegård, og kom så i slutten av september til Kristiania. Der gik han straks i gang med å samle likesinnete medarbeidere om sig, — slike som *J. E. Sars*, *Fonas Lie*, *Olaf Skavlan* og flere. «Aftenbladet» hadde ofte før tat opposisjonelle standpunkter; *Ole Richter* hadde til den tid været dets politiske redak-

tør, og særlig i nasjonale spørsmål hadde han hævdet sine egne meninger. Bjørnson vilde nu gjøre bladet til et åpent opposisjons-organ; derfor støttet han kraftig *Johan Sverdrups* forsøk på å organisere et liberal-demokratisk parti på stortinget, og han gjorde sig til tolk for den nasjonale harme som Svenskernes motstand i statholdersaken vakte. Ved siden derav gik han sammen med *Henrik Ibsen* om å stifte «det Norske Selskab», som skulde virke for nasjonale formål i kunst og litteratur. Men han kunde aldrig få nogen fart i «det Norske Selskab», og han evnet ikke å innordne sig i den praktiske politik. Alt i januar 1860, efter 2½ måneds redaktør-virke, trådte han ut av «Aftenbladet», hvor Richter atter tok hans plass, og selv kjente han han sig mer og mer forlatt. Han længtet ut, og i mai 1860 reiste han fra Kristiania. Det blev over tre år før han igjen kom dit, — endelig fik han oppfylt sit ønske om en lang utenlandsfærd.

Han var først hjem-om i Søgne, og der lot han for det første kone og barn være efter. Så reiste han til Kjøbenhavn, dit han kom med dampbåten den 6. juni. «Nu er det hele Norge som lukket til bag mig,» skrev han dagen efter til sin kone (i et utrykt brev), «der gaar blot en bred lys Strime ud fra Søgne og hidover, hele Resten ser jeg ikke. Og saadan er det jeg en Stund vil have det forat kunne samle mig og tale med mit indre Menneske.» I Kjøbenhavn fant han igjen næsten alle de gamle vennene sine, og han fik mange nye, —

først og fremst Clemens Petersens husfælle, cand. jur. *Christian Hviid*, en ren og nobel karakter, som Bjørnson tross al ulikhet i meninger opretholdt et inderlig venskap med helt til hans død (i 1906). Han omgikkes politikere som *Carl Ploug* og førsteministeren *Hall*, han blev kjent med gamle *Grundtvig*, han færdedes mellem kunstnere og kunstkjennere, — musikere som *Heise*, *Rung* og *Matthison-Hansen*, en kunsthistoriker som *Høyen*, literaturhistorikeren *Martin Hammerich*; *J. L. Heibergs* hus åpnet sig for ham, og han traf gamle *Carsten Hauch*, som han blev aldeles inntat av: «Den gamle Mand, saa lang og tynd og foroverbøjet, med to store Hugtænder foran i Munden og Brillerne gledne ned over Næsen og med sit Træben, var en kostelig Figur, men hvor begeistret den 70aarige Gamle var, hvor livlig, frisk og fyldig!» (utrykt brev av 16. juli 1860). Så gjorde han småturer på Sjælland, gjestet Clemens Petersens familje i den varmeste sommertiden, så på melkebruk og annet gårdsbruk, — slikt interesserte ham sterkt. På alle kanter blev det vist ham stor opmerksomhet, og — skrev han til sin kone den 3. august (i et utrykt brev) — «jeg tror at det Altsammen har en gavnlige Indflydelse paa mig; thi det er af Lykken, at mit bedste Menneske bygges.»

Men han vilde længer ut. I september kom hans familje efter ham til Kjøbenhavn, og sammen ventet de nu på hvorledes det skulde gå hans ansøkning om reisestipendium. Det norske Storting hadde i 1857 for første gang git bevilgning til kunstnerstipendier, og dengang hadde Welhaven og Andreas Munch fåt

av pengene. Nu var både Bjørnson, Ibsen og Vinje blandt ansøkerne, og saken var spennende; for det drog ut med avgjørelsen, og det viste sig at Universitetet (som dengang hadde innstillings-ret) strøk både Bjørnson og Ibsen av listen. Men Bjørnson kjente sig viss på at han skulde få sine penger. Alt i august hadde han skrevet til sin kone (i et utrykt brev): «Mit Sind begynder at iføre sig noget af den Haardsførhed, som Rejsen vil have. Jeg længes, og jeg ruster mig. Farvel da Norden for mange Aar!» Og mægtige venner hjemme, advokat *Dunker* og andre, virket for ham. Den 17. november kom bladene med melding til Kjøbenhavn, at regjeringen hadde innstillet ham til et stipendium på 500 spd. (2 000 kroner), og en uke efter hadde han tat avgårde fra Kjøbenhavn, uten å bie på den endelige kgl. resolusjon som falt 24. novbr.

Atter reiste han fra kone og barn. Han hadde følge med Ole Bull og sin bror Peter til Hamburg; der var han en uke, fra 25. novbr. til 2. desbr. Han sendte brev hjem til «Aftenbladet» om den lykke Bull gjorde på sine konserter. Så tok han til Hannover, der han besøkte sin yngste bror Karl, som var kommen der og skulde studere ved polyteknikum. I begge disse byene gikk han på teatrene; men han følte sig ikke synderlig tiltalt, — om Schillers «Maria Stuart», som han så i Hannover, skrev han et forarget brev i «Fædrelandet». Dette brev fik han ellers ikke skrevet før i Wien; for han hadde ikke stanset længe i Dresden, som var hans eneste hvilested efter Hannover. Også om sine teaterinstryk i Wien skrev han et brev til «Fædrelandet»,

sendt fra Triest. Her i Triest fik han sit første store inntryk av Italia, — sjauerne i havnen, den sterke havfarve, utsynet over den vintergule kystlinje førte hans tanker tilbake til oldtidens liv og diktning (Collin, Bjørnson II 625—626). Fra Triest måtte han ta jernbanen over til Verona, så til Milano, der han reiste sig i vognen og skrek, da han kom midt for domkirken, — så overvældende var den for ham; han blev rent forfærdet, da en tysk arkitekt siden fortalte ham at kirken var «et rørsammen, en bastard av to kunstarter, som ingen kunstkjenner hadde respekt for» (s. st., s. 629). Fra Genova tok han dampbåten til Civita Vecchia, og julaften kom han til Rom efter en måneds reise.

Trykte og utrykte brev fra det år som fulgte, gir et fyldig billede av hans liv i Rom, hans studier, hans omgang, og hans arbeid. Han hadde en umættelig arbeidslyst, han gikk i samlinger, i kirker og i ruiner, han læste historie og kunsthistorie. Efterat han hadde været der et år, skrev han ennda til Videnskapselskapet i Trondhjem (Halvorsen, Norsk Forfatter-Lexikon I 287): «Det er mig undertiden som Jorden brænder under mig; det, jeg skal se og lære, er saa Meget, mine Midler ere saa smaa, og min Tid saa kort, fordi de rige Syn give Ideer til ældre Stof, der da forlange Skikkelse og Liv.» «Jeg har arbejdet,» skrev han et halvt år efter (s. st.), «saa jeg tilsidst ikke saa som en Digter, men som en Registrator.»

Han holdt sig i Rom for det første til slutten av mai 1861; da flyttet han sammen med den unge norske literat *Frederik Bætzmann* ut til Ariccia, og var der i de fire varmeste sommermåneder. Helt fra han kom

til Rom, hadde han holdt på å skifte brev med sin kone om hvorledes hun og gutten skulde komme efter, og det blev mange ombestemmelser, dels fordi det ofte så mørkt ut med økonomien, dels fordi fru Bjørnsøns helse på den tid var meget vaklende. Men den 1. septbr. kunde han endelig møte henne i Rom, og i slutten av måneden flyttet de inn fra Ariccia. De blev derefter boende i Rom til over påske 1862; da tok de ut på reiser.

Først drog de til Napoli, og han fik, som han skrev til «Aftenbladet», «en varm Følelse af at være kommen op i Nutiden, ligesaavel som til Syden». I Rom hadde han gravet sig ned i fortidsstudier; Rom var for ham «Middelalderens Munkeby». Nu kom han med én gang ut i frisk luft, han fant den sydlandske livlighet, og så fik han se igjen havet, — «Havet i Bytte for den kolde Kampagne, der vel kan have en Marmorby i Hukommelsen, men ikke et hvidt vuggende Sejl, ikke Farve af en blaa Himmel, ikke Bud fra mit Hjemland». I Napoli møtte han den nye italienske historie; der holdt netop kong Viktor Emmanuel sit inntog, og hele landet var fest og fremtids-håp. Derifra bar det over Pisa til Firenze og pånytt inn i kunststudier, — 30. mai videre fra Firenze til Bologna og Venezia, og endelig havnet hele familien midt i juni måned i den lille Alpe-by Schwaz i Tirol, — «paa et henrivende Sted hos herlige Folk» (utrykt brev av 13. juli 1862). Tre måneder varte opholdet her, i arbeid og glæde; så begynte for Bjørnsøn en reise-tid, som han bare motvillig gav sig inn i, og som han just derfor fik lite glæde av.

I september 1862 tok han i forveien til München; familien kom straks efter, men blev der bare et par dager, — så måtte den videre nordover for å slå sig ned hos slekt og venner på Als. Selv blev Bjørnson værende i München en måneds tid. Han hadde derfra tænkt å ta til Wien, men skiftet sinn, og drog nordover, gjennom Augsburg, Nürnberg og Weimar til Dresden, der han også var en måneds tid, til omkring 20. novbr. Så til Berlin; men der blev han ikke mer enn fjorten dager, — sin fødselsdag den 8. desbr. feiret han sammen med sin familje hos borgermester *Finsen* på Als. Han hadde ikke kunnet holde ut å reise lenger alene.

Men enda syntes han han hadde mer å se. Det var mest for teatrenes skyld han hadde reist i Tyskland, og han måtte også få se det franske teater, før han kom hjem og kanskje skulde bli teaterdirektør igjen. Midt i januar 1863 tok han da avsted fra Als. Atter var han nogen dager i Hamburg og Hannover, og her traf han denne gang sammen med den store fiolinist *Foachim*, som med sin klare, mandige ro gav ham inntryk av et helt annet slag enn den geniale, lunefulle Ole Bull hadde git ham. 22. januar reiste han til Düsseldorf, der han omgikkes en uke med norske og svenske kunstnere, og stanste så bare en dag i Køl'n, før han kom til Paris — 29. januar. Her orket han ikke være mer enn snaue to måneder, før det bar på hjemvei med ham. Han var på Als og hentet kone og barn, han hastet gjennom Kjøbenhavn, og sist i april var han hjemme hos forældrene i Søgne, der han for tre år siden hadde forlatt Norge.

Den som læser Bjørnsons brev fra hele denne lange utenlandsreise, ser let hvor dype merker den satte i alt hans sjæleliv. Og han kjente selv med takk hvor meget han hadde lært. I førstningen av august 1861 skrev han i et brev til Ditmar Meidell (et brev som blev trykt i «Aftenbladet»): «Jeg længes [hjem], kan du tro, — og maa dog erkjende, at var jeg ikke kommen hid, og netop paa dette Punkt af mit Liv, havde jeg bortødslet meget i en maaske frugtesløs Kamp med Vanskeligheder, som man tror er nationale Ejendommeligheder, men som blot er Skabertrang uden Midler. Naar man har fyldt sit Sind i lange rolige Drag af den fremmede Skjønhedskilde, stiger en Lethed og Klarhed over vore gamle Emner og Tanker, saa man ser dem for første Gang uden Taageklatter, hvori man frygtede eller anede underlige Skikkelser; ja man ved ofte ikke, hvor de laa, eller at man nogen Tid har seet det anderledes.»

Det som fik slik magt over ham, var harmonien, beherskelsen i den antikke kunst og i renæssansen. «Italien er en Kuranstalt for stridhaarede, ugreje Germaner,» skrev han senere til Ibsen (II 172), og han var jo netop selv slik en «stridhaaret» kar (II 95). Han kom bent ut av gjæring og strid; hans sinn reagerte voldsomt for alle inntryk. Han hadde liksom endda ikke funnet trygt fotfæste. Det var i sterk spenning han reiste til Italia. Vennene i Kjøbenhavn, Levin, Weilbach, Goldschmidt, Høyen, hadde talt til ham om storheten i den kunst han skulde få se, og domkirken i Milano blev for ham liksom inngangen til de nye vældige syner. I denne stemning kom han juledagen

til Peterskirken i Rom, og så — fik han ikke det bedøvende slag han ventet på; den syntes ikke så umåtelig ennda. Dette vakte eftertanke, og småt om senn vokste det op i ham en ny forståelse. Rom kom ikke til å virke overvældende på ham, men «beroligende og forsonende» (I 149), netop fordi det store var tvunget inn i ædle, ordnede forhold. Han kunde ikke la være å bli «lidt Klassiker» (II 172). Han fant høitid og fred, hans sinn blev stille, han kjente sig løftet inn i menneskesamfund, ut av selvsyke tanker. Og det var denne sterke ro som mer og mer fanget hans hug, og satte sit åndspræg på ham under opholdet i Italia. Det forenet sig med og fik styrke av et ældre inntryk, — inntrykket av *Goethe*, som han nogen år i forveien hadde læst med brænnende iver og liten forståelse, men som han nu tok for sig igjen. Hos *Goethe* var det han lærte måteholdets og forsagelsens kunst (I 322), den selvbeherskelse som blev grunntanken i «Kong Sverre». Og den strenge antikke kunst synte ham vei til ny, plastisk form i lyrisk diktning.

«*Kong Sverre*» blev på en vis hans smertensbarn fra Italia-opholdet. Emnet hadde han båret på længe, således som han pleiet med sine emner. Han hadde skrevet om det til Clemens Petersen alt i april 1858, da han hadde utgit «*Halte-Hulda*», og han hadde for alvor tat fat på det i 1860, — han bebudet at det skulde komme ut straks over jul. Men da han kom til Rom, blev han snart misnøid med det, og så gav han sig til å omarbeide det, — rettet og omarbeidet gang på gang. Det hadde begynt med å være et fem-akts stykke, «*Bisp*

Nikolaus og Kong Sverrer»; det blev først til fire akter og så til tre, og bisp Nikolaus måtte ut av titelen, — en gang hadde han også tat Sverre selv bort og kalt stykket for «Inga». Clemens Petersen og de andre vennene fant ennda stadig feil i verket, det gjorde ingen lykke hos aviskritikken, — det var ingen opmuntring fra nogen kant for forfatteren, og selv slog han vrak på det, da han mange år efter gav ut sine «samlede værker».

Stykket har likevel sin store betydning, fordi det bar frem en vidtrekkende historisk tanke, — den, at om Sverre dræpte «hin Storhedsaand, som store Slægter giver», — om det blev «aften» i landet efter adelens fall (I 254), så blev dog just derved folket «lagt til, ret som en Ager», så bonden kunde vokse sig fri og sterk og gi landet ny fremtid. Henrik Wergeland hadde tyve år i forveien pekt på denne tanke i sit verk om grunnlovens historie; ti år senere hadde Grundtvig i en tale i Norge uttalt, at liksom engang småkongerne var blit gjort til bønder, skulde «Nordens ånd» gjøre bønderne til små-konger. Efter Bjørnson tok J. E. Sars tanken op i sin fulle vidde og gjorde den til grunnlag for sin Norges-historie.

Men om således «Kong Sverre» har sin plass i en viktig idé-utvikling, så har den en egen betydning for Bjørnson selv, og han hadde grunn til å være glad i dette stykke, — den samme grunn som han selv mente Goethe hadde til å sette pris på «Iphigenia»: det var et «prøvestykke». Ganske utvilsomt hadde han ret, når han mente at først gjennom dette stykke kunde han hæve sig op til «*Sigurd Slembe*».

Da «Kong Sverre» var sendt hjem, da skrev han til sin kone (29. mars 1861, i et utrykt brev): «jeg længes efter at skrive en Tragedie, en mildt forsonende Slutning over et kjæpende Liv.» Selve emnet Sigurd Slembe hadde han båret på ennda længer enn på Sverre; han hadde talt om det alt i Kjøbenhavn i 1857, og hadde skrevet om det gjentagne ganger i 1858. Men han fik ennda ikke bugt med det. Det var sant som han skrev en gang (I 222), at det var ikke hans natur å «fare hen i Øjeblikket og skrive noget Mageløst»; han måtte «stige jevnt op», arbeide sig langsomt frem til sin form. Men just alt dette lange, bevisste og ubevisste, arbeid som lå bak, — innsamlingen av rike livsrøinsler, — var det som gav livs-fylden og dikt-fylden til «Sigurd Slembe». Italias klare luft gav stykket sin karakter.

Således kom Italia og året 1861 til å danne skil i Bjørnsons liv. Men efter den umåtelige mottagelighet som han viste i dette år, er det høist eiendommelig å lægge merke til hvorledes han formelig stængte for sig på Tysklands- og Frankrikes-reisen straks efterpå. Det var næsten som om han nu ikke kunde se annet enn stygt og vrangt, og han blev hængende fast i forutfattede meninger. Da han drog ut på sin store reise, — dagen efter han var kommen til Kjøbenhavn, skrev han (i et utrykt brev): «Nye Omgivelser giver mig altid nye Tanker.» Nu hører vi at det bød ham imot å komme i nye omgivelser og stifte nye bekjenskaper.

Han kjedet sig i München; de ting han studerte, interesserte ham ikke. Han fant ikke hos Tyskerne der den ro og værdighet han hadde kommet til å sætte

pris på, og han drog til Nordtyskland med den fordom at der var det «endnu værre». Han vilde overhode ikke gå i teatret i Weimar; for han «var vred». Og det virker overraskende at han likevel fant sig så vel i Dresden; men rigtignok kjente han sig træt av de altfor mange nye inntryk og bekjentskaper. Han hadde ikke store forventninger, da han kom til Berlin, og endda blev han skuffet; han kunde hverken nyte Schinkel eller annen kunst, og han skyndte sig derifra.

Likefrem komisk er det å se hvorledes han dagen efter han kom til Paris kan erklære: «det franske Væsen kjender jeg», — simpelt hen fordi «det slog imod mig ganske paa den Maade, som jeg havde tænkt». Og han bestemte sig øieblikkelig til ikke å bli længe der. Selv sproget ærgret ham, og efter vel en ukes ophold var han istand til å fælle den mest omfattende fordømmelsesdom over den franske moral. Franskmenene gjorde på ham samme inntryk som på Bismarck nogen måneder i forveien; også Bismarck hadde sét sig arg på deres uegte formvæsen og deres innbilskhet, som forstyrret al hygge. Bjørnson kjedet sig i Paris, blev mer og mer træt og lei for hver dag, fant sig ikke engang fysisk vel, og han rømte så fort han syntes det gik an.

Hvad var det som var i veien med ham i al denne tid? — Det var hjemlængten som hadde slått sin klo i ham og ikke vilde slippe taket. Samme dag han kom til München, la det sig over ham, hvor skrækkelig det var at han ikke kjente et eneste menneske, og han blev «saar over Brystet», bare han tænkte på at hans kone

nu skulde drage fra ham nordover. Mens han reiste gjennom Tyskland, fløi tankerne alt i ett mot hjemmet, og reisen til Frankrike stod på forhånd for ham «som en Skræk», som en «Forvisning». Det var da ikke å vente at han skulde være glad og åpen for inntryk.

Men denne ustyrlige hjemlængt hørte med til veksten i hans sjæl, og den som hadde vakt den i ham, var hans kone. Det var i Bergen han var blit kjent med *Karoline Reimers*, — en livsfrisk, munter pike, to år yngre enn han. Hun debuterte som skuespillerinne på teatret i Bergen i april 1858, og var med på færden til Trondhjem om sommeren; der blev de forlovet, hun var med ham i Eikisdalen etterpå, og alt i de første dagene av september tok han henne med hjem til Søgne og giftet sig. Han hadde trang til å komme i havn. Og næsten uten at han selv merket det, begynte egteskapet å forvandle ham; hans ungdoms stormende uro tok til å lægge sig. «Jeg maa have noget at sidde paa her i Landet,» skrev han i 1859; det var uttryk for en ny følelse i ham. Men det var først da han året efter måtte reise bort fra sin kone og sin lille gut, at det for alvor steg op for ham hvad han hadde tat på sig.

«Jo ældre man bliver,» skrev han den første dag han var alene i Kjøbenhavn (i et utrykt brev), «jo mere bunden føler man sig, men jo lettere og kjerere bliver ogsaa Baandet. Der er nu mere Alvor i mit Syn og i de nye Beslutninger, som et nyt Sted giver; men det er væsentlig hin stille Ansvarsfølelse som giver dette. Thi den flytter med os baade som Veiviser og Adværer.» Den fik ennda i Kjøbenhavn ikke tid til å ta

magten helt over ham. Men da han så senhøstes måtte avsted igjen, da blev den nye adskillelse en smerte som bandt ham ubrytelig til hjemmet, og selv om han nok tænkte at han mer end én gang kunde komme til å bli tændt i brand utenfor huset, så blev han dog mer og mer tryg på at han altid vilde bli holdt fast hjemme (I 290), -- at kjærligheten til hans kone bare kunde vokse, aldrig mere dale (I 241). Derfor jublet han så op, da hun kom efter ham til Italia, — glædde sig ved å ha møie for henne og gutten, ved strævet med å hjelpe dem og more dem, — han syntes aldrig han hadde været gift før. Han kjente det som en velsignelse å få gå til sin kone med alle sine beste tanker og følelser og så siden få dem tilbake som tilskudd til sin egen vekst; han fik hver dag «vende tilbake til noget, som er sikkert» (II 22), og hustruen blev hans beste ven. Hun hadde, som Ibsen engang skrev i et brev, en medfødd «evne til at skabe hjem omkring sig». Det år de levde sammen i Italia og Tirol, blev en herlig tid, og samlivet virket på ham på samme måte som selve de italienske inntryk, — til større og større klarhet og ro, til samling i hans personlighet, helhet i hans følelse. Da han etterpå skulde reise alene, da længtet han ikke bare efter henne, men til å bygge hus og hjem sammen med henne; han drømte stadig om «det rolige glade Hjem» de to skulde skape, med stilhet og hygge, venner og venlighet.

Og hjemlængten bar hans sinn mot Norge; idet han bad til Gud om at han måtte bli «tro mod Hjem og Pligt», la han uvilkårlig til en bøn for «mit lille Fædre-

land, for hvilket jeg i mit Liv vil virke» (II 83). I Norge hadde han sin gjerning; der var hans hjem. Landet var lite, men han følte det sterkt, det som han for mange år siden hadde brutt ut (I 42): «Forbandelse over den Digter, som søger væk, og ikke leder efter Poesien i det Lille!» Med det samme han var kommen utenlands, kunde han rope og forsikre at han ikke mere kom hjem igjen; men snart kjente han med sig selv at han ikke kunde leve ute (I 243). Og da den siste måned i Paris var kommen, den 2. mars 1863, skrev han til sin kone (i et utrykt brev): «Hver Dag sukker jeg efter Forløsning! Vaaren, Vaaren gjør mig det for broget! Den dufter, synger, flyver, og jeg er den Eneste, som ikke kan komme med. Hvad er dog de store Byer mod Naturens Majestæt, nu drages jeg mod Norge, som aldrig før i mit Liv. Og jeg drages til Eder, mine Kjere; thi hvad er Nydelse og Glands mod Inderlighed! — Lad mig endelig engang faa begynde, efter at have gjort min lange Rejse i det Fremmede, begynde med Hjemmets Poesi og Lykke.»

Og så kom han hjem. Han kom med en glad forventning om «at dennegang vil Alt blive hyggeligt for mig i mit Hjem» (II 53). Han vilde komme fra våren ute til våren hjemme, — det skulde bli en reise «som i Eventyrets Land» (utrykt brev av 2. mars 1863).

Det tegnet så godt på forhånd; folket bød sin unge dikter den første norske diktergæge. Å vinne den hadde han foresat sig, alt mens han var i Rom høsten 1861,

og efterat Stortinget hadde trådt sammen i oktober 1862, begynte hans venner hjemme å virke for tanken; den 26. oktbr. betrodde han Hviid sit håp (i et utrykt brev), at han skulde få 400 spd. om året av staten for å utvikle sig videre som dikter: «En Trediedel af Thinget ere mine personlige Venner, og Pluraliteten af Thinget i ethvert Fald mine politiske. Jeg faar desuden Statsraaden til at foreslaa mig, saavidt jeg tror. Det kommer ellers noget an paa Sigurd Slembe; men jeg har Tillid.» «Sigurd Slembe» utkom til julen s. å., og 10. febr. 1863 våget Bjørnson sig til å sende formel ansøking til kirkedepartementet om en årlig bevilgning, «saa jeg omsorgsløst kan utvikle mig som Digter». Han la til: «Jo længer jeg er kommen frem, desto større Studier har aabnet sig for mig; men skal jeg kunne samle dem ind for min Digtning, maa jeg have Tid.» Alt før ansøkingen nådde frem, hadde kirkestatsråden, *Riddervold*, besluttet å få kgl. proposisjon om en slik bevilgning; den blev fremsat for Stortinget 25. febr., og med stort flertal blev bevilgningen git den 10. april, — fjorten dager før Bjørnson kom hjem til Norge. Han hadde al grunn til å se sit hjemliv lyst imøte.

Men det som slog imot ham, var den samme «djævelske prosaiske Kvæleluft» som han hadde raset mot, før han reiste ut (Bergensposten, 28. mars 1858). Det var just det som hadde drevet ham ut, at det rådde i landet «en eneste stærk materiel Aand, som trykker og nedtræder alt Andet» (I 106). Og den første tiden han var ute, mintes han godt hvad det var for en «Handelens og Politikens Kulde» som hadde omgit ham

hjemme; Norge stod for ham som bare et «Handelskontor», opfyllt av «Regninger, Posttabeller» og alt som hørte forretningslivet til, mens ånds-interesserne fik det knepnest mulige råderum. Efter hvert som trykket vek fra ham selv, bleknet forestillingene om trangheten hjemme; han kjente sig modig og sterk, og han blev tryggere og tryggere på at han skulde skape nye, fruktbare vilkår for åndslivet midt i «Materialismens Vinter» (I 261). Men han «kom traurigt hjem», som han skrev til en av sine danske venner (utrykt brev av 26. juni 1863). Det klima han møtte i Norge var så barskt, at han blev både åndelig og legemlig forkjølt. «Alt det baade i Kunst og Politik, som mit Hjerte hænger fast ved, er dygtigt langt nede,» skrev han i samme brev, og han øinet for det første ikke måten hvorpå det skulde bli bedre. Han fant «en usigelig Døsigheid over Folk»; det kjentes som «en Lidelse at være hjemme».

Vi kjenner også fra Ibsens brev fra denne tid disse klagerne over alt det som stængte for personlighetens frie utfoldelse i det norske samfund. Og vi får på den måten et voldsomt inntryk av åndelig fattigdom i landet, — av en tyrannisk kulturløshet som la en tung hånd over alt frihetsstræv.

Inntrykket kan umulig være helt sant. Det kan ikke være retfærdig å dømme efter Bjørnsons eller Ibsens bitre klager. De hadde i sig den geniets uro som aldrig kunde ha funnet sig tilfreds i noget samfund, — som alltid måtte friste å sprænge grænser, «flytte merkepæler», reise nye tanker og nye former. Det er geniets skjebne alltid å møte motstand, alltid å måtte bryte sig vei gjen-

nem hindringer. Men så gjælder det vel i særlig grad for genierne, det som Rasmus Nielsen sa på en forelæsning i Kristiania 1867, at «Hindringen i Mulighed er Betingelse, Betingelsen Hindring: jo større Hindringer, desto væsentligere Betingelser, og omvendt». Det var på en 17de-mai-fest i Studentersamfundet 1865, at Bjørnson holdt frem, hvor nødvendig det var for kunstens trivsel at den møtte kjærlighet og sympati hos folket; men Vinje mente at dikteren netop ikke skulde ha det fett og godt, for det var en almen lov at det store først blev skapt gjennom strid og selv-offer. Og også for Bjørnson kom striden til å egge frem de beste evnerne hans.

Den norske kultur i 50- og 60-årene var — målt med europæisk mål — slet ikke ringe. Rundt om i landet, og mest i byene, sat akademisk dannede menn som fulgte udmerket med i utenlandsk literatur og politik, og som ikke var fremmede for noget åndsspørsmål. Og det var ikke døde interesser. På mange videnskapelige områder blev det just i disse år gjort første rangs arbeid, og nye tanker rørte sig på alle kanter. Tre unge menn sendte ut til 17de mai 1859 et lite programskrift med titelen «Det unge Norge»; selve titelen bar bud fra den fremtids-tro som grodde i sinnene. Og Stortinget, folkets repræsentanter, støttet fremgangs-arbeidet med en uvanlig liberalitet; det gav rikelig hjelp til P. A. Munchs historieforskning og til Ivar Aasens sproggranskning, det gav diktergager først til Bjørnson og så til Ibsen.

Det skortet i sannhet ikke på kulturarbeid i Norge, og der var strid også. Men det som likevel gjorde det trangt i landet, det var det klasse-vælde som endda

rådde, — den overklasse-kultur som mente sig å ha eneret på al ekte dannelse. Det kunde være en hard nok kamp å bryte borger- og embedsklassens politiske magt; men her var det da mulig for bønder og håndverkere simpelt hen å sette sine egne politiske idealer og krav i steden for overklassens. Meget vanskeligere var det å føre nye dannelses-ideal, nye ånds-former inn i det høiere kulturliv; for her var det nødvendig å ta i bruk selve de kulturkræfter som stod i det gamle samfunns tjeneste, — her var det en indre sprængning som måtte til, og overklassens menn måtte selv hjelpe til, om det skulde bli rum for en virkelig folkekultur. Det fans virkelig mange slike menn som var villige til å gi den fremgangs-hjælp som trangs, eller som ialfall så med samhug på arbeidet. Men den gamle dannelse hadde også sin sterke garde, som så at det galdt om en strid på liv eller død, og som forsvarte sig til det yterste med seighet og bitterhet. Den lyste ban over alt nyt som vilde bryte sig frem, og den gjorde sig til herre over en «dannet» opinion som det skulde kraft til å stå sig imot. Det var under *Christian Frieles* ledelse at «Morgenbladet» fra 60-årene av begynte den skånselsløse fordømmelses-krig som skaffet det et slags rædselsherredømme i landet, og professor *M. F. Monrad* blev bourgeoisiets tonegivende talerør i literære og æstetiske spørsmål.

Vi kan iagttå virkningene av det åndelige tryk i 50- og 60-årene på mange kanter. P. A. Munch med sine vældige ånds-evner, men uten tilsvarende karakterstyrke, lot sig kuste til å stanse på halvveien med sine nasjonale

frigjørelses-krav. Henrik Ibsen, som også altfor let lempet sig efter venner og omgivelser, berget sig tilslut med å rømme av landet. P. Chr. Asbjørnsen fant sig i å stase til sin robuste kraft med literære snirkler og snørkler. A. O. Vinje lot sig gjøre til spottegauk og bajas for et underholdnings-sykt publikum for å dække over sit brønnende, blødende hjerte. Camilla Collett grov sig dypere og dypere ned i sjælesyk bitterhet. Det var herlige kræfter som blev stagget eller forvendt.

Björnson eide en bred, selvtryg styrke som ikke så let lot sig kue; han var aldrig ræd for å «vove sine Laurbær» (I 277) i strid. Men magten i motstands-kræfterne hjemme lar sig kanskje best måle derpå, at selv han en stund lot sig drive tilbake. Og det er her en må søke forklaringen til at han i de første årene efter sin hjemkomst med slik længsel og varme kastet sig over til Danmark, dansk åndsliv og politik.

Han hadde jo alt én gang før tydd til Danmark for å finne et fristed, og gang på gang søkte han nu igjen dit ned; han var i Kjøbenhavn sommeren 1865, og han opholdt sig der tre fjerdingår i træk fra høsten 1867 til sommeren 1868. Alt mens han var i Italia, hadde han kjent sig næsten helt avskåret fra forbindelser hjemme, og med det samme han kom hjem, måtte han, som var «Venskabets Mand, ja Produkt» (I 339), skrive til Danmark: «Mine Venner have forladt mig, forsaavidt de enten sidde fast i Kamp for Livet i dette fattige Land eller ere gaaede over i en saa snever norsk-norsk Retning, navnlig i sproglig Henseende, at vi Intet mere

have tilfælles at tale om . . . Alle mine Venner ere nu danske» (utrykt brev av 26. juni 1863, jfr. II 98). Han elsket alt fra før Danmark «næsten som sit eget Land» (I 232), og han kom til å elske det mer og mer, fordi — som han siden skrev (II 279) — «mine Venner dernede har en Forstaaelse, som paakalder alle gode Kræfter i mig». I Danmark hentet han styrke til sin kamp hjemme.

Det måtte også spille sin rolle i hans forhold til Danmark, at han fik flyttet sine bøker over på dansk forlag. Det var just en av de ting som hjalp til å gjøre det trangt for en dikter i Norge, — at det ikke fans nogen utviklet forlagsvirksomhet i landet. Det hadde sin naturlige årsak i den avhengighet som den høiere norske kultur gjennom hundredår hadde stått i til Danmark. Derfor hadde Norge kunnet undvære eget boktrykkeri helt til 17de hundredår og selvstendig bokhandel helt til 19de; de fleste norske forfattere i 18de hundredår hadde levd i Kjøbenhavn, og de diktere som i første halvdel av 19de grunnla en egen norsk literatur, menn som Mauritz Hansen og Henrik Wergeland, hadde for en stor del måttet utgi bøkene sine paa eget forlag. Norske bokhandlere hadde nok begynt å drive forlag, og efter Wergelands død hadde *Chr. Tønsberg* gått i gang med en forlagsvirksomhet i virkelig stor stil; men i førstningen av 60-årene var han en ruinert mann, og ingen annen bokhandler drev forlagsforretning uten som mer tilfældig side-virksomhet. Derfor fans ingen faste forlagsregler, og vi har det klareste vitnemål om tilstanden i de likefrem tåpelige forlagskontrakter Bjørnson

gjorde for sine første bøker; både «Synnøve» og «Arne» solgte han for en hel årrække, «Halte-Hulda» ennog for alltid, mot oftest latterlig små honorarer.

Det måtte høre med til den nasjonale frigjørings-kamp å reise et selvstendig norsk forlag, og Bjørnson var lei for at 2dre oplag av «Synnøve» blev trykt i Danmark (I 45). Det er likevel let å forstaa at han kjente sig glad ved å slippe ut av de utrygge og ulønsomme norske vilkår og komme over på et forlag som bød reel og grei behandling, om så dette forlag var dansk. Clemens Petersen bragte ham om våren 1860 i forbindelse med Gyldendalske Boghandel, hvis forlag siden 1850 hadde været ledet av *Frederik Hegel*, og med «Kong Sverre» gik han for alltid over til dette forlag.

Det var et nederlag for den norske selvstændighets-trang, at Bjørnson så sig nødd til å flytte med sine bøker til Kjøbenhavn, og han kom ennog til å virke for en nærmere og nærmere tilknytning til den danske bokverden, idet han direkte hjalp til å få Ibsen, Jonas Lie og flere andre norske forfattere inn på det Gyldendalske forlag (II 374). På den andre siden gjælder det vel også, at om norsk forlag derved blev sinket i veksten, så bidrog denne literære overgang til Kjøbenhavn mægtig til å reise et norsk ånds-hegemoni i Norden. For Bjørnson personlig var det visselig en lykke å vinne Hegel til forlægger og siden til ven, og han kjente sig altid dypt taknemlig for den økonomiske tryghet han således nådde. Han fik et fast støttepunkt utenfor Norge, både åndelig og økonomisk, og han blev deri-

gjennem endda inderligere enn før bundet til Danmark og alt dansk.

Netop som han kom hjem i 1863, måtte også selve begivenhetene tvinge Danmark sterkere frem i hans sinn. For det var netop nu det dansk-tyske spørsmål kvesste sig til imot den avgjørende krise. Det galdt nu, om al den skandinaviske tale i Norge og Sverige skulde bli til gjerning, — om Normænd og Svensker skulde ile med våpenhjælp til sine danske frænder i kampen mot de tyske stormagter. Bjørnson hadde ment alvor med sin skandinavisme, han hadde aldrig været i tvil om Danmarks ret i Slesvig, og han arbeidde av al sin evne for aktivt krigsforbund. Han vilde gjerne selv ha gåt i krigen, om ikke hans dårlige øine hadde været i veien (II 108). Hvad han talte og skrev, tænkte og drømte, kredset ustanselig om Danmark og den danske sak. «Digtning,» skrev han midt under krigen, «kan der ikke være Tale om»; han kjente sig skapt til handling.

Og så kunde det ingen handling bli av. Da han kom hjem til Norge og møtte «døsigheten» der, da hadde han næsten ikke noget annet håp enn at en stor folkefare skulde vække landet. I de samme dagene som Ibsen skrev på «Kongsemnerne» og lot skalden prise sorgens gave, bad Bjørnson om en sorg for sit folk, — en storm som rev det ut av slapheten. Nu var stormen kommet, og hadde blaast forbi; folket var like veikt som før, den egoistiske beregning hadde seiret over det moralske ansvar. Det var for Bjørnson en forfærdelig skuffelse og ydmygelse, og det blev en krise i hans åndsliv. Ikke så mægtig en krise som hos Ibsen;

for han hadde ikke samme intense voldsomhet i følelserne. Skuffelsen av 1864 kastet Ibsen over på helt ny grunn i hans diktning, — gjorde ham til harmfyllt kampdikter. Bjørnson var alt i forveien stridsmann; men også for ham var det som om noget gik istykker (II 148). Han kjente det som om de harde røinsler vilde «slide ham op»: «trods min umaadelige Evne til Haab, trues min Livsanskuelse fra Roden af» (II 132).

Skandinavismen hadde i stor mon sat sin lit til kongemagten, og tilgangen i 1864 var i første række et nederlag for den kongelige politik; det førte da også følge-ret til at kongen mistet sin enerådighet over utenrikspolitikken, — folket tok kontrol. Bjørnson drog ennda videre konsekvenser: han blev republikaner, — han vilde helt avsætte kongen og gi folket magten. Om nederlaget rokket mangel gammel tro og mening hos ham, så slap han ikke troen på sit folk. Tvert imot, — det var den tro han mer og mer tok sin tilflugt til, og den førte ham efter hvert inn på nye veier. Den «ideellere Natur» i ham holdt stand gjennom skuffelserne, og længtet efter pånyt å «stemme sin Vaarsang op». Han kastet sig inn i arbeid for å reise de ideale magter også i folket.

Sin første arbeidsmark fant han i teatret. Det var en gammel tanke hos ham, helt fra hans Italia-ophold, at han skulde bruke teatret til å samle folket til «fælles Interesse for national Kunst» og ut derfra til flere og flere «fælles Foretagender» (I 261). Nederlaget lærte ham tålmod, så han kunde «sætte Haab til en Række

af Handling og ikke til det ene Træk» (II 155), og teatret skulde være begynnelsen. Det skulde være «Skjønhedens Prædikestol for Mildhedens og Barmhertighedens Dyder» i hans vindharde hjemland; for «kunne vi intet Theater rejse iblandt os,» skrev han til Ibsen, «saa digte vi forgjæves.»

Og teatret bød sig selv frem til ham. Det Norske Teater i Kristiania hadde gått konkurs om høsten 1862, og samsfundes var det gamle Kristiania Teater kommet i så dårlig økonomisk stilling at det måtte se sig om efter en redningsmann. Advokat *Dunker*, formannen i direksjonen, arbeidde for å få Bjørnson til å ta det, og sørget for at der blev gjort henvendelse til ham om saken alt i oktbr. 1862, og den gamle danske direktør Borggaard blev opsagt til årsskiftet. Men ennda var det så mange kræfter som strittet imot, og det blev foreløbig et fem-mannskollegium av Kristiania-borgere som tok styrelsen, bare med Henrik Ibsen som en — næsten ulønnet og helt uansvarlig — konsulent. Likevel blev der skapt et grunnlag for noget nyt, idet det Norske Teaters skuespillere om høsten 1863 gik over til Kristiania Teater, så dette fik næsten helt norsk personale. Og da så Bjørnson kom tilbake til Kristiania, varte det ikke længe før forhandlingene med ham om å overta teatret begynte igjen. Dunker, som hadde trukket sig ut av direksjonen, da det første forsøk på å få Bjørnson glap, drev ivrig på, og i januar 1864 var Bjørnson selv på det rene med at det var hans pligt å stille sig til tjeneste; den 10. februar sendte han en skrivelse til Teatret og

tilbød sig selv som artistisk direktør, såfremt han fik enerådighet over både repertoire og skuespillere (skrivelsen er trykt i Aftenbladet 1864, nr. 66). De daværende magthavere vilde først ikke gå inn på dette; men teatrets stilling blev snart så dårlig, at de ikke så annen utvei enn å overgi ledelsen til Dunker og hans venner, som hadde måttet gå av i 1862. Følgen var at Bjørnson den 15. desbr. 1864 blev gjort til teaterdirektør, visselig ikke med fullt så megen magt som han i februar hadde krævd, men likevel med sterkere stilling enn nogen direktør før ham.

De to og et halvt år som han nu styrte Kristiania Teater, var på mange måter en kamptid for ham, — kamp med direksjonen, kamp med teaterkritikken, delvis ennog kamp med publikum. Han fikk ikke alltid alt etter sin vilje, og han forlot tilslut teatret, just fordi han ikke kunde opnå den enerådighet som han mente var nødvendig for en direktør. Men meget fikk han dog utrettet, og det kan ingen tvil være om at hans direktørtid betydde et kunstnerisk gjennombrudd for Kristiania Teater; med ældre kræfter som Johannes Brun, fru Gundersen, fru Wolf, frøken Parelius, og med unge som fru Juell, Gundersen og Selmer, skapte han et teater som blev grunnlæggende for norsk scenekunst. Han hadde en intuitiv evne for å sette en skuespiller på hans rette plass, og han hadde en vilje og begeistring som bar seieren i sig, fordi den uvilkårlig fænget. For første gang fikk skuespillerne en instruktør som ikke bare rettet på replikker, men som førte dem inn i karakterens dybder, og som drev dem til et samspill der ikke først

og fremst den enkelte, men helheten skulde virke. Det var et pågående ungdomsmod over dette nye teater, og styrken i det var Bjørnsons vilje til å løfte det op til en virkelig kunst-institusjon av nasjonal betydning, ikke bare et underholdnings-element i Kristiania-societeten. Publikum skulde møte i teatret «folkelige Synsmaader, sunde Følelser, stærke Drømme, lange Længsler» (II 342). I hovedsaken nådde han dette formål; han gjorde scene-kunsten hjemlig i Norge.

Det kjæmpe-arbeid han la på teatret var enda ikke nok for ham. Han hadde trang til å virke på folket i videre kredser; og fra mars 1866 overtok han redaksjonen av det nyoprettede ukeblad *Norsk Folkeblad*. Det skulde bare gi opplysning, ikke være noget strids-organ; men Bjørnson vilde gi slik opplysning som styrket selvfølelsen hos folket, og bladet fik en tendens som mer og mer drev det frem til strid. Hvad han vilde med det, lyser klart frem av den ros han gav de to menn som styrte det for ham, mens han var borte fra Kristiania 1867—68. «Den Aand, som er i Bladet,» skrev han den 20. desbr. 1867 (i et utrykt brev) til broren Peter og til F. M. Wallem, «er en god Aand, hvert Nummer bærer mange gode Bud over Landet. Det er det positiveste Blad som kommer ud i vort Land, og dermed mener jeg ikke saa meget Kundskaben, som den Tro, hvori den gives, og det Hjertelag, som idelig vækkes og underholdes, og fornemmelig det sidste, fordi derpaa kommer mest an, og det glemmes helst.»

Det var det «folkelige» som sterkere og sterkere tok plassen som hovedformål i Bjørnsons virksomhet.

Han hadde i grunnen alltid oppfattet sig selv som re-præsentant for folket hos overklassen og som «intelligensens» repræsentant hos folket, og han satte sig således en dobbelt kultur-opgave i norsk samfundsliv. Det var naturlig at han derfor altid hadde kjent dragelse til den mann som med størst åndsmagt hadde reist det «folkelige» program i Norden, — gamle *Grundtvig*. Han blev visselig aldrig «grundtvigianer» i ordets særskilte mening, han hadde ingen synderlig interesse for den spesielle grundtvigske troslære. Men likevel kunde han med full ret sige, idet han pekte på bysterne av Grundtvig og Goethe i sit arbeidsrum på Aulestad: «Grundtvig og Goethe er mine to poler» (J. Filseth, Bjørnson og Aulestad, s. 18). Det som drog ham til Goethe, var den menneskelige og kunstneriske harmoni; Grundtvig fangtok ham med sin religiøse urmenneskelighet. Og netop efter 1864 blev tros-styrken hos Grundtvig en mægtig støtte for hans eget fremtids-håp.

«Grundtvig så jeg først,» — så fortæller Bjørnson i et (utrykt) brev til Georg Brandes fra 1880, — «da han steg i land i Kristiania ved studentermødet der 1852. Annen gang i K.havn i studenter-besøget på hjemfærden fra Upsala. Han gjorde et voldsomt intryk ved sin stor-slagne, sælvttillidsfulle måde at «spå» og tyde på! Kær vant jeg ham gænnem billedhugger Borch, mens jeg skrev Synnøve; men i forhold til ham og hans kom jeg først på Fiskerjæntens tid.»

Han har med både humor og ærbødighet skildret sit første besøk i Grundtvigs hjem sommeren 1860, og

han kunde nok også siden le av både ham og grundtvigianerne (II 138). Men det grep ham dypt å se hvorledes Grundtvig efter nederlaget i 1864 satte håp mot de trøstesløse kjensgjæringer. Og jo sterkere han selv kom til å sette sin lit til folkereisningen, desto mer kjente han sig i pakt med grundtvigianismen, — den «er Fremtiden», skrev han i 1867 (II 242), den er «Nordens Fremtid, Nordens Hjertelag, Nordens sunde Frejdighed» (II 396). Under et sommer-ophold på Søgne prestegård i 1867 læste han Grundtvigs «Søndags-Bog», og han blev rent betat: «Jeg anser den,» skrev han den 17. august (i et utrykt brev), «for det ypperste Værk paa vort Maal, som i vort Aarhundrede har seet Dagens Lys. Ingen kjender Grundtvigs Kjæmpeaand, som ikke har læst i denne Bog. Han er i T a n k e n fyldigere, i P e r s o n l i g h e d e n bredere, i V i l j e n sterkere, i T r o e n større end Nogen i vor Literatur. I Poesien har han sine Ligemænd, men undertiden maa jeg tvivle om han har sin Overmand.» Gjennem Grundtvig blev han ført i forbund med den eiendommelige oplysnings-gjærning som Grundtvig hadde reist, — den nordiske folkehøiskole, og det var ikke tom form at han i 1870 vigslet «Arnljot Gelline» til Nordens folkehøiskoler «med tak og lykønskning»; for dette dikt er åndens og troens seier over «vældet og trossen», det har troen på folkets «herlige kræfter», og det vil selv så «kjærlighets sæd» i den stenete grunn.

Grundtvigianismen var det også som førte ham til professor *Rasmus Nielsen* og hans filosofiske kampfæller, særlig *Rudolf Schmidt*. Rasmus Nielsen hadde begynt

sin filosofiske professor-virksomhet ved Kjøbenhavns universitet i 1841 som egne hegelianer, men hadde efter få års forløp vendt sig fra hegelianismen, selv om han altid vedblev å bruke den hegelske dialektik. Det var Søren Kierkegaard som hadde git støtet til dette omslag hos ham; troen, religionen, blev fra nu av for ham troen på det paradokse som intet ytre bevis trang til, og han reiste kamp mot biskop Martensens dogmatik, ja mot enhver dogmatik, mot hele den teologiske «videnskap». Det blev en kamp som gik jamsides med grundtvigianismen, — en kamp for dens «barnetro» mot teologien. «Det er fortsat Grundtvigianisme,» som Bjørnson sa (II 395). Nielsen opstillet sin kjente lære om «tro og viden», om den absolute adskillelse mellem disse to tankeformer, hvorved religionen kunde få leve i ro og fred med alle sine underer og overnaturligheter uten å bli forstyrret av videnskapens fremgang. Læren bestod, slik som Bjørnson definerte den (i et utrykt brev av 18. sept. 1867), i «denne simple Ting: at den Forstand, hvormed Troen opererer, er en anden, en af den selv indviet og døbt, — end den, hvormed Videnskapen, hedningeklar og kold, opererer. . . . Troens Tænkning er en helt anden end til Ex. Tvivlens Tænkning. . . . Alle Tvivlens Grunde kommer Troen ikke ved; den kan nok tænke over dem, men paa sin Maade. Der er Forskjel paa en døbt Forstand og en ikke døbt.»

Det hovedverk som Nielsen fremsatte sin lære i, var hans «Grundideernes Logik», som utkom i to bind 1864 og 1866, og i de næste år, særlig 1866 og 1867, stod

det en heftig kamp om hans sætninger. Motstanden kom nu ikke bare fra teologene, men også fra positivistisk påvirkede tænkere, slike som den unge Georg Brandes, og det var denne motstand som blev den farligste, så det vel tør siges at Rasmus Nielsens filosofi med utgangen av 60-årene hadde utspillet sin rolle. Men han kjæmpet tappert for sine tanker, og han rådde — særlig i det muntlige foredrag — over en fremstillings-evne som tryllet tilhørerne; han hadde både fantasi, følelse og vid, og han var en elskværdig personlighet. Kampen blev flyttet over til Norge, da han høsten 1867 kom og holdt sine vækkende forelæsninger i Kristiania «Om Hindringer og Betingelser for det aandelige Liv i Nutiden»; disse forelæsningene utkom i bokform året efter, og Bjørnson skrev da til ham (i et utrykt brev av 7. febr. 1868) at dette arbeide «vil i vid Kreds af Tid og Rum blive til Velsignelse».

Bjørnson omgikkes Rasmus Nielsen under sit ophold i Kjøbenhavn 1867—68, og Nielsens filosofi blev for ham den «eneste Redning» (utrykt brev av 17. oktbr. 1867) for den kristne religion. Da Rudolf Schmidt i en anonym bok hadde søkt å vise enheten i «R. Nielsens Philosophi og den Grundtvigske Anskuelse», og Georg Brandes hadde kritisert denne bok i «Dagbladet», erklærte Bjørnson i «Fædrelandet» (2. oktbr. 1867) denne kritik for både «udansk og uchristelig», for «gudsbespottelig Tale af en Fornægter», ja vilde ha sømmelige blad til å stænge døren for slik tale. Han fik Rudolf Schmidt til å skrive om Nielsens filosofi i «Norsk Folkeblad», og arbeidde selv på å få gjort den så letfat-

telig som mulig. Tilslut, i mars 1869, gik han tross mange betænkeligheter inn på å ta Clemens Petersens plass som medutgiver av tidsskriftet «For Ide og Virkelighed» sammen med R. Nielsen og Schmidt. Han trodde på saken, og han tok striden for sin tro.

Det faller let i øinene, hvorledes Bjørnson i disse årene kom til å få sin sterkeste ånds-retning fra Danmark, og Danmark måtte derfor uvilkårlig få større rum i hans tanker og hans kjærlighet. «Jeg føler mig som nyfødt,» skrev han (i et utrykt brev) fra Kjøbenhavn sist i juni 1865. «Aldrig har Folkefærdet gjort saa godt Indtryk paa mig som nu; det er baade alvorligere og stærkere, og den tilsyneladende indre Splid er god, den samler i stærke Partier, og faar Liv i den Sunkne.» «Derfor elsker jeg Danmark,» skrev han efter det lange ophold dernede 1867—68, «fordi det øger min Kjerlighed. Dets Sag opflammer min Kjerlighed, dets Dannelse adler og styrker den, den folkelige Retning i Kirke og Skole begejstrer den.» Danskerne blev for ham «Nordens bedste Folk» (II 103). Og da Ibsen i harmen over Clemens Petersens melding av «Peer Gynt» truet med å «trække sig bort fra Danmark» (Brev I 161), ropte Bjørnson til ham: «hold fast ved Danmark, hold fast! Det maa du se som jeg, at vi saaatsige ingen anden Opgave have. Danmark er for os Kulturen; at den gjennom os ikke bliver dansk, men enig norsk, derfor borger vor Natur, — men Danmark er vor Kulturs Metropolitan, den Dag vi sogne til en anden, er det forbi med os, vi ere da drevne op i Polariseringen. Det Myge og Milde i os selv, det fortidig

Bindende, det Tilkommende i vor Opgave, ligger Alt sammen her.»

Samstundes kom Sverige inderligere med i hans skandinavisme enn det før hadde været. Han hadde i grunnen kjent sig fremmed for Svenskerne; «jeg har ingen Dannelse tilfælles med de Svenske,» kunde han skrive i 1860, «de bor ogsaa udenfor hele den øvrige civiliserede Verden.» Netop i disse årene pågik det dog i Sverige et reform-arbeid som delvis tok mønster og styrke av de to andre nordiske land, og just da gjennombruddet skedde med den nye riksdags-ordning, kom Bjørnson for første gang på et længere besøk i Sverige. Mens den nordiske kunst- og industri-utstilling blev holdt i Stockholm sommeren 1866, opholdt Bjørnson sig der i to fulle måneder, og han blev imponert av svensk arbeid, svensk kultur, — landet syntes ham «i Kjæmpevækst» (II 230). Nu kunde han av fullt hjerte ta Sverige med i sine nordiske drømmer.

Dette er bakgrunnen for hans overraskende unionspolitiske stilling høsten 1867. Han, som hadde reist sin første politiske kamp just mot al amalgamasjon med Sverige, ja som først hadde gjort selvstændighets-kravet til politisk program, han — så viser nu brevene — var villig til å gå med på, glædde sig ved det amalgamasjons-forslag som unions-komitéen av 1865 la frem i 1867; han syntes det bar den rette vei. Rigtignok hadde han en hoved-innvending; det hadde været hans gamle tanke at den norsk-svenske unions-politik skulde «tage Vejen over Danmark» (II 136), og han kunde ikke få nogen dypere interesse for forslaget, så længe

ikke Danmark var med. Det var en virkelig skandinavisme han vilde, — alle tre land samlet.

Og ikke bare politisk samling, — åndelig også strævet han for. Brevene viser, at det var han som først utkastet tanken om et nordisk sprog møte til fastsættelse av fælles skriveregler, — en tanke som L. K. Daa fik virkeliggjort i 1869. Bjørnson syslet med planen ved nyårs-tider 1868, og den reform han tænkte på, var en tilnærmelse til svensk retskrivning, den han fra gammel tid syntes hævde bedre for norsk tale (I 77—78). Han foreslog (i utrykt brev av 30. januar 1868) at en av medarbeiderne i «Norsk Folkeblad» straks skulde begynne med en slik reform, — den mann han vilde ha til det, var ingen annen enn den senere professor Ludvig Daa; han tilbød ennog denne strengt konservative mann å få bruke harde konsonanter.

Det som hadde født tanken om en nordisk retskrivning i ham, var harmen over den norske sprog-separatisme, som netop nu holdt på å vokse sig sterk, — målstrævet. Han hadde høsten 1867 offentliggjort i «Norsk Folkeblad» Theodor Kjerulfs strids-dikt «Til Maalstræverne», og det hadde ærgret ham meget at hans vikarierende redaktører samstundes hadde latt en innsender tale målstrævets sak. Men han syntes endda ikke det trangs å reise strid; han vilde, som han skrev (i et utrykt brev av 4. novbr. 1867), «lade Tingene skjømte sig selv; om nogle Aar har alt dette sin naturlige Grændse». Så kom «Peer Gynt» og satte kveik i ham, og den strid som fulgte etterpå, syntes ham kræve avgjørende seier over målstrævet. Han hadde en kjensle av at en del av ung-

dommen holdt på å bøie sig bort fra ham og hans gjerning; han blev ræd for at Norge skulde bli sprængt i to (II 341, 347). Målstrævet blev en truende fare for hans fremtids-drømmer.

Og så kom han likevel for det første ikke til å ta op striden. Han forlikte sig med målstræverne, han omvendte sig i unions-spørsmålet, — det «nasjonale instinkt» i ham seiret pånytt.

Han hadde ikke holdt op å være nasjonal, om han var ivrig skandinav. Skandinavismen skulde være samarbeid i gjensidig anerkjennelse; han vilde slet ikke Norge skulde gå op i de andre folk. Han hadde på en 17de-mai-fest i Kjøbenhavn 1857 talt for «det skandinaviske Danmark»; han hadde håpet at nederlaget i 1864 skulde skape egne «skandinavisk Trang i Danmark» (II 141), og han harmet sig over at Danskerne endda forsmådde skandinavismen (II 154). Det syntes ham netop u-skandinavisk at de mistydde Norge og norsk stræv (II 210), og det var den naturlige konsekvens at han tilslut kunde bryte ut (II 330), at så længe Danmark ikke anerkjente Norges selvstændighet, «saa længe vil vi ikke vide af nogen Skandinavisme».

Men det er også sikkert nok, at han i slutten av 60-årene tok til å komme i sterkere og sterkere motsætning til Danskerne. Han fik syn for den skyld de selv hadde hat i nederlaget 1864: det var det gamle regime som lå og tynget over landet, og dette gamle Danmark, som tapte «hele Livets Friskhed», det hatet han (II 225). Han vendte sig imot «Kjøbenhavneriet», hele det danske

Nu er der ganske vist meget i mål-
 stæves. Bageren, som jeg længe har
 været aldrigt i, er nu kommet fra
 uden af mistænksomhed, d. v. s. ^{det vilde ikke} ~~ikke~~ frøgt
 for nogen part. Det har vist mig
 stilling. Men det har såmænd kaldt
 mig til Udfærdig. Lagt i. f. v.
 er kvæderligt. Jeg har jo set idelig drig-
 tend for den Sægt, og har uendeligen
 hørt endnu mere, f. ex. at Merzdau-
 gernes sag i sin tid ikke stænd dertil
 der (Ole Palle var da med!) Nu er
 set det blevet bedre, I har vist, og
 stillingen er altså; I har været f. ex.
 sat, og livet har jeg egen tale til min
 sære. Men virke der og god, og
 jeg, at jeg aldrig har hørt eller vilde
 have vist med ham, som vist af en
 viden ^{hvis} ~~ikke~~ således seesteds stadig, da
 i kort, kan det som i bejdt med dem af
 Hvidvinter Jansens. Men sig bli...
 - den aristokratisk er nu den
 fisure, hender er ikke Jansen, I de om
 den verdens ^{det} ~~ikke~~ træder, så fuld
 af selig i mening og midt. I den
 så det verdens produkt, for det er
 produkt af arbejdsdredere værdigt og be-
 ferd. men jeg hender den aristokratiske
 fording og inat det! der ^{ikke} ~~ikke~~

æstetikleri, og han glædde sig over at Normænnene endelig kastet overbord alle rester av «norsk Lydhørighed under Kjøbenhavns Dom» (II 288). Da han i slutten av 1869 bestemte sig til å følge det nordiske sprog møtes retskrivningsregler, gik han med det samme videre og lot K. Knudsen sætte inn i hans bøker norske skrive-måter som fjernet ham fra Danmark. Han vilde være norsk.

Det dypeste i dette stemnings-skifte var likevel ikke det nasjonale. Både skandinavismen og det nasjonale selvstændighets-krav levde hele tiden jamsides hos ham, om så somme tider det ene, somme tider det andre gjorde sig sterkest gjældende. Det som nu atter bar de nasjonale tanker frem, var sikkert aller mest den kamp han kom til å stå i hjemme. Og det var impulser fra Danmark som hadde styrket ham til den. Han vilde ha «folkeligheden in i syn og tænkning» (II 352), og dermed måtte han uvilkårlig bli mere nasjonal.

Begynnelsen til striden kom ifra unions-spørsmålet. Ennda han selv var en ven av unionskomitéens forslag, åpnet han sit blad for den kritik som gjorde det av med det, — advokat Dunkers artikler om saken, og følgen var at de menn som før hadde git sit navn til støtte for bladet, først og fremst konsul Hefstye, drog sig tilbake under protest mot at «Norsk Folkeblad» således var blit et politisk organ. Bjørnson kjente det som en pligt å la bladet drøfte de store politiske spørsmål, og han drev længer og længer ut i strid.

Det blev en strid imot hele den gamle styrende klasse i landet. Han hadde opdaget at det var just i

denne klasse restene sat «af gammel Afsondringslyst, af Fredstidens Egoisme» (II 124); det var denne klasse som stængte for hans «dybeste Interesser», hans «inderste Vilje» (II 294), og han skjønnte, at før hele det gamle magtsystem var brutt ned, «har jeg for alt mit ikke en glad dag i Kristiania» (II 369). Han var imot det Jaabæk'ske program om å knipe på embedslønnene (II 276); men han vilde ikke ha nogen «Embedsregjering» længer (II 300). Han stevnet mot «en stor demokratisk Udvikling», og han planla en omfattende arbeider-agitasjon. Som program omtalte han i «Norsk Folkeblad» 24. august 1867 utvidet stemmeret og direkte valg; den 18. septbr. bad han (i et utrykt brev) sine vikarer i bladet om å få op dette program, og i disse krav støttet han Jaabæk, da spørsmålet kom frem på stortinget 1868—69. Det blev en kamp som grep videre og videre ut, — det var i virkeligheten begynnelsen til det store politiske og åndelige gjennombrudd som kom i 70-årene.

«Herregud, hvor jeg kjæmper heroppe!» skrev han høsten 1868. Han kjente gjæring og ny-gror omkring sig. «Vi gaar meget betydelige Tider imøde, og i disse vil jeg have min Part,» det streket han under for Rudolf Schmidt. Det var hele det åndelige tryk som lå over folket, han vilde ha sprængt. Med sann forbitrelse vendte han sig imot «hin djævelske norske Fejghed» (II 268) som bøide av for tyranniet. «Nordmændene have saa tungt for Oprigtighed,» hadde han engang skrevet (II 135), og han hadde tidlig harmedes på den norske «Fulhed», mangelen på åpenhertighet (I 22). Han vilde tale ut, han vilde ha ærlighet og sannhet i alle

forhold, og det var for frit ordskifte han nu drog i krig. Han angret, at han engang selv havde villet stænge for andre meninger, og han prøvde å komme i samkvem med sin antipode Georg Brandes. «Hele min Ærgjærrighed er den at være en uafhængig Mand, som kan sige sin Mening og gjøre sin Pligt,» skrev han i 1869. I et samfund som endda blev forskrækket over hvert djervt ord som avvek fra den rådende mening, der hadde han mod til å være uenig. Han var jo ikke den eneste; men det var han det stod lys av, — han skred frem med magt og myndighet og feiet motstanden tilside. Ham hørte folk på, og derfor kastet også motstanderne sig hardest over ham. Han visste godt, således som han for mange år siden hadde skrevet (Bergens Adresse, 23. januar 1858), at «det overhovedet er ubelejligt, at Folk ikke er fejge og gjemmer sin Mening». Men han vilde netop være «ubeleilig». Han vilde «være hvor det netop galdt». «Stridighederne forbittre mig Intetsomhelst,» skrev han til den bekymrede Hegel (utrykt brev av 5. april 1869). «Jeg er en stærk Natur, som sover væk hvad Pokker det skal være, og vaagner muntert med Morgenens.» Og han ropte som kong Olav i «Arnljot Gelline» til Gud:

Jag dem til kampen; mit hjærte af nidkjærhed luer,
kast mig på bålet som ved, bare slægterne tændes
deraf!

For han trodde evig og altid på «Slægtens Sejer» (I 98).

Likevel falt striden ham mangan gang tung. «Her er jo forfærdeligt her i Kristiania,» kunde han bryte ut;

«jeg føler mig mere ene herinde, end om jeg levede paa Landet i en Fjeldbygd. Thi dette er som i en Ørken» (II 347). Han kjente sig som «en landsens hest», som byens folk hisset tigeren efter, og, endda et par år efter mintes han levende hvorledes de «dannede» jog ham «for at bringe sit had ret et gjæstebuds slag» (SV. VI 147). «Stillingen hos os,» skrev han i «Norsk Folkeblad» 26. febr. 1870, «er nu den samme som i Danmark, det er ikke Hovedstaden, som bærer de fleste af sine Meninger udover Landet og indtager dette, det er mange af Hovedstadens Meninger, som fordrives fra Sted til Sted, fra Pas til Pas, det er Landet, som har rykket saa nær, at det nu endelig belejrer Byen. Under disse Omstændigheder at være Fiendens Forpost inde i selve Byen, er en haard Stilling og navnlig under Kristiania-Fanatismen, den mest navngjetne af al norsk Farsot.»

Det som kanske mest av alt gav ham følelsen av å være forlatt og alene, det var Ibsens «De unges forbund», som falt ned over ham høsten 1869. Den syntes ham som et forræderi. Han hadde sluttet sig inderlig til Ibsen, mens de begge var i Kristiania vinteren 1863—64; han hadde tat sig av ham, da det var småt for Ibsen, — kanske tat sig av ham litt mer overlegent enn det egentlig kunde smake Ibsen. Han hadde mer og mer fåt tro på at han og Ibsen skulde komme til å «leve sammen i Forstaaelse» (II 143), og om han var blit skuffet av «Brand», som med sin himmelstormende tross var ham uforståelig, så blev han des gladere ved «Peer Gynt», — nu syntes han endelig han hadde fåt en

«Medarbejder», en vældig våpenbror i striden. Han kjente sig nu «dobbelte glad og fortrøstningsfuld ved sit Arbejde», og han opmuntret Ibsen til å holde frem, foreslog ham at skrive et satirisk lystspil. Han glædde sig, da han hørte «De unges forbund» var færdig; der kom det lystspil han længe hadde ventet på. En kan tænke sig hvor det måtte virke på ham, da lystspillet viste sig å være rettet mot ham selv og hans venner; det var en smerte som han ikke helt turde syne. Han syntes det var «snigmord» å «paa-lyve vort Land den Sort Politik» (utrykt brev av 23. oktbr. 1869), — «gjøre vort unge frihedsparti om til en flok spekulanter, hvis fædrelandskjærlighed kunde bæres bort med deres fraseologi» (Dagbladet 1881, nr. 329). Alle hans bitreste motstandere jublet; de så en hel retning tegnet i Stensgård, og slaget rammet i første række Bjørnson. At striden skulde faa en slik form, bød ham således imot at han en stund ikke syntes han kunde være med i diktningen, men måtte «lægge fra med alle sine Langskibe» (II 329).

Men ungdommen holdt fast ved ham. Det var en tydelig demonstrasjon at Studentersamfundet den 4. desbr. 1869 valgte ham til sin formann. Og for Bjørnson selv blev det en glæde og en hjelp å «komme inn til studentene». Det halvåret han var formann, fik han et inderlig samliv med en flok unge venner, og det sannet sig for ham, det han hadde skrevet i 1865, at han straks var med hver ny «Frihedsgeneration». De samledes gjerne efter samfunds-møterne hos husinspektøren, student Klaus Hanssen (i «Klauseriet»), og der var det Bjørnson

engang holdt sin tale for «alt det som er efter kl. 12»; der kjente han sig fri, der slap han sig løs, øste ut av hele sin åndelige rikdom, og tok styrke og kjærlighet igjen. I Studentersamfundet fik han en ny virkeplass for sine tanker; han holdt foredrag om Grundtvig, om Wergeland, om poesiens magt som bærer av de nasjonale idéer; han hentet Christopher Bruun inn fra hans folkehøiskole og fik ham til å holde sine foredrag om den nye bondereisning og om folkelig dannelse. Det var utsæd for fremtiden som i denne tid blev lagt. Det var gro-tid for norsk kultur — og for Bjørnson selv.

Og det hadde været en mægtig gro-tid, alle disse årene han hadde strævet med sig selv og sit folk. Det var en række «begynnelser» som pekte frem mot store ting. Så godt som alt som blev skrevet og gjort i disse årene, hadde ingen avslutning i sig selv, men var innledning til det nye, det kommende.

Mens Bjørnson holdt på med bondefortællinger og saga-stykker, gjærte allerede det borgerlige nutids-drama i ham (I 225, 267), og næsten mot sin vilje kunde han frembringe en hårdhændt realisme som i «Arne». «En fallit» tok til å få form i ham helt fra 1868, og motivet til «Kongen» steg frem for hans tanke i 1870 (II 366). Det var kampen mot al løgn og flitter i samfundet som mer og mer sprængte sig frem til dikterisk utløsning, — den samme kamp som Ibsen rejste, og som flere og flere av det unge Norges kræfter blev

draget inn i. Hele det gamle samfund tok til å vakle; alle gamle tænkemåter blev undergravet. En ny tid var i frembrudd, og Bjørnson var høvding.

Det var i 1870, da han skulde utgi sine «Digte og sange», — da var det spørsmål om boken skulde ha en vignet på titelbladet. Da gav han et kort og fyndig uttryk for sig selv og sin stilling, idet han skrev til Hegel, at skulde der være vignet, så gav den ham, om den illustrerte linjerne fra «Sigurd Slembe»:

Han stod ut av fjorden for fulle sejl,
skjoldene så sig i bølgenes spejl;
selv holdt han ror!

BREV TIL:

Andersen, H. C., s. 274, 286, 338.	Meidell, Ditmar, s. 121, 174, 194, 250.
Bestyrelsen for det Norske Teater i Bergen, s. 72.	Petersen, Clemens, s. 6, 24, 34, 43, 56, 61, 65, 74, 86, 90, 97, 101, 106, 178, 185, 208, 225, 288, 302, 320, 334.
Bjørnson, Karoline, s. 110, 116, 129, 132, 135, 136, 142, 151, 166, 202, 236.	Ravnkilde, Niels, s. 278.
Botten-Hansen, Paul, s. 1, 126.	Richter, Ole, s. 242, 311.
Collin, Jonas, s. 281.	Vinje, Aasmund, s. 89.
Hviid, Chr., s. 220, 247, 263, 332.	Waage, Olafur, s. 270.
Krohn, Henrik, s. 93.	

1.

TIL PAUL BOTTEN-HANSEN.

Khavn, Hôtel Phønix, den 13de Marts 57.

Gode Ven!

I «Fædrelandet» 59 og 60 staar en symbolsk Fortælling, af højstærede mig selv. Denne maa din Venkabelighed unde Plads i Nyhedsbladet, saasom den for mine uhyre mange norske Venner (r) vil vise sig at have den Fejl, blandt flere, at være god. Men den maatte komme hel i et enkelt Nummer, og med mit Navn som jeg fik det i Daaben «Bjørnstjerne (intet Bindetegn) Bjørnsøn».

Herregud, smør Vig lidt mere; men vær ikke ond med ham; vogt dig, du er nær paa Vejen til at blive det. Smør ham, du skrev yndigt, jeg saa de norske klurede Furruer stritte og ryste Kongler af Harme. Smør ham! Det var dog dejlige Syn i disse Bondenorske jeg havde bag dit klare gjennemsigtige Forstandsglas; Gud, hvor det myldrede! Som Mæddiker i en norsk Gammelost! O, at jeg ikke kan aabne Brystet paa en af dem og se, rigtig se. Eller ogsaa faa et Glimt af Drammens Tidende; thi den plejer at bære Tidende derindeifra, dybt fra de mørkeste Vraaer.

Jeg skriver ogsaa Norsk som du ser; men jeg haaber du finder den Slags Norsk fordragelig. Jeg respekterer

1857 intet Grammatik-Norsk; jeg bruger Bryst-Norsk! Det skal flyde lige ud af Brystet paa den, som føler poetisk, som kan gennem Kjerligheden fange det i Folket og Sagaen og gennem sin dannede æstetiske Følelse slippe det ud igjen. Hvor Fanden vil disse Mennesker hen uden Forfattere? Eller tror de nogen Forfatter, naar han har gaaet et halvt Aar i Thorvaldsens Musæum, da vil stampe i en af deres Baase, selv om der er 300 af dem, som i Knudsens Grammatik?

Men det er brave, hjertensgode Folk, og de mener det saa godt, trods deres dygtige Forfængelighed: Denne kan man drille, endvidere afklæde Taabeligheden, Ukonsekvensen m. m.; men rør ikke ved Vigs Svagheder (hans Domme om franske Digtere!) o. s. v. Han vidste dengang ikke hvad han gjorde; det er for haardt. At han beskylder dig for Mangel paa Grundighed, se det kan du inden Sagen selv, og paa mange andre Maader, ja blot ved at le, modbevise. Det er klart at til en saadan Virksomhed, som den Vig driver, faar man ikke andre end Overgangsmennesker, d. v. s. dem, som endnu selvbehagelig tror, at de kan Noget, og har hele Verden for sig som en Skoleungdom. Andre har ligefrem ikke Taalmod til at spænde sig selv saamange Oktaver ned, at han bliver den Sort Spillemand for Bønder. Men da nu Stillingen i Norge er saadan, at Vigs Virksomhed er en af de gavnligste i Landet (vær med og sig dette!), og da han endvidere røgter den med ualmindelig Flid, saa bør man bære over med saameget, som hos deslige Overgangsmennesker (Seminarister) ikke kan være anderledes. Betog man dem for skarpt Illusjonen, betog man

dem ogsaa Arbejdslysten. — — Du undskylder at jeg 1857
saadan ligefrem, men ganske sagte, som inde mellem
alle dine lydslugende Bøger, siger dig dette.

Jeg har sørget for at det danske Studentersamfund
vil holde dit Blad. Men dertil er det nødvendigt, at
man har nogle at lægge frem i en Generalforsamling.
Hvordan skal jeg bære mig ad dermed? Det er lige-
frem i vort Lands Interesse, at du kommer mig til Hjælp
her. Om jeg fik 1ste Kvartal, og dette saa senere eller
strax (ligegodt strax) blev overført det danske Studenter-
samfund. Det vil nemlig holde Bladet, men har hin
Bestemmelse i Loven at opfylde. Desuden er det Hr.
Levin, som plager mig hverevige Dag med at faa fat
paa det Nummer i forr. Aarg. som omhandler ham
blandt flere Bogindustririddere hernede. Den joviale
Sprogmand banker mig i Ryggen med sin Stok, blot
han ser mig: «Nyhedsbladet om Jøden I. Levin, Uhyre!»
Lad mig endelig paa en eller anden Maade faa fat i
det. Og snart!

Han lo mageløst af din Strid med Vig. Og det maa
jeg sige dig, at dit Sprog i sidste Artikel (II) er det
bedste jeg har seet dig føre. Det lader til, at det gaar
sagte, men sikkert opad med dig heri, og nu er du jo
lige ved at være Stilist.

Nu vil jeg betro dig en Hemmelighed. Forsaavidt
der ret snart kommer til Opførelse et Stykke «Mellem
Slagene» paa Kr. Th., saa er det af mig. Det var blot
for at faa Lejlighed til at flygte fra Journalistiken jeg
tog hened. Og da jeg nu i den Grad er bievænlig
modtagen af Heiberg, Høedt, Goldschmidt og alt af

1857 Kritik hernede, at jeg næsten er skamfuld (og der skal Meget til), saa skriver jeg nu lutter Dramer, og vil intet Andet gjøre saalænge jeg lever. Skitser, Fortællinger o. s. v. vel ogsaa — og for den Sags Skyld kan du gjerne sætte mit Navn ved Siden af Schübelers blandt dine Bidragsydende! Men se nøje paa det Drama, naar det kommer; det bliver naturligvis mishandlet paa Scenen, da det er saa norsk i Aanden, at Danske ikke kan spille det. Ellers var nu Fru Heiberg allerede optraadt med det. Og hun vil dog gjøre det, men vente, som hun siger, til jeg andenstedsifra har faaet saapas Navn, at man sidder stille og ser paa det Fremmede; saa skal nok hun forstaa at føre Karakteren frem. Ja, ja; der maa være en Ende paa den Sort Opfatning af det Norske, som A. Munch har i Aftenen paa Giske, som Ibsen ogsaa har (dog bedre); vi maa faa frem noget af den, som Welhaven tydelig kan tale om, men blot uklart famle efter i «En Sjæl i Vildmarken» f. Ex. Naaet det har han i «Dyre Vaa» eller, hvad Navnet lyder; men der bærer jo Eventyret ham, ligesaameget som han det.

Salomon de Caus har gjort komplet Fiasco hernede. Theaterbesøget kan Ingen regne paa, da man her ser Skuespilleren mere end Stykket. Høedt har nemlig engang denne ejendommelige falske Stilling til Publikum. Forresten spillede Jørgensen overmaade meget bedre; kraftigere og skjønnere. Høedts Opfatning er en spidsfindig, pilket, og hans Spil, paa Grund af svigtende Stemme, ikke godt Organ, lille, spæd Figur, alt andet end kraftigt og tragisk. Desuden Høedt tragisk! Du skulde rigtig kjende denne moderne Dansker, forat fatte, hvad

P. Skovs er da jo selv lig. Fløiz postalt i mig faldet
dog, at han kan fæstet på grund af den ind til ham på Gården af hans
Kontor (for mig selv Ven herud), at Fløiz also kender ham mere end de-
gængeligt. Så har han prøvet til Gædsfærdigt, skatte deesse mig
selv, og takket og roft. Takket og roft. Han leder telegrafer til, jo om det
færdigt og i sig under mig bedjende. Med mig ham, lad han en Skuffe
af Gør. Thompsons Korts telegrafer til sig, og omprøvet jo rødt under.
Af det der Lad kunde meget.

Men nu vil jo mig selv skrive.
Jo her: Pøbel Thompsons to vil for mig til
Ding ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰

Man i sine Ord, at det, som mange Følge & har, betales på den som den
Liggen har. Uendelig, Gør Kaufen! Pils Kaufen & Niskland!

det er før noget latterligt Noget. Men Damerne bærer ham nu engang. Han er nemlig K.havns første Selskabsmand (i en vis Henseende dog næst efter Goldschmidt), han er Komponist, Politiker, Skuespiller, Digter, Maler, Rigmand og ugift. Han ser passe forlevet ud, er sarkastisk og religiøs-kierkegaardiansk — Gud han er yndig!

A. Munch er da sig selv lig. Ploug fortalte mig forleden Dag, at han har sendt et saa grovt Brev ned til ham paa Grund af hans Kritik (skreven af min bedste Ven hernede), at Ploug ikke turde læse mere end Begyndelsen. Saa har han skrevet til Goldschmidt, fortalte denne mig, selv, og takket og rost, takket og rost. Han lader telegrafere til sig om Udfaldet, og ifjor under min bekendte Strid med ham lod han en Resumé af Gr. Thomsens Kritik telegrafere til sig, endog førend jeg rørte ved den. Af dette ler Folk hernede meget.

Men nu vil jeg, min Salighed, slutte. Jeg bor i Hôtel Phønix, om du vil skrive mig til.

Din

Bjørnst. Bjørnson.

Det er i sin Orden, at du, som mange Penge har, betaler for den som ingen har. Undskyld, kjere Hansen!

Hils. Thaasen og Birkeland!

1857

2.

TIL CLEMENS PETERSEN.

[Kristiania, omkr. 25. juli 1857.]

Min herlige Petersen!

Fy, skamme dig, at du lod et Støvgran af Tvivl til mig falde i dit Sind og derfra paa dit Bræv! Fy, skamme dig, at du kunde tro, jeg var vred paa dig, — jeg, som ikke skriver en Linje bent frem, men bøjer den lige mod dig, — jeg, som ser dig dernede, hvørhen jeg vender mit Øie og leder op mig selv fra det tilbagelagte Ophold, — og jeg, som plager alle Kammøramer med dig, slaar op i dig Pag. — og næste Gang Pag. — og har endog faaet dem til at lægge Mærke ved enkelte. At du et eneste Øjeblik har kunnet misforstaa min Tausched viser, at du dennegang ikke tog det rette Øjemærke. Du er orienteret i Eggen, det ved jeg nok; men det kommer ofte an paa at finde Sigtepunktet. — Ser du, — jeg har det med Trangen til at søge min fraværende Ven, som jeg har det med at søge mig selv i de lyriske Digte. Jeg søger den Nærmeste op og digter saa hele Trangen episk væk. Dersom denne Nærmeste, d. v. s. den, jeg først faar fat paa, er af dem, som løfter, saa digter jeg mig glad; men er han af dem, som først skal løftes, digter jeg mig mismodig. I sidste Tilfælde er jeg atter nær ved at skrive, men saa er Aanden lavt flyvende, tung, og Brevet skrives da i Hovedet.

Skriver jeg langt idag, saa bliver dette Brev ikke godt; thi jeg er syg, fornemmelig af Mavepine, men ogsaa af ren, ligefrem Træthed. Thi jeg arbejder nu formeget.

Da jeg fik dit Brev igaar og endda ikke kunde skrive Synnøves Klagesang, saa mærkede jeg, det var galt fat. Aldrig havde jeg følt slig Lyst til at lægge dig fuldstændig ned paa anden, rettere tredie Haand end da, — nemlig gennem mine Karakterer. At jeg ikke kunde dette er det vel, som gjør, at jeg nu sidder her og skriver direkte til dig.

Det var ret længe før jeg kunde oversætte mine Fordringer fra Dansk til Norsk, og mit første Ophold her var saare møjsomt; thi jeg maatte daglig grave nye Kanaler og Afløb, da de gamle ikke kunde bruges og Strømningen spændte paa. Nu, Gud ske Lov, har jeg lejet mig et lyst herligt Værelse til 6 Spd. Maaneden, tæt ved Slottet, frit landligt til alle Sider, Have omkring, susende Løvværk længer borte og Smaafugle om Morgen. Her sidder jeg da og skriver, en enkelt af mine Kammerater finder mig nu og da; de fleste føler ingen Trang dertil og jeg ikke til at søge dem. De er komne bort fra mig i Vinter, og at samle dem ind igjen bliver et tungt Arbejde med liden Løn. En enkelt, Kahrs, den Stærke, har jeg kastet mig over, og han er bøjet tilrette, er kjerlig og søgende med mig. En ny har jeg vundet i Meidell, den bekjendte «Krydser», og gaar vi og driver omkring i de herlige Omgivelser her til 1, 2 om Natten. At vi stod hinanden saa nær, ante mig mindst; jeg er nu for ham, hvad ingen Anden kan være, og skal i ham vinde en komisk Forfatter for Landet og Tiden, som man skal søge Magen til. Hans skarpe Blik er overraskende; han kjendte dig af dine Opsatser (som i Forbigaaende sagt har gjort stor Opsigt og Lykke her)

1857 bedre end de Fleste af dine Kammerater i Danmark kjender dig. Ja, det var til Forundring. Og kom nu strax op til os, saa skal du se, hvor ypperligt du kan fældes ind mellem os. — Foruden ham har jeg den smukke, sentimentale Landskabsmaler Bagge, som har fundet mig (rigtig det Bedste i mig) og klynget sig fast. Og saa har jeg Bye. —

Men mit Meste har jeg i mit Arbejde. I hine har jeg en mit Gemyt fornøden Opmuntring, og ellers er jeg saa afstængt, at Papiret maa faa Alt. — Synnøve Solbakken er bleven en lang stor Fortælling, og jeg ser godt, at den skulde være endnu længer. Nu udgiver jeg den kapitelvis i mit Blad og tager Aftryk med det Samme. Den kommer ud som Bog om 3 Uger, og jeg venter at den vil blive en kjerlig Hilsen til dig. Da her skulde være Bevilgning til et norsk Theater, satte jeg mig her og skrev en anbefaling i Morgenbladet. Den gjorde megen Lykke, blev rosende omtalt i selve Thinget, og Udfaldet (forkastet med 49 mod 54) var dog saa godt, at det nu naturligvis gaar næste Gang. Saa har jeg maattet skrive en Kritik over de ny norske Skuespillere Brun med Madame, og en anbefaling for Jfr. Svendsens Aftenunderholdning. Jeg benyttede den til at gennemgaa hende og saaledes, at det sviiede, da hun — nok sagt! Saa har jeg skrevet over Wiehe, som de holder paa at ødelægge med at forcere ham. Det bed.

Se, saaledes maa vi kjæmpe her til Højre og Venstre; ellers har vi tilsidst ingen Mark for det mindste æsthetiske Frø. Og, saavidt muligt maa een eneste Mand gjøre Altsammen. Jeg er hjertelig, hjertelig kjed af

dette; naar man omtaler, at det var dog godt jeg engang kom hjem igjen forat sige dem Sandheden o. s. v., da er det mine værste Øjeblikke; thi jeg føler saa vel, at det maa gjøres; men jeg er for god til at gjøre det, og dette kan jeg ikke gjøre dem begribeligt. Naar jeg da midt i dette (jeg læser ogsaa Norsk paa Heltbergs Skole med Artianerne) skriver Synnøve Solbakken og skriver den, som jeg nu har gjort det, saa aarker jeg ikke Mere; thi jeg maa dog ogsaa læse, maa dog ogsaa tale med Folk. Og der er ingen af dem, som søger mig, der kan give mig Noget, de kommer Alle forat faa.

Jeg imødeser en mørk Vinter. Men det er det Samme: om en tre Uger drager jeg hjem forat fuldføre Hulda; imidlertid er Synnøve udkommen, ligeledes «en Bjørnejagt», en Skitse leveret Tønsberg forat ledsage to Malerier af Tidemand og Eckersberg (vor) som oplysende Text. Jeg har nemlig sammen med A. Munch faaet det hædrende Hverv at give Text til «Norsk Bondeliv». Han tager de religiøse Emner og lægger Digte paa dem, kan jeg tænke, — jeg tager «Kortspillerne», Sanct Hanskvelden, «Tømmerfløderne» m. fl. og lægger Fortællinger paa dem. Dette Værk har Subskribenter over hele Verden og gaar ud paa Norsk, Fransk, Engelsk og Tysk. — Nylig skrev jeg en længere Opsats i Aftenbladet om den foreslaaede Lektor i Literatur. Mit Avismærke er *Bn*; jeg skriver baade hist og her.

Det lader til at min Synnøve gjør megen Lykke, og det kunde nu næsten være det Samme; for nu tror jeg selv paa hende. Mit bedste Kapitel blev det, som fulgte næst nærmest (det 5te) paa det, du sidst læste. Syn-

1857 nøves Moder er godt greben nu senere hen, Aslak er færdig. Du skal se, hvorhen jeg har ladet Aarene føre begge disse. Men jeg ærgrer mig over, at jeg har lukket op Aslak; jeg vilde gjerne have havt Hemmeligheden for mig selv. Dette gik saa haardt i mig, at jeg straks maatte trække frem et Par, som ikke har lukket op og ikke vil. — —

Hele min Arbejdsomhed er vendt tilbage; jeg har skrevet et Kapitel i Synnøve paa een Dag og det fuldt af Vers og Fantasier. Jeg længes indtil Sygdom efter Halte-Hulda; nu skal hun blive færdig paa en Uge, saasandt hjælpe mig Gud! Men jeg kan desværre først vinde frem til hende gennem meget Arbejde. Jeg maa nu ogsaa skrive om Kunststudstillingen. Her er jo ikke et eneste Menneske, Morgenbladet gaber og gisper, og Folk forstaar lidt af, hvad de ser; saa vil jeg da lade et poetisk Gemyt gaa gennem Gallerierne, ikke videre. Weilbach skal ærgre sig sort. Dette begynder jeg paa imorgen. Naar nu den er expederet, Tønsberg, Synnøve (blot et Kap. igjen!!), saa hjem! Forinden maa jeg have dig her — hører du? Eller hjem, eller siden, nej strax: Petersen! Du bor frit hos mig, paa et herligt Sted, Alt frit, Kammerater med aabne Punge rundt om, Ærefrygt præsenterer for dig, Fjeldene bestiges, klare Dage over Kattegat, blot 20 Spd. i Lommen og da rejser du paa første Plads op og ned. Kom! —

Se dette var mit Forretningskapitel, da jeg ved, at du vil have et sligt. Jeg har ogsaa skrevet det med alle Angivelser af at «gjøre Lykke» o. s. v. Du kjender mig, og misforstaar mig ikke. — Nu noget Bedre. — —

Jeg er frisk igjen, har atter læst dit velsignede Brev, som er det bedste jeg nogentid har modtaget; det kan vel ogsaa alene overtræffes af dig selv; thi om der er flere slige forunderlige Mennesker til, saa er de i alle Fald ikke til for mig. Var Tiden til det, fik du mange Ark som Svar; men Gud, hvor jeg maa arbejde, skal jeg naa frem til Hulda om en 3 Uger. Jeg er Jakob, som træller for Rachel og som tit har troet at naa hende, men fik Lea.

Mit Brev kunde give dig Billedet af et uroligt, distraheret Menneske; men det er jeg ikke. Kun lever vi her paa en anden Maade, midt oppe i Livet. Jeg spænder og sparker fra mig, Avisopsatsene stjæler jeg fra mig selv saaledes at ikke Synnøve ved af det, og saa op til hende igjen og til Goethe, med hvem jeg fortiden rejser i Italien. Min Fremstilling vinder, som det forekommer mig, og Karaktererne aabner mig daglig Dybder, som jeg ikke har seet før. Hvorhen jeg vender Blikket staar de og venter; kun saameget kan jeg se, at jeg kommer til at skrive flere Fortællinger end jeg een Gang tænkte; men aldrig slipper Hjertet sin første Elskov; Dramaet sidder i Højsædet og venter, medens jeg blot giver en kort Audiens til «denne Ene», som rigtignok slæber nok En med, og saa En og endnu En; men Dramaet sidder dog og venter. Jeg ser godt, at jeg vil have al min Kraft behov forat holde mig til det, da det kræver Ro, Ro, — og Alle trækker i mig. Men, Gud, hvor jeg ogsaa skal snyde dem allesammen! Som sagt: om 3 Uger herifra! Hvis ikke du kommer da,

1857 Saaledes som nu Alt kommer mig imøde her, har jeg Haab om Stipendium til Vaaren. Italien, Italien! Ja, jeg rejser der alt . . .

Jeg omgikkes Goldschmidt fordi han smigrede mig? Nej: **fordi han aabnede sig!** Saasnart En viser lidt af sit Hjerte, er jeg fangen, og dersom den, der gjør det, ikke har gjort det for Nogen paa nogle Aar, da er jeg fangen tilgavns. Se Erik Bøgh; jeg holdt ogsaa af ham; thi jeg følte at han snakkede med mig, som han ikke har snakket med Nogen siden, — ak, siden hans sidste Ven forlod ham, og det er visselig længe siden! Men Herregud, dette er jo mine dejligste Øjeblikke i Livet, og dem vil du tage fra mig? Det er i Kraft af dem jeg virker, ja, du vil se det i Synøve, du vil se denne Højtid over enkelte Scener, hvori man kan høre Hjerterne slaa og Stemmen tale saa sagte, saa sagte for ikke at forstyrre den store Nærværende: Sandheden. Du, ene, du vil gennem slige Scener kunne aflure mig, hvorledes jeg er kommen til min Menneskekundskab, at Halvparten er ligefremme Selvtilstaaelser; thi jeg har denne Nøgle med mig, som oplader Folk. Og den er ikke min, for jeg kan ikke bruge den; den er Vorherres, og han bruger den for mig, naar jeg mindst venter det. I slige Øjeblikke prøver jeg da ogsaa mig selv, og Nøglen føler jeg drejet om i mig, og det er mig et Behag at lukke mig op, uanseet hvem der sidder hos mig; thi jeg gjør det egentlig for mig selv. Men du har en Nøgle, som du selv kan bruge og fremfor Alt bruge paa mig. Du er min anden Samvittighed. Jeg er bange dig, for fuldt Alvor bange.

Det du nu sidst sagde mig, takker, jeg atter for, 1857
atter og atter! Det er sandt. Men trøst dig: her er
Ingen, som smigrer. Hovmodig gjør jeg Fejl! Ja! Jeg
har nylig syndet. — — — Men jeg bliver mere og
mere moralsk stærk; thi jeg var een Gang uhyre
svag. Jeg lever ogsaa nu ordentligere end nogensinde
før, og du skal se, du faar Glæde af mig, du kjere,
kjere Ven.

Aldrig har jeg seet et saa uhyre stort Begreb om
hvad Venskab er, som hos dig. Jeg maa gaa lige til-
bage i Digtingen for at søge Sidestykkene, og heller
ikke der træffer jeg dette Hvisk, som du kan faa istand
med En, enten du nu er ved hans Side eller over Ha-
vet. Herlige Fyr, med de herlige Evner; jeg skulde
havt dig her forat beskytte mig, forat du kunde tage
din Andel i vort Fællesarbejde ud imod Verden; thi,
ak, jeg maa besørge begge, og det er dette, som vil
dræbe mig, intet Andet. Men jeg skulde især havt
dig forat kunne hviske.

Jeg har ikke seet to Venner skildret, ikke saadan som
du har givet mig Motivet i dit Begreb og i dig selv.
Sig mig en saadan Bog, eller jeg er nødt til at gjøre
en. Jeg tænker mig, at den, der tog denne Side i Men-
neskelivet, han greb, han maatte gribe saa dybt fat,
at han enten blev siddende der, som den der vilde
rædde de sjunkne Pengekister, eller han kom op igjen
som Verdens rigeste Mand. Og jo mere jeg nu stirrer
ind i et saadant Sujet, des mere synes det mig et Tids-
emne, og at det vilde komme som Englene til Loth.
Thi Venskab er Indgang til Sandhed.

1857 Dette sidste Begreb er nu den store Klokke, som hænger i mit Taarnuhr og ringer baade Morgen, Middag og Aften. Jeg fører Alt tilbage dertil, og naar jeg fra dit Brev gaar ind i mit, saa ser jeg ret, hvor langt tilbage jeg ligger; jeg sidder egentlig og bivuakerer ved en rask Ild, som brænder et Steds i en Skog, hvor Løvværket dækker meget af Himmelen, Mørket er faldt paa, saa Fantasien kan flagre og forsøge at erstatte Dagen, den fulde dejlige Dag. Men du er kommen frem, er vel herbergeret og studerer blot paa, til hvilket Kammer du nu ogsaa skal vende dig. Og kommer jeg engang frem, saa er det meget fordi slige prægtige Karle som du og flere til sender Hest ud forat lede mig op og føre mig frem.

Mandag Morgen (d. v. s. Dagen efter) [27. juli.]

Jo mere jeg nu tænker dig frem igjen, des ulykkeligere bliver jeg ved Sammenligningen af hvorledes man har det i Verden, og hvorledes man kunde have det. Det, jeg hver Dag har erindret hos dig, har mere været dine Bemærkninger, din Vejledning; nu kommer dit Brev og minder om det Andet, det jeg næsten havde glemt: dit Venskab. Du ved jeg har denne velsignede Evne at kunne glemme. Jeg kjender næsten ingen Retning, hvori det er nødvendigere end her. Blot siden igaar, siden det fulde Begreb af dit Venskab svulmede mod mig, har jeg været meget mismodig; thi mit Hjerte er saa skabt for saadant, at naar jeg midt i min Ørken endelig ser det, ak, blot i Luftspejling, bliver jeg aldeles ulykkelig. Du kunde nu lænke mig

fast til dette Brev som en Hund. Saalænge i alle 1857
Fald sad jeg midt i Stilhedsringen, Stedet, hvor der
hviskes. — — — —

— — — — Du har Ret: det er urigtigt at kalde dig
et Reflexionsmenneske, fordi Folk, naar de tillægger En
et Prædikat, da har afpudset det saaledes, at blot dette
ene, rene Stof findes deri. Men fik jeg sige: Petersen
er et Reflexionsmenneske, som styres af Fantasien, saa
skulde jeg være med. Din Reflexion er din Kikert,
dens Stillads utrolig megen Læsning, men Fantasien
stiller den; det er fuldstændig regelløst, hvad du den
eller den Tid betragter; du tror der er fuldstændig Regel
deri, men det er saa tilgavns Regelløshed i dens Bevæ-
gelser, at dine Kammerater engang for alle maa vænne
sig af med at gjøre visse Fordringer til dig, som de
ellers gjør til Alle. Jeg kjender ikke to slige Mennesker,
og derfor heller ikke denne Nummer To, som kan staa
bag mit Digt og sige: derhen gaar det! Du har glemt
det og det! Det tyske Forsøg paa Sligt kjender jeg nok;
men ikke den virkelige Evne. Denne sætter jeg i, at
Reflexionen hos dig er ikke alene, som hos Alle, den
sidst Tilkomne, men den meget sent Tilkomne; ellers
plejer den hos de Fleste paa Grund af Verdens karrige,
tørre Opdragelsesmethode at vinde Jakobsretten til Esaus
Førstefødselsrettighed; men din Esau holdt sig, og Knæg-
ten maa istedetfor at fly til Mesopotamien og gjøre
adskillige Giftermaal, blive hjemme og arbejde, ja rigtig
trælle. Indbyd dig til at gaa ind i et Digt, — og du
kommer som den grønne Jæger, med Riflen kastet let
over Skulderen, glad, munter, forat jage paa det nye

1857 Revier. Du har med dig en fin, spids, allesteds snusende Hund, som du er rigtig tyrannisk imod, men hvad Ingen lægger Mærke til. De Andre har ogsaa Hunde med, store, mæskede Bæst, som plager dem og trækker dem med. Saa gaar Jagten, Pidskene smælder, Hornene blæser, Hundene spænde paa og gjør; de slippes; du slipper ogsaa din. Men se: de Andre kommer væk med een Gang, din farer aldrig længer bort end han kan lyde dit sagtteste: hid! Og saa gaar I Eder ganske stille ind paa Vildtet. De Andre løber, løber, Hundene, hvor er Hundene?

Men denne spidse Snusende i Snoren er din Reflexion.
Vrøvl.

Det er forunderligt at du fik samlet saavidt din Læsning, at du fik Examen, meget forunderligt. Men ogsaa her har vel Fantasiens gjort Underværker. — — —

Saa skulde jeg vel tale lidt om mine Karakterer. Ja, — du ved, hvorledes jeg har det: jeg tænker i det jeg skriver, men ellers leger jeg. Det Bedste jeg har gjort i min Fortælling er et Relief jeg har givet de handlende Personer i hint Bryllup paa Nordhaug, som Thorbjørn føres ind i. Det er Granlidfjeldene udsat i Mennesker, — Slagskyggen i Bygden. Forat lade det inderlig Menneskelige i Synnøve faa Lov til at bøie sig mod Thorbjørn, selv hvor han er skyldig, — og navnlig ruste hende ud med Kraft til at søge ham, hvor han ikke længer tør søge hende (netop Tegnet paa hans Forbedring), saa maa jeg tage Noget bort af Moderen. Dette lille spinkle fine Væsen, som du engang kjendte, er gennem Aarenes Løb bleven en travel Kone med saare

meget af Bibelen i Munden, men ganske umærkelig udsat til Sætninger som: «holder vi os nær til ham, husker han nok os» — «bed til Vorherre om Kvelden, saa øges dit Arbejde om Dagen» — en selvkjerlig Religion, som ikke kan fylde Synnøve (naturligvis ubevidst) og lader hende gaa paa egen Haand (ogsaa ubevidst). Hendes Fader er den Samme med de store blaa, milde Øjen, som holder saa mageløst af Synnøve, men tier, hvergang Moderen nævner Noget af Bibelen. Altsammen bare let og antydningssvis. Jeg forstaar heller ikke denne Tegning ud over al Mark, denne ørkesløse Snak. Jeg nævner næsten ikke deres huslige Indretning, og dog indbilder jeg mig, at vi allesteds bor hos dem og kjender Stuen.

Jeg indbilder mig, at ni tiende Parter af vore Romaner faldt bort, hvis man rigtig tegnede, og hermed mener jeg: havde Formaal, mente Noget med hvert Ord. Jeg er desværre endnu ikke kommen længer end jeg hist og her føler mig i en «Fyldningsscene»; hvor jeg da arbejder, indtil den ogsaa har en bestemt Opgave, og jeg stryger den, har den det ikke; thi Mærket og Maalet bærer jeg hos mig: de kjeder mig, ja Mere: de gjør mig ondt at skrive. Naar jeg læser Romaner, begriber jeg ikke, hvorledes man «er kommen over» det eller det Afsnit. Disse Mennesker kan da ikke føle Glæde, naar de skriver, thi Glæden er dog ikke den at se sin egen Pen gaa, men at se Andre gaa gennem den. —

Og saa deres Naturskildringer. Naturen har da intet andet Sprog end det Mennesket giver den, kan følge-

1857 lig heller ikke som gjengivet opfattes uden gennem et Medium. Dette Medium er de Menneskers Stemning og Forhold, som netop er paa Scenen. Men hine **begynder** sine Bøger med en Naturskildring! Begynder regelmæssig sine nye Kapitler med dem! Selv, hvor man ingen Tone tager med at lægge udover — fra den sidste Scene! — — Saa tykkes det mig ogsaa, at den hele Bog er anlagt paa at røre, eller paa at forfærde, eller paa at delikatere, anlagt paa et Indtryk! Jeg har paa 6 Aar ikke læst 4 Romaner, og dog sidder jeg her og skriver. Gud ved, hvordan det nu gaar. Kom jeg bare engang saa langt, at jeg kunde læse mine Ting i Bog forat kunne faa dette Maal paa mig, af «for langt», «for lidt», «for meget». Ligesaa med mine Dramer. Jeg maa se dem opført! —

Aslak var ikke af disse stærke Folk, som kunde stige, selv i det Onde. Hans Ondskab er en Svaghed hos ham, og den trækker da ogsaa mere og mere af det hele Menneske ned i en alsidig Afkræftningsproces, hvori den selv tilsidst faar liden Magt, skjønt megen Vilje, — og næsten bliver blød over Følelsen heraf. Han drikker nu, og naar han er fuld, græder han. Bli- ver han fuld tilgavns, taler han om det, som han ikke ved af, naar han er ædru; men han ved af, idet han siger det, at han siger det, — ogsaa, at han ikke hu- sker det, naar han er ædru. Saaledes faar vi se ind i ham. — — —

Sæmund, min herlige Sæmund, elsker jeg og kjæler for. Hvilken norsk Bonde! Skjønt lidt styg. — Gud ved, hvad Wille vil sige, naar nu ikke engang Syn-

nøves Moder faar Lov at være et Ideal, ikke Synnøve selv engang! Det er forbudt blandt Haugianerne at dandse. Saa sidder Ingrid og hun paa Stølen og er saa glade over, at Thorbjørn «som er saa mærkelig god til at dandse», ikke dandser paa Nordhaug idag. Men Ingrid griber hende i, at det er ikke fordi Thorbjørn dandser, at hun før (uden dog at lade sig mærke dermed) har været vred paa ham, naar han gjorde det; — «men fordi han dandser med Andre end hende!» Og da hendes Protest ikke hjælper, mener Ingrid det er bedst, hun lærer hende dandse, «forat hun ikke skal have det at ærgre sig over.» Den Anden vil sletikke, men Sangen, Dagen, Anledningen river med, og saa — — kan kun dandse!! Ingrid blev forundret, kan du tro; for (mellem os) er hun et lidet nydeligt Tossehoved; men sig det endelig ikke til hende. Hun har nemlig hele Maneren af at være klog; thi hun er jo ogsaa opdragen af Synnøve mere end af sin Moder. Derfor er hun ogsaa uden Kristendom mere dejlig i sin Færd end Synnøves egen Moder med sine Regler (skjønt engang var det nok mere end Regler). Synnøves Moder er ventelig bleven slig, fordi Forbindelsen med den Mand lod hende formeget faa Overtaget og lokkede hendes energiske lille Karakter noget udover Kvindegrænsen, om ikke i sin Færd, saa i sin Tanke.

Nu ja, det er maaske ikke rigtigt at optage vor korte Samværestund med dette. Men det er fristende, fordi her er Ingen jeg kan tale med dette om; Meidell ser blot dem, som gaar omkring ham, her er jeg med og det er interessant nok; men være med at konstruere

1857 abstrakt morer ham endnu ikke. Og med ham er den Sidste gleden ud ifra mig.

— — Greensteen tænker jeg usigelig ofte paa; men skrive — ja, havde jeg Tid saa; men jeg lever i det Nærværende; de faar holde paa mig, de som kan. Greensteen maa huske mig med sine Digte; thi mine omarbejdede Fortællinger skal snart lægges under Pressen, naar blot Hulda er færdig. Wille — nu ja — Hils ham; det skulde glæde mig meget at træffe ham igjen. Weilbach husker jeg bedre, forunderligt nok. Men hans bestandige Ord om Samliv, Indvirkning — ja; han er i mit Væsen, det er sandt, og det troede jeg ikke. Lille Elberling er en brav Gut. Nehm, du, er Ingenting. Affekteret, snild, brav. Nej, takke mig til Greensteen, Gud bevare: end Greensteen! og hans mageløse Moder, solide Søster, haardhændte Broder med det sikre Øjekast. A. Smidth, ak ja, — tag dig af ham Sig ham, at den Baadtegning, han bad om, kan Ingen her gjøre, hvorfor jeg maa vente til en Ven kommer hjem efter Ferierne.

Hils din Søster.

Jfr. Svendsen er nu meget gladere i mig end jeg i hende. Bestandig faar jeg mere Magt over hende; forleden tvang jeg hende til at gaa ind og kysse sin Værtinde, som hun havde været uartig mod. Nu har jeg ikke været der paa fjorten Dage, hun sidder og venter mig hver Dag, og det har hun godt af. Men Sagen er, i en saa travel Tid maa jeg benytte min lille Ferie til at lædske mit Hjerte, og det gjør jeg ikke der. Hele Verden er forresten hinsides — og jeg her. En hel Del Overløbere kommer over til mig forat — give mig

Noget? — nej, forat faa Noget hos den Fattigste af de 1857
Fattige. Verden er Fru Heibergs Entredør. — — Du,
dette Menneske hader jeg, og kan ikke hjælpe det.
Naar Folk spørger mig efter Heibergs, fortæller jeg lidt
af hvad du fortalte og lader dem i Uvished om jeg har
talt med dem eller ej, fordi jeg i sidste Tilfælde maatte
fortælle Grundene, og det vilde tirre dem heroppe fryg-
teligt. Saameget har din Samtale virket, men ikke Mere.
Jeg hader hende, fy! hader, hader! — Hvor hun har
krænket mig, hvor hun krænker mig daglig derigjennem,
at «det er en lukket Dør for mig», og jeg, som havde
slig Ærefrygt for den, at det næsten var det lukkede
Parnass, — ja, som endnu har den; men netop derfor
hader; thi det var en Uretfærdighed, hele mit Indre
stamper i Gulvet af Raseri. Det er af dette, som jeg,
hvis jeg havde Magten, vilde tugte, tugte, tugte! — —
Der er Øjeblikke, hvori det forekommer mig, at hele
min Tilværelse som Digter er koncentreret paa dette
Punkt. — — —

— — —
Gud, lad mig ikke selv engang komme til at gjøre
et ungt begyndende Menneske saa ondt. Jeg vil aldrig
se hende i hendes Hus. Fordømt.

Otte Dage efter. [Omkr. 2. august.]

Ja, desværre: otte Dage efter! Det er ogsaa Pokker:
naar jeg har skrevet, saa har jeg ingen Trang til at
sende det; at faa udtale det er Hovedsagen, tror jeg.
Min Artikel om Lektorposten i Aftenbladet brænder
mig paa Samvittigheden; jeg var saa kaad, da jeg skrev

1857 den, men i det Kaade er smaa smaa Partikler Ondt; det ser man først bagefter. Det Menneske, som jeg har fornærmet, kunde jeg kysse; det ved ikke han noget om, og hader mig. Men det er Bladskriveriet, som gjør det Altsammen; det fordømte demoraliserende Bladskriveri. Nu holder jeg paa med Udstillingen og har et Øje paa hver Finger. Jeg har skrevet en Indledning udelukkende med Hensyn paa dig, og du maa læse den og sige mig din Mening.

Tak, Tak for dit sidste Brev. Herregud, hvor du er snild mod mig. Mit smukkeste Digt vil jeg dedicere dig. Vovede jeg det, fik du Halte-Hulda. — Om Goldschmidt, ja, du skriver saa overbevisende, at Pokker alene kan have en anden Mening; men Fru Collett! Vogt dig for de Norske; de er ikke Alle saa aabenhjertige som jeg; de Flestes Fulhed bestaar netop i at synes ligefremme indtil det Stødende, men netop da ved de allerbedst, hvad de siger. Og slig er Fru Collett. Hendes Kejtethed er Forlegenhed, og denne i sin dybeste Bund Forfængelighed. Tro mig! Sorger har hun ikke havt, har et Gemyt, som de ikke rører. Hun er bitter, og det er en Helvedes Løgn at Sorg gjør bitter; det er netop dem, som ikke kan tage mod Sorg, der bliver bittre; de tager Ærgrelse af Vorherres Værk, det nøder dem til at gjøre fæle Sammenligninger, men er det at sørge? Fru Collett er ingen smuk Karakter, tro du mig. Men du har en uforklarlig Ævne til at fremtrylle det Gode i Mennesket, som jeg ofte har følt, men lad dig ikke skuffe deraf til at tro, det blot er Godt i dem. Jeg kjender blot een, tror jeg: Rode.

Tak for dine Bemærkninger om mine Artikler; jeg tænkte ikke du læste det Skidt; naar jeg har nævnt dem, har det blot været forat overbevise dig om at jeg arbejder, og for at du kunde føre en Kontrol hermed, som du har mere Ret til end Nogen paa Jorden. I denne Uge er Synnøve færdig! — — 1857

Wille er kommen, og jeg har gjort stort Gilde for ham, hvori jeg havde samlet mine Kjernetropper, og hvor han erklærte, at det var det bedste han havde bivaanet! Ibsen er kommen fra Bergen (læs hans «Gildet paa Solhoug»!). Jeg elsker ham!! Nu holder min Kammeratskreds et stort Gilde for Borch, kommen fra Kj.havn, Glosimodt (ligesaa), Conradi (Komponist, kommen nylig tilbage fra Lejpszig), Vinje, den vilde Digter, Ibsen (Digteren fra Bergen), Meidell (den vittige herlige Fyr med den store Sjel), Skuespiller Brun (i gamle Rosenkildes Maner), O. Vig (Folkeskribenten), Paul Botten-Hansen (Udgiver af Illustreret Nyhedsblad), Bagge (Landskabsmaleren), Bekkevold (Kand. mag., Sangeren), alle mine Kammerater, — og saa rejser jeg, hvis ikke du kommer! Kom, kom, kom! Gud, hvor vi Allesammen længes efter dig, hvor endog Wille roser dig, hvor vi vil være snilde mod dig; du er aldrig før kommen til slige Folk; du vil gjøre en Synd mod dig selv, hvis du ikke kommer. Meld mig øjeblikkelig, om du kommer eller ej! Hører du! — — Ja, du har Tid til at skrive Breve; men jeg! — —

Tak for din Kritik over Andersen! Tænk, at jeg synes den er et Afsidessprog med mig, og at ene jeg kan forstaa hvert Ord, at du etsteds smaaskjænder paa .

1857 mig, andresteder befæster mig i det Gode. Riv mig nu ikke ud af den Illusjon. Hils Greensteen, Weilbach, Elberling o. s. v. Din

Bjørn.

3.

TIL CLEMENS PETERSEN.

Kristiania, Nordraachs Gaard ved Slottet, 2den Sept. 57.

Min Ven! —

At jeg ikke før har læst Tasso af Goethe, har bortspildt Dage af mit Liv. Med den Kundskab, som Tasso giver, var Meget ugjort, Meget gjort, og mit Liv skaanet for mangen unødige Ærgrelse; det er ogsaa forunderligt, at du aldrig har talt til mig herom. Ifra vor Onigang havde den taget bort adskillig Misforstaaelse; jeg ser i alle Fald ikke et Punkt, hvorpaa jeg har været ærgerlig stemt imod dig, eller hvorpaa jeg har givet din Replik et mistydende Øre, uden at Tasso havde kunnet klare mig Gaaden, og engang vidende, havde jeg ikke handlet som en Uvidende.

Foruden denne direkte Kundskab har den vel Æren af at være den eneste Bog, som har tegnet en Digter, skjønt de fleste tegner et digterisk Gemyt. Det Spil af Kræfter, som her faaes istand, er ogsaa omtrentlig det Interessanteste jeg har seet, og alligevel maa jeg medgive, at de fleste Karakterer mere dæmrer end lever; men et og andet Ord falder pludselig, hvorigjennem de gaar hen til os og aander os lige ind paa Kinden. At tale om, hvorledes det Hele er en Kamp i Luften, Knuden ingen, Opløsningen derfor heller ingen, men Alt givet, idet

Bogen aabnes — er saare overflødig, al den Stund vi mindes, det er en Digter, som her lever sig ud af sig selv. Men jeg kan dog aldrig lade være at stirre ind i dette, fordi det igrunnen er den store Minder om, hvad Livet selv er. Forholdet er aldrig anderledes, fordi om de ydre Handlinger og Begivenheder staar som bestemte Tal, der under en bestemt Behandling giver en bestemt Sum; Tallene, det Synlige er netop Løgnen; Tassos Indbildning, det Usynlige, er Sandheden. Det er igrunnen Ingenting, som nogensteds i Verden foregaar udenfor os. Hele Menneskeslægten gaar og glemmer dette, og har derfor bestandig op igjen de samme Fejl at rette, de samme Prækener at holde. Digterne er blot til for aldrig at glemme det, og den af dem, som til en Karakters Fuldførelse tror det nødvendigt at slæbe en hel Verden ind med sin buntede Handling og brogede Snak, han er ingen Digter.

Stort er det, at Antonio, det Verdsliges, Kloges Repræsentant, «den anden Part», er en saa brav Mand og saa dygtig Mand. Vis mig en Kamp omkring Digterne fra hvilket Sted du vil, og jeg siger dig, det er Digterne, som har havt Uret. Den anden Part er tifold bedre, fordi den aldrig lyver, ikke engang for sig selv. Men Digteren lyver saa frygteligt, — og den Dag han ikke længer kan lyve for sig selv, tørrer han hen som Goethe, — er færdig som Digter og har endt som «den anden Part». Men det er vel ogsaa Kredsløbet.

Jeg ved ikke, i hvilket Tidsrum Goethe har skrevet sine Memoirer; men gammel maatte han være og Digter var han ikke længer, om ogsaa Haanden og Aanden, tildels i

1857 Fællesskab, endnu gjorde vel vante Bevægelser henover et Papir. Livet er her Sandhed, tør lakonisk Sandhed, — Gud i Himmelen, hvem kan digte derpaa? Han ved om sig selv, at han er den Største af de Store, men alt det Andet, alle de andre Fugle, han gik og bar Mad til hver evige Dag, vel gjemte som de var derinde i Brystet, alle disse er fløjne, det staar ganske, ganske tomt. Nej, ikke tomt: det er nu en smagfuld, skjønt simpel Audientssal, hvori Enhver kan træde ind forat føle Stedet, hvor Noget har været, dette hemmelighedsfulde Noget, som aldrig Verden skal faa at se. Der er ingen syngende, livlig Løgn længer, bare smilende Sandhed; Digterens Byste staar henne i en Krog til fælles Beundring af ham og de Besøgende; men det er en hellig Ærefrygt, som forbyder dem at tale højt om ham.

Men denne Løgn, som drog, det var dog Sandheden, og denne Sandhed, som blev, det er dog Løgneren. Nu er Alt Fakta paa Nyt; men da er han ogsaa ført did, hvor Livet maa stødes væk, fordi det har givet, hvad det havde, og hevned sig med at tvinge den Erkjendelse frem, at det var Intet. Og dette ser vi Allesammen, og de, som Vorherre tror ikke taaler det Sidste, dem kalder han forinder; han kaldte Kørner, Wergeland. — —

Goethes Værker har jeg kjøbt mig for Synnøve Solbakken. Denne Bog er nu udkommen, saaledes maltrakteret fra Bogtrykkerens Side, at den er ren Makulatur; men det første Oplag gaar nok snart, lader det til. I Storthingstiden er her nemlig ingen skikkelig Bogtrykker at faa, det er ogsaa blot hans Skyld, at I har maattet vente saalænge. —

Dit næste Brev til mig skal du adressere: «Søgne Præstegaard ved Kristiansand»; fra i overmorgen bor jeg der. Mit Ophold her er bleven forsinket gennem harmeligt Avissskriveri, hvori jeg efter Sædvane har maattet slaas paa mine Stumper forat faa frem, hvad der brandt i mig med Følelsen af det Rette. Jeg har taget Fejl, i alle Henseender tildels, kun ikke i Hovedhensigten, og jeg har havt den Glæde at se den anerkjendt, hvor det beroede paa en ydre Afgjørelse; den har sejret fuldkommen i Thinget.

Halte-Hulda har jeg neppe faaet skrevet Noget paa; men som jeg sagde dig før: blot en Uges Ophold hjemme vil være nok. I Oktober skal mit første Stykke gaa; jeg maa ind til den Tid forat indstudere. Jfr. Svendsen er jeg mere og mere misfornøjet med som Menneske, har snart ingen Udsigt for hende, og det bedrøver mig. Men lad det nu gaa. Her staar saamange Folk, som venter af mig, at jeg skal hjælpe dem frem; men nu vil jeg en Stund bygge paa mig selv, hvorfor jeg sandsynligvis kommer til at leve hjemme i Vinter. En norsk Torsk er rejst ned til Eder for der at trykke et episk Digt; behandl ham efter Fortjeneste.

Kjære Petersen; jeg har drømt dig ofte under disse mine mange famlende Afløbere fra min egen rette Vej. Forleden Nat drømte jeg, at jeg havde faaet en Ring af dig, som jeg havde brændt op, fordi det ikke stod mig klart for Hovedet, at det var af dig jeg havde faaet den. Men saa kom du, det var af dig, og jeg var meget bedrøvet, du med Et fjern.

1857 Det skal blive mig en arbejdsom, dejlig Vinter, Sy-sjetter brænder mig i Hovedet, — jeg har levet et saa fuldt Liv, — nu saa længe sparet mig op for Produktion; thi hine Skitser til «Norsk Bondeliv» kalder jeg ikke saa.

Til mine andre Venner er i den senere Tid Borch, Billedhuggeren, kommen, dette det naturligste, børnlige Menneske jeg kjender, med sin jevne lette Gang og sine fine smaa Hænder. Desuden Tellefsen fra Paris, Pianisten, som jeg har haft megen Glæde af. Han, som fortiden er den Pianist i Verden, der har de bedste Informationer, saasom han, Chopins indsatte Arving, har dennes, er naturligvis en saa fin, beleven Mand, og saa baaret af den franske Esprit, hvori han i 15 Aar har levet, at han for mig var noget ganske Nyt. I disse 15 Aar har han jo blot færdes mellem Frankrigs og Ruslands højeste Adel i Paris. Det var underligt for mig, selv i hans Musik fandt jeg det igjen, og det var ikke uligt at være sammen med Goethe; thi der har jeg altid en saa velgjørende Følelse af at være i godt Selskab. Hin Aand i de høje Parisercirkler maa du tro er en anden end den vi kjender fra Dramerne; jeg er nogetnær ved at tro, det er det bedste Selskab paa Jorden; thi han var da ogsaa saa ren og gudfrygtig. Virtuosen var han igrunden ikke længer. Han kan ikke mere spille for noget «Publikum».

Som du kan mærke, staar jeg saaledes her, ifølge en underlig Vorherres Overbærenhed, at alt det rigtig Gode maa berøre mig. Bryd dig aldrig om en Willes Relationer; han omgikkes blot dernede blandt Pjattet og

Studenterne, og det var utroligt, hvorledes det Menneske kunde væрге sig forat se og høre. Han bar da ogsaa Adskilligt til mig, som jeg ikke gad oplyse ham bedre om. Thi du kan skjønne, at jeg maa have mange, som ikke liker mig; men Fiender har jeg ikke. Jeg har ogsaa virket saa uafsladelig, at de snart forstaar mig; dem, jeg er grov mod den ene Dag, drikker Punsch med mig den anden. Jeg staar saa elskeligt og godt blandt Folket her, at jeg for stedse maa ansees sikret. Familier aabner sig, alle Kunstfolk søger mig, og Munch og Monrad har jeg til Raadgivere, jeg er Storthingsmændenes specielle Kjæledægge. Disse prægtige Mænd med sine Adelsansigter, næsten hver og en, kommer herind saa glade i enhver national Bestræbelse, og der er vort Tilknytningspunkt; nu ja; jeg elsker heller ikke dem mindre. Det er en Guds Velgjerning jeg kan berette dig paa dette Punkt af mit Liv: jeg har ikke imod et eneste Menneske, og jeg tror ikke at være hadet af noget. Sandheden har jeg sagt Mange; men derfor hader Ingen, trods hvad de synes at gjøre. Det forbyder Guddomsbevidstheden.

Men jeg er ikke forlovet. —

Den Omgang jeg nu i tre Maaneder har plejet med Kunstudstillingen er den mest velgjørende af al, siden jeg kom til Kristiania. At gennemleve det nu engang paa Papiret baade hygger og udvikler mig, saa jeg blot derfor er glad over at have modtaget dette Hværv. Det var kun Skade, at saa faa Billedværker stod her; thi næst efter Mennesker kjender jeg ingen saa god Omgang som Billedværker; de staar over Bøgerne. Nede fra

1857 Eder, fra Eders Antiksal husker jeg bedre den Venus der stod med brudt Arm lige ved Indgangen (jeg ved ikke hvad hun hedder) end jeg husker Alt jeg læste, ja Alt jeg saa af anden Kunst. Fra Thorvaldsen husker jeg Fyrstinde Bariatinska bedst, tror jeg, tænker i alle Fald oftest paa hende. Fik jeg min Sal dekoreret med gode Billedværker, skrev jeg langt bedre.

— — Men i denne Tid, hvori jeg har været omringet af Kunstnere og Kunst, har der iblandt de første været To, som ikke har været uden Indflydelse paa mig, skjønt den ikke var som Borchs og Tellefsens. Jeg mener en Frøken Schreiber fra Bergen, som har været i Kjøbenhavn og Paris forat lære Portrætmaleriet, og er en isandhed talentfuld Dame, den talentfuldeste Dame paa vor Udstilling. Denne Dame har levet til hun blev 27 Aar, før hun fik ud at male; nu har hun blot malet i 4, og er alt en liden Mester. Den Tilgift hun har givet mig, er rent Begreb om Menneskets Forhold til Kunsten; det har allevegne været mere eller mindre forstyrret af Forfængelighed eller Publikums Snak, som har kunnet trænge sig ind (hos Skuespillerne især), eller hvor det har været rent (Borch) har der været formegen sund Theori, som allevegne har været med at fortolke, og man har da maattet se mere paa den Sidste end det Første. Her er Forholdet i oprindelig, skjøn Skikkelse. Hendes spinkle Legeme med de store sjelfulde Øjne bibringer mig Indtryk af den til Kunsten viede Brud. Hendes bløde Stemme, der mere aander paa Ordene end berører dem, lader Penselens sagte Strøg føles; det Smil, hvormed hun omtaler den Uret, hun kan have lidt, viser Verden

som virkelig ophævet; den er kun en æsthetisk Motivgrund; men hun kan lade al den Glæde, som den har, stige velgjørende op til hende; hendes Sorg er ene den, at hun en Dag ikke er fornøjet med sit Arbejde, eller at et Par Veninder er taget til en smuk Kant paa Landet uden at bede hende gjøre Følge; thi hun havde glædet sig saa dertil. Da ligger hun og græder lidt, og saa har hun ondt i Øjnene og kan ikke male; men snart gaar hun ud til gode Folk forat komme til Glæde; næste Dag maler hun, og Alt er prægtigt. Men denne Dame er 32 Aar! Kjerlighed har hun aldrig følt og forstaar den ikke; hun gjør sig ikke til deraf; men hun smiler blot til den. Hvad gjorde hun, førend hun fik male? Tegnede sine Veninder med Blyant og gik og digtede Historier, hvori hun selv tog Del, græd frygteligt over den Lidelse, som hun tildigtede sig, og var ude af sig selv af Glæde, naar hun i Tankerne havde foræret sig selv en eller anden Lykke, f. Ex. et Atelier. Hun er rolig og stille, lige venlig og lige fortrolig mod Alle; thi hun har Ingenting at dølg. Denne Dame maler fortiden mit Portræt i naturlig Størrelse, da vi bor i samme Hus og hun fandt mit Hoved interessant. Saadan er hun; store Bestillinger har hun; men hvor hun finder et Hoved, hun liker, maler hun det for sin Fornøjelse, og beklager alt i Et den, som maa sidde Model; men det er et uundgaaeligt Onde, tænker hun.

Den Anden var en Frøken Bye fra Throndhjem; hun har levet i Paris, da hun skal blive Sangerinde; hun skal snart giftes med Tellefsen. Hun er saa overmaade smuk og staar og synger som en Fugl, har det mest

1857 dramatiske Foredrag man kan tænke sig, men kan ikke forklare sig med to Ord. Jeg har havt megen Fornøjelse af hende; det hun har lært mig er, hvorledes man kan sidde højt, højt over sit Arbejde og lade Ordene rulle hen som Perler, bare i en tilsyneladende Leg. Hun er nemlig den første jeg har hørt foredrage Toogtredivte dele i Musiken uafsladelig hele Minutter igjennem, saa det regnede, og dog med den fineste Lethed og den sagtteste Forskjel i Styrkegrad og Betoning af de saa voldsomt paa hinanden faldende Toner. Allevegne, hvor en Kunstner lader ane Toppunktet, lærer den os i samme Stund Noget, skjønt det rigtignok ikke saa lige kan udsiges.

Borgaard og jeg er nu de bedste Venner, og det vil visselig vare, saalænge jeg lader ham være ifred. Nu, jeg gavner maaske det Hele mere ved at gjøre Noget selv end ved at skjælde et Par Folk mere eller mindre. Blot de ikke vil bygge mig en hæslig Storthingsbygning op for Evigheden eller lignende, saa vil jeg saamænd ogsaa for Eftertiden lade dem være. Rose En og Anden vil jeg derimod; det er den smukkeste Anvendelse jeg kan gjøre af den Tillid, som jeg (forunderligt nok, det ved Gud!) har heroppe. —

Forsaavidt jeg skulde blive i Byen i Vinter, vilde her-værende Kunstnere og Forfattere endelig at jeg skal søge et Kunstselskab dannet, da de tror det kan gjøres saa smukt heroppe; thi her hersker fuldkommen Fred imellem dem, og Skuespillere slipper vi sent ind. Fy, for Men-nesker! — — Men jeg er bange for min Tid, kan tage dem enkeltvis, naar jeg vil, og attraar da blot for en

enkelt Gang Mere. Dette er lidt egoistisk tænkt, saasom jeg er den Eneste, der berører dem Allesammen paa een Gang, og derfor kunde være god Midler mellem dem; men hidtil har jeg da næsten bestandig skillinget mig ud for Andre, og nu begynder jeg ret af Hjertet at blive kjed deraf. Mine Susjetter staa saa smukke og alvorlige for mig for Tiden, næsten som disse klare Høstdage, der har saamegen Sæd paa Marken, men en Vinter der længer fremme, hvorfor man maa skynde paa. — Jeg har nemlig en Anelse om at min Vinter følger rask paa min Høst.

Mangen Gang tænker jeg, at du skulde have været heroppe iblandt os, min kjere Petersen. Her er sande Karakterer at omgaaes til Højre og Venstre, saare begavede Mænd, megen Kunstsands; naar man, som jeg nu har gjort, anstrænger sig en Smule forat faa Pianofortet stemt. Mine Kammerater er nu i Akkord. Jeg skrev om det sidst; nu er det alt gjort, ti Gange lettere end jeg tænkte; thi den kjække Kahrs var bleven forlibt, og det hjalp mig. — Her har jeg Meidell at byde dig. Jo, du fik Noget at tage fat i der. Her har jeg Maleren Bagge, Digteren Ibsen, Redaktøren P. Botten-Hansen, Musikeren Conradi, Skuespilleren Brun. Desuden Vinje og Vig. Og saa mine Kammerater. Det gaar virkelig an at leve blandt disse Folk, ja, En, som vilde strække sig i Sofaen iblandt dem, han havde endda Nydelse nok, behøvede slet ikke idelig Anstrængelse for at faa den frem; der er Ild i dem, som brænder selvtændt.

Om du nu ret snart skrev mig et Brev til, saa var det kjerkomment. Hjemmefra skriver jeg dig naturligvis

1857 til, selv om jeg intet faar. Synnøve giver jeg dig ikke, saa svinsk, som den er trykt. Men du skal nok faa den. Nu er den formodentlig hos Iversen. Hils den herlige Greensteen med Familie og spørg efter hans Digte. Hils Weilbach og sig ham, at Kunstudstillingen burde han have seet. Hils Wille og sig ham, at han var meget besynderlig heroppe, skjønt god. Hils Elberling og ønsk ham god Examen. Hils Kopp og raab ham et Hurra for Skandinavismen. Aa-ja — — hils Fru Heiberg!

Bjørnst. Bjørnson.

4.

TIL CLEMENS PETERSEN.

[Søgne, omkr. 20. september 1857.]

Kjere Clemens!

Maaske var det et ilde Træf at min første tænksomme Læsning i Goethe rammede Egmont, Gøtz, Tasso o. s. v. Jeg har nu læst Clavigo med Forbauselse og «Stella» med Sorg. Clavigo og Stella har en indre Sammenhæng, jeg er bange flere fortløbende Værker fortsætter denne, hvorfor jeg en Stund lader dem ligge. Den store Hovedlærdom en Forfatter tager af Goethe er den, at man blot skal skrive hvad man ved; det bliver derfor magtpaaliggende at faa vide Meget. Men det, han ved i Clavigo, det er endnu ikke sommerfuglelet svævende over den Virkelighed, hvorudaf det er digtet. Det er en Selvexecution, hvorved vi er tilstede, og det er ubehageligt; den Kugle, hvorfor Clavigo dør, er lagt ind

af Forfatterens egen Anger; Bogen er Kuglen, hvormed 1857
Goethe skyder sig selv. Nu, — min Mening er ikke, at Goethe er Fuskere, som render ligefra en eller anden Scene i Livet hen til Skrivepulten og sætter denne Blykonklusjon ovenpaa; han har baaret længe paa det, tænkte at kunne digte det bort, men Virkeligheden overrumpler ham i Form af Anger, og vi, der vil sidde langt borte, kommer midt op i det i hans eget Bryst, og vil rødmende krybe under Bordet som naar en Mand ikke har været taus. Denne Følelse faar vi fornemmelig ved at Clavigo er gjort saa ussel; Vreden (Angeren) er gaaet ud over ham, og vi, som tænkte at være tilstede ved Kjerlighedens grusomme Forlis i Ærgjærrighedens Brændinger, bliver pludselig stængt inde i et snevert Rum, hvor den kvæles af en pestfuld, stinkende Forfængelighed. Men dette er Ingenting, ingen Digtning værdt; thi Kjerlighed og Forfængelighed er ikke Kræfter værdige hinanden i Strid, ja, de kan overhovedet ikke strides; en af dem maa være svigtende, og her er Kjerligheden det. Clavigo har ikke elsket.

Var det saa, magtede ingen Ven i en enkelt Samtale at kaste Alt overkuld; derved bevises kun at alle hine Ordfigurer om Elskov og Anger, Clavigo nys lod gaa over Scenen, var en øjeblikkelig Stemnings Dukkeapparat. Var her to ordentlige Kræfter oppe, lod han Karlen sætte den ene til i Livets alvorlige Given og Tagen. Hin Ven er forresten Stykkets bedste Figur, skikkelig Mand, blot borneret; men forsaavidt han skal være den ydre Sættelse af Noget i Clavigo selv, beviser han atter, hvor lavt denne staar.

1857 Ogsaa i Lovise eller Marie, hvad hun nu hedder, er den store Digter med, men overrumpler ogsaa her af Angeren eller Virkeligheden. Mageløs er denne Pige tegnet, men stort, hvilket er Fejlen; jeg kan godt forestille mig, at en poetisk Mand maatte fatte en maaneskinsbleg Lidenskab for hende; jeg kan ogsaa forestille mig, at Anløb af Sandselighed eller ussel Forfængelighed hos Elskeren vil finde hende svigtende — en Gang imellem, — sammen med Flere, og siden oftere; tilsidst begyndte da den løsslupne Kritik at lægge sin ædende Rust over hende, og han løb sin Vej. Men hvordan maatte saa denne Karl være beskaffen? Et af To: enten ligger han overvejende til det Store, og hun som visselig forstod at sværme endnu bedre end han selv, efter hvad jeg kan forstaa, hævdede, løftede ham, og dette tøjler hver anden Drift; — eller han ligger overvejende mod det Smaa, og de Baner, hvorpaa hendes Sværmerier løftede ham, laa for højt, anstrængte; og med Utaalmod søgte han ned til virkeligere Glæde ved deres Samvær —, — fandt den ikke, og gik — hvorfra? — fra de sværmeriske Udsigter til egen Fremtid! Altsaa: i en stort begavet Mand kan en slig Pige aldrig blive Aarsag til Stands og Eftertanke, i en liden nok; men herpaa er det bare ækelt at se. —

Nej, hun holdt lidt mindre, han lidt større, saa hun vel paa eet Standpunkt i hans Liv enten tilfredsstillede eller syntes at tilfredsstille, men gjorde det ikke paa et andet, kunde da heller ikke byde anden Sort Tilfredsstillelse (saa det mest Menneskelige kom med og gjorde Oprøret fuldstændigt) — og saa hun, der saalænge havde

drukket af den store Kilde, nu ulykkelig til Døden, — han villende fremad og væk, men finder sig bunden af Erindring, Forbindelsens egen Historie, Samvittighedsnag, — medens paa den anden Side gjerne en større, smukkere Dame med bedre Føde for ham som han nu er, kan lokke, kalde sagte (NB. holdt slig, at hun blev en levende Personifikation for hvad nu hans Ærgjærrighed attraaede) — — se, det gad jeg se paa.

«Stella» er bare Liderlighed, ovenikjøbet slet maskeret. Hin Mand, som skyder sig, løser det mest uventede Skud, som er faldt i Verden, og den Forfatter, som indbilder sig bag ham at have sonet og afsvoret Noget, han gaar hen og gjør dette Noget imorgen, ligesaavist som han, der skjød sig, kunde gjøre det, hvis han stod op igjen. Hin Mand svarer til de Kvinder, som A. Smidth kaldte de danske Følhopper, men som bedst kan kaldes fødte Mødre, hine, du, med de store runde Bryster og de blide, rolige Øjne, der ligger længe paa En uden at tænke over det, — disse, der har Venlighed for Alle, men denne svulmende, frugtsvangre, som byder dig rolig Haanden til Giftermaal, naar du byder din, en Anden, naar du er borte, saa en Tredie, uden at den Sidste bliver mere vanrøgtet end den første. Deres Sjel er en bred Sandselighed, men som de paa ingen Maade er sig bevidst, fordi de sent lader den kolliderere med Moralen; som oftest blot fordi de kan undvære det. Og kolliderer de, saa er heller ikke Moralen større end at den giver sig paa Akkord, og de lever fredelig og rolige med sin Nydelse som før. Jeg kjenner disse Fruentimmer; thi Olaf den Helliges Kone, som var en slig, bragte mig til at tænke over dem.

1857 Det mandlige Sidestykke er nu Helten i «Stella». Han er ikke kjed af den Ene og tager den Anden, han elsker blot hele Verden i al Gemytlighed, og den moralske Skranke klapper han lidt med den flade Haand, idet han skræver over den. Hvordan Pokker kan en saadan Mand komme til at skyde sig? Og nu specielt denne her: — det Bigami, han vil rømme, udøver han jo i samme Øjeblik! Om ikke legemligt, saa aandeligt, og vi er ikke bornerte nok til at fordre Mere. Han anrettede Sorg, det gjorde han nok, og som et inderlig godt Menneske græder han med, naar han ser de Kjere græder. Jeg skal ikke have imod at opfatte Kuglen som et godt deltagende Hjertes grundige Maade at græde paa, — men som Angerens, den kurerte Mands Selvstraf, aldrig! Dette er at overhugge en Knude, ende et Liv, dræbe en Mand med noget Pludseligt udenifra; thi det er ligegodt udenifra fordi om det er en rejsende Følelse i ham selv, som kommer, lader og skyder paa ham. — Et letsindigt Menneske kan tage slig Kur, naar Virkningerne af hans Letsind stirrer paa ham; men den, som aldrig har følt Ansvar, ligger ogsaa udenfor Begrebet Letsindighed. Dette Stykke er desuden forladt af hine fine Bemærkninger, der endnu i Clavigo og ellers hos Goethe eens med at drage Aande.

Jeg sagde, at hine Stykker havde indre Sammenhæng; jeg glemte at sætte til: i Goethes Liv. Goethe er rolig selv i sin Følelse. Men med Ro i Følelsen mener jeg det Modsatte af Ensidighed, nemlig Mangfoldighed, — Sammensætning af mange uligeartede Bestanddele, der indbyrdes neutraliserer hinanden. Goethe har ingen

Pige forladt udelukkende for den eller den Ting, men halvt af mange. Han griber i Livet med mat Haand, han giver Slip langsomt og mat; thi det er bestandig blot den ene Del af ham, som har levet, den anden har midlertid æsthetisk digtet Livet til, eller maaske rettere: kriticeret det. Det kan derfor ogsaa bestandig se ud, som han var den store Egoist, saasom han slap, overalt slap og kom tilbage til sig selv. Men det forekommer mig fejl; Bevægelsen hen til Noget, saavel som Fjernelsen derfra var ikke fremkaldt af nogen egentlig Tanke om Vinding; vel reflekterte han imedens, som sagt, men uvilkaarligt; han gik ikke til Verden som til et Anatomilig. Han tog fat, fordi hans brede Organisation paa et eller andet Punkt gled lige ind paa det, han slap fordi denne samme Organisation enten allerede havde berørt fire, fem nye Punkter, eller fordi den nu engang ikke hang fast. Han flød over i en hel Verden, kunde derfor ogsaa skrive om en hel Verden.

Se, derfor er ogsaa Clavigo og Stella en Iagttagelse paa samme Stof, jeg tænker mig de fortløbende Værker ligesaa. Han kunde se 5, 6 Aarsager til at han slap, og skildrede dem særskilt. Men Menneske var han, angrede gjorde han, paa samme Tid som han følte at han ligesom ikke kunde gjøre for, hvad der var skeet. Hvert Værk er et Angerens Værk og betegner (bevidst straffende sig selv) de halve Forsøg paa ligesaamange Veje, ad hvilke han forgjæves havde tænkt at søge Forsoning med sin tvetydige Stilling. Men da han skrev Clavigo, stod han denne Anger for nær, Noget i Livet har taget alvorlig fat i ham og gjort ham bange for en

1857 Stund; — da han skrev Stella troede han at være kureret; men ligesaa lidt som han selv var det, kunde han give sin Helt Udtryk af at være det.

Det skulde bedrøve mig meget, om du kaldte dette Fantasier. — — — Du skal lægge Mærke til, hvad jeg har skrevet, blot fordi jeg ikke har læst en eneste Kommentar over Goethe mit hele Liv igjennem, og jeg ved du holder af «de friske Syn». Anden Fordring gjør det ikke. — — — —

— — — Og dog — det er bedre at læse selv det Slette, som Forfattere paa dette Grundlag har skrevet, end Ting, der har det samme Forhold til Forfatteren som Halte-Hulda til mig. Jeg føler ofte smerteligt at jeg her ikke holder mig fast ved noget, som jeg ved, men lader Fantasien sørge for Konsekvensen og den indre Sandhed saa godt den kan. Her er vel ogsaa den egentlige Aarsag til at det i Begyndelsen gik sent, ligesom til at det mange Steder er tungt, ufrit. Da har Synnøve et andet Forhold til mig. Men det bliver længe, før jeg i mine Dramer kan komme saa langt; thi Dramet er mere intensivt, fordrer mere, gnager indtil Marven i min Livskundskab — og jeg er endnu saa ung. Det er Andre, som opfatter det anderledes og tror det fordrer mindre Livserfaring at skrive et Drama end en Roman; men det er Usandhed, — kommer af, at de ikke har Personer, men Dukker, ikke Karakterbestemmelser, men theoretiske Satser. —

Du bebrejder Goldschmidt at hans sidste Del af Jøden ikke er som den første; jeg har ingen læst; men jeg tror dig, naar du siger «det er fordi han i første blot forholdt sig

fortællende til et virkeligt Stof» eller noget lignende, nemlig det Jødeliv, han kom ud af. Naar du imidlertid gaar videre og ligesom derved vil frakjende ham sand Forfatterære, tror jeg du nok en Gang bør betænke dig. For dig behøver jeg ikke at udvikle mig nøjere herom, efter hvad forud er sagt. Kun maa jeg gaa ud fra, at det, der gjør et behageligt Indtryk paa os under Læsningen, er digtet (holdt ud ifra os), hvad enten det nu har mere eller mindre middelbart Forhold til Livet selv. Af Synnøve har jeg ikke oplevet en Scene, ja knap en Vending, og dog har jeg oplevet Altsammen — paa en Maade. Men jeg tør ikke regne mig dette til en Fortjeneste. Derfor nok en Gang: betænk dig, før du frakjender G. formeget.

Nok engang har jeg maattet læse Egmont forat finde Trøst — og jeg fandt den! Her var han en ældre, modnere (eller yngre, renere) Mand; Lidenskaberne søler Intet til for ham, hvad allerede Stoffets Valg bebuder, Fantasien strækker sig ud med det, han ved, saa langt, saa langt gennem Egmont og Alba, at man sommetider næsten bæver og mener Livstraaden skal springe; men nej, den holder. Ak, dette Forhold tænkte jeg oprindeligt at have i Halte-Hulda til det jeg vidste; men jeg er bange for Navlestrengen sommetider er sprungen. Lad mig nu se, hvad det bliver til.

Ganske forunderlig var det netop paa denne Tid at læse «Lucia di Lammermoor» af Walter Scott. Det er vistnok den mest poetiske, sagnrige Fortælling af ham; jeg mindes ikke saaledes at have viklet min Fod ind i nye Digtninger for hvert Skridt hos ham, som her. Dog maa jeg lægge til, at det er 6 Aar siden jeg læste andre af hans Værker.

1857 Se, han har, som Alle, der behandler saa langt tilbage-
liggende Stof, en Aand at blæse ind i Personerne, der
ofte synes udgangen, ikke fra Livet, men Tonerne i de
nationale (her gammelskotske) Ballader. Deres Livs-
sandhed faar denne vajende, brusende Fjer paa Hatten,
hvis Bølgninger blot den almægtigste Fantasi kan styre;
og hvilken yr Fantasi hos den gamle Walter! Men ogsaa
hvilket Land at digte ud af! Hvor fattigt, tørt,
haardt er vort imod deres med de gothiske Hvælvinger,
frugtbare Land, egerodskydende Adelsgrene, og syngende
buldrende Historie. Se, derfor bliver et lidet Folk altid
lidet — selv i sin Digtning. Men Forbandelse over den
Digter, som søger væk, og ikke leder efter Poesien i
det Lille!

(Senere)

Jeg læser Faust fortiden, tænkte, da jeg begyndte, at
jeg forstod Alt, tror nu, at jeg forstaar Intet; men venter
at have Lyset tændt, før jeg slutter. Saameget kan
jeg se, at de øvrige Værker av Goethe maa have blot
Natsværmeriernes Forhold til dette Dagens stærke Værk,
— at han i hine blot strejfede om paa Eventyr, klat-
trede ind ad Vinduerne til mangan kjælen Jomfru, men
her lød han Loven, den, der laa i hans Gudenatur; thi
isandhed der er noget af Guden i Goethe. — —

Halte-Hulda har dog stærkere Livstraad end jeg
tænkte; der er vistnok ogsaa større Forbindelse med mig
selv end jeg tænkte; det kommer mig sommetider saa
underlig for. Og dog skal jeg snart gjøre noget Bedre
end Halte-Hulda. Jeg kan imidlertid ikke nægte, at jeg
tildels er saare tilfreds med hende. — —

Jeg har midt i denne Tid været paaveje at blive forlibt; 1857
men jeg tror det gaar over, tror. Det kommer an paa imorgen, jeg gaar til Dagen virkelig med tungt Hjerte. Herhjemme er Alt saa elskeligt, disse indtil det Latterlige uskyldige Søstre, denne livsglade 13aarige Broder, som jeg leger med, en uskyldig theologisk Student, der er Huslærer, og som Moder gaar og steller med en Gang imellem naar han skal prædike og hun tror det gaar galt, og saa de Gamle. — — Men netop her husker jeg dig som bedst; jeg husker dig, hvergang jeg vender mig mod min Pligt.

B. B.

5.

TIL CLEMENS PETERSEN.

[Kristiania, november 1857.]

Min Petersen!

Tak! —

Formodentlig fordi jeg i al denne Tid har levet sammen med dig hver eneste Dag, har jeg ikke skrevet dig til. Faar du Brev, er Arbejdet standset af en eller anden Grund; faar du det ikke, da gaar det — for dig og sammen med dig, Ark ud af Ark, til det staar; og jeg maa knytte Forbindelsen med dig paa anden Maade, — denne nemlig. Dit kjere sidste Brev traf mig i Kristiania netop et Par Dage efterat jeg med den færdige Halte-Hulda var vendt hid. Saameget har jeg oplevet siden da, at jeg vel ikke faar en saadan Periode een Gang til i mit Liv; men saa er jeg da ogsaa beredt derpaa. Idel Glæde

1857 og Lykke, alle saakaldte Fiender (hvis Tilstedeværelse jeg forresten aldrig har følt) er som blæste væk, bare Lykønskninger og Tak. Jeg tør sige, at fortiden har de ingen kjerere ung Mand heroppe, og man kappes og strides om mig; jeg maa op i Visitter, Kaffeselskaber etc., morer mig en Stund, og saa længes jeg hid til Arbejdet igjen.

At Lykken var saa dejlig vidste jeg ikke. Jeg var dum nok til at tro den var en Rus. Nej, — min Ven, den er en stille Samtale med sig selv, en, som Gud hører paa. Den er Længsel til Arbejde, ingen kort; forfængelig brusende, nej beskeden og frugtbar. Den er Sikkerhed i hvad man gjør; den er Skarpsyn ogsaa udad, — man tager i Tilsidesættelse Fejl af Mennesker og Forhold, i Lykken stilles Vægten i os tilrette, d. v. s. den stilles op paa Religionens, Humanitetens Balance, og forunderlig sikkert faar man afvejet. Den er kort og godt: Væxt, men en stille og i det Smaa. Den er Fred; før puffede man; men nu puffer man ikke mere. Før tænkte man ængstelig efter en Andens Mening; nu ser man den strax, men ogsaa strax rigtig, og da tager man den derefter. Den er Ensomhed, og jeg troede den var Samliv! — Den er Taknemmelighed.

Min kjere, bedste Ven, jeg skylder dig saameget, at jeg aldrig faar afbetalt. Men jeg ved, hvad du vil; du vil have Lønnen i mit Arbejde, og da maa det være din Glæde, at den Lykke, som Ingen mere end du har skaffet mig, fordobler Arbejdet saavel som Arbejdstimerne. Jeg har aldrig i mit Liv været saa flittig som nu. Dog bør jeg heller ikke være blind for, at den større tekniske

Færdighed giver mere Lyst til at kile paa. I Danmark generte den ny Form, som jeg netop der fandt op. Nu er jeg stærkere i den, og den bliver mig dog bestandig ny. Jeg skrækkes for den Dag, da den ikke længer maatte være det, at jeg maatte som saa mangen Bedre: give Gjentagelser.

Nu er første Oplag af Synnøve (1000 Exempl.) ud-solgt. Andet kommer ud i Danmark desværre; det er skeet uden mit Vidende. Da skal du faa dine 5 Exemplarer, som jeg har lovet dig. 600 Exemplarer er solgt i Danmark; Bogen er der over det hele Land, saaledes ogsaa i Jylland, hvad der sætter min Forlægger i stor Forbauselse. Her er vi saa tilbage; men det kommer nok, og da netop, som Forlæggerne nu indser, gennem Bøger, der forener de to Læsekrede. Paa Grund heraf overbyder de hinanden, og jeg staar mig snart godt og kan betale min Gjæld. For Synnøves første Oplag faar jeg 240 danske Daler og det uagtet jeg Intet havde betinget mig. Nu kommer flere Fortællinger efter Jul, og andet Oplag af Synnøve vil gaa friskt [i] Julen, den eneste Tid, hvori Mellemlassen her kjøber Bøger. Er een smuttet ind, gaar de andre nok efter. Saadan staar det.

«Mellem Slagene» gik meget godt, gjorde langt større Lykke end jeg havde ventet. Jeg var meget rolig, sad blandt Tilhørerne og saa paa i samme Loge som Hr. A. Munch og Ibsen. Men anden Kveld slog Jfr. Svendsen sig krakilsk. Hun var smudsig nok til at tro, jeg havde skrevet en Kritik over hendes Spil, — og gav Rollen som Vredestegn blot halvt. Men det gik, som venteligt, ud over hende selv. Ak, hun er paa Afveje; ingen sand

1857 Stræben, bare Tant. Nu har jeg forsøgt det eneste Mid- del, jeg hidtil har ladet uforsøgt, nemlig at bruge Al- vor, og jeg skal oprigtig og udholdende fortsætte der- med i Vinter. Uden hende kan vi Intet — fra Scenen.

Mellem Slagene udgiver jeg neppe. Maaske i en Følje- tong og med en liden Fortale, siden man nu endelig vil have den. Aldrig har Publikum saa bestemt følt og ud- talt, at disse Skuespillere ikke er vore, som da Stykket gik. Nogle saadanne Slag til, og vi har Kamppladsen. Jeg holder mig nu ganske rolig. I al Strid er der per- sonlig Forfængelighed, og den svider saa stærkt — bag- efter. Det er en anden Sag med dig. Du er saa stærk og ren; jeg følger din Virken, kan du tro, og Meidell ikke mindre. Du skulde maaske forbauses ved at staa her og se Kampen herfra; thi jeg ved, at under Striden undervurderer man en Gang imellem sin Sags Dygtighed, skjønt dens egen Godhed nøder En til ubevidst at bruge større Ord end man selv ret tror paa i Øjeblikket. Men stod du her, saa du først, hvor storlig du har Ret. Tænk en Gang imellem paa os, at her falder Ordet ned, om det der overhøres. Hvad jeg ellers kunde have at sige dig i den Anledning er vel ikke stort, og jeg er nu en- gang blot kommen i Discipelforhold til dig, hvad fælles Virken angaar.

Hvad jeg hidtil har skrevet, er skrevet forat udhale hvad jeg egentlig vilde skrive: om «Halte-Hulda». Under stor Begejstring har jeg læst den for mine Kammerater, og Gud give jeg kunde have en saadan Stund hos dig. Nu sender jeg den — ganske taus. Men siger du mig ikke din Mening med næste Post, saa finder du den Gang

ikke rigtig Form for dit Venskab — i saa Fald den første. Dersom nu Fru Heiberg — Gjør med den, hvad du vil. Men først maa jeg lade den trykke, det vil du selv indse, og er Stykket ikke istand til at trække større Hus, netop fordi det er trykt, saa er min Hensigt forfejlet. O, hvormeget jeg havde at sige: men hys! — Du skrev om at du vilde gjøre mig opmærksom paa Fejl. Er de bagatelagtige, saa lad dem staa; er de organiske, saa maa de staa. Jeg voxer, men ikke Værket; den Goldschmidtske Fejltagelse maa du ikke dele. Var du her, saa jeg læste hvert Stykke, hver Scene for dig, altsaa medens det endnu var i smeltet Tilstand, da var det en anden Sag. Men nu noget Andet! Nu Fortællinger.

Mit næste dramatiske Arbejde bliver et Slags Lystspil, der behandler en Skik i Norge som kaldes «Utpaa gangeri». Hver Lørdagskveld søger alle Frierne sin Jente, og der er da ret lystige Sammentræf. Det bliver overvejende Sangspil og er nærmest gjort for Tellefsen.

Derimod har jeg et andet, som jeg glæder mig til, og Ideen skyldes vist tildels dig. Jeg vil vise, hvorledes en ung Mand bliver Kunstner. Ja, det er dumt udtrykt. Han har et Forhold til en ældre Kunstnerinde, som han tror er Elskovsforhold. Hun tror det nok ogsaa, men mere forat gjøre sig interessant, forat lege paa gammel Vis, forat nyde i Langdrag maaske — leder hun alle hans Sværmerier hen paa Kunsten selv og ifra sig. Han er Digter, han maa digte for hende. Disse Digte er da egentlig den bankende Sjel i Stykket, maa med stor Værhed ramme de forskjellige Stadier. Han digter, han foredrager blot for hende og af slet ingen anden Bevæg-

1857 grund; Digtene trodse og true, de larme, de er stille, de ser lidt udover Stuen, er der atter o. s. v. Hun drager og støder.

En ung Pige er stillet ved Siden; hun har et Hjerterforhold til disse Digte, hun roser netop dem, hin finder mindre gode, og han er ligefrem grov mod hende derfor, agter dog tilsidst paa hendes Dom, netop hvor den er dadlende. Der var maaske Noget i ham selv, som ogsaa havde dadlet. Men den ældre Kunstnerinde havde ført ham med sig ud i Verden, hvor hun gjorde lidt Eventyr med ham. Det begyndte at more ham, og hun blev lidt bange, men forbigaaende. Den Yngre var blot glad, naar han var stille og ikke saa udad. Derfor opmuntrede hun den Anden til at holde ham borte fra Larmen. Det vilde hun dog heller ikke ganske. «Udgiv nogle Digte,» siger hun. Hendes Vilje er hans Lov. Han udgiver. «Har De læst min unge Vens Digte?» hedder det overalt. Nej, men paa hendes Anbefaling maa de jo læses. Og de læses. Ros, stigende, stor — til Tinden!

Den Unge bliver bange. Han undrer sig lidt, gaar saa omkring og hører lidt paa Rosen, en anden Kunstnerinde, som nu føres til i de Andres Nærværelse, smigrer ham paa en for ham ganske ny Maade. Hun gjør Kur til ham. Derigjennem bringes han til at tænke paa, hvem han egentlig er: nemlig værd Kur, og det ovenikjøbet hendes. Hun er af disse Damer, som altid ligger bagover en Stol, lidt slapt, men indtil Gejlhed interessant. Hun har Vifte; men hun slaar den aldrig op. Den ældre Kunstnerinde bliver lidt ræd — og trækker til. Han kommer strax, men lidt forundret.

Hin er urokkelig passiv, og han ser ogsaa did. Den Unge tør ikke være tilstede. Saa skal han citere et af sine Digte, og han tager et, der ikke længer har noget ganske bestemt Forhold til Noget (rettere Nogen) i Stuen. Han citerer det ogsaa nu paa en lidt ny Maade, nemlig til To, d. v. s. lidt efter lidt for Ingen! Den Unge staar nu bag. Foredraget har gjort stærkt Indtryk paa ham selv; han er kommen hen — han ved ikke hvor. Den anden Kunstnerinde fører Talen umiddelbart hen paa Kunsten, og nu er han istand til at give den Ord og Udtryk, som gjør ham smuk — for sig selv. Den første Kunstnerinde ser, at det glider udover de snevre Grændser hun holdt ham i og søger ængstelig at forstyrre. Den Anden hidser; blot med Stikord. Hans Opfattelse bliver tilsidst saa ren, at den ældre Veninde søger at sætte tvær Spot imod. Pludselig tier han — og ser. Den Anden byder Armen. De gaar. Den Yngre græder. —

Saa er han sværmende for den Anden, og det gaar lidt dybt. Han har et Fyl færdigt i sig, men forstaar det ikke rigtig, før han ved Siden af hende og til hendes Ære skal gjøre Figur i en fin Kreds. Der er den Unge, den Ældre ogsaa, men kold. Den Yngre drager, Rosen gaar om ham ogsaa her, men i ædel Form, de to ældre Kunstnerinder fører en Samtale, spydig, tør, han ækles, han vender sig, han taler med den Yngre, han er træt, træt af Alt, hun vækker ved simple Ord stærke Længsler, hun er da saa smuk.

Ja, det Sidste har jeg ikke tænkt mig; thi den dramatiske Plan hviler naturligvis heri, og den udarbejder jeg ikke for det Første i al sin Strenghed; jeg maa samle Lidt først. Lidt

1857 bedre end her det Sidste er, har jeg det; men et ækelt Meneske taler i næste Værelse og rejser med min Glæde; han er saa uren, hans Stemme saarer mig. Det er Loke; du husker ham nok. Saaledes har jeg glemmt at føje til, at den anden Kunstnerinde angriber — fint — den Unge, fordi hun jo gjør Indtryk paa ham — og han ser Mod-sætningen. — Stykket skal slutte med at de to Unge staa ganske alene paa Scenen og han citerer et Digt for hende.

De to Ørneunger skriver jeg nu for norsk Folkekalender. Fremdeles kan jeg ikke skjønne, at de blot er første Kapitel i en Bog, skjønt jeg nok kan skjønne, at de kunde illustrere en Bogs Handling. Men heri ligger ogsaa, at de kan staa alene. Jeg skjønner heller ikke at Thronde er første Kapitel. De er jo begge første Kapitel i en Tankerække; men deres Væsen er, at andet Kapitel er Verden selv. Som jeg kan forstaa, faar jeg flere slige Stof. Men i den senere Tid har jeg siddet for indeklemt i Halte-Hulda til at se efter Susjetter, som var mig nye. Derimod har jeg baaret hver Dag paa et eller andet af de gamle, som derved er voxet i mig, til de nu snart i omarbejdet Form skal gaa ud efter Synøve. Det var hjemme, at jeg fandt det Susjet, jeg ovenfor har beskrevet. Overhovedet ved jeg aldrig rigtig, hvad Susjetter jeg har, saalænge jeg arbejder. Det har hændt før, at naar jeg for en Stund standsede, besad jeg flere, og frit er det vel ikke at jeg har sammen-draget nogle nu med.

Fortiden søger jeg den literære Stipendiepost, d. v. s. 520 danske Daler om Aaret til at uddanne sig i

nordisk Literatur for en Gang at kunne blive Lektor i 1857
den. Den er oprettet af sidste Storting, og Folk tror
jeg faar den. Vel bliver jeg ingen Videnskabsmand,
kommer vel heller ikke til at ofre formegen Tid paa den;
men jeg tænker trøstig som saa, at jeg skal give dem
det igjen paa anden Maade. Landet har nu engang
ingen Form for Understøttelse af en flittig og ung For-
fatter. Faar jeg Stipendiet, kommer jeg næsten strax
ned til Eder og lever der. Kunde du ikke indrette dig
slig, at vi rejste sammen til Italien ad Vaaren? — Tænk
herover.

(Dagen efter)

I Bladene kommer jeg vel til at levere en fire Artikler
i Vinter, blot forat gavne Kammerater og Kunstbrødre,
da jeg nu engang læses. Men Mere vil jeg heller ikke. —

Angaaende Halte-Hulda er det siden faldt mig ind,
at Hr. A. Munch har forspildt Opsørelsen af sit nye
Stykke dernede blot ved vankelmodig Adfærd, hvad og-
saa ligner ham. Han havde i denne kritiske Tid hen-
vendt sig til Heiberg, Høedt og Christensen paa een Gang,
for ikke at sige flere. Følgen var, at Ingen vilde have
med det at skaffe. Man raader mig her til at levere
Christensen det, -da jeg ellers faar Modstand. Nej; jeg
leverer Heiberg det. Bliver hans Anbefaling ikke hørt,
forsaavidt jeg faar den, da er Stillingen dernede saa ussel
at jeg bryder mig Djævelen om den. Og Fru Heiberg
er visselig for mig i denne Rolle et *sine qua non*.
Finder du det rigtigt, saa send Heiberg et Brev fra mig,
som du kan lade hvem du vil skrive i mit Navn eller
sit eget. Jeg tør ikke mere, da jeg jo sidst gjorde Form-

1857 fejl, og vil ikke mere genere saa fine Folk med dem. Men gjør Fortgang, min Ven, da du skjønner det er mig magtpaaliggende.

Idag er jeg tør i Hjernen. Jeg sidder her med «Inger til Østeraad» af Ibsen og maa kriticere det, da ingen Anden vil. Skriv mig dog endelig til om Ibsen. Husk hans «Gildet paa Solhoug». Desværre han maa nu atter slaa om i en anden Gade forat jeg kan faa Tro til ham. Han har i «Gildet paa Solhoug» digtet paa Kjæmpevisen saaledes at han tilsidst blev mig en levende Kjæmpevise. Alt, indtil dens Sprog gik i ham. Saa sprang han over i Sagaen, og nu kommer han op igjen derfra med dens Udtryk, dens Sprog, Ord til andet, dens mindste Vending og al dens fær dige Poesi. Han er større Virtuos end Ole Bull endsige Henr. Hertz. Der er et forunderligt drømmende Gemyt i ham, som ikke er dygtigt til at sænke sig i Livet, men i den færdige Poesi og tage der indtil, ja indtil Klakken paa Væggen — saadan som Tordenskjold. Og han har en utrolig sikker Reflexion, saa han i sine Digte kan gjøre Vindueskarmen efter, slig som han tænker sig til at den var. Nu har han sidst i «Hærmændene paa Helgeland» gjort om igjen Sigurd Fafnersbane og hele den umaadelige store Sangcyklus omkring ham og tilliggende Sagngrupper. Det er imiteret eller dramatisk indsat indtil Fuldendthed. Det maa jeg erkjende og rose, og dog fnyser jeg af Harme, netop fordi han er saa god og troende, at jeg ikke kan tale ud. Var det ikke fordi, at han neppe er stor nok, til ret med Kraft at tro mig fri for Misundelse, saa sagde jeg ham Sandheden alligevel, i en stille Time,

gjerne medens jeg trykkede hans Haand. Men nu gaar jeg her formelig og sveder. Sagen er, jeg har det heller ikke rigtig paa det Rene; men her er noget Galt, det er jeg vis paa.

Ser du vel: $\begin{array}{c} \text{b} \\ \text{---} \\ \text{a} \end{array}$ Stykket *a* er Folket, Stykket *b* er Folkets Poesi. Poesien fremkommer nemlig derved, at et Folk strækker sig. Gjennem Vølsungasagnene m. m. har nu de nordiske Folk strakt sig et forfærdelig langt Stykke op med sin Længsel. Slig vilde de være, hvis de kunde. Men de kunde ikke. Da var det jo, for Pokker, ikke Poesi længer. Nu gaar Ibsen hen og gjør os Menneskene paa Erik Blodøxes Tid slig som Sigurd Fafnersbane, da Alt, der berettes om ham, saavel som alle andre Herosdigte, her er benyttet, — sat dramatisk ud. Nu kan jeg ikke faa i mit Hoved, at Menneskene da ikke var Mennesker, men Guder. Jo, de var, Fanden gale mig, Mennesker! De var mere Mennesker end selv deres virkelige Historie, da den endelig blev skreven, viser det. Eposet er saa gyselig, frysende fornemt; men hvem hører dem ikke græde, hvem ser ikke de Timers, de Aars Vankelmod kanske, som denne enkelte Handlings Jernbestemthed, Følelseløshed endelig voxede ud af? Hvad skal Dramaet være i Forhold til den færdige Historie, naar det ikke skal være Udjevneren, Opløseren, Forbinderen med det menneskelige Liv indtil den fineste, mindste Traad? — Forsoneren? — Nu kommer, som antydet, hertil det Værste, at dette ovenikjøbet ikke er Historiens Folk, men Fabelens. Bevar's, de skal benyttes, ligesom Folkets Poesi overhovedet, men ikke saaledes, at vi spænder Folkene op i dets egne poetiske Livsformer, men træk-

1857 ker deres Længsler ned i dem igjen, lader dem cirkulere i deres Kjød og Blod, lade Sigurd Fafnersbane vise sig gjennem Helten, naar han f. Ex. i et vist Moment bryder en Snelde istykker.

Sligt forstaar ikke Folk, og derfor kommer dette Digt af Ibsen til at gjøre ubodelig Skade. Enhver har nu fra sine Skoledage tænkt sig de Gamle, og da helst saaledes som deres poetiske Figurer. Enhver tænkte da ogsaa: det skulde være morsomt engang at se dem, og han begyndte kanske selv at skrive Dramer. Nu faar han se dem; der er de! Ja, der! «En Mand, som mister 6 Sønner i Kamp forat befri sin Fiendes Barn, og kommer hjem og finder at Fienden har dræbt hans Syvende imidlertid, gjør da Ingenting uden at tage denne Syvende paa Ryggen, gaa med ham hen og sætte sig ned forat synge sine syv Sønners Drapa!» O, de vil le af Glæde saa de revner —, — der er de, ja der! — Nej, der er de ikke. Sligt kan ingen Mand i Verden, og kunde han det endda: sligt forstaar ikke vi, og vi maa sætte dem ud i Former, som vi forstaar. Folk her vil tro de forstaar, og det er netop Ulykken. De lægger ikke Mærke til Forvexlingen af Liv og Læsning. —

Selve Sproget: det gaar dog ikke an at tale Sagasprog i vore Dage. Sproget maa da bide fast der, hvor det slutter i Dag og føre det længer frem, om det er muligt, men det maa ikke lægge sig udenfor Landet og hen i det store Hav paa lige saamange Smaaøer, som der er Stof — her ligger Kjæmpevisesproget, der Sagasproget, atter der Overgangsproget. — Eller staar vi endnu midt i Romantikens Vildfarelser? — Hvad er ogsaa

dette, at gaa ned i en historisk Tid (her Fabeltid) blot forat male den? Som en Skolegut. 1857

Dette Stykke bevæger mig Mere end noget Andet til at udgive Halte-Hulda strax.

Kunde du sende mig et Par Ord om disse mine Anskuelser, blot forsaavidt de er urigtige, saa var jeg dig Tak skyldig. Thi de er for mig hverken mer eller mindre end Troesartikler, hvorpaa en Del af mit Liv er bygget, ikke reflexionsmuret, men voxet. — Og saa min bedste Ven, lidt Undskyldning for Skriften. Jeg er saa afhængig af Pennen, og denne skriver ikke godt. Desuden er der Dage, hvori Haanden vil, og andre, hvori den ikke vil. Bed nu Greensteen skrive mig til. Det er dog Skam af ham, saa vakkert jeg skrev ham til, den kjere Gut. Weilbachs «Samliv» blev der nok ikke stort af. Aanej; det var det jeg sagde, at det var en Misforstaaelse, som kom af, at han Ingenting havde at bestille. Kunde du ikke søge at finde Billedhugger Borch; han holder saa af dig gjennem mig og af egen Drift. Der er Poesi i den Mand! O, hvor I har misforstaaet ham. Jeg har nu faaet en ny elskværdig Kunstner herop, nemlig Arkitekt Langlet, en Svensker, som skal bygge Storthingsbygningen. Du ved jeg blev forlibt i hans Ide og skrev om ham saalænge til han brød igjennem. Hvilken stille, from Kunstnersjel. Hvor jeg begynder at forstaa Kunstneren. Hvor gement af den Mand dernede, som mener han skal skille sig fra Menneskene.

Og saa mit kjere Blod, Farvel! Giv mig blot Formaninger, jeg trænger dem, og du boer i en renere

1857 Luftkreds end jeg. Men frygt nu ikke mere for mig i Smaalighederne og deslige. Jeg er ikke synderlig forfængelig, arbejder i alle Fald imod. Forelskelsen. Ja, det forstaar ikke du. Forstod du det, saa var du mig, og gjorde Mit. Men du har da vel et Vink i Synnøve, kan hænde ogsaa i min Omgang. Ellers er det Et til, som viser, at du ikke forstaar mig længer end hid. Det er den lette Tilskrift du satte paa dit Brev. Ved du, at jeg kan leve for en saadan Tanke, der falder skævt nedpaa, medens jeg gaar over Gaden? — at den kan voxte saadan sammen med mig, at den er mig kjerere end alt Levende omkring. Læs Scenen mellem Hulda og Thordis i tredie Akt. Din

Bjørnst. Bjørnson.

Ret «hvidest Skarlagen» til: «hvideste Lagen» (staar i anden Akt i Alfesangen, Skrivfejl).

6.

TIL CLEMENS PETERSEN.

Bergen 19de Januar 1858.

Clemens Petersen!

Ja, det tænkte jeg nok, at der maatte komme en Stund, hvori jeg kunde skrive til dig. Jeg har ventet og ventet, nærmest paa Brev fra dig, — dog nej, nærmest paa at kunne tale med dig. Af næsten Alt, jeg har elsket, er du det Eneste, som har fulgt mig hidop; thi hver Dag er et Slagsmaal med det Ideelle i mig, og

jeg har kjæmpet, og jeg har atter kjæmpet — og givet 1858
 efter, bestandig givet efter, og jeg har skyvet frem for
 mig Alt af Ideelt jeg havde at huske, og de faldt, En
 efter En, men ene du stod. Og nu traf det Forunder-
 lige ind, at netop imorgen havde jeg bestemt at samle
 det hele Personale for i Anledning af en Krise at tale
 om dig! Og nu gjør jeg det endnu bedre. De skal
 have den.

Du ligger ind til mit Bryst saa tæt at jeg græder
 ned paa dig; du ligger indtil det som et Pandser,
 og hvad Mere er: et Pandser som bærer mig naar jeg
 falder, saa jeg ikke slaar mig. Dette Sidste kom fordi
 Billedet ikke passer længer, og jeg er for bevæget til
 at finde det Rette; thi hvad jeg vilde finde en Betegnelse
 paa, var det, at du bærer mig herfra, ud igjen til den
 fri Natur, til Gud, som disse Mennesker aldrig kan faa
 Øje paa gennem Alt de gjør. Min Prima Donna har
 i dette Øjeblik sagt op, Oprør paa Oprør, man
 velsigner og forbander mig, og jeg maa samle sammen
 Alt jeg ejer før ikke at blive svimmel og sætte mig
 selv istedenfor det jeg har kjerest i Livet: Kunsten, og
 en saadan Situation havde jeg aldrig tænkt at komme
 i; men jeg har faaet Øje paa den, og med Graad skriver
 jeg, og i Havsnød skriver jeg: det skal gaa!

Bedste, herlige Petersen, laa du nu op til mig! Havde jeg
 blot en Tanke af dig oppe hos mig sommetider, naar jeg
 er som mest forladt og uforstaaet. Alting saarer mig, de
 Enes Lovtaler og de Andres Forbandelser, og Alles
 Adfærd paa Scenen og omkring. Kan jeg komme skik-
 kelig op af dette igjen, saa har Gud indsparet mig for

1858 noget Stort. Idag vil jeg gaa i Kirke, men først vil jeg skrive til dig.

— Fakta kan jeg ikke meddele, for de er uværdige her. Petersen, Petersen, Petersen, jeg tænkte at gjøre Alting saa godt, og mine Kammerater sagde: rejs, og det var Ole Bull, som bad. Du ved ikke hvad denne Mand er Norge og mig. Naar Ole Bull (ænds ikke Løgner om ham) beder og siger: jeg oprettede et Theater for 7 Aar siden, jeg vilde det skulde være norsk, og jeg finder det igjen dansk og fransk, derpaa jager væk Bestyrelse, Direktør, Alt, og kom nu! lad det blive norsk — — saa rejser jeg. Men mine Kræfter slaar ikke til. Nu har de, lige siden jeg kom, spillet paa mig. Det er mine Karakterer, en for en, det er ofte mine Ord, Publikum ser det, d. v. s. ser Forandringen og forguder mig, hvilket ogsaa er ad Helvede til, saa saarer det mig, — men: hvad kommer der ud af det? — — Nød. Og dobbelt Nød; tidobbelt. Der ligger mine Karakterer forjaskede, tomme, blege, og uden Evne til i Skuespillerne at skabe nye, — medens de ere gaaede mishandlede og fornærmede bort fra mig, og jeg ved ikke, hvorledes jeg skal lokke dem til mig igjen. **Nu kan jeg ikke skrive!** —

Saa samler jeg de bedste Folk i Byen sammen en Gang imellem, for jeg vil selv fortælle Historier, jeg vil forsøge, om jeg endnu kan. De kommer, Ole Bull med, hans Nærværelse inspirerer mig, og jeg fortæller. Dette har baaret mig oppe; thi jeg fortæller, saa de blegner og græder, og dette ydre Faktum

maa jeg stjæle til mig og gjemme, saa fattig og forladt er jeg. Bliver det nu ikke, som jeg vil, saa gaar jeg selv ind paa Scenen og fortæller. Thi giver efter gjør jeg ikke. Gud og Kongen! saa var de **gamle** Troendes Feltraab, og det er mit; thi Kunsten er min Konge. Viger gjør jeg ikke; thi Ret har jeg, Ret saa det svarer i Væggene, naar jeg raaber det ud. Og jeg bøjer ikke min Top ned, nej, kviste den kan de, om de formaar, men forinden vil jeg dog rigtig lade den vaje. Jeg tripper ikke med løftet Kjole nede i deres Smaaligheder, om de saa stænger for mig lige til Trappen. Nej, naar de rigtig trænger paa som nu, da lader jeg ret tilgavns Teppet gaa op for ideelle Syner, gjør Afstanden endnu længer, endnu, endnu længer. — Tak, fordi jeg kom til at skrive; det gjorde godt.

Den 25de Januar (otte Dage siden).

Mange Slags Stemninger gjennebløbnede siden den Dag. Oprøret dæmpet. Men nu er der Oprør i Bestyrelsen, idet den tror sig forpligtet til at skride ind, og jeg ler ad dem; for hvad Fanden vil de der, hvor jeg staar med mine Idealer for Øje. Jeg vinder, det ved jeg, og tager nu Alt roligere, fordi jeg har lært min egen Kraft at kjende. Nu ved jeg, at det bare kommer an paa Vilje mod Vilje, og at min er stærkest. —

Næsten skamfuld er jeg over det, som gaar forud for dette; men du har jo seet mig saadan før, og du forstaar mig. I al Begejstring er der Overspændthed, og i al Begejstring for indre Tro er der, naar den fremkaldes ved ydre Tryk, en god Del ægte Vrede, derom vidner min

1858 Udgydelse af 19de. Men herom kan siges mange Ting. Jeg var den Dag i Kirke, og det gjorde mig godt. Jeg talte til dem den paafølgende, og det gjorde Alt godt. —

Ja, du kan tro her er et underligt Theaterstel; jeg føler at jeg voxer i Karakterkraft, som Menneske ved det, og vil Vorherre jeg ingen anden Nytte skal have af det, saa har jeg dog denne. —

Dette skrives, fordi jeg i dette Øjeblik modtog din Lap No. 2, hvorfor jeg takker. Ak ja, Halte-Hulda; jeg havde næsten glemt hende. Saa du synes om hende, min kjere Ven; det glæder mig saaledes, at nu bryder jeg mig Fanden om de Andre. Nu sværmer jeg alene forat finde ud Et til med samme Tanke seet fra en anden Kant, nemlig Sigurd Slembedegn. Jeg fortalte dig engang Noget om ham, — han, du ved, som modtog disse forfærdelige Spørgsmaal «hvem er du?» — saalænge til de drev ham lige ind i Helvede — ham, der vilde være rolig, blid, liden, men fik ikke Lov for sine egne Kræfter. Jeg ved, det er en dejlig Ide, i alle Fald svulmer jeg indvendig, naar jeg tænker paa den. Nu, Halte-Hulda; ser du, hun blev mig dog for kold. Af en misforstaaet Effektafsky, lod

o. s. v. o. s. v. paa et Papir, som er kommen bort.

7.

TIL CLEMENS PETERSEN.

Den 2den Marts 58. Bergen.

Kjere, kjere Cl. Petersen!

For meget længe siden og i et Humør som var sortere end sort skrev jeg noget sammen til dig, som jeg maa-ske lægger ind — blot fordi du ret skal se, at min Tanke søger dig og bor hos dig under mine forskjellige Hændelser i min nye Stilling som art. Direktør og Instruktør heroppe. Og dette Brev kunde ogsaa i Grunden være et Jammerbrev; thi de Stunder, hvori jeg jamrer, er alt for mange. Men jeg er nødt til at holde ud; jeg har sat Alt paa Spidsen, jeg har sagt op den hele Kommers, for jeg vil hvad jeg vil, fordi jeg ved hvad jeg vil. Byen er i et slags Oprør mig angaaende; man piber udenfor mine Vinduer etc., hvad jeg tager mig dygtig rolig; thi som sagt: jeg ved, hvad jeg vil, og nedlader mig ikke til at give Sildehandlere Forklaring over æsthetiske Gjenstande. I næste Sæson stiger Theatret op af sin Aske som en Fugl Phønix; jeg har mine Folk færdige; men man ved ikke stort deraf; — nej, dette Gulv her maatte vaskes. Og nu er det vasket.

De Mennesker tror, at Kunst er en Professjon, at de kan sy sin Støvle ligegodt fordi om de begaar en Klat slette Streger hver Dag, at Kunstneren er en og Mennesket en anden. Men jeg skal lære dem Andet. Det nytter mig stort, at jeg er Psycholog, jeg har dog drevet det til at gjøre dem ræd for sig selv, fordi jeg sætter Alt,

1858 den mindste kejtede Haandbevægelse eller Udtalemaade i Forbindelse med Tilstand i deres Indre. Og saa har jeg fejlet ud hin familiære Omgangstone Mand og Kvinde imellem. Hele Skuespillet hviler saaatsige paa Afstanden mellem Mand og Kvinde — og den maa respekteres! **Ogsaa** i det daglige Liv — ellers er det offentlige falskt. Skurke har jeg sendt Fanden i Vold og nu sidst som sagt givet Alt Løbepas, at de kan overtænke Sagen og prøve sig selv. Det er lykkedes. Jeg er Sejerherre og dobbelt.

Nu nok om det Lapperi. Her lever jeg — hidtil lidet skrivende; men nu er jeg begyndt igjen. Nye Emner har jeg ikke, fordi jeg hidindtil ingen Ro har havt. Men nu faar jeg bedre. Jeg har ellers levet heroppe, levet som ingensinde før, og det har lagt Marv i min Tænkning. Jeg glæder mig til at skrive, glæder mig usigeligt. Det skal blive fyldigere end hidindtil. For det Første kommer jeg nok til at blive her; jeg har fri Bolig, frit Brænde og 600 Speciedaler om Aaret; dertil begynder jeg at tjene godt paa hvad jeg gjør, saa du kan komme herop i Sommer og jeg skal koste dit Ophold her og din Nedrejse igjen og betale dig atpaa, for nu maa jeg snart se og tale med dig.

Som mit Brev vel viser: jeg er fortiden Forretningsmand, Skribenten er til i Selskaberne — ellers ikke. Men nu har jeg lejet mig Hus i Hardanger og drager derind om en Maaned forat nedskrive et Par Fortællinger, som jeg i den Grad har færdige, at jeg har fortalt dem mindst 10 Gange i den sidste Maaned; det er paa den Maade jeg nu maa skaffe mig Forløsning. Sigurd

Slembedegn tager haardt i mig stundimellem; maaske 1858
 staar han først for Tur.

Men fortiden, som sagt, er jeg Forretningsmand, og ved du hvad en Forretningsmand er? I en Forstand Ophævelse af al Logik; jeg maa sætte det først, fordi det er mig det Sælsomste, det mest Uventede. Han er en Bold for Tilfældighederne, han er et Instinkt — ingen Logik. Den store, skønne langsomme Tankerække drager fjernt, fjernt forbi ham, ført af en Anden, han hilser den og sukker. Den Tid er forbi, da han sad og føjede Led til Led, stille, med Blikket paa det Bedste i Mennesket; han ser ikke dette længer uden en og anden Gang, studsende og da med Blink af Forbindelsen til alle Sider, men heller ikke Mere. Se, derfor er enhver Avis i en vis Forstand alle Forretningsmænd overlegen, skjønt han ogsaa har Ret foran hver enkelt, som klager.

Forretningsmanden er fremdeles Ophævelse af den fine moralske Lov, som raader i Tænkingen, naar den f. Ex. gjør et Drama. Han maa «ikke tage det saa nøje», og var et Fæ om han gjorde det. Ovenpaa skal han have Frækhedens Mod til at bede Vedkommende holde Kjæft og bevise dem sin Ret — ud af Forholdenes Natur! altsaa udaf Tilfældighederne!! Mennesket, det Menneskelige raadspørges blot som No. 2, forstaar du. Altsaa: en Forretningsmand er en «sund», «praktisk» Overseen af det Bedste i Følelsens Fordringer (Konsekvensen; thi dette og intet Andet er den rette Konsekventse, den rette Logik) og en sund praktisk Husholder med de moralske Fordringer. Endvidere er han

1858 en endnu karrigere Husholder med alle Forstandens Fordringer. Man taler om den forstandige Forretningsmand. Jeg maa le. Ved du hvori han bestaar: i den Flinkhed, hvormed han kan ophæve dens alvorligere Tankegang og indrette sig lurende, snedig ligeoverfor dens ubønhørlige Vægterraab. Han afspiser dens lange Reflexioner gennem smaa Breve, smaa selvlagede Forretninger, et Væv af Spidsfindigheder og korte Handlinger til alle Sider. De taler om Systemer — aa, Gud naade os; blot efter den korte Erfaring jeg har ved jeg, at Forholdet til et System er dette: da jeg ikke kan gennemføre det her og der, nu atter, nu atter: hvorledes skal jeg saa bære mig ad?

Kort og godt: En Forretningsmand er en Grobian; grovt træder han paa Følelsens, Moralens, Forstandens fineste Fordringer, han gjør det tilsidst med et Smil over den, som sidder over Lampen og sit Papir og med hint ædle Værktøj udloddende Menneskesjelen; han kalder sig netop derved sund — og er et Fæ. Modsig mig ikke, da bliver jeg endnu ærgerligere; det er godt sommetider at kunne rase.

Halte-Hulda — ja det er sandt; første Afdeling af første Akt er gennem alskens Udstrygninger og Mildninger tilsidst ikke blevet hvad den oprindelig var; al ligevel gjør den nok Tjeneste. Bogen er nu i Pressen; du faar den snart. Jeg har givet Ordre til, at du skal faa dine Mæcenatexemplarer af hvad jeg skriver. Jeg retter meget i Halte-Hulda, saaledes ogsaa i Jamberne, da mange 6fodede Slyngler er slupne ind. — Kjere, meld mig snart noget Kjært om den; jeg trænger det saa saart. Jeg har læst Bogen for 100 Damer her i Bergen;

du kan tro det var et Syn! Slig Morro faar jeg ikke 1858
snart igjen. De kom i slig Bevægelse, at vi først
kunde slutte med at være sammen, da Kl. var 5 Mor-
gen! Jo, blot een saadan Time er Løn for overordentlig
Meget.

Dine kjere Breve maa snart finde sin Fortsættelse
hid op til mig. Slemt at vi har tabt saameget Samstof.
Jeg følger med det Meste dernede, men det er sligt Tøv
Størsteparten, at jeg gidder ikke, f. Ex. nu sidst om den
nye Digtekunst eller hvad det hedder. — — Fra Gotfr.
Rode har jeg ogsaa modtaget Brev og Bog. Ja den
Bog liker jeg; d. v. s. et enkelt Sjeleparti i den, men
det er ogsaa saa godt, at det er noget af Bedste jeg
paa længe har læst. Thi det er sandt, hvad den Mand
gjør, Altsammen. Men lad mig ikke komme ind paa
ham eller Nogen; lad mig faa Lov at tænke paa dem
ifred; thi Breve er Ufred — for en Forretningsmand.
Fy for Fanden, Petersen! —

Kom op og ræd

din

Bjørnson.

Hils Greensteen, Weilbach, Wille, og din Ven.

8.

TIL CLEMENS PETERSEN.

Bergen 18de August 58.

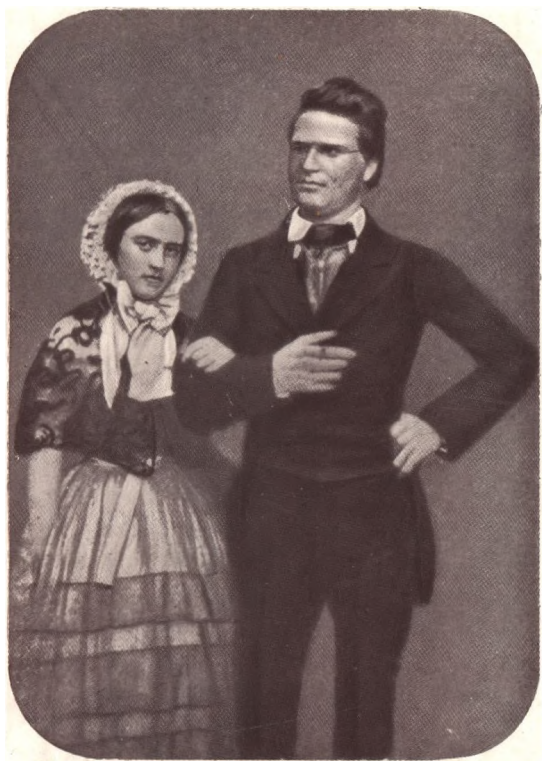
Min kjække Clemens!

Saasart vi havde ført tilende vort berømmelige Thea-
tertog, bøjede jeg ind imellem de mørke Romsdalsfjelde,

1858 og videre indad paa de sorte Fjorde, og siden op, over Fjeldvand og højtliggende trange Dale, der støder Næsen tværs mod Dovre. Der lagde jeg mig til at skrive min «Arne», det kjækkeste jeg endnu har skrevet. Jeg havde med mig nogle Damer, som vilde gjøre Fjeldvandring, fiske, gaa paa Sæteren og pleje mig. De opførte mig Løvhytter, hvori jeg sad rolig, til de tørrede; Damerne drog hjem i Husene alleslags Bær og Mad, læste Shakespeare, Oehlschläger og Aandsbeslægtede, medens jeg skrev, bare skrev. Og nu er Værket under Pressen; det er omtrent dobbelt saa stort som Synnøve. Om halvanden Maaned har du det. —

Jeg hører Goldschmidt har angrebet Halte-Hulda —; jeg hører du har forsvaret den, hvorfor jeg takker dig. Endnu har jeg Intet læst; thi ved min Ankomst hid fandt jeg Theatret i Opløsningstilstand, Bull var borte og syg, nogle Penge i det var opsagt i den forrige Revolutionstid og skulde ud nu netop. Men nu, 14 Dage efter min Ankomst — er Aktietegning af 100, hver til 36 — seks og tredive — Spd. fuldendt, og Theatret sikret Bergen for evig. Jeg er ganske færdig med mit Vinterrepertoire og glad i det. Nu læser jeg, imorgen begynder jeg at levere til Pressen og da give dette sidste Gjennemsyn, som altid behager mig meget, fordi det spænder at sidde med en Følelse paa hver Finger. —

«Arne» vil du dømme kraftigt og godt om; thi, min kjere Clemens, denne Bog har Hjertet skrevet, og det kan jeg ikke sige om mine forrige. Denne Bog er skreven i Begejstring, med menneskelig Medlidenhed og Barmhjertighed; min herlige Forlovelse har vist hjulpet

KAROLINE OG BJØRNSTJERNE BJØRNSON

(1858).

mig. Hvad det nu er vist: min Forfattervirksomhed er indtraadt i en ny Fase; det er rystende Scener af Livet, den ene paa den anden, Bogen bevæger sig igjennem, ikke altid længer de almindeligste, men bestandig de stærkeste til at udføre hvad jeg vil. Jeg knuser min Karl bedre, og jeg rejser ham bedre, og ikke længer i dette Fjernsyn, hvor han staar og vender sig i et Maleri, men saa tæt indpaa os, at vi holder hans Puls i Krisen. Naar jeg læser det op for Folk, tuder jeg, men tvinger mig, saa de ikke ser det. Derimod græder mine Tilhørere, saa det gjør mig godt til Forklarelse.

Kjere Clemens! jeg er lykkelig, ret inderlig lykkelig. Og Alt om mig lykkes, og Alle om mig er mine Venner. Jeg hører, at Nogle længer borte ikke er det; men de er ogsaa langt borte. Jeg skal gifte mig om en Maaned, da jeg vil arbejde stærkt i Vinter, og følgelig skaffe mig Ro. Jeg tjener her 600 Spd. og har fri Bolig og frit Brænde og Lys; desuden tjener jeg ved mine Bøger vakkre Penge; — men har Gjæld. Menneskene er gode mod mig, men jeg tror ogsaa, at jeg er god mod dem, skjønt jeg nok mangan Gang i en større Sags Tjeneste maa sige dem et strengt Ord. Dog nu forstaaes jeg, og det er det Væsentligste. Her sidder jeg med en vægtig Guldkjæde, som er Foræring, i en mageløs Lænestol, som er Foræring, i en Silkeslaabrock, som er Foræring, og med min Kjærestes Portræt foran mig, som er min bedste Foræring. Herregud, hvor jeg elsker hende, Petersen; og hvor du engang vil holde af hende. Sommetider har jeg lange Beskrivelser af hende for dig — fuldfærdige i mit Hoved;

1858 men kommen til Papiret er mit Sind en eneste Solskinsdag, og den har ingen Skygge for Tegning, og for stærk Sol for Syn. Desuden gjorde jeg nylig dette op for mig selv, at min Bog nu kan tegne dig baade hende og mig; jeg vil blot som sædvanlig sige, hvad der er hændt mig. Altsaa: hvad jeg har læst, først og fremst.

Ser du, om jeg ikke havde Ret med «Fantasterne»; den Mand er ikke i dybeste Forstand Forfatter, men Daguerrotypist; nu har han jo leveret ud sit Apparat. — Hans ny Bog er kjedelig-underholdende, og som den forrige anlagt paa at ruinere den poetiske Opfatning af Livet. Han arbejder trolig sammen med Goldschmidt til det Maal, at man skal digte efter Opskrift.

«Kongens Yndling» af Hauch har bevæget mig saa, at jeg skriver ham til; thi det er nu anden Gang (Tiberius første); dengang var jeg feig; men nu vil jeg til, især da jeg i Mellemtiden har gjort ham Uret. — Han er Danmarks første Karaktertegner, ligesiden Holberg. Og det er dog ikke dette, som har grebet mig mest i denne Bog, der i en Forstand endog er ubetydelig (en Slags Prøvetegning er den nemlig), men det aldeles storartet dejlige Menneske, som taler ud af den. Nej, hvilket Barn, og hvilken Barnets Fred! Det Mandige hos ham er fra Barnets længselsfulde Standpunkt tilreflekteret, og ofte meget naivt. Derfor griber han ogsaa helst efter disse Overbegreber derom, som Barnet beskjæftiger sig med i Eventyr om Folk, som stod med Foden paa Jorden, og plukkede Æbler i Himlen. Men den abstrakte Forbindelse af Dyder og Laster i dem forstaar han sig

paa, akkurat som Barnet, der ser den saadan langvejs borte. Og det bliver saa enfoldigt sikkert. —

«Othello» kan jeg nu næsten udenad, da vi skal spille den i Vinter, og jeg da som sædvanlig først maa kunne spille alle Roller selv. Othello er let at spille, Shakespeare overhovedet saare let, fordi en Skuespiller med Ungdom og Mod, Bryst og Fantasi med slig Kjerlighed tager paa sig et af hans Mennesker. Og Forklaringen ligger i dem selv. Jeg forstaar godt, at den gamle, indekserserte Skuespiller har vanskelig for det; det maa være Mennesker, som sætter ivej, og det er vi Alle her. Men da er han ogsaa let at spille. Jeg har opfattet Othello ganske paa min egen Maade. Jeg udelader saaledes hele første Akt; ikke af anden Grund end den, at Folk er afvant med at se saa fuldblods Mennesker, hvorfor det rent ud forvilder dem, naar Jago fortæller om Grunden til sit Had, og det dog ikke er Grunden, — endvidere fordi man vil ikke sidde rolig længe nok og se paa denne vidunderlige Akt, der tilsyneladende Intet indleder, — endvidere fordi Begrebet Othello er Introduktion nok. Lad dem gaa paa Hovedet ind i Forfærdelsen; det tager dem mere med Trumf, og jeg trænger Trumf, da jeg vil gjøre dem forrykte efter at faa se mere Shakespeare. Endvidere udelader jeg Akten fordi den er den vanskeligste at spille for mine Skuespillere. Den bæres bare af Personlighed og understøttes ikke af Affekt.

Ovenfor talte jeg om at Grunden til hans Had rent ud var grebet i Fleng blandt Millioner Grunde, og derfor kunde skuffe det tværre Gemyt, som holdt

1858 fast ved den og syntes Virkningen blev for svær. Jago er jammerlig bedraget engang i Livet, frygtelig, grændseløst. Han gjør nu det Onde med usigelig Vellyst. Men han bliver dog selv ræd paa Slutten; jo han bliver.

Ja, jeg har ikke Tid til lang Udvikling; men nu dette: hans Maske maa være raa og næsten godmodig; men fremfor Alt raa, eller rætttere svær, forat Finheden kan ligge bortgjemt i umaadelige Smaating henover hans Ansigt; thi han er saa fin som vel noget Menneske kan være det, paa samme Tid, som det netop er hans Plumphed, der narrer til Tiltro, til med Taalmod at høre paa hans ligegyldige, tilsyneladende blot grætnede Bemærkninger, hvori man endog fandt et Slags kildrende Behag. Han gaar for «ærlig», fordi han angriber Alt, som man endnu ser det daglig. Hos ham er det blot Taktik, som tildels er bleven Vane. — Hans Forhold til Othello er tilfældigt; thi han gjør alle Mennesker ondt, som han støder ihob med, og gjorde det Samme, om han nu sad i en Fiskerhytte; han gjør ogsaa alle mulige Slags Ondt paa samme Tid. Hans Tilværelse er Krig, og ovenikjøbet en Krig, som han foragter. — Han er gift; engang var jeg nærved at tro, S. blot havde gjort dette, forat skaffe ham et Øjeblikks Værktøj; men nej; saadant gjør neppe den Mand Shakespeare. Det er blot en Affødning af Jagos Livsforagt; han gjør hvad de Andre gjør, dette gjorde han maaske engang i et Slags lystigt Humør, som han ofte har; ja, han er rædsom.

«Correggio», denne henrivende Digting af et Barn, spiller jeg saalangt som Barnet har skrevet. De to sid-

ste Akter spiller jeg ikke, fordi de er enten Opkog, eller saare fattig Tilreflekterthed. I Wien gav de fire Akter; det forstaar jeg endnu mindre. Vel faar man da med hint Historiske «ogsaa jeg er Maler»; desuden krones han. — Men begge Dele, baade hans Forvisning om at være kunstkaldet og Kroningen, er skjønnere udtalt længe før. Hint i hans Strid med sig selv, dette i Giulios og den senere angrende Angelos Æresoprejsninger. Hid til tredie er det et fuldendt Drama. Silvestro stryger jeg; ligesaa en hel Hoben af Giulios Reflektioner; og saa sætter vi afsted! — Oehlenschläger er jeg nu bleven saa barneglad i, at jeg derfor ret takker min Gud; han skal aldrig mere forlade mig; thi netop mit Gemyt søger der saamegen Husvalse.

Jeg har læst en Mængde Shakespeare i Sommer, næsten bare ham, desuden Romancer og Oehlenschläger. Ak, jeg har levet et dejligt Liv.

Smiths Holberg er jeg begyndt med, og er nu min Lektüre. Herligt! —

Schillers Selbsterkennelse af Fischer, og andet men mindre, staar for Tur. — — — —

Skriv mig snart til, min Ven, hvis du har Noget at sige mig, i alle Fald bør du gjøre det til mit Bryllup, som staar om en Maaned. — Saa i Kunstens Navn faar vi tales ved til Vaaren. —

Hils Greensteen med, at jeg har averteret om Post til ham i Aviserne, og han kan gjerne for den Sags Skyld gjerne komme straks, da her er stort Slagsmaal om Huslærere, og Kandidater i aller sjeldneste Fald frembyder sig. Han faar naturligvis sin Rejse godtgjort

1858 fra Kristiania af. Lad ham tage op til mig, og bo hos mig, til han tager ind i Landet. — Lev vel!

Din

Bjørnst. Bjørnson.

9.

TIL BESTYRELSEN FOR DET NORSKE
THEATER I BERGEN.

[Bergen, decbr. 1858.]

Til

Bestyrelsen!

Saafrømt det Bergenske Theater skal tænke paa at bygge sig en Tilværelse, maa det ikke netop indskrænke sig til det daglige Behov ogsaa i artistisk Henseende. Det maa fremfor Alt have en Elevstok, som i Aar og Dag har bevidst og ubevidst tilegnet sig de Regler, den Samspillet's Aand, som fortiden hersker ved Theatret, og som maa fortsætte sig, dersom Theatret skal blive noget for sig, og ikke blot en løs Sæmmensætning af usammenhængende Personer.

Alle de, der under mig er bleven til Elever, har, om intet andet tilfælles, saa naturlig norsk Opfatning, ikke en eneste tillært Floskel i Deklamation eller Mimik. — De har desuden været Folk af Begavelse ligefra min Kone af, som det den Dag i Dag bedrøver mig ikke at have ved Scenen, saasom hendes Jeanne Schoppen i Throndhjem havde en ejendommelig Naturfriskhed, som det første vistnok uheldigt valgte Debutstykke ikke saa godt kunde fremvise — og til Jfr. Iversen, hvis Bega-

velse nu imidlertid sættes vel højt; man maa huske hvad Debutrolle hun havde! Hvad Arbejde der laa i den! Hr, Juell er et ubestrideligt Talent, men som maa have en egen varsom Behandling, og Jfr. Brænberg er saa aldeles afgjort et Talent for Scenen og det finere Skuespil paa denne, at man skal lede sig frem til slige Emner. Men hun er 16 — siger og skriver seksten—Aar! Hun mangler Vokster, Kraft, men det er ogsaa alt hun mangler; at instruere hende koster ingen Anstrængelse; rent og korrekt er alt hun gjør og aldeles naturligt.

Dersom nu Scenen vil nægte at modtage hende, fordi hun er for ung, har man hende heller ikke, naar hun bliver gammel nok. Og det Værste er, at da har man heller ikke den, som har levet sig ind i den Kunstens Aand, den særegne Retning deraf, som nu er paa Veje at danne sig for engang at udgjøre det ideelle Begreb, som kan kaldes «det Bergenske Theater». For Tiden eksisterer ikke noget saadant. Denne Scene har ingen Ejendommelighed, som skiller den fra andre. Men det ser enhver, at nu er her paa Veje at blive et Samspil, følgelig een Aand, een Regel at spille Komædie efter. Den, som sætter og gennemfører denne Regel, kan snart rejse; men jo flere der har Regelen, des stærkere bliver den til Vækst senere hen og i de nye Individer. Man bør altsaa ikke (letsindigt eller beregnende) kaste bort hvad i Dag endnu er lidt for spædt, naar det blot er Væksten, som ventes.

Og naar jeg siger hun har Talent, og er færdig fremfor de Fleste til at spille Komædie, saa pligter man at tro mig efter de Beviser jeg nu Gang efter Gang har

1858 leveret for, at jeg tog ret Sigte, hvor der var Spørsmal om Anlæg. Og vil man ikke tro mig, saa ønsker jeg min Mening i denne Sag for Eftertidens Skyld tilføjet Protokollen, saaledes at det hedder: Jomfru Brænberg kunde Bestyrelsen af de eller de Grunde ikke antage, skjønt den art. Direktør erklærede hende i Besiddelse af ubestrideligt Anlæg, sjelden Begavelse for den finere Komædie — og mente, at hun endnu manglede Vækst og Styrke til at gjøre sin rette Opfattelse og Mening gjældende.

Jeg vil nemlig tilraade hende at søge det norske Theater, og det skal for Fremtidens Skyld aldrig have hedt, at jeg nogensinde har været med at forsmaa hende.

Ærb.

Bjørnson.

Eftersk. Hvorlænge har vi Pærlus og Sullustad? Mad. Prom har vi ingen Nytte af; vort Damepersonale er ikke saa stort, endnu mindre saa paaregnet, som det synes.

10.

TIL CLEMENS PETERSEN.

Bergen 5te Marts 59.

Min kjere Clemens Petersen!

Med en Glæde, som igrunden var Rørelse, modtog jeg igaar et Brev med din Udskrift; og den, trods min Forsømmelse, bestandig venlige Tone, hvori dine Betragtninger følger mig, gjorde mig mere godt end Alt, som i lang Tid kan have hendt mig. Skjønt jeg idag er

træt og burde ikke skrive, er jeg dog altfor utaalmodig; jeg springer over ethvert hvorledes forat komme frem til hvad. — Min kjere Ven, ikke kjerere end jeg selv bestandig ved af, men dog saaledes, at jeg maa smile, hvergang en Omstændighed paany bringer mig til at se paa det, — min kjere Ven! — Havde jeg dig nærmere, vilde Meget visselig være anderledes med mig. —

Lad mig begynde med Slutningen af det, jeg vil skrive om, vis paa at Begyndelsen nok vil faa Plads. Lad mig begynde med Ibsen. Hvor lang Tid har jeg ikke krævet din Mening om ham, og har slet ikke faaet den. Nu faar jeg den, og nu har du glemst min. Den er vistnok ikke saa haard som din, men du ved, at du altid ligger mig en Streg for stærkt mod Vinden, det er maaske ogsaa en af Grundene til den Frygt der ligesom staar udaf dit Venskab. Maaske der dog i hvert kraftigt Venskab er Frygt tillige. —

Ibsens Hærmændene har jeg engang forsvaret. Det var, da det danske Theater i Kristiania forkastede Stykket, og var fejgt nok til at sige, det var fordi Stykket ikke vilde trække Hus, det var ikke dramatisk. Borgaard mente noget Andet, men turde ikke sige det af Frygt for Ibsens Parti. Da slog jeg i Bordet og sagde, at dette Stykke er ganske overordentlig dramatisk, som sandt er; endvidere at det som Udskrift af Sagaen har en ganske særdeles Interesse paa Scenen. Mangengang senere er disse mine Ytringer blevne forvekslede med ogsaa gunstige om Indholdet som Digt betragtet. Derom har jeg aldrig offentlig talt, men privat til dig,

1859 saa du dog maa vide min Mening. Lykke har Stykket ikke gjort, skjønt det saa paa Frastand kan tage sig ud. Ibsen staar i «det norske Theater» i en Klik af Venner, som det hele norske Theaters Publikum egentlig er. Hele denne Anstalt er bare Løgn, og forceret Galskab holder den. Den troskyldige Middelklasse, som vil have Norsk, Do. Tilrejsende gaar der, og Ibsen har desforuden en liden Egoistklik om sig med «Nyhedsbladet» til Anfører. Men hvergang han skal ud i stort Publikum, gaar det galt, og jeg har nu to Gange da maattet ud at hjælpe ham, fordi Ibsen trods Vildfarelser er Digter. Og jeg haaber en Gang at faa ham ind til sig selv og fra al den forbandede Efterdigtning. Den Dag Ibsen erkjender, han er liden, er han med det Samme en ganske elskelig Digter. Dette har jeg sagt ham temmelig tydelig, men Frugten er, at han er skinsyg. Han har gjort mig adskillig Smaafortræd, gjør det fremdeles. Det har ærgret ham, at jeg ikke har taget «Hærmændene» paa mit Repertoire; men Sligt kan jeg ikke bekvemme mig til. Nu har en af Skuespillerne taget det til Benefice forat faa fuldt Hus, og jeg har arbejdet dermed, saa det er deraf jeg idag er træt. Jeg har aldeles omlagt Stykket. —

Hans Digt, «Maageskrig», har jeg saamænd ikke læst; jeg har hørt det er noget affektert Tøj, nærmest fremkaldt ved at et dansk Maanedsskrift har sagt, han er en mindre Forfatter end mig. Se, det er deslige Ting, som altid drager Ibsen bort fra, hvad han egentlig skulde være og gjøre. Nu kommer hertil, at han er af Figur en ganske liden tusset Fyr, uden Rumpe og

uden Bryst; derfor føler han, at han, som heller ingen Talegave har, maa tage saa forfærdelig i, naar han skriver. Og saa skriver han ikke, hvad han egentlig vilde d. v. s. kunde. Aa-ja; jeg har jaget ned dette uden Sammenhæng; du faar lappe. Isandhed, jeg tænker sjelden hen i disse Retninger, et Maageskrig mer eller mindre — det gaar dog sin Gang hos os; han har ingen-somhelst Opsigt gjort, tvertom man har leet en hel Del. —

Du vil vide, kan jeg se, mit Forhold til Danmark; det er dette: jeg udbringer Danmarks Skaal i ethvert større Lag, og disse Skaale er altid mine smukkeste, af den simple Grund at de udspringer af det Smukkeste i mig selv. Humanitet og Ærbødighed. —

Mit Forhold til den norske Sprogsag m. m. rokker intet-somhelst i mit Forhold til Danmark; jeg anser hver den, som indretter sig anderledes, for en halvstuderet, uklar, eller borneret Karl. — Mit Forhold til dansk Kunst er dette: dansk Kunst paa norsk Bund er en himmelskri-gende Vildfarelse, sinker vor Nationalitets Blomstertid i Literatur og finere Aandighed noget overordentlig; skulde ud af Landet i dag. Mit Forhold til vore Sprog-forholde dette: anser en suksesiv Fornorskelse for uund-gaaelig; skriver i dag akkurat hvad Pennen vil have, giver ikke efter for noget nylært Ord. Kommer paa den Maade selv til maaske at gaa suksesiv frem i Fornor-skelse, men sand mod mig selv kan du være tryk for at finde mig. Tror at Orthografien har adskillig vild-ledende Indflydelse; havde vi svensk Orthografi, saa Enhver straks lettere, hvor langt vi igrunnen alt er komne mod os selv og opgav disse overordentlige An-

1859 strængelser; haarde Konsonanter er f. Ex. vort Særkjende, Svenskens med, og Svensken sidder igjen mod vor gamle Orthografi for dette. —

Mit Forhold til de Andre, som virker her, er overmaade passivt, skjønt de alle er mine Venner. Jeg tænker som saa, at Alle kan forsøge sig, Vorherre finder nok ud af det endda. Da det gamle Sprog kildrer ethvert norsk Øre, morer det mig at bidrage til dets Udbredelse gennem mit Blad, og overlader til den store Sædmand at bestemme hvormange Sædkorn han vil lade blive liggende. Vær tryg, her er intet usundt, kun mangeslags Arbejde. Den dygtigste er A. O. Vinje, en Mand med stor Begavelse, igrundten langt over min; skjønt jeg mangengang tror, at jeg er ham nær, men at der er mere Løgn i hans, saa den tager sig større ud end den virkelig er. — Han «med de tyske Gloser» er den Nobleste, Braveste af dem alle, kun en saa aristokratisk Konsekventsehelt, at han bliver mig meget original. Men Danmark burde have mange slige Fiender som ham, siden det absolut skal have Fiender. —

Naar jeg har skrevet noget summarisk om alt dette, saa er det fordi jeg er kjed af Emnet; thi vi hører saamangen Strid i disse Anliggender den udslagne Dag, at vi tilsidst maa stille korte Satser foran os, og sige: dette er mit — gaa saa med dit. Jeg har ogsaa skrevet det saa skyndsomt, at du, naar det kommer til Stykket, ikke kan læse det. —

Fra Greensteen fik jeg et elskeligt Brev her i Sommer, som jeg besvarte, men ikke sendte. Apropos! Ved du

jeg er gift fra i Sommer af? At jeg lever uendelig lykkelig? Ved du, jeg har to Søstre i Kjøbenhavn boende hos en Fru Rabe, som bor i et eller andet Apothek (nærmere Underretning hos Pianofortehandler Sanne). — 1859

Min Stilling forøvrigt er den, at jeg med Theatret har et saa overhændigt Arbejde, at jeg fast intet Andet faar bestilt, hvorfor jeg nu er fast bestemt paa at slutte til Vaaren, saafremt jeg ikke ser, at jeg kan slippe lidt billigere, jo mere øvede mine Kræfter blive. Jeg har taget Redaktionen af «Bergensposten» for Theatrets Skyld, da Publikum maa opdrages; jeg har arbejdet som en ung Hest, og alt Slags udvortes Produkt har jeg faaet frem, Skuespillere, som er glade, fordi de kan glæde sine Medmennesker, Lydighed, Ærbødighed for sin Gjerning, — Paaskjønnelse i en Maalestok ude blandt Publikum, som en Dansk har ondt forat forstaa, — Presenter, — Respekt for mit Blad indtil Underkastelse — kort alt dette, som jeg synes om, ligetil jeg opnaar det, og da straks faar medhørende til Mad, Drikke og alt dette, man ikke lægger Mærke til. Jeg tror forresten jeg magelig kunde være bleven Storthingsmand fra Bergen, hvis jeg havde Alder! — Min Stilling Landet over er den bedste jeg kan ønske; og et saa forbausende Omslag i de to Aar, siden vi var sammen, vovede jeg dengang ikke at drømme om.

Men — men — men jeg har Ingenting bestilt. Ingenting, Ingenting. Dog — jeg er ikke ræd; jeg skal nok blive en meget produktiv Forfatter.

Der er to Emner jeg senere eller tidligere maa skrive til dig om, det er min Kone og Ole Bull. — Den første

1859 er en klarøjet, mageløs Pige, hvis Mesterrolle det vilde være at spille Emilie i Othello (er det ikke saa hun hedder, hun som skjælder Othello ud, da Mordet er begaaet). Denne Del af Rollen, denne den sidste er hun ligesom født til at spille; der er noget i hendes store Øjne, i hendes Mund, hendes Pande, hendes fuldendt græske Profil for den; og der er alt i hendes Hjerter, hver Dag noget paa hendes Læber, og en Rødmen over Kindene for den. — — Hun er sangfuld, klar, elsker Kanarifugle og Hunde, dandser gjerne Nat paa Nat, men sover da frygtelig den hele Dag og er aldeles ødelagt, ligetil hun skal dandse igjen. Og paa Bal har hun Lokker om en god, klar Pande, lidt, lidt stolt, dandser muntert som en Gut og med fuld Hengivelse til sin Herre. Hun havde en evig Møje, før hun fik de to Kanarifugle til at synge, hun sad og gnidde med en Kork paa en Flaske den hele Dag; Fuglene er bestandig frie i Værelset (som i Parantes sagt er gennem Gaver bleven det smukkeste Værelse i Bergen). Hun syr og broderer og hekler til den halve Verden og med saadan Voldsomhed, at hun kaster sig bagover og raaber: au, nu kan jeg ikke mere! — — og saa ler hun. Hun har en fyldig, varm Haand og giver det bedste Haandtag jeg har kjendt; hendes Latter smitter et helt Værelse, hun ler bedst af alt, som er tosset, eller af Narrestreger, f. Ex. naar Bye slaas med hende og hun taber, eller hun faar fire Damer op at slaas, saa de alle ligger paa Gulveteppe. Da kan hun le i et Kvarter, og ler i Uger efter, bare hun tænker paa det. Hun har en dejlig liden rask Fod, men vil ikke gjerne gaa

meget. Og saa er hun sjaloux som en Ravn — ikke paa nogen Ny, men paa alle dem, som man sagde jeg holdt af før; blot hun hører at en af dem er i et Selskab, er det Grund nok for hende til at stænge mig inde. Og har vi uforvarende truffet sammen med nogen af dem, og jeg da havde villet dandse med Vedkommende, var hun gjerne gaaet op midt i Salen og havde taget mig væk; eller ogsaa var hun løbet lige hjem forat hyle til Kl. 3 om Natten. Alle Mennesker, som engang har gjort mig noget Ondt, er med een Gang, og for bestandig, blevet hendes uforsonligste Fiender, d. v. s. lige til de lide Nød. — — Naar hun ser paa en Komodie, ser hun saaledes, at hun næsten kan blive rasende; da Lord Russell gik, svor hun paa det var det væmmeligste Stykke, Gud havde ladet Nogen skabe, hun fik Krampe om Natten og henfaldt i vildsomt Snak. — Hun er stærk som en Bjørn, skjønt hun ingen stærk Figur har, men en smuk; hun er ikke høj; har et bitte lille, nydeligt Hoved og Lokker; men store Øjne, høj græsk Næse, klar Pande, men Kindform og Hage som de gamle danske Dronninger; der er ingen Streger deri. Hun har ingen synderlig Lyst til Læsning, men til at se og høre. — Hun faar visselig ingen Børn paa mange Aar; thi hun holder for meget Spektakel.

Om Ole Bull er der sagt saameget fra 1833, tror jeg, da han traadte op i Bologna og fulgtes hjem af det hele Theater — sagt saameget, at Ingenting er sagt. Og jeg skal vel vogte mig forat tro, jeg her siger Noget. Det maa du vide: han er uden Betænkning erklæret for den eminenteste Begavelse, man synes at have truffet.

1859 Hans Indtræden i et Værelse slaar alt til Jorden, og dog er den beskeden; men den er saa vidunderlig frejdig, saa lys, saa med een eneste Tanke, saa smilende, overmodig, — og beskeden. Hans Øje er uudgrundelig varmt, drømmende, talende, vekslende, hans Øjenbryn som en Skov, men herligt formede; intet Portræt findes der af ham, som ikke er af Træ, Ansigtet kan ikke tages; da kan du altsaa forestille dig, med hvilken Magt han er tilstede i den Tanke, han netop hviler i, og hvilken umaadelig Flytning. Hans Mund er ironisk og dog vemodig, noget Koboldagtigt leger om den, saadan som den trækker sig ind; Hagen liden, kløftet, kløgtig, koket; Kinderne med Smilehuller, stærke, Udspring ved Øjnene som paa alle nordiske Ansigter, Panden rundladden, uden et eneste Fremspring, bred, hvælvet som en Violinryg. Hans Højde er tre Alen, hans Figur den første, som kan tænkes, idet aldrig Nogen synes at have seet en Lignende. Han er nemlig slank, bredskuldret, smal om Livet som en Jomfru, og Brystet eller Strækningen fra Armen og til Hofterne rund som var han drejet. Han har mange Mænds Styrke, hans Arme er af Staal, du kan ikke sætte en Finger en Linje ind, hans Hænder saa senede, energiske, og saa talende, at Mage til saadan Karakteraabnelse i en Haand har jeg aldrig seet; det kommer formodentlig deraf, at de tjener hans Aand saa uforholdsmæssig stærkt.

Denne Mand, hvis Skildring aldrig bliver stærk nok, har ført det eventyrligste Liv fra Gutten af. Han har gaaet paa det norske Universitet sammen med Wergeland, og disse To byggede et Norge op i Tankerne, som

de hver har lagt Tømmer til i sit Liv, Wergeland ved det han skrev, virkede, og som naaede op til det Utrolige, Bull ved at anlægge norsk Theater, samle Kunstnermod til alle dem, som havde Lyst og tog Kraft af hans Eksempel, hans Omgang, hans Ord, hans Lykke. Bull har desuden, rasende over at Storthinget ikke vilde tage sig af et norsk Theater, rejst lige til Amerika forat realisere et nyt Norge paa et romantisk Sted, satte Millioner til paa denne gale Tanke, spillede dem ind og kom hjem igjen. Saa løste han ind sin Fædrenegaard, satte 50 Arbejdere i daglig Drift og vil plante alleslags Træsarter, indføre alle Slags fremmede Dyr; saa byggede han sig en Lystjagt efter egen Konstruktion og som ganske rigtig sejlede ifra Dampen, men er paa vej at sejle ham selv under. Saa er han midt oppe i Piano-fortebygningen, og eksperimenterer med deres Sangbund, da Tonen er ham for lukket, «med formegen Næselyd». Og han har faaet et forunderlig drømmende Pianoforte op i sit Værelse. Saa er han Violinmager, har samlet i sit Eje Verdens første Violiner, holder paa med nye, faar dem ikke til, om igjen, om igjen, faar Ideer, og lader En i Paris, En i Kjøbenhavn, En i Italien faa dem og forsøge dem. Midt under dette gaar han frem og spiller, saa Folk bliver gale og skriger bagefter paa Charlataneri fordi han har faaet dem op i en Begejstring, hvorfra de maa falde ned; thi den er ikke rolig, men hidsig, forfærdelig, rasende, enhver Koncert er som et stort Slag, han taber det og han vinder det, eftersom Stemningen er til i ham og om ham. Saa er det undertiden han stilner af, spiller Mozart, græder Beethoven, er dej-

1859 lig, henrivende og ligesom forsoner en Verden med sig, i det lille Øjeblik han saaledes flyder hen. Ja det er en genial Begavelse; nu har han graat Haar, men er lige ung og vild. —

En saadan Violinvirtuos eksisterer naturligvis ikke dobbelt; thi da var Storheden ikke saa stor, og endda er det ligesom en tilfældig Elvebund for hans Væsen; thi han maa skaffe sig Sprog, og i Forvirringen er det ligesom det hurtigste og letteste at gribe til. Naar han tager Violinen, er Instrumentet som omskabt; uden at have hørt ham, ved Ingen, hvad en Violin er for en forfærdelig Magt. Se disse, Joachim, Beriot, Artot, Vieux temps m. fl. anvender deres Liv paa at spille rent, fyldigt, elegant; han blot tager Violinen forat digte; derfor kan Enkelte, som har hørt en Koncert af ham, sige: uklar, vried, maniereret, og en Anden, som har hørt en anden Koncert, sige stor, klar, høj indtil Svimlen. Han ved det selv, og naar Nogen siger til ham: læg bort de vilde Paganinis Numre, Deres egne med, tag de stille høje Komponister, begynd en Rejse med dem fra Lejpszig af, og De erobrer Verden anden Gang, — saa smiler han blot, som var det ikke dette han vilde. Han bryder sig ikke om at forstaa Andre; men disse skal forstaa ham. Og dog bliver han nu roligere, og maaske han i sin Aften hviler fuldt ud i Musikken, idet han lader den tage imod sig i Fred. Da gad jeg ogsaa høre ham. Jeg ved det, ved det saa sandt, at jeg ved ikke meget sandere, ved det, at han endnu har noget Stort igjen. Denne Mand er ligesom blot halvfærdig.

Blodet har brændt i ham som en Ild; hans fire Børn er Bergens vakkreste, — men Gud ved, hvormange han

har Verden rundt. — Lad mig flygte dette Emne; vi 1859
skal engang tale sammen om ham.

Af Weilbach saa jeg en Artikel om «Andria». Nej, at han var en saa halvfærdig, lappet Stakkel, havde jeg dog ikke tænkt. Var han virkelig saa liden, da jeg kjendte ham, saa bemærkede jeg ikke, hvor liden han var. Bed ham holde op. Dette bliver jo til Intet. — Greensteens Digte (dem han sendte mig) var uklare, ufærdige, og dette forbandede Drømmeri bliver mig kjedsommeligt. Lad ham dog komme ud over Versemaal-omsorgen og faa en højere; thi det er ikke Vinger, der mangler ham, men Luft. — Jag ham herop. —

Dig læser jeg stadig og med Fornøjelse; din Artikel om Kong Lear var dog det bedste. Maaske du blot skulde skrive sligt. Det er dog lidet, det Andet, jeg mener Theatret. Vi faar opgive at virke direkte baade du og jeg; men vi skal gjøre det inddirekte. — Nu er «Hærmændene» gangne og med megen Glands (og Løgn); men den sidste ser blot han, som har instrueret, og søm søgte at give det Sandhed saalangt det gik an. —

Ved du hvad? Jeg tror jeg maa slutte; thi jeg venter Brev fra dig straks, og vil da skrive straks.

Lever du i godt Selskab dernede?

Til Vaaren kommer jeg ganske vist; og bliver mit ganske vist, ikke vist, haaber jeg at dit bliver det. Med flittig Hilsen fra min Kone og mine Venner og mig selv sidder jeg selv her igjen og venter paa Brev.

Din

Bjørnst. Bjørnson,

1859

11.

TIL CLEMENS PETERSEN.

Bergen 8de August 59.

Kjekke Clemens! —

Tak for dit Brev! — Saa det var Penge, der manglede! — Jeg skrev jo til dig, at saasandt du kom hid, skulde du være hjulpen. Jeg skrev jo, at manglede du Penge, maatte du sige til. Hvorfor i al Verden har du ingen Hjælp villet tage, hvorfor har du Intet bedt om? — Du har spillet saa kry i dette Kapitel, naar du har talt om Rejsen, at jeg højlig har undret mig, og saa var du fattig alligevel! — Nu-ja, det lader sig ikke ændre, og min Længsel og evige Venten er dog et poetisk Afsnit i mit tørre Bergensliv.

Nu sender jeg hverken Penge eller søde Ord; thi siden sidst jeg skrev har meget forandret sig. Jeg har kjøbt Halvdelen i Aftenbladet, som jeg altsaa nu ejer sammen med den vittige, elskværdige Meidell. — Vi to Vildkatte skal styre med dette Landets næststørste Blad fra Nytaar af. Min Nettoindtægt efter at al Lønning og 500 Spd. Afdrag til ham, jeg kjøber det af, er betalt, bliver allerede første Aar 1500 Spd. Jeg maa have noget at sidde paa her i Landet, og Theatret bringer mig Ære, men kjeder mig. Se til, hvem der her har Taalmod i Længden! —

Om min Popularitet i Bergen og tildels i Landet fortiden kan jeg ikke give dig stor nok Forestilling; men jeg har intet Øjeblik taget denne i Betragtning under min Fremtidsbestemmelse. — Nu kaster jeg mig ind i

en odiøs Livsstilling, men med saadant Alvor og med saadan Kraft, at jeg nok skal skaffe mine nationale Ideer baade Ørelyd og Respekt; troede jeg ikke dette, saa begav jeg Alt. —

Arnes sidste Ark ligger under Pressen; det har ikke været Dovenskab, som har sinket den, men Adspredthed; hvorledes har jeg, som slet Intet er det Øjeblik jeg ikke er hel, hvorledes har jeg kunnet digte? Jeg har jo kuert den mindste Oprørsakt ved Theatret, anført en Opposition i Avisen, holdt Foredrag i Kjøbmændenes Klub, do. do. i Haandværkernes, slaas om Æsthetik i Bladene, skrevet Sange ved fædrelandske Lejligheder, prædiket Skandinavisme, og Vorherre ved, hvad jeg ikke har gjort. Om 14 Dage forlader jeg Bergen, om en Maaned er jeg i Kjøbenhavn med et nyt Stykke i Arbejde og et halvt Aar foran mig, hvori jeg blot tænker paa Poesi og i Mellemtunder læser Statsøkonomi.

Altsaa om en Maaned, min elskværdige Sofamand, sidder jeg i den store Stol og fortæller, om en Maaned faar du have en Anden paa Skolen i dit Sted og jeg skal aldrig forlade dig! Kunde vi bo sammen, saa var det dejligt; i alle Fald i samme Hus! Men jeg maa have en tro Opvarter, som henter min Mad og min Vin uden at snyde mig. — Og vil du nu ikke være praktisk paa den ene Maade, saa skal du blive det paa den anden. Jeg vil bo privat, og du skal leje for mig fra August Maanedes Slutning af. Maaske bliver jeg ikke mere end 14 Dage i Kjøbenhavn paa Nedtour, og 14 Dage, naar jeg kommer tilbage; men begge Gange vil

1859 jeg bo privat og helst sammen med dig eller i din umiddelbare Nærhed. —

Herom vil jeg snart høre noget fra dig under Adresse: Søgne Præstegaard pr. Kristianssand.

Noget fornuftigt skal du i den Tid ikke tage dig for, og saa maa vi tale om, hvorledes jeg skal lægge min Udenlandstour. —

Greensteen, den Kjeltring! Jeg bliver glad bare jeg tænker paa ham. — Hans dejlige Digt og hans Eksamensuheld. — Sig ham, jeg vil prygle ham, naar jeg kommer ned, jeg er bleven en Gang til saa stor og stærk og ikke det Ringeste mere fornuftig. Det skulde da ogsaa Pokker være! —

Min Kone lever i ualmindeligt Velgaaende og hilser mange Gange, men er lidt snurt fordi du narrede hende.

Det lufter mig under Vingerne blot jeg tænker paa at rejse. —

Thorvaldsens Musæum, Greensteen, din store Stol, Antiksamlingen og Lange Linje! —

Farvel Clemens Petersen! — og hils

fra din Ven

B.

Ja, du vil have fornuftige Breve, naar en Mand staar paa Rejse? Nej, min Ven, det er en Umulighed.

12.

TIL AASMUND VINJE.

[Søgne, 2. Septbr. 1859.]

Hr. Vinje.

Kjere Ven!

Dette vilde jeg nu blot bede dig om, idet Arne kommer, at du ikke behandler den, hvis du sætter mig i Klasse med Rolf Olsen, som du nylig satte Ibsen, eller overhovedet behandler Literaturen med den Slags Overlegenhed, som blot er Mangel paa Syn. Dels er jeg din Ven, dels er jeg en Støtte for den gode Sag, som Ingen skal faa Lov at foragte. I begge disse Egenskaber pligter du: ikke at vise mig raa Behandling, som du ofte har vist Andre; men derimod enten lade være at nævne mig, eller tale som den, der taler med Respekt. Du ser maaske af Abonnementet paa Bergenskanten, hvad jeg har gjort for dit Blads Udbredelse, du ved visselig, hvorledes jeg har anbefalet dig, og nu for de samme Menneskers Aasyn at behandle mig som de mange Andre, det vilde være ødelæggende for mig i Egenskab af en god Sags Tjener.

Dette vilde jeg føre dig til Minde; thi du synes ofte glemsom.

Nu tager jeg Aftenbladet og lægger Roret helt over. Jeg omgaaes med mange Planer; i Bergen maatte jeg jo blot behandle Stedsforholde, og jeg holdt dette ikke ud i Længden.

Meget i dit Blad har jeg været saa tilfreds med, at jeg sjelden har læst Magen. Somt saa utilfreds med, at

1859 jeg neppe kjender Undskyldning derfor; men det forstaar sig, du gaar altid paa Yderkanterne.

Din Ven

Bjørnson.

13.

TIL CLEMENS PETERSEN.

[Søgne, 9. septbr. 1859.]

Min Ven!

Har jeg før skrevet til dig som ulykkelig? Jo, jeg tror een Gang før. —

Min Ven; dersom du var hos mig nu, enten som Prædikant eller Trøster, jeg skulde anse det for den største Lykke jeg for Øjeblikket kunde modtage. Det er det samme hvad du sagde, kun du sagde noget; thi jeg maa høre en Anden tale end mig selv.

Det er «Arne», som ligger mig med saadan trykkende Vægt paa Hjertet. Det Forunderlige er hendt mig med denne Bog, at jeg i Løbet af et Aar har ført et fortroligt Samliv med denne Bog saaofte jeg er gaaet til den, at jeg har fortalt Brudstykker af den for Venner og Forsamlinger, at jeg har sat den højt som mit bedste Værk, — og at jeg nu, den er udkommen, vrider mig som en Orm under dens ubarmhjertige Alvor. Jeg kan ligefrem ikke begribe at jeg har skrevet den. —

Den Altforbarmende være hos mig nu i nogle Dager; jeg imødeser en frygtelig Katastrofe i mit Indre. Alting sker os til Gode, saa dette vel ogsaa. Er jeg saa endelig færdig med det Sorte?

At det saaledes skal lure sig ind paa mig! — Har jeg da vidst, hvad jeg har skrevet? Men nu ved jeg det, Læren er endelig følt, og følt saaledes, at jeg neppe synes at kunne holde det ud. 1859

Fejlen er ikke min, men vort Samfunds. Jeg er ikke ond, har aldrig i mit Liv gjort noget Ondt, skjønt meget Hidsigt, Vildt. Men heroppe er meget ondt, og jeg har villet træde paa det, som paa Ormer.

At ikke Andre fik dette Arbejde! Det fortærer nu mit Hjerte, min Munterhed, jeg kommer jo aldrig til at skrive det jeg vil.

Hvad har jeg ikke at skrive om, hvad har jeg ikke at fortro til mine Venner! — Naar skal jeg af mig selv og min Gud faa Lov til at naa dette? Eller skal det nogensinde ske?

Derfor er mine Bøger endnu ikke harmoniske, derfor at jeg endnu ikke er færdig med det omkring mig, som saarer mig. —

Men mine egne Bøger saarer mig ogsaa, dog ingen som den sidste, og derfor tror jeg, at Gud nu har villet mig dette, forat jeg kunde blive skræmt sammen under det milde, skyggefulde Træ, som dufter etsteds i mit Indre.

O, lad mig faa bryde Kviste og kaste ud til Enhver af Eder, for hvem jeg har en mild Følelse, og som længes efter noget mildt af mig! —

Gud være mig arme Synder naadig! Dette Værk er en Frugt af alle mine ikke kuede Lidenskaber. Derfor hader jeg saa Synden omkring mig, fordi den i mit eget Hjerte overrumpler mig.

1859 Lad mig selv blive bedre, og mine Værker bliver bedre!
— Dog ikke lyve, som jeg ser Mange gjør, men skrive rent ud bestandig. Give saa Gud det snart blev en bedre Mand, som skrev, end den, der nu nylig har skrevet.

Petersen, kom nu og hjælp mig, alle mine Venner, kom nu og sig mig noget!

— Og dog, der er noget forunderligt lokkende for mig i denne Bog. Er dens Grundlag stygt, har Plougen gaaet for dybt i Samfundet, saa har jeg dog forsøgt at saa deri af det Bedste jeg havde. O, havde du et trøstende Ord til mig. Jeg mener det saa alvorligt med mine Bøger, og derfor maa Kritiken tage sig alvorligere af mig end den sædvanligt gjør.

Herre, skjænk mig Fred! — Lad ogsaa dette Værk blive mig til Fred! Og lad det drage mine Venner stærkere til mig, ikke lad mig miste en Eneste!

Ser du, jeg kan ikke skrive om det. — Jeg maa læse mere i det. — Jeg har læst H. C. Andersens «At være eller ikke være». Det skeede mod min Vilje. Kjere, saadant vilde jeg ikke gjerne skrive, selv om Folk nu skal sige om ham, at han er den bestandige Godhed, og at jeg er ond. Jeg har ogsaa nu læst Hjortens Flugt. Kjere, saadant vilde jeg heller ikke skrive, selv om man bare lod sig gyngte fra første Blad til sidste, og man nu maa lægge mig bort mange Gange. Men jeg skal dog engang blive saa mild som dem begge, hvis den kjere Gud ikke vil gjøre mig mit Selvarbejde for tungt. —

Før jeg begynder min journalistiske Virksomhed, vil jeg have nok et Værk færdig. Dette skal ikke være mit sidste — om blot for nogle Maaneder. — Jeg maa nu til Kristiania, kommer vel neppe til at rejse for det første. Skriv mig til, og adresser til Søgne; men skriv uopholdelig. — Petersen, aldrig har jeg bedet dig saa alvorligt om noget, som nu om dette.

Jeg har sendt dig tre Eksemplarer, — har du faaet dem gennem Boghandleren?

Din inderlige Ven

Bjørnson.

14.

TIL HENRIK KROHN.

[Poststempelt: Christiania 16—10—1859.]

Kjere, kjere Krohn!

Hvor jeg har længtes efter Brev fra dig, og hvor glad jeg er ved at have modtaget et! Du er dog den i Bergen jeg helst gad snakke med, men nu da jeg saa af Aviserne om din Stilling, vidste jeg ikke ret at te mig; jeg var bange for at sige, hvad ikke kunde falde ret, naar jeg ikke fik se Øjnene dine. Nu ser jeg dem, igjennem Brevet, blanke og klare og vemodige som de har været i al sin Dag af vort Bekjendtskab, selv da du var som muntrest. Ellers har jeg noget overfladisk løbet over den Side af dit Væsen; thi du har i saa Henseende heller ikke været ganske fortrolig mod mig, du har bare vendt den glade Side ud imod mig.

Kjere, kjere Krohn! Vil du ikke komme hidned til Kristiania og friste Livet her? Er ogsaa Bergen Stedet

1859 for dig? Vel er det saa, at her bliver man let overkjørt; thi her arbejdes og vrøvles noget ganske uudsigeligt, og dit varsomme Væsen kom til at trække Sneglehornene ind; men denne daglige Krænkelse som i Bergen den Mand føler, der ikke er den Anden udvortes jamgod, den er der her ikke Spor af. Her er en Mand anset efter sin sidste Yttring; den, der taler sundest, han sidder højest i Selskabet. Her har du hvad Adspredelsesmiddel som du have vil, og din udvortes Bekvemmelighed maa her kunne sikkres ganske anderledes end der. Forat være kort: ved mit Blad er der Plads 1) for en Kasserer og Sekretær (Lønnen er fortiden 30 Spd. Maaneden, men synes mig meget drøj, hvori du vil være enig med mig), 2) for en Korrekturlæser, tre Timers Arbejde og fri Søndag, Løn 20 Spd. En Skibsartikel i Bladet; ved ikke hvorledes den lønnes, tror med 5 à 8 Spd. Maaneden. Alle disse Poster kunde du magelig slaa sammen. Megen Tid fik du endda tilovers, og din Indtægt her vilde du da kunne drive op til hvad du omtrentlig selv ønskede. Tænk i alle Fald paa det. —

Saa fortæller du om Grieg, hvad jeg inderlig synes om. Saadanne Ting maa jeg bestandig sættes paa. Nu skriver jeg med denne Post til Blaauw (Brødrene). Jeg vil ikke at de skal gjøre det Mindste for dig; men de skal gjøre noget for mig, naar altsammen bestaar i et lidet Laan mod Sikkerhed. Jeg vil dog faa Lov at være med, skjönt jeg er en Stakkar; og du maa være saa god imod mig at optage Alt i den bedste Mening og ikke kalde mig plump eller saadant Noget.

Nu har jeg det saa godt, som jeg vel kan. En liden 1859
Fortælling (en glad Gut) har jeg skrevet paa, men lægger den tilside, fordi jeg til Nyhedsbladets Nyaarsbog vil levere et Epos: Arnljot Gellina.

Har du seet Vinje? Stakkars Kroken! — Nu har han ødelagt Asbjørnsen, Ole Vig og mig; nu ser da vel Folk at han staar alene? Og gjør de det endnu ikke, saa er de meget utaknemmelege. Blot de ikke forstaar ham saa godt, at han ogsaa kommer til at staa alene. —

Saa let i Sindet, som jeg nu er, har jeg ikke været siden jeg kom til Bergen. Jeg bare studerer og skriver, besøger gode Venner og har Velvilje og Kjerlighed overalt. At jeg udtalte mig saa strengt sidste Kveld i Bergen angrer mig ulideligt, men er fortiden min eneste Sorg.

Fra og med Nytaar er du min Korrespondent, hvis du saa vil; derom er naturligvis ingen Tale længer. Hvorvidt du er det straks, skal Richter afgjøre og straks tilskrive dig om. Send altid dine Artikler til mig. Jeg maa faa Lov at rette i dem.

Kjere, kjere Krohn! Saa religiøse, til det Sande og Større henviste Væsener, som du og din Kone er, kan der naturligvis ikke være Frygt for, at du skulde tabe noget af din Klarhed og Barnlighed i denne Krisis. Og da kan du synges som Billedhugger Borch:

Og Alting staar i Gud Faders Haand.

Aldrig er jeg ræd for dig et Øjeblik. Jeg har ikke havt hvad jeg skulde spise, har stoppet mine Bukser og har ikke kunnet gaa ud, fordi jeg ingen Saaler havde i mine Sko; men aldrig har jeg mistvivlet og har dog

1859 ingen saadan Støtte havt som din mageløse Kone og hendes Pianoforte.

Bergen holder jeg saa af, at jeg engang vil gjøre noget for at vise dem det. Det er dog en brav By, naar bare den rette Aand bliver hjulpet deroppe; thi Stoffet er aldeles mageløst. Herinde er bare Amerika, men det gjælder at skaffe Hjælp fra hine andre Kanter, saa vil meget forandre sig i 10 Aar. — Nu ja; derom var det dog ikke jeg vilde skrive.

En ganske, ganske liden Skitse «Faderen» har jeg skrevet og sendt til Sverige; jeg blev vred paa Manden derborte og sendte ikke mere; men den lille Skitse er fordringsløs, men sikker. Mange kunde jeg skrive, men nu maa jeg prøve Eposet, al min Hu ligger til det. «En glad Gut» begynder saaledes: «Eyvind hedte han, og gret da han blev født» — heri ligger omtrent hele Fortællingen, som jeg vilde tage den. Ingen Glæde uden af Taarer. Jeg længes efter at tale med En, som dig, hvem jeg kunde betro mig til som mig selv om mine Tanker, min Selvtillid, min Frygt, min Tryghed, mit Mod, min Banghed, min Blødhed og min Haardhed — uden at du og Kone misforstod mig; thi saadan ser et Menneske ud, naar han taler med sig selv.

Har Jan Prahl været inde og gjort dig Bebrejdelser? — Hm; disse Norskhedsmænd, der blot ønsker den antike Form i al sin Raahed og Vildhed, men ikke dens Væsen — dem faar vi nok bryde med senere eller tidligere. Vi maa først tage en større og vigtigere Arv af dem end Sprogets, og det er deres Ædruelighed i Væsen, deres dybe Menneskelighed i Forsæt og Gjer-

ning, deres Sandhed. Først og fremst maa vi finde det 1859.
Menneskelige i Mennesket, Taarerne, Sukkene, se det
varme Hjerteslag selv i deres Had — da har vi Kjer-
lighedens Forstaaelse til ogsaa at gribe Resten.

Farvel.

Din Ven

Bjørnson.

15.

TIL CLEMENS PETERSEN.

Kristiania, Heltbergs Løkke, 24de Okt. 59.

Kjere Clemens! —

Tak for dit Brev! —

Du syntes i en Slags Forlegenhed forat sige mig, hvad du vilde, og dette maa du aldrig. Jeg optager Alting i den bedste Mening, naar det udtales af en Ven som dig, om jeg ogsaa tænker derom, hvad jeg selv vil. Thi om det vi skriver, har vi ikke Andres Tanker, men vore egne — ind i al Evighed. Din velmenende Kritik takker jeg ogsaa for, skjønt den aandede Hastværk.

Min Bog har jeg haft overmaade megen Glæde af, skjønt den er forskjellig modtaget af Bladene; gamle Venner af mig ser sig nemlig overløbne, og Forfængeligheden har været stærkere end Kritiken. Vi har nylig haft et forargeligt Eksempel, som just ikke skadede mig, men vor skjønnede Sag; man har seet, at her er Egen nytte og Smaalighed med i Spillet, at man har kjæmpet for sig selv alene. Forresten har jeg selv ingen Kritik

1859 læst uden din; her er Ingen heroppe, hvis Ord om Bogen (i Anmeldertone at sige) jeg gider høre.

Fortiden arbejder jeg paa et Epos: Arnljot Gellina (den første, som faldt ved Stiklestad, en Stimand og Røver, der lod sig omvende forat kunne være med). Emnet har jeg opfattet klart og kort; jeg tror at det Hele lykkes mig; over Halvdelen er færdig; det kommer formodentlig i en Nyaarskalender herifra. Ved Siden heraf har jeg begyndt en liden sød Fortælling «en glad Gut», der afslutter som tredie Led den Karaktercyklus: Thorbjørn, Arne og nu Eyvind. Denne sidste har nemlig i Modsætning til hine den lykkelige Vuggegave af et Solskinsgemyt, der leger ud over al Verdens Vanskelighed. Jublende Digte omringer ham, store Taarer falder, men saa gode og fromme. Han er, hvad de Andre vilde have været, og som visselig deres Børn blev; thi jeg tror som du ved paa Slægtens Sejer. Hans Væsen udtaler sig i Bogens første Sætning: «Eyvind hedde han, og græd, da han blev født.» —

Endvidere har jeg et Skuespilemne, som jeg kalder «en Klokkerfamilie». Manden er virkelig Klokker, men det er forsaavidt ogsaa et Symbol, som Menneskene ikke vidste, hvad Andet de skulde gjøre ham til. Han har nemlig en eminent Begavelse, men det praktiske Tryk udenom er ham for stærkt, hans Energi vender indad i Planers Udkastelse, Drømme, uhyre Sympathi for alt Stort og Ædelt i Verden, henrykker somme, lokker Latter hos Andre, kort er dem ubrugbar og bliver Klokker. Han har en Kone, som i tyve Aar har troet med ham, og bliver nu tilsidst lidt vantro, og det lærer hun hans

voksne Børn. Verden har han igrunden levet udenfor, men nu berører dens Virkelighed ham gennem Børnenes Skjebne: hans ældste Søn nægtes Parti, thi han er Søn af en saadan besynderlig naragtig Mand. Hans Børn, paa samme Tid, som de lærer at mistro Faderen, har dog en Rem af Huden og kan i det enfoldigste, men skjønneste Drømmeri sammen med ham glemme al Verdens Nød. De regner nemlig naragtigt nok fra en Sejer i Italien til Sejer for deres Familieanliggende. Og saadan maa jeg ende denne lille Komædie, at disse Folk ogsaa virkelig sejrer. Thi til dem maa det lyde i deres Svaghed: «din Tro har frelst dig» — sagt af Ideen selv. En Maskine, som den Gamle har arbejdet med i tyve Aar, frelser den Mands uhyre Ejendomme, hvis Datter er den ældste Søns Kjerlighed, og denne selv maa som Musikus og Komponist faa en pludselig Glands over sin Beskjæftigelse og Stilling, som er en Landsbyopfatning af deslige Ting saare uventet, paa samme Tid som vi kan se, at den i verdslig Realitet igrunden betyder meget lidt (nemlig noget Avisomtale og saadant Smaatteri). Visheden for hans Sejer maa ligge i hans egen Optræden, ikke i Medaljer og Ordener, saadan som i elendige franske Stykker, der nemlig ikke magter at tegne Kunstneren, men vel at lade Paparbejderen forfærdige en Orden for ham. Dette efter verdslig Dom det Bedste maa ikke blive det her, men netop ironisk bedrage dem i Landsbyen, som dømmer efter saadant, og forsaavidt i Ærbødighed yde selve Talentet sin Tjeneste.

Et lyrisk Digt udarbejder jeg en af Dagene, som skal blive mit smukkeste; det hedder: du skal elske din Næste.

1859 Mange Susjetter har jeg; men nu til Nytaar maa jeg tage Avisen. Imidlertid søger jeg Stipendium til Vaaren; jeg vil ikke længer gjøre det afhængigt af Fallitter i Bergen etc., om jeg kommer udenlands et halvt Aar eller helst et helt.

Broderlige Ven; jeg har det godt nu; min Kone bebuder hver Dag en Søn eller en Datter, jeg bor mageløst heroppe med al Kristiania, Sø og Dal under mig og lave, venlige Fjelde omkring, midt i en gulnet Have, som Sneen i disse Dage barmhjertigt dækkede.

Den dejlige Greensteen med ironiske Væderhorn til Beskyttelse over sin Drøm kommer jeg mig aldrig til at skrive til; men det kommer meget deraf, at jeg tænker mig Eder to i et fortroligt Samliv. Han maa snart sende mig et Digt saa mageløst som det sidste.

Du maa ikke skrive saadanne tossede Ting til mig som at jeg ikke bryder mig om dig fordi jeg bestandig glemmer at dele Bøger ud i Øst og Vest og saaledes ogsaa kan glemme det ligeoverfor dig. Vent nu til du selv bliver Bogforfatter, saa skal jeg se, om du husker det bedre. — Naar jeg har skrevet Bøgerne, er jeg igrun- den færdig med dem. Jeg tænker lidt over dem bag- efter, og saa tænker jeg paa noget Nyt.

Min kjere Kone beder dig venligt hilset. Hvordan har du det nu? Du maa fortælle lidt om dig selv næste- gang, og denne næste Gang maa ikke være langt borte. Du skulde have seet hvor vakkert jeg har det, og hvor gode mine Venner er mod mig. Her kommer du en- gang til at leve nogle af dine lykkeligste Dage, det føler jeg paa mig. —

Hils nu Gotfr. Rode m. fl., fremfor alle Greensteen, 1859
og lev vel! —

Din Ven
Bjørnst. Bjørnson.

16.

TIL CLEMENS PETERSEN.

Brejdablik ved Akers gml. Kirke i Kristiania,
Mandag 4de Marts Form. 1860.

Kjere Clemens Petersen!

Nu maa jeg skrive dig til; thi jeg længes.

Først og fremst maa jeg gjøre dig Afbigt for nogle Yttringer i Greensteens-Brevet om en Kritik over Welhaven; jeg har læst den atter, og ser dog, at vore Anskuelser igrunden er de samme, kun er din Form anderledes end min. Hvad du roser hos ham, er jo ogsaa hans, hvad du tager, er ikke hans, og den Hovedfortjeneste har denne som flere af dine Kritiker, at den gratis giver populær Forklaring af et æsthetisk Begreb, som Samtiden netop tygger paa, — her af det Formelle i begavet Stil — og det Musikalske (sig ikke det Rythmiske) i Digterens Stil. Du skal have Tak for dette Stykke Arbejde, det klarede meget hos mig, jeg har netop paa dette Punkt været udsvævende, som sandselige Naturer let kan blive det. Endvidere har jeg læst en Kritik over Macbeth, som mindede mig om dit gamle Kvistværelse og den brede Stol; den var desforuden af æsthetisk Værd for mig; jeg takker dig for den.

1860 Fortiden læser jeg udelukkende; rigtignok kommer der nu og da et Kapitel af «den glade Gut», men jeg ved egentlig ikke, hvordan det kommer isammen; det ene Ord trækker det andet ind, jeg selv er slet ikke med i Tanke og Anlæg, det er min Natur, som ferierer der. Med at skrive, saadan som jeg nu har Lyst dertil, venter jeg til jeg er kommen ud; før vilde det være Forbrydelse. — Men det er kosteligt at «den glade Gut» har gjort en Lykke heroppe som intet, jeg før har skrevet. Det overbeviser mig om, at jeg fra Sofaen af, konverserende, koketterende og fremfor alt nydende, dog skulde gjøre Lykke i dette Samfund.

Gud skal vide, jeg længes mod noget Andet. I denne Tid har jeg havt en egen Nydelse af at læse samtlige Heinrich Kleists Verker, den mærkeligste plastisk begavede Mand jeg næst Shakespeare har seet. Jeg maa nævne dette først, fordi det hos ham blot er Produkt eller villig Form for dyb, stærk, lidende Natur, hvis Skridt man hører langt borte, hvis Ord falder med det Oplevedes Vægt, hvis Bevægelse er en Tanke, — og hvis Billede lever igjen [i] det Værelse han engang har betraadt. Hvor ækelt at se Tieck tendle, spørge, hoppe, fløjte, krandsse omkring ham med sine letsindige, Tendentser, ikke Ethik tjenende Forklaringer; — hvor rigtig til et Ørefigen oprørende det er at se hin græske Vingud Goethe skyve hans Bøger med en enkelt Finger stille bortover Bordet, fordi de maaske er trykket paa lidt for grovt Papir. Hvor lille Goethe er imod Kleists sletteste Værk, fordi hist er der en vellystig Drøm i en abstrakt Tanke, her er der en ethisk Karakter, som gaar sig

blodig paa den mindste Gaade i sit Liv. Jeg tror han var den eneste ansvarlige af alle dem, der skrev samtidig med Goethe. — 1860

Julian Schmidt, hvem jeg forresten i høj Grad respekterer, og som kriticerer paa samme Maade som du, gaar sig dog vild i Kleist, forsaavidt han med megen Uro leder efter Sygdommen i hans Natur, men glemmer, at i visse Tider er det netop den Stærke, som maa blive syg. Javist er Kleist syg, vi ser det Allesammen, men ikke forat beklage ham eller støtte ham, men forat beundre ham og aldrig lade ham selv mærke, at vi er Medvidere deri. — Engang vil der komme den allerheftigste Reaktion mod Goethe; jeg kan sommetider læse mig ind i Væmmelse for hans Kunststykker, Prøver, Forsøg, Studier, og til andre Tider gaar det mig som Oehlenschläger, at en Rose i hans Have holder mig ved Knaphullet.

Med Kleist maa man fradrage Meget, som hans mod sine Stof oprigtige Natur foretog — uden Hensyn til den Form som falder Genret og — Publikum lettest. Saa siger de jeg læser Alt. Selv hans «zerbrochene Krug» læser jeg Ord til andet, jeg har sjelden læst noget saa gennemfornøjeligt som hin Dommer, og hint Faktum, hvorom det Hele drejer sig. Disse 500 Papirer viklede omhyggelig omkring en Nødd, faar mig til at le saa jeg længe har godt deraf, denne Forfatterens djærve Hensynsløshed til Folks Tid, Vane, Krav, styrker mig, ja Kleist var en Mand. Syg er Kleist, stakkels Kleist; men den, der anlægger en hel Kritik blot paa at vise dette, han elsker sin egen Dygtighed som Læge saa højt, at han ønsker brav mange farlige Tilfælde. Kleist

1860 har været syg, blot forat Julian Schmidt engang kunde paavise det, — dette er Indtrykket.

Sand Hjertensglæde har jeg havt af Hammerichs Ewald. Taler du nogensinde med den Mand Hammerich, maa du takke ham. Ewald er atter den ethiske, fuldt ansvarlige Personlighed, der kjæmper efter Sandhed gennem en Tidens Lyst til Frase og Hulhed. Ligesom han er Danmarks elskværdigste Skald, er han ogsaa dets stærkeste. Oehlenschläger var bredere, federe, gik tyngre og mægtigere, — var dog ikke saa stærk. I hele Ewalds Liv er Kampen udtrykt, ja det er kun en nøjagtig Form for den, som lever i Balder, Rolf Krage, eller et andet mindre vellykket Værk. Store, enkle, herlige Gjennembrud af Sandhed, saa det lyste ind i en lang Fremtid, og atter en dvask, drømmende, brændevinopblæst Ven-tetid. —

den 12te Marts. —

Lang Tid er gaaen hen, før jeg fortsætter. Jeg kjeder mig herhjemme, maaske fordi min hele Hu er vendt udad. — Du har ogsaa meget at staa i, kjere Cl. ; længter du ikke ud? Kunde vi ikke i Begyndelsen af Mai slaa Følge til Udlandet? Kunde du ikke opdrive et Stipendium? af Hr. Ploug selv til Exempel? — — Greensteen skriver mig ikke til, vistnok forat straffe mig. En saa længselsfuld Vennesjel skulde han ikke straffe. Kjere, sig mig, hvordan det gaar Weilbach? Jeg har læst for lang Tid siden noget om Ensomhed af ham, men sligt Vrøvl er usædvanligt. Hvordan gaar det den store Wille? — Arentzen er jo gift, hvad lever han af? — Goldschmidt er syg og udgiver sit Liv; nu; naar man

ikke længer lever, gjør man sligt. Heiberg sidder jo i Fortaler og skriver Harcellas over dig? Duer de noget, de to Folk henne paa Krestianshavn? Er de ikke begge lige begavede Skuespillere? — Hvad bestiller Paludan-Müller? Hans Calanus sætter jeg næsten op til Tasso; Ideen er meget større; han er en af de første, jeg vil tale med. Hør, hvordan hænger det sammen med det kgl. Theater? Jomfru Svendsen faar I derved; hun rejser ganske bestemt, hvis I blot tager imod hende. Nu faar I til Casino den fleskefede Wiehe, og I faar se, hvad man her sætter over baade Nationalscene og Borgerpligt.

Idag er jeg saa treven, at jeg ikke skulde befatte mig med noget Brev; men jeg ønsker dog at sende det, for snart at opnaa et lidet Grynt fra dig, før jeg selv rejser til Sverige. Her er et ganske mageløst Vinterprospekt lige udenfor mine Vinduer, som lokker mig til at opsøge kjere Minder og vente haabefulde Ord; dette Prospekt, ligesom al skjøn Natur, fører mig altid tæt hen til kjere Mennesker.

Har jeg fortalt dig om min Familie, at jeg har en aldeles hvid, lys Dreng, fire Maaneder gammel, der ligger og ler mellem hvert Søvntag, spender i Buxen og vil slet ikke være bunden? Han beundres af alle Besøgende, men naturligvis mest af mig selv. Han hedder Bjørn, og skal engang hedde Bjørn Bjørnson, det er en mageløs Glæde. —

13de Marts.

Nej jeg kjeder mig herhjemme uden Maade; thi jeg har slidt op mine Bekjendtskaber. Jeg flyttes fra den ene Selskabskreds til den anden, men det er dog Alt-

1860 sammen det samme Her er en eneste stærk materiel Aand, som trykker og nedtræder alt Andet. Skarpere har Luften neppe været, siden den dræbte Wergeland og jagede Ole Bull til Amerika. — I det norske Selskab trænger lidt efter lidt Tvivlen ind, og der føler jeg mig stærkt forladt. Kommer jeg først ud, skal vi se, naar jeg kommer tilbage; men dette Sidste er min Hemmelighed. Fra Leipzig har jeg smukke Tilbud, Englænderne er glade i det, jeg skriver, jeg maa altid kunne slaa mig igjennem, naar saa endelig skal være. — Jeg er aldrig mismodig, som Du vel ved, kun lidt arrig for en Time eller to, men kjede mig, ja det kan jeg, og det gjør jeg af Hjertens fulde Lyst.

Farvel Clemens Petersen, tag mig atter op i Naade og skriv til mig. — Apropos, en Veninde af Fru Thoresen i Bergen har gjort dit Bekjendtskab, og derom tilskrevet Fru Thoresen. Hun roser dig meget, fortæller ogsaa, at jeg skal komme did ud, naar jeg kommer til Kjøbenhavn. Hils hende paa Forhaand; er hun blot nogenlunde lig Fru Thoresen, er vi strax Venner.

Hils Greensteen og hans Familie. Lev vel.

Bjørnst. B.

17.

TIL CLEMENS PETERSEN.

[Kristiania, april 1860.]

Kjere Clemens Petersen!

O, hvor dit Brev kom godt; baade min Kone og jeg var bevæget til Taarer. Ja, jeg kommer; idag sker

Afrejsen fra Kristiania; jeg maa følge min Kone hjem · 1860
og tage Farvel med min Fader, ordne nogle ældre
Smaafortællinger, som jeg har solgt, og saa rejse!

I Slutten af Maj Maaned og kanske før, har du mig.
Kunde vi bo ved Siden af hverandre, var det bedst;
hvis ikke maa du sikkre mig et af de smaa billige
Værelser i Hôtél Fønix. To eller tre Dage før Ankom-
sten, d. v. s. ved min Afrejse, telegraferer jeg til dig;
men Adressen, Adressen! Aa-ja, jeg skal bruge «Fædre-
landet» som Vejviser.

Sig Gyldendal, at han om et Par-tre Uger skal faa
«Det første Kys,» Fortælling af B. B. O, det er en aller-
dejlige lille Kokotte af en Fortælling, som jeg ofte
i Selskaber har fortalt, men aldrig skrevet. Du ved,
der er en ganske liden Del i mig, som vender ud mod
Poul Møller, det er denne, som i hin Fortælling har
samlet sig og skudt Kile frem. Fortællingen er desuden
bogstavelig oplevet af mig selv, indtil den mindste Re-
flexion, og det føler Læseren uden at vove at sige det.
Den skal han faa.

Fortiden er jeg, som du ved, poetisk ledig. Det vilde
være en Forbrydelse at tage fat før i fremmede For-
hold; det vilde ellers gaa mig som Thron. Jeg kan
nok rejse Europa rundt med et Susjet i Hovedet, men
ikke med en Mappe, hvori ligger første Kapitel, skrevet
i Hamburg, fire og tyvende, skrevet paa Mont Cenis
(se Goldschmidts «Hjemløs»). Altsaa nu Stop, til jeg er
hos Dig. Og derifra atter Stop, til Italien.

Hos dig kommer jeg til at nedskrive hin lille Fortæl-
ling og — nu maa du høre vel efter; thi dette er For-

1860 · retning, ser du. Du skal gaa til Gyldendal for mig og sige ham, at jeg har forsøgt at bortlicitere mig, det vil sige et enkelt Digt af mig, til norske Boghandlere; det er muligt, at de alle er brave Folk, men jeg maa sulte ihjel, hvis jeg ikke skal have mere end de byder. De betragter det enkelte Værk, de faar Kløer i, som et coup, det flyder ikke ind i en større Bedrift som noget udfyldende, deraf kommer, at de vil tjene al Verden paa den enkelte lille Ting.

Nu har jeg i Hovedet flere Stykker episke Sange, ikke alene det Bedste, jeg nogensinde har skrevet, men (derom kan du trykt forsikre G.) det Populæreste jeg har tænkt ud. Sangene behandler Optrin af den norske Historie, d. v. s. de mindre kjendte, fordi de er den simple Mands, men netop derved Sagaætlingens. Krigen 1808 og 1814 optager de fleste Sange. Jeg har en dobbelt Drift i mig til dette Arbejde; jeg vil sætte en svensk Grændsevagt, der ikke vil svigte, og jeg vil behandle nogle af de stærkeste, kvikkeste Sider, som vor Folkekarakter kan udvikle under Følelsen af Fare. Gud bevare mig, hvor jeg er omsuset og brusset af flyvende Susjetter i disse Digte! — Nu tænkte jeg, at Hr. G. i sin Aftenlæsning kunde trykke af Sangene enkeltvis som de kom, og siden udgive dem samlet. Hvad vil han nu give mig herfor, Ejendomsretten beregnet til 10 — ti — Aar? —

Runeberg har jeg atter havt fremme. Nej, han er særdeles sentimental. Ja, jeg er nu ikke længer kompetent; jeg lægger ubevidst norske Karakterer ind i Handlingen og Ordene. Men han er glimrende, mørk-

øjet og stolt. — Jeg faar en umaadelig Kamp med det 1860 Stygge, som han ikke engang kjender. Alt flyder i Finland aabent som af en Kilde, vort kommer op af Jorden som af Spring. Vort faar mere Humor, men der er Blod paa den, saa man maa tage vart i. Hint har noget langsomt Storladent ved sig, noget Værdigt at søge netop i den Ting at tage det sendrægtigt. Det er ogsaa hos os, men blot som Form eller rentud Løgn. Der er mere Lystighed, mere Haab i os; mere Trods tillige. Ak, saa er der mere Kjerlighed i Finland, — og blot mere Forliebelse her. — Eller ogsaa siger Runeberg i dette Stykke ikke sandt; thi det er næsten overjordisk dejligt, det toner som fra Gudernes Tid gennem hans Elskovssange. Dette har vi rent ud ikke, og jeg forstaar saa vel, at netop dette Punkt vil i al Evighed gjøre, at han sættes femten Hylder højere end mine Sange. Men jeg skal arbejde og prøve med Beskedenhed.

Alt dette er kommen ned uden at jeg har tænkt syndelig derover; derfor er det vel ogsaa rodet. Sagen er, her er stor Nedpakningsscene omkring mig, og den Tomhed saadant giver, maatte jeg udfylde.

Lev vel!

Din

Bjørnst. B.

1860

18.

TIL KAROLINE BJØRNSON.

Kjøbenhavn, Hjørnet af Vestervold og Vesterbro, 1860, 9de Juli.

Kjere Karoline!

Nu er Klokken saamænd $11\frac{1}{2}$, og endnu har jeg intet Brev fra dig. Hver Mandag har jeg vænnet mig til at modtage; derfor er jeg i daarligt Humør idag. Eller maaske du ikke har modtaget fra mig? Jeg har nu skrevet til dig den 11te Juni, den 19de, den 25de, den 2den Juli og nu idag den 9de; har du med dette Brev modtaget 5—fem — fra mig, saa er alle fremkomne. Fra dig har jeg to. Et er modtaget den 28de Juni, et den 2den Juli, begge er skrevne et Par Dage i Forvejen. — Lille kjere Pige, jeg længes saa til dig, jeg har drømt saa om Gutten i Nat og var saa vis paa Brev. — —

Igaar var jeg til Middag hos gamle Grundtvig. Hans sidste Kone (den tredie), og som for ikke saa lang Tid siden (et Aar) har skjænket ham en Datter, var før en Enkegravinde Reedtz, hun har fire Børn, to Gutter og to Piger af første Ægteskab, ganske smaa Excellencer og Komtesser, som nu den Gamle har Tilsyn med. Grundtvig har fra sit andet Ægteskab en Søn i disses Alder, men stærkere og kvikkere end nogen af dem. Alle disse Smaaunger leger og støjer omkring ham, og den gamle Barneven befinder sig særdeles vel derved. Han bor i et Landsted udenfor Byen, en stor Have omringer Huset, stor Legeplads for Børnene med Gyng, Dukkehus og Legestue er ved Siden, en bitte liden islandsk Hest, Sleiþner kaldet, er deres Ridehest, som

en Karl holder, medens de rider rundt i Haven som gale Mennesker. Hele Huset er elegant møbleret, hans massive Boghylder deler Haveværelset, hvori han sidder, af i mange Rum paa den ene Side; foran er der Stole for de Besøgende, og selv sidder han ved et Vindu ud til Haven og et lille Bord foran sig, i Silkeslaabrok, en kort, tætsluttende, med Benene paa en fin Skammel og et Glas Limonade ved Siden. Paa den anden Side Havedøren, ogsaa ved et Vindu, sidder hans lille op-offrende Kone, den forhenværende Grevinde, som har budt ham sin Formue og Haand for at gjøre hans sidste Dage søde. Hun passer paa det mindste Vink af ham. Omgivelserne ere yndige. Vilde Roser gror opover Huset, Haven har tætte Løvgange, store Lysthuse, Furru og Gran, Birk og Hasseltræer danner tætte Klynger med smaa Skjul indeni, saa det ret er et Sted for Grundtvig.

Han er rørig og frisk, livlig og dog med denne højerværdige Ro. Han taler som fra et Dyb i stærk Bass, og jeg forstaar ikke dem, som ikke vil forstaa ham. Der er et Humor og en Lysning over hans mindste Ord, en Finhed over hans ærværdige Udortes, en Styrke over hans Pande og Figur, en Apostelklarhed over hans Aasyn, lange hvide Skjæg og Fremtræden, som gjør ham til den betydeligste Mand jeg har seet. Han er nu over 80 Aar, men hvilken Fyrighed og hvilken usvækket Interesse for Livets Gjerninger i de forskjel- ligste Retninger! —

«Det danske Samfund» havde nogle Dage i Forvejen holdt en Aarsfest, hvortil han var indbudet. Did blev

1860 ogsaa jeg inviteret. Grundtvig talte over Emnet: «du skal stikke Fingeren i Jorden og lugte, hvor du er.» — «Dette Ordsprog,» saaledes begyndte han, «minder om, at du er Muldets Frænde. Det nytter ikke at rejse til Maanen, heller ikke at bygge Luftkasteller.» Siden vendte han Betydningen imod det Nationale. Det var en mageløs Tale. — Efter ham skulde jeg have Ordet, min Skaal var udbragt, men jeg kunde slet ikke tale. Jeg maatte redde mig bort derifra ved at fortælle en Fortælling. Derefter blev jeg inviteret til ham. Siden holdt jeg ogsaa en Tale, og den var god. —

Jeg har været i Middag hos Prof. Hammerich, hvor en hel Del Æstetikere var samlede; der var meget behageligt. — Saa har jeg været i Middag hos Premierministeren, Consejlspræsidenten Hall, jeg blev ført tilbords af hendes Naade og sad mellem hende og Ministeren, hvilket var meget naragtigt, da det pinte mig. Der drak jeg den dejligste Vin, jeg i mit unge Liv har smagt, og traf mange interessante Personer. Jeg skal i Middag der iovermorgen, hvilket hendes Naade har faaet istand forat jeg skal træffe Conferentsraad Hauch, Digteren. — Grundtvigs Svigersøn har sagt mig, at jeg bliver tilsagt til Audients hos Enkedronningen, den mest agtede kongelige Person her i Danmark. Det skal være meget hyggeligt. — —

Hos Komponisten Rung har jeg været en Aften. Elegante Damer, Herrer og elegante Musikkor af disse Folk. Det var især ældre italienske Mestere jeg hørte Prøver af, desuden af Méhul (den franske Komponist paa Napoleons Tid, han, som har komponeret Joseph og hans

Brødre). Der morede jeg mig ganske udmærket. Komponisten Hartmann skal jeg besøge, men har glemt det. Hos Maleren Dalsgaard (maler i Tidemands Genre og med megen Dygtighed) har jeg været og blev særdeles vel modtaget. Om jeg var her i et halvt Aar og daglig gjorde Visit, blev jeg ikke færdig med alle danske Kunstnere og Digtere. Ploug er den samme mod mig i alle Henseender. Til Etatsraad Hansen skal jeg ud paa Søndag. Midt i alt dette faar jeg meget læst og udrettet, fordi deres Middag først er Kl. 5. — Hos Fred. Barfod var jeg inviteret en Aften; han er en besynderlig gammel Gjenganger fra Kjæmpetiden, der buldrer meget, men er godmodig og kundskabsrig. — Han har nogle dejlige Børn. Derude traf jeg en yndig Pige, forlovet med en theologisk Kandidat; de To holdt mageløst af hverandre, det var opbyggeligt at se paa. Hun gav mig ved Afskeden to Roser, en for Synnøve og en for Arne. —

Dette er rigtig en Dagbog for en ung lille Kone, det mangler blot at jeg ogsaa skulde have meddelt, hvad Mad jeg spiser. Men det kan jeg ikke, fordi jeg ofte ikke ved, hvad det er. Kan du mere dig ved alle mine Fortællinger? Det Hyggeligste kan jeg jo ikke fortælle dig; thi det er alle de elskelige Samtaler jeg fører med dannede Mænd og Kvinder, og som saa ganske tilhører Situationen, hvoraf de avles, endvidere den Simpeltid og Natur, der hviler over det danske Liv, og gjør det saa godt at sidde der. Her er ingen fad Smiger, men Æresbevisninger, som man sætter Pris paa, ingen Dadel, men fine Bemærkninger, ingen Beslaglæg-

1860 gelse, men det ene Formaal at gjøre mig vel. Naar vi kommer fra Italien, skal vi leve alt dette om igjen, og da har du faaet Trang til at hvile lidt. —

Naar du nu skriver mig til, maa du huske at bringe mig nyt fra Peter, fra Karl. Den sidste skal vel nu snart rejse? — Du skriver, at du tildels river dine Breve itu. Det skal du aldeles ikke gjøre, min lille Ven; thi du begriber nok, at jeg læser med Glæde Alt det, som du skriver. Formeget kan det jo aldrig blive; thi Kjerlighedens Væsen er jo at tænke og tale det Samme om igjen bestandig. Derfor er Kjerligheden ogsaa Hvile i Arbejdet som i Livsplanen, den grønne Plet, Idyllen. — Jeg vil faa dig malet af en eller anden Kunstner, jeg vil have dit Portræt i Legemsstørrelse, jeg har jo saamange Venner, at En gjør mig den Tjeneste for en billig Penge. Deraf kunde atter tages Photographi. — Vor lille Bjørn burde vi ogsaa have et Billede af. Han bliver aldrig sødere end han nu er, saa vi maatte have Anledning til at mindes ham som saadan. Jeg er altid saa bange for, at der kan være stødt ham noget til; jo flere man faar at elske, des flere faar man ogsaa at skjælte for. Nu har du vel ingen Penge, min Lille? Moder laaner dig vist; jeg skal redelig tilbagebetale, men for Tiden hæver jeg næsten ingen; thi det er godt at udsætte det saa længe som muligt. Ansøgningen er indsendt. Birch-Reichenwald er den Statsraad, som har Afgjørelsen i sin Haand. Han kan gjøre hvad han vil. Jeg skal ikke blive opraad. —

Hvorledes er det lykkedes med Fjærkreaturene paa Søgne iaar? Dem har jeg mest Sympathi for af alt til

Dyreklassen paa Gaarden hørende. Under de store Over-
svømmelser andetsteds led maaske ogsaa Søgne. Var
Elven højere end da jeg var hjemme? Derom kan Karl
give Besked.

Nu er Naturforskerne i Kjøbenhavn, det er visselig et
kjedeligt Folkefærd; thi der staar ingen Støj af dem.
— Kongen er fraværende i Slesvig paa sit Lystslot
«Lyksborg». Grevinde Danner følger ham, og her er alle
Fornøjelser indkovnede i Sommervarmen. Garibaldi holder
sig ogsaa rolig, saa her ikke er noget at være begejstret
over. — Hos Fru Rabe har jeg endnu ikke været. —

Hvorledes gaar det med Indhøstningen paa Søgne?
Svarer det i alle Henseender til Forventningerne? —
Kan Gutten nu sige Papa? Har du nu læst Monods
«Paulus»? — Har du ikke, saa maa du gjøre det. —
Kjere, gode Karoline, jeg haaber vi nu skal faa nogle
hyggelige Aar sammen, fulde af gjensidig Omsorg og
Andres Venlighed, ligeledes berigede med bestandig nye
Iagttagelser. Var vi blot i Italien med eet Spring; thi
Rejsen er jeg bange. —

Husk nu paa, at hver Mandag Morgen sidder jeg og
skriver til dig, indtil vi træffer sammen, og da skal
vi anvende denne Formiddag som en kjer Erindring til
at sladdre sammen i og spadsere. Efter Søndagens mange-
haande Adspredelser kommer den som en mild Samler
af vore bedre Interesser. Petersen er meget glad over,
at mit Giftermaal blev et lykkeligt; han var meget bange.
Og et lykkeligt er det; thi jeg baade agter og elsker dig,
og lægger tryk og glad min Fremtids Planer paa Grund-
volden af vort Samliv. Hernede er alle Folk meget

1860 forbausede, naar de hører, at jeg er gift, og da bliver der en Spørgen og Interesse uden Ende. — —

Nu faar jeg vel Brev fra dig paa Thorsdag, samme Dag eller Dagen før du faar dette. — Hils nu mine Forældre kjerligt og med glade Budskab, hils ogsaa Mathilde, Anine og Emilie samt den lille Karl, som gjerne kunde skrive mig et Ord til uden at han blev syg eller fattig deraf. — Kys lille Bjørn fra mig og lær ham at jeg hedder Papa. Lev saa vel i Taalmodighed og Længsel, bliv frisk og glad til du engang skal mødes med din
Bjørnstjerne.

— Kjere Karoline! —

19.

TIL KAROLINE BJØRNSEN.

Svinningemølle den 24de Juli 1860.

Tirsdag Middag.

Min kjere Kone!

Da jeg kom hertil Lørdag Kveld Kl. 10 $\frac{1}{2}$, kan du skjønde jeg maatte have baade Søndag og Mandag for ret at finde mig tilrette og flyde sammen med de kjere Mennesker, hvad jeg ogsaa forudsaa i mit forrige Brev og bad dig vente paa mit næste. Først Tirsdag er jeg kommen til Ro og kan gjengive dig mine mange Indtryk med Klarhed.

En Mil fra Nykøbing paa Sælland ligger Gaarden. Farten hertil gaar paa Jernbane til Roskilde, paa Dampbaad ud gennem den dejlige Fjord, og i Nykøbing

hentedede Kammerraad Petersen sin Søn og mig i sin Kalesche. Gaarden ligger to Favne fra Landevejen, er en lav, hvid og eenetages Bygning, vender det ene Hjørne ud til Vejen, saa man kjører op langs Langsiden og igjennem en af Træer sammenvoxet Port. Man ser fra Kaleschen ind i Stuen, den Aften var det paa røde Sommerkjoler og hvide Arme, klappende Hænder og fornøjede Ansigter. En umaadelig stor slusket Hund, graahvid af Farve, gjorde en lille Smule Spektakel, og fulgte med ind i Stuen, hvor Petersens Moder og tre Søstre modtog mig, alle meget glade og meget tilbageholdne. Vi sad den første Aften oppe til Kl. halv to, og har siden uafladelig passiareet og støjet sammen, men er endnu ikke halvfærdig. Og medens vi støjer, læser og taler, maa du vide, hvem disse elskelige Mennesker er. —

Petersens Fader (egentlig Møllejejer) er nu tillige Branddirektør i Holbæk Amt, et ret indbringende Embede, er Egnens Forligelseskommisær og Pot og Pande gennem mere end 20 Aar. Han er en lille, spæd Mand, jevn og sund af Udseende, er af Kristian den Ottende, hvis Ven han var (han er egentlig Kand. filosofæ), bleven givet Titel af Kammerraad, men er den ligefremmeste Landmand, dette og intet Andet. Han spørger livlig efter Alt, som foregaar i Verden omkring sig, men bestandig op igjen, for han glemmer det i samme Øjeblik over sine Forretninger og Sognefolk. Han er elskelig og godmodig, Alles Ven, og min ikke mindst. Hans Kone er en ualmindelig tyk lille Kone med et Par dejlige store gode, lysende Øjne, velvillig Mund, klar Pande, hun sidder og er saa veltilfreds med sin Mand, sine Børn, sit

1860 Hus, men er livlig, hidsig, oplagt til Latter og Spektakel bestandig.

Den ældste Søster, 27 Aar gammel, har et Onde i Ryggen, er ret høj, men spæd og langarmet, med store blaa Øjne, en stor Mund som viser alle Tænder og den øverste Gomme, naar hun ler, og som klæder sig fantastisk med lange nedhængende Lokker og synger italienske Arier med en stor Stemme og megen Følelse, har opgivet alt Haab om at blive gift, og indretter sig derfor i alle Henseender efter sit eget Hoved, men er blid og from af Natør.

Efter hende kommer Clemens, som gjør Nar af Moder og Søster saa lang Dagen er, dandser med dem og karikerer dem paa den løjerligste Maade, saa faar han Bank, begynder paa en Frisk, og dette bestandig om igjen. Efter ham kommer en Søn, Thorvald, Handelsbetjent, et alvorligt Menneske, som er i Nykøbing. Han har ikke megen Dannelse, men megen Karakter og megen stille Lidenskab.

Efter ham kommer Familiens Kjæledægge, Frida, hun er 19 Aar gammel, lille, men yndig og fint voxet, med mørkt Haar, der ligger i Uorden og tæt omkring et ualmindelig anspændt, tendert Ansigt, hvori den mindste Tanke tegner sig med en Tydelighed, en Skræk eller Glæde, som næsten gjør bange. De har Alle et smukt, klingende Organ, men hendes er saa spædt og klart, at hendes mindste Ord maa gives Agtsomhed. Og saa sjelden taler hun, og da med en Hovedrysten og et Smil, som skal sige, hvad hun mener. Hun sidder og hører, følger den mindste Vexel i Tanken med en tilsvarende

i sit Ansigt, Aarene i hendes Pande, i hendes Hals svulme og slaar, Næseborerne spiles, Munden aabner sig, og dog sidder hun selv saa stille og liden. — 1860

Hun spiller med særdeles megen Følelse, men meget bange. Den ældste Søster synger som sagt. Ligesaa han, der nu kommer, nemlig Valdemar, 17 Aar, skal være Officer. Han er meget smuk og skjælmsk og opdrages af Clemens, han synger meget godt, men er endnu en Dreng. Den yngste er en Pige paa 14 Aar, men som er lige saa høj som sin anden Søster, hun er ogsaa ypperlig bygget, men lidt stærkere og næsten voxen ser hun ud, skjønt ikke høj og ikke før. Hun har et lille nydeligt Ansigt, noget lignende en glad Fugl, og hun passer ogsaa alle Gaardens halvhundrede Fugle. Naar hun fløjter, kommer Duerne, Ænderne, Hønsene, Kalkunerne, store og smaa. Hun taler ogsaa lidt, men saa barnligt og naivt; ligesaa er hendes anden Søster og igunden den hele Familie noget af det Reneste, Naiveste og Gladeste, jeg har levet sammen med baade i Livet og i Bøgerne. Du skal ogsaa sammen med dem; thi jeg ved ikke, hvad bedre jeg skal byde dig. —

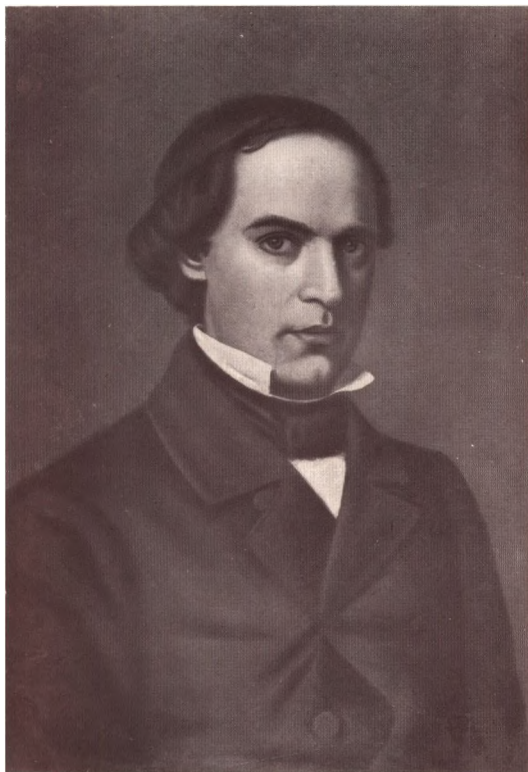
Foran Huset ligger en smuk Have med ikke høje Trær, men mange Bær, som vi spiser op allesammen. Rundtomkring gaar to gamle Haner, som er forstødt af den øvrige Hønseskare, og som jeg kalder Pebersvendene, der til to Kalkuner, som med Vold holdes adskilt fra sine Høns og Unger, og som gaar der og sætter Kraas i tre Etager, og er det Vigtigste jeg har seet.

Ved Siden af Huset gaar en stor Vindmølle Nat og Dag, rundtomkring bugner de rige Kornmarker, Græsset

1860 er slaaet, men staar højt anden Gang, hele Landet er fladt, de hvide Huse (alle eenetages) skinner frem mellem smaa Trægrupper, der altid omgiver en Gaard. —

Imorgen kommer Greensteen fra sin Ferie, og Kand. Hviid, da skal her læses og tales endnu mere. Hvad jeg lærer, hvad jeg udvikler mig og trives! Ja, denne Tour til Danmark er en Vederkvægelse for mit Sind og Hjerte og skal med sit rige Korn engang gro i mine Bøger. —

Dit sidste Brev var et godt og fyldigt Brev, som jeg læste flere Gange. Det kan jeg lide, at du gjør dig Umage, naar du skriver, ordner dine Tanker og hæver det i fine Udtryk, der dog altid bevarer Naturlighed. Du taler om Dannelse. Hos disse Piger skal du faa se, hvad Dannelse er. I har begge Parter taget Fejl af Begrebet, I har talt om Midlerne til at blive dannet, istedetfor om Tingen selv. Midlerne er forskjellige for de forskjellige Naturer, for enkelte er det Sprog og Musik, for andre er det god Læsning og stille Liv, for atter andre er det stærkt bevæget Liv med store Sorger og Glæder, som skaber Dannelsen; somme bliver ikke dannet, om de ogsaa har alt dette. Dannelse ytrer sig i Behagelighed i Omgang baade i sit Hus og i Selskab, og denne Behagelighed bestaar i at der er Harmoni over vort Væsen, saa intet synes unaturligt eller forceret, heller intet kejtet og altfor forlegent, endvidere, at vi høres at være milde og tænkssomme i vore Domme, kjerlige i vore Forhold og vidende om det Vigtigste af det, der foregaar. Kan man saa ved Siden deraf byde en mere end sædvanlig Underholdning, nemlig Musik

DITMAR MEIDELL.
Efter maleri av Kr. Pritzier Meidell.

eller god Konversation, saa er dette en højere Grad af 1860
Dannelse, forsaavidt hint Første allerede er tilstede; men
i og for sig er det Intet. —

Lev nu vel, min inderlig kjere Kone; vi taler saa ofte
om dig, og jeg længes til dig, længes især efter at være
god mod dig og lade Andres Kjerlighed blive dig til
Del. Hils Forældre, Sødskende og min lille Gut fra din

Bjørn.

20.

TIL DITMAR MEIDELL.

Svinninge i Odsherred den 31te Juli 1860.

Kjere Meidell! —

«Man kan mærke at man befinder sig i Hundedagene»
skrev Kristian IV til Karl XI — «siden du udfordrer
mig, den stærke Mand» o. s. v. — Meidell, har du ogsaa
betænkt hvad du gjorde, da du skrev til mig? Var det
ikke i et Dilirium af Hede eller Vandmangel? Thi at
leve den Dag jeg fik Brev fra dig, tænkte jeg dog
ikke. — Velan, vil du skrive, saa vil jeg mere end
heller, og skal vi slutte saadant Forbund, da er dette
et af de kjereste jeg kan slutte; thi du ved, hvormeget
jeg holder af dig, og hvor meget jeg har at takke dig
for, som gjør mig det godt-bestandig at leve sammen
med dig. Kjere Meidell, du kan tro jeg ofte tænker
paa dig og taler om dig; thi du er noget Smukt, jeg
engang har mødt, og aldrig kan glemme. A. Smidth
har jeg netop nu truffet, og vi har tilbragt Dage sammen,

1860 hvori du mere end engang har været som Bringebær saften i Sodavandet eller som Snapsen til Skinken. Din Kjeltring, at du ogsaa først skal have din Fjeldtour og ikke søger os op endnu medens der er Tid.

— Førend jeg nu gaar videre, skal du forpligte dig til at svare mig paa to Ting. Den første er: holder du ikke af os og bliver du ikke glad imellem os, — to frejdige Naturer som vi er, — han med sit Fantasteri og jeg med min Trods? — Det andet er: søger du Sundheden, du, som er Sundhed al igjennem . . . er det ikke den aandelige Vederkvægelse, Hvile mellem arbejdende Mennesker som du søger (thi Hvile mellem dovne er frygtelig)? Mon ikke Fjeldet, du søger, ligger her, i Kulturen, det unge, friske bankende Liv, som gjærer i denne By trods Vrøvlet og Indifferentismen? Mon det ikke højner i den Fare, som truer Norden nu i Omvæltningernes Tid? Mon det ikke gyder sit Alvor fra de stærke Beslutninger, de mandige Haab, den dybe Foragt for Egoismen? Mon det ikke giver Friskhed, Grønt, Øjenslyst og Sundhedsdrik af de unge Skud i Literaturen og Kunsten, de stærke Mænd i Politiken, de langt duftende Bud fra Italiens Vaar, og en Ungdoms Begejstring for alt dette? — Gjør som du vil, og søg Fjeldet, hvor du vil; men husk, at her virkelig er en Ungdom — i Norge saa jeg den kun i det norske Selskab, og ofte uklar. —

Fra Ploug skal jeg hilse. Han er aabenbart meget glad i mig; men den Dag han skrev om «Aftenbladets Aand fra i Vinter», iførte jeg mig brede Skuldre, gik op til ham og sagde: «Hør nu, Mester Ploug» — o. s. v. — og opløste det Hele sig i en meget ufrugtbar

Disput om, hvem der i sit Liv har skrevet grovest, han eller vi. Han mente, vi bar Prisen, jeg mente, at han havde et eget Slagterhug, som han kunde tage Patent paa. Gamle Giødwad er prægtig som Ploug selv, han beder ogsaa hilse. 1860

Dette om Ole Bull kan du ikke saaledes skulke bort ifra. Andre har gjort Sammenligningen og offentlig, det er Berl. Tidende. Og Protesten fra Goldschmidt blev ikke antaget. Bull læste Berl. Tidende i Kr.sand, og han blev meget forbauset. Han har jo slaaet Vieux-temps baade i Amerika og Petersburg og saa fuldstændig her igjen, — men her skal det ikke faa Organ. Og denne bestandig forurettede Mand skal ogsaa du med noget tosset Snak om Schweitz (pent forresten) være med og tilbageholde Sandheden om. Tror du for Alvor, der samtidig med Bull er en saadan til? Men Øjeblikket er forspildt. Vilde du ikke jeg skulde gjemme mig bort og kun gjøre mig til vandrent Udtryk for det, jeg her hørte, i de bedste Kredse og bestandig og ideligt (thi du ved, hvorledes Bull kan være elsket) — nu saa kunde du sætte Bn. og gjøre Artikelen til min. Men — du er et Asen.

Hartv. Lassen har jo udgivet en Læsebog. Staar jeg der? Hvad har Hr. Storkantsleren taget op af mig? Dette maa du sige mig, Meidell; thi det er mig langt fra ligegyldigt. —

«Arnljot Gelline» sværmer jeg for. Det er utvivlsomt den største Ide jeg har tilfangetaget, og siger du ikke, naar du har læst det Hele, at det er et værdigt og vakkert Epos, saa er Skylden din som sædvanlig. — —

1860 Jeg er i et godt Humør idag som bestandig siden jeg kom hened, og derfor faar du vel intet udarbejdet Brev. Altsaa Flyvetanker. — Hvorledes gaar det med mit Stipendium? Du kunde lure lidt og melde mig Resultatet. Du kan jo tænke dig, at dette er en mig meget magtpaaliggende Sag. Sæt Dahl i Bevægelse, — eller giv ham indlagte Lap? — Her bydes jeg 50 Spd. (100 Rigsdaler) Arket for det jeg skriver, og endda overbyder man hinanden. Min Kone kommer snart. Hun skal med til Italien, da jeg ellers ikke kan rejse. — Er Bordevik i Throndhjem? — Norske Aviser læser jeg ikke; thi jeg ser blot det, som ærgrer mig. Hvorledes gaar det Langlet og hans Bygning? Har Kabalen endnu ikke Slut? Vidste du, hvor dette er mig magtpaaliggende at vide! —

Jeg er oppe mellem de Store her hver eneste Dag, ligefra Premierministeren og nedover den hele Skala, og af disse er der mange prægtige Mænd, som jeg allerede skylder megen Venlighed og Belærelse. Det gjør godt at være afholdt; jeg havde et Møde med Hauch her forleden Dag, som jeg priser saalænge jeg lever; det var hos Conseilspræsidenten.

Clemens Petersen har da stridt over det Uvejr, som rejste sig, da han begyndte, og som vedvarede gennem flere Aar. Han udgiver nu en Bog, hvori han samler og ordner sin dramaturgiske Kritik, og som skal udkomme til Høsten. Han har nu en Anseelse i Danmark, som lidt efter lidt har flyttet tilside al anden Kritik, han er Enehersker paa Parnass, siden han i Vinter leverede et Hovedslag med sin gamle Ven Heiberg, og

hvori han satte denne øvede Nævefægter til Stols. Heiberg 1860
holder alligevel meget af ham, han er bestandig hos
ham og i bestandig Disput. Du skal søge Petersen op,
naar du kommer, og dersom du undlader dette, rund-
juler jeg dig saaledes næstegang jeg ser dig, at du nok
skal mindes din Ulydighed. Du ved det mærkelige Baand,
som forbinder os Tre, nemlig at vi kan passe Hat
sammen?????? —

Nu maa du fortælle mig lidt om Bladet, hvordan det
gaar og ikke gaar, om Fabrit.[ius] og andre Svinehunde
(G. A. K. ikke at forglemme). Han kan tro jeg husker
ham for hans sidste Korrespondence om Storthingsbyg-
ningen. Jeg skulde dog i Ærbødighed frabede mig, at
det tykke Graaskjæg med den fæle Aand og det gru-
somme Pjat talte afgjørende om Kunst. Men du lader
altid 7 være lige, og det er det, som gjør, at du er et
Asen.

Sverdrup maa du hilse fra mig og sige ham, at han,
om muligt, tager sig endnu større ud paa Afstand.
Jeg tror dog ikke at Danmark har en saadan Mand.
Jeg har talt til Ploug om ham, og tror jeg Punktet
til en nøjere Forbindelse, ikke blot mellem disse To men
mellem Fremtidsmændene i de tre Lande er kommen,
blot En havde Dristighed til at stille sig paa det og
tilkalde de Andre. Men en højere Politik hæver nu
Norden sig ikke til for det Første, saalænge den Mand
er i højest Anseelse, som gaar den trangeste Vej. Kom
der Møder istand mellem dem, som virkede i Politiken,
da kunde der være Mening med de skandinaviske Møder.
Da kunde der blive Tale om andre Ting end fælles Maal

1860 og Vægt. Men Begivenhederne er formodentlig klogere end Menneskene; snart staar vi vel oppe i en Forbindelse, der kommer voldsomt, uforberedt, gjør ondt, istedetfor at den kunde komme forberedt og med Myndighed til at læge Nordens Saar; thi vi har jo Alle vore. —

Goldschmidt har jeg talt med; Gud og Fader for en Pjalt. Han er nu Danmarks Vinje og slet intet Andet. — H. P. Holst er ynkelig, Bille ligesaa; men her er En, som hedder Rimestad; ham kunde man maa-ske sætte et Kort paa. Fortiden redigerer han den udenlandske Artikel i Berl. Skulde aldrig Sverdrup ville gjøre en Tour herved, tale med Ploug og andre gode Mænd? Tal til ham om det. Han er en Handlingens Mand, og slet intet Asen.

Skriv mig nu til! Jeg bor virkelig paa Hjørnet af Vestrevold og Vestregade og er din Brev ventende Ven

Bjørn.

21.

TIL PAUL BOTTEN-HANSEN.

Hôtel Phønix, K.havn. [17. oktbr. 1860.]

Kjere Hansen!

Til min Forbauselse hører jeg, at Hr. Overretssagfører Vinje skal have indlagt et Brev fra mig hos dig, og siger, at i dette Brev har han faaet Anmodning af mig om at rose en af mine Bøger.

Forsaavidt han har nedlagt noget Brev hos dig, som er skrevet af min Haand, vil du bedst kunne overbevise

dig om, at nogen saadan Anmodning existerer ikke. Jeg har aldrig faaet en Linje skrevet om mine Bøger hele mit Liv igjennem. Du redigerer selv en Avis, du maa vide det. Du kjender Friele, Post-Mejdell, Krydseren, spørg dem allesammen. Hernede har jeg bevirket, at der ikke skrives om mig af Folk, som i inderlig Forstand er mine Venner; men er ogsaa med saadan Anmodning kommen galt afsted, f. Ex. ligeoverfor Cl. Petersen, der ikke taalte den Mistanke, som det involverte. 1860

Min Biografi er stykkevis lokket sammen fra min Broder, mine Kammerater (Richter, Meidell, Ole Bull) og mig selv, og, da jeg ingen Indvirkning kunde have paa selve Forsættet, forholdt jeg mig passiv; kun har jeg opholdt den snart et halvt Aar og vilde have opholdt den længere, forsøgte det ogsaa, men forgjæves. Hegel kan bevidne dette.

Dette er Sandhed, og dette skal lægges ved Siden af Vinjes Yttringer, saavidt det staar til dig.

Et Brev fra mig til Vinje existerer der, hvori jeg bad ham holde sit Svineri borte fra «Arne», da jeg havde seet ham ødelægge Wergeland, Asbjørnsen, Ole Vig og nok skjønnte, at Hr. Overretssagfører Vinje vilde gaa videre forat staa ene paa Valpladsen. Dengang havde jeg store Drømme om at vi trods hans Karakters Beskafenhed kunde arbejde i Enighed, naar jeg var hos ham; jeg skulde netop da til Kristiania og troede at kunne samle Kræfterne for og om vor Sag. Men da maatte ikke han, som jeg i dette Øjemed anbefalede, rive mig ned; thi ikke alene (saavidt det stod til ham) brød han da ned min Gjerning stykkevis, men hele mig; thi

1860 den maa jo i Folks Øjne være en Pjalt, som rives ned af netop den Mand, han selv roser. Dette skrev og tænkte jeg — Alt med Øje paa den Sag, jeg vilde tjene. Er dette at anmode ham om god Kritik, saa ved jeg ikke hvad. Jeg vilde jo blot bede Hr. Overretts-sagfører Vinje holde sit Svineri indenfor egne Grændser, til jeg kom, saa vi kunde arbejde sammen.

Har Hr. Vinje Lyst, saa offentliggjør mit Brev, og lad dette følge.

I modsat Fald skal dette gjemmes, hvor det andet ligger, men ikke saaledes, at Hr. Vinje raader derover; han er da istand til at undertrykke det. Han har begaaet Fusk før. —

Hils Ibsen fra mig!

Din Ven
Bjørnst. Bjørnson.

Læs dette højt for Vinje en Aften.

Jeg vilde gjerne samle mine Fortællinger i en Godtkjøbs-udgave for Folket; men Fru Geelmuyden vil til dette Øjemed ikke afstaa «Arne». Hvis du indkastede en tilspidset Replik derom i dit Blad, tjente du dette Foretagende.

D. S.

KAROLINE OG BJØRN BJØRNSON

(novbr. 1860).

TIL KAROLINE BJØRNSON.

Hôtel Victoria, Hamburg 26de Nov. 60.

Kjere, bedrøvede Karoline!

Den Smerte, jeg dennegang har følt ved Adskillelsen, har været til Velsignelse for mig; thi den har bundet mit Hjerte til Hjemmet og Mine. Hvor rørende det er blot at tage op et Stykke Tøj, som du har lagt ned, og hvergang jeg aabner Kufferten at huske din Om-sorg, dine Taarer under Arbejdet, din barnlige Hengi-venhed og dine Forsøg paa at vise Mod. Stakkels forladte Karoline, vi skal snart atter samles og da for aldrig at skilles; thi vore Prøveaar tager vel ogsaa en-gang Ende. Nu ligger dit Billede her ved Siden af mig, smiler op til dette mit Ord og holder den lille Frejdige paa Fanget. Gud han velsigne Eder, og bevare Eder for mig, I Kjere!

Javist er det tungt saaledes bestandig at skilles, be-standig at vogne paa nye Steder og til Erindring af, at noget Kjert ikke længere er som det har været, at noget er forandret og saa smerteligt. Det er ogsaa saart, kan du tro, for ham som rejser, at bytte alt Be-kjendt, alt Venligt bort for kold Hurtighed, et Sprog, som ingen kjer Erindring gjemmer, og en Udsigt ind til et Theater istedetfor et Hjem; thi som en Forestilling fra Scenen ser det Fremmede ud. Det er ogsaa saa tungt at se alt Bekjendt forvrængt, givet en hæslig Tilsætning; thi de samme Ansigter, samme Manerer, samme Sprog er det jo, kun alting pudset op med

1860 Unaturlighed som til en Maskerade, — saaledes ser det ud i Begyndelsen, indtil man vænnes til at taale den fremmede Nationalitet.

Igaar var jeg paa Stadttheatret, Operaen Elskovsdriken af Donizetti og en Ballet gik. Det er den hæsligste Komædie jeg har seet paa Grund af den væmmelige Forening af Færdighed og Aandløshed, Frækhed og Form.

Her bor vi herligt med det store Alsternbasin lige foran os, hvori Lysene spejler sig af alle Huse, der ligge rundt i en halv Fjærdingvejs, ja næsten i en hel Fjærdingvejs Rundkreds. Vi kom hertil igaar (Søndag Form.) 10. Men igaar var jeg træt og sorgtung, havde ogsaa som sædvanligt ondt i Øjnene efter Rejsen. Nu bruger jeg ikke mere Brillen, det faar gaa som det kan.

Det bliver ikke idag Meget at skrive om uden den Sorg, jeg føler ved at være fra dig og den Lille, og den Glæde jeg føler naar jeg tænker mig vort Møde. Give nu Gud, jeg fik i det Mindste eet af mine Stykker antaget, saa gik det snart! Men vi er saa vant til at Alt skal gaa tungt, vi To, at du nok skal se, vi skuffes her med — og at det gaar alligevel. Efter den korte Erfaring jeg har, tror jeg ikke det var vanskeligt for dig at rejse nedover alene med en Pige. Jeg tror det ikke; thi Alting er jo færdigt, bekvemt, aftalt og hurtigt. I Hôtellerne behøver du ikke lægge to Pinder over kors og bliver skikkert did du vil og naar du vil. Dit Tøj indleveres paa Jernbanen, du ser det blot, naar du skal næste Gang i Hôtél. Da løser du det ved at vise din Seddel, en Mand bærer det for

otte Skilling i en Vogn, du sætter dig op og nævner 1860
Hôtellet efter en Rejsebog, som du har, og hvori alle
Hôteller staar. I Hôtellet er du under Alles Beskyt-
telse. Men du maa have nok Penge; thi du maa ikke
tænke paa at spare ved hver Lejlighed, blot paa at
komme frem.

Og jeg skal arbejde saa trofast forat du kan faa nok
Penge.

Se nu til, om du ikke kommer snarere efter end No-
gen, ja du selv tror!

Din hengivne

Bjørnstjerne.

Skriger Gutten? Hils Petersen — hvor jeg holder af
ham! Bordevik, Smidth, Hviid, Stina og Rabes! Peter
og Bull beder venligt hilse; Penge med næste Post fra
Peter.

Din

Bjørnstjerne.

Imorgen, naar jeg har samlet mig og ordnet mig,
skrivet jeg et ordentlig Brev til dig. Godmorgen! (Man-
dag Morgen.) Nu skal jeg ud til Konsulen efter Pas,
til Boghandleren efter Bøger, til Barberen, til Tobaks-
handleren, til Rejsebureauet, til Uldhandleren efter et
Mavebelte o. s. v., saa du ser, at du maa være taal-
modig.

1860

23.

TIL KAROLINE BJØRNSEN.

Hamburg, Hôtel Victoria, 27de Nov. 60.

Tirsdag Form.

Kjere Karoline!

Hvormangen øm Tanke jeg sender dig over Sø og Land. Hvor varmt og trofast du ligger op til mit Hjerte. Ingen Heflighed, ingen forbifarende større Smerte volder Savnet af dig, men jevn, stille Længsel, gode, bløde Forsætter, Inderlighed i al min Tanke, ofte Taarer i mine Øjne, fordi jeg ikke altid er god nok mod dig, naar jeg er hos dig. At rive dig fra mig nu forekommer mig tit som at myrde, der var noget Ømt, Langt, Varmt, som reves itu, Herregud, jeg glemmer aldrig din Graad i Vognen! Det var som tog man mig fra dig for evig. Jeg græder, naar jeg husker derpaa; det gjør jeg nu ogsaa. — —

Karoline, hvormeget Godt du har bragt mig og gjort mig, siden vi blev kjendte. Din fulde, rene Sjel har afspejlet klare Tanker i min, din Ømhed og din Dreng har bundet mig til det Stille og Gode, din Munterhed og Tillid har givet mig Styrke og Frejdighed. Din huslige opoffrende Syssel har omsvævet mig som en mild Erindring. Nu, naar jeg savner den, gjør den mig øm om Hjertet, og fra hver Ting jeg tager i Haanden af dem, du før rakte mig eller lagde til Rette, faar jeg en mild Bebrejdelse, fordi du er ladet tilbage.

Noget af det Værste er, at jeg ikke husker dig paa noget varmt, hyggeligt Sted; thi siddende alene i hin Baggaard, gjør det mig saa ondt at huske dig; ligesaa

at tænke mig dig langt ude paa Vesterbro. Jeg vil helst huske dig hos Hammerichs eller Halls. Varme, kjerlige Karoline, de gjør vel, hvad de kan forat trøste dig og opmuntre dig? Du forsøger da vel ogsaa at vikle dig ud af Sorgen og Erindringen og flagre i Minuttet mellem de fremmede Indtryk? Det maa du gjøre, du Lille, ellers gaar det dig galt, og du kommer ikke til mig med røde Kinder. 1860

Men saa har du dog Bjørn. Uden ham var du med mig, men uden ham var du ogsaa trøstesløs hjemme, med ham kan du trodse alle Savn, thi hans Smil drikker dem op.

Herifra har jeg Lyst til at rejse. Tyskland passer hverken min Stemning eller min Opgave for Øjeblikket. Min Tanke vandrer syg hjem igjen, og dette svækker mit Rejsemod. Lad mig komme afsted, dette er den eneste Hjælper, jeg nu har. Til mine Forældre maa jeg nu skrive; de ved saa lidet om mig og længes vist. Naar man kommer bort, samler de Kjere sig og gjør sine Krav paa vort Hjerte. Erindringen om dem er ogsaa vor eneste Rejseven, den kjæler for os i den fremmede Kulde, slaar opmuntrende Haanden om os og beder med det samme om et lidet Ord, et Bud blot. De skal faa det, du og de, og Petersen og Nogle til. Gud velsigne Eder allesammen! —

Men Rejsen er dog belærende, — ikke saameget ved det, den udvortes byder, som ved det, den indvortes vækker. Mellem Venner ved man ofte ikke, hvad man besidder, og det er netop sit Bedste man glemmer i Munterhed og øjeblikkelige Smaakrav, som man af Høf-

1860 lighed, Forfængelighed, Forlystelsessyge allesammen tilfredsstiller; men kommer man først did, hvor alle Ansigter ser fremmede, og den dybere Mening lukker sig inde, og man nægtes den udvortes Fortrolighed, da bliver man først fattig, dernæst løber alle Kræfter sammen til Hjælp, og af disse opstiger en religiøs mild Rørelse, hvor ind vore Kjere og Venner flytter. Da skiller det Sande sig fra det Falske, og man ser, hvad i Alt er vort Eget i den dybere Betydning. —

Naar jeg engang skal vende tilbage gennem Tyskland, skal jeg standse forat se paa det, som nu gjør mig saa ondt, fordi det blot synes en Fordrøjelse af mit Eget. Da vil jeg vel huske den Smerte, hvormed jeg første Gang saa det, men besejret vil jeg møde den igjen; thi mod alle mine Kjere rejser jeg da, og dig, dig har jeg med mig. Naar jeg kommer til Tyskland, sender jeg dig hjem i Forvejen, forat det kan blive billigere for mig at rejse omkring. Nu er det ogsaa som jeg slet ingen Tid har, før jeg har faaet Noget skrevet. Der maa ligge en hel Cyklus bag mig, før jeg vender hjem. Da skal jeg komme som den rige Herre, der har Raad til at vente, medens han ser sig om.

Tag nu en kjerlig Tanke om mig med dig i din Seng i Nat, drøm, at vi atter ere sammen, at lille Bjørn kan gaa og tale med os, og at vi er glade ved et Arbejde som jeg har færdig. Drøm, at jeg ved ikke det Gode, jeg vil gjøre dig, skjønt jeg sjelden taler med dig og leger med Drengen; drøm at jeg gaar tanketung omkring, men kjerlig i mit Hjerte. Drøm at du er lykkelig og at du ikke, saalænge du lever, med Vilje eller For-

sæt af mig er tilføjet nogen dyb Sorg. Drøm at jeg 1860
beder til Gud for dig, og at vore Tanker paa denne
Maade skal mødes. Drøm at jeg paa det fremmede
Sted blot arbejder for at skaffe dig en god Fremtid og
et glad Gjensyn. Lev vel, hils mine Venner og For-
ældre, og fold dine Hænder over Brevet og send en
Tanke til din

Bjørnstjerne.

24.

TIL KAROLINE BJØRNSEN.

[Hamburg,] Victoria Hôtel, 30te Nov. 60.

Min kjere lille Hustru!

Jeg lykønsker dig til din Fødselsdag og ønsker dig
af Hjertet, at du maa i Lykke og med mig opleve mange
flere, — at du ser ind i Fremtiden med Glæde. Giv
ogsaa Gud, at jeg maa være god mod dig, saa du kan
have din Glæde i mig. Lad os din næste Fødselsdag
være sammen, hvis Gud forunder os at leve, og lad os
da føle os glade i hinanden. Den lille Dreng maa trives
for os og lære at elske sin opoffrende Moder. De hem-
melige Saar, som kan slaa vort Hjerte, maa læges!
Vore gode Planer i Tiden maa have Fremme! Og vore
Hjerter bedre sig mod Evigheden! —

Paa længe har jeg ikke bedet saa inderligt som idag.
Naar jeg tænker min Skjæbne i Forbindelse med din,
er det meget jeg har at rette. — Gud, han hjælpe
mig! —

1860 Imorgen spiller Ole Bull her, Søndag rejser vi til Hanover og jeg strax videre. Adresser hid til Mandag; jeg faar det nok. Siden skriver jeg. —

Du maa hilse Fru Rabe fra mig og de Andre; du faar takke hende fordi hun gav efter; havde jeg bedre Raad, saa betalte jeg ogsaa bedre.

Jeg er i saa slet Humør, saa bedrøvet, saa savnende Eder Alle, at jeg Intet kan skrive; thi der er ingen Energi i min Tænkning. Men hilse Eder atter og atter maa jeg. —

Jeg skriver til Petersen, sig ham det. Jeg har allerede saameget at sige ham. Men mit Sind maa først have mere Ro. Endnu smerter det Fremmede mig. Jeg kan ikke nyde det. Men det kommer vel.

Ja, vær hilset, atter og atter! — Hils Stina, hils Bjørn, Smidth o. s. v. — Lev nu vel og mor dig, tag dig rigtig en glad Dag!

Din hengivne

Bjørnstjerne.

Et ganske lille Brev til din Fødselsdag! Var jeg gladere, skrev jeg længere. Din Ven.

25.

TIL KAROLINE BJØRNSEN.

Genua 19de December 1860.

Min Karoline!

Endnu er jeg ikke kommen længere som du ser; nu har jeg igjen en Sørejse fra Genua lige til Civitta Vec-

chia, d. v. s. saa lang som det halve Italien. Jeg tog over Wien og Triest, men da jeg kom til Triest (ved Adriaterhavet), var alle Veje gennem Italien derifra usikre, jeg kunde heller ikke tage med Damp til Ancona i Romerstaten; thi fra Ancona til Rom var meget usikkert. Altsaa maatte jeg reise Norditalien igjennem paa langs, over Verona, Mailand til Genua, og nu maa jeg tage nedover Søen paa denne Kant af Italien. Frygtelig mange Penge er gaaet med, mine Nerver er meget anstrængte af Jernbanerystningen Dag ud og Dag ind, og skjønt jeg hvilede ud nogle Dage i Wien og i Triest, er jeg dog som lemlæstet. Det kommer deraf, at jeg i Begyndelsen ogsaa rejste om Natten. Om Natten til Hanover; næsten et helt Døgn fra Hanover til Dresden, et helt Døgn fra Dresden til Wien, atter et Døgn fra Wien til Triest. Naar du skal rejse, maa du ikke rejse en eneste Nat; men hvile godt. Det er ikke billigere; thi man maa saa hvile i dobbelt saa lang Tid, som man har rejst.

Men hvad jeg har seet og lært! Hvor rig jeg nu sidder her og skriver til dig! Et Par Korrespondencer har jeg sendt Fædrelandet, men om afsluttede Ting, ligesaa en til Aftenbladet om den uhyre Lykke Ole Bull gjorde i Hamburg.

Derimod om mine egentlige Rejseindtryk har jeg Intet skrevet; kan heller ikke godt; thi Hulter i Bulter vælter det sig. Saameget ser jeg, at visse Ting har de gode nordiske Rejsende fortiet om sig selv paa en saadan Rejse, visse ydmygende Opdagelser, som man gjør. Ind i dette dunkle Ord «Hjemve» har de kastet Meget,

1860 som ikke hørte derhen. Thi ikke Alt som forvolder Smerte paa en saadan Rejse, er Hjemve. Herom og om meget, meget Mere vil jeg skrive til Aftenbladet, ret en oprigtig Artikel.

Men dig maa jeg da fortælle, at jeg traf Karl i Hannover; han lever meget vel og har Lyst til sin Bestemmelse. Flere Bergensere, som er Haandværkere og laader, kom til mig om Aftenen. Bergenserne holder af mig. Jeg var i Theatret. I Dresden saa jeg deres Kirke, deres Theater, deres Musæum og andre Bygninger. Indtil da var Kirken i Dresden det Skjønneste jeg har seet af Arkitektur. Den gjorde en Virkning paa mig til Taarer. —

I Wien saa jeg begge Burgtheater, Operaen og Skuespillet flere Gange, jeg var hos Minister Due, en elskelig Mand og en elskelig Kone, de gjorde et lille Selskab for mig, tog mig med i sin Operaløge, ligeoverfor Kejserens er den, men jeg kjedede mig. Due har givet mig Kejserindens Portræt til dig, ligesaa sit eget. Wien har meget skjønt, og her begynder en fremmed Cultur sparsomt at vise sig i Sammenstrømningen af Ungarer og Tyroler etc.

Men i Triest er Alt fremmed. Nu løber Damerne om paa Gaden Arm i Arm som vi i vore Stuer, uden Andet eller Mere over sig. Alle med bare Halse, ikke nedringet, men frit og saa et Tørklæde, der ligger tilbage som en opstaaende Krave i Nakken. Det er Alt. Nu spiser man paa Gaden, synger, skriger, og Gaden er Marmorfliser, Husene 6 og 8 Etager, Altsammen Sten, det Meste Marmor. Alle Mænd, selv Tiggerne gaar med

en Kappe eller Plaid kastet over Skulderen, stolt som en Fyrste, og komisk er det at se den stærke, livlige Landmand komme kjørende med sine Oxer; thi Kontrasten mellem dem, Kjørerens evige Spektakel og Opmuntring, Oxernes evige Ro, er pudserlig, men hører til i Maleriet. Med 10 Gange mindre Spektakel faar vi 10 Gange Mere udrettet. Og med 10 Gange mindre Værdighed beskytter vi vor borgerlige Ære 10 Gange bedre. 1860

I Triest var jeg hos Generalkonsul Konow, spiste der etc. De er to kjødløse Folk, meget retskafne, som alle saadanne er. Han er en dannet Mand. Her i Genua har jeg truffet Mowinckel, en Kosmopolit og kjedelig, skjønt tilvisse et godt Hoved; men blaseret. —

Men hellere om Rejsen. I Verona var jeg saa kort; men jeg fik dog se Adskilligt, blandt Andet et stort Amfiteater, hvoraft Ruinerne fra Romertiden staar tilbage. Hvilke Bygmestere Romerne var! Hvilke Tanker over den Enkelte, Alt for Massen og Millionen! Den Enkelte svinde, som det gaar i Despotismen, hen i Væggenes Eccho. — I Mailand, i Mailand vilde jeg leve, var jeg rig og kunde vælge Vinterophold. Tænk dig en Samling i Tusindevis af voxne Børn, der synger, jubler, spadserer fra otte til 12 og 1 om Natten, gaar Alle i Theatret, kan hele Operaen, og naar En begynder en Sang, danner der sig paa Stedet en Kvartet af Hundreder, den driver afsted, en ny kommer, Dreng-Diskanter og rungende Bass, Gaderne er smale, Husene umaadelige, Alt Sten, saa det giver et Eccho, man tror Brostenen synger med. I denne Stad er Alt lystigt, stort, farveblændende. Kir-

1860 ken overgaar Alt jeg endnu har seet; her blev Dresdens en Konfirmant. Tænk dig skinnende hvidt Marmor, hundreder af Buer, og Taarne i Spidsen, tusinder af Figurer, Forsiringer, Kors — o, det slog sammen i et uhyre Kor af Halleluja og Toner! — Men Kusken, som kjørte mig omkring, han taug ved Kirken, han taug ved Raadhuset, Cæsars Bolig, over de mægtige Spadsergange, forbi Templerne, kun engang talte han, idet han rakte Pidsken ud og viste: «der er Theatret!»

Nær havde jeg glemt et af mine smukkeste Rejseindtryk, Rejsen med Jernbanen fra Wien over Semmering i det sydlige Østerig, netop som man kommer til Steiermark. Her arbejder Jernbanen sig langsomt opad Fjeldet, i Snirkel og Krog, gennem Tunnel paa Tunnel, den længste varer i 6 Minutter og alle tilsammen i antagelig en halv Time. Det var storartet og sejrende. Vort Aarhundrede kan ogsaa arbejde; men her for den Enkelte, hvis Interesse atter er reddet frem. —

Her i Genua er opført en Molo langs Havnen, atter Marmorfliser, den ligger i Højde med tredie Etage, er et Par Favne bred med Rækværk paa begge Sider og saa lang, at jeg tror et halvt hundrede tusinde Mennesker kan spadserere her paa een Gang. Her gaar Tyrker, Afrikanere, Grækere og Asiater. Farver, som hjemme blot gale Folk kan falde paa at benytte, til Exempel et graat Sengetæppe med sorte tommetykke Striber, et Kvarter mellem hver, er her ophøjet til et Plaid! En rød Hue til, sort Skjæg, brun Farve og brune Benklæder! — Men se til Pokker, om det ikke synes at høre sammen! Damerne i Genua har et hvidt Slør fæstet i

Baghaaret, saa det falder ned paa hver Side som to flagrende rige Baand, der naar til Knæet, — det er deres Hat! Et Kastetørklæde baaret som i Triest deres Vinterdragt. Men de fryser gudsjammerlig, de ser blaa ud paa Næsen og om Læberne. Forfængeligheden sejrer, de fryser paa Moden! —

Sig Clemens Petersen, at nu misunder jeg ikke længere Oehenschläger hans Aladdin; thi naar han har været i Italien, forstaar jeg, hvorledes den kunde skrives. — Alle de Emner, som overvælder mig, giver mig ikke Ro. To har jeg, som jeg ikke kan udarbejde, før jeg har været her et Aar, men hvortil jeg i dette Aar skal drage sammen som Viben, der bygger Rede, to i klingende fyrige Vers, to Een-Akts Sangspil: «En Nat i Norden» — og «en Nat i Syden». — Jeg vidste ikke hvad der laa i en nordisk Nat, før jeg saa Sydens. — Fulde af Eventyr og Musik, med Nordens drømmelige Halvmørke, med Sydens dunkle Varme og hellige Tankeklarhed, — o Gud hvilke Emner! —

Til Rom kommer jeg to Dage før Jul, jeg tror at du faar dette Brev Juledag. Kys den lille Bjørn, Gud hvor ofte jeg tænker paa ham og har Eders Billede fremme. Hvor velsignet at du smiler paa dette Portræt; thi det er netop dette Smil jeg trænger.

Hjem har jeg endnu ikke skrevet; jeg har havt Korrespondencerne, har maattet skrive til Ole Bull og Rosenkrone og dig, jeg har ikke aarket Mere. — I Rom venter jeg mange Breve, jeg kan ordentlig svede af Utaalmod, naar jeg tænker paa det. Og til Ro og Arbejde!

1860 Hvor jeg stunder, jeg tæller Timerne. — Jeg kommer til Karnevalet, det maa jo sees, men saa til Bordet! Gud, der har jeg nu min hele Familie, alle mine Venner, mit Fædreland og min Fremtid! — ak, ogsaa min Fortid. —

Hils Alle, som har været gode mod dig, hils Greensteen, som jo kommer hjem i Julen. Hils Petersen, bed ham ikke blive utaalmodig; jeg er endnu ikke kommen saa langt, at jeg kan skrive ham til. Hils Hviid og Bordevik; den Sidste maa skrive mig til, hvis det er Noget, han forstaar jeg har godt af at vide om ham selv eller vore fælles Planer.

Din
Bjørnstjerne.

26.

TIL KAROLINE BJØRNSON.

Rom, piazza Barberini 95. Søndag mellem Jul og Nytaar
[30. decbr.] 1860.

Min egen Karoline! —

Saa er jeg da efter en kostbar og tung Rejse, hvorpaa jeg nu sidst mellem Genua og Civitta Vecchia var i Livsfare og laa to Dage længere end nødvendigt, kommen til den store By, som har gjemt nogle Bogstaver i min Fremtid, maaske de allervigtigste. Endnu har jeg ikke synderlig seet mig om; thi meget har jeg havt at ordne, meget at fuldføre, ogsaa mange Bekjendtskaber at gjøre, som jeg ikke kan opsætte, da jeg skal leve af og ved dem i to Aar og mest nu i Begyndelsen. Men endelig

en klar smuk Søndagsmorgen for aabne Vinduer ud til piazza Barberini kan jeg begynde et Brev til dig, du trofaste Sjel, der ejer min Dreng og er en Del af mig selv. 1860

I dette Værelse, hvor jeg skriver, finder jeg mig tilfreds som hjemme. I et højt Hjørnehus bor jeg ved Siden af det Jernkors, som man siger at Thorvaldsen har rejst. Den store frie Plads her foran er Handelssted for Omegnens Bønder; deres store Fragtvogne staar om Hverdagene udover Torvet, Oxerne ligger fraspændte og tygger Drøv, nogle uhyre, sløve Dyr, Eslerne skryder afskyeligt, Kavalkader af ridende Herrer og Damer farer forover, de franske Soldater har en Stald og Kaserne ved Siden af Torvet, saa der er bestandigt militært Liv, et Kapucinerkloster vender ogsaa ud til Pladsen længere oppe bag en Række høje Popler, som staar i Alleer, flere ved Siden af hinanden; og i hint Kloster bevares Benene af alle de forudgangne Brødre, er opstablede som Lysekroner og Kors. Her midt paa Pladsen et Vand-spring, i det ene Hjørne af Pladsen Thorvaldsens gamle Atelier; her lige mod mig sad han hver Dag og drak sin Vin. I det samme Atelier arbejder nu hans bedste Elev og Roms største Billedhugger. Paa denne Plads begynder Andersens «Improvisatoren»; der findes den beskreven. Vi gaar i Sommerfrakker og kjøber Blomster paa Gaderne, skjønt de er dyre. I Middagsstunden flytter Tjenestepigerne ud i Døren, sidder der og syr, Børnene leger foran, Arbejdsmændene ligger langs ad de varme Brostene. —

Om Morgenen mellem 7 og 8 staar jeg op, efterat have drukket Kaffe med Melk og spist et Hvedebrød

1860 til. Mit Værelse i det smale, men høje Steenhus er i anden Etage eller første Sal, det samme som Billedhugger Herzog fra Danmark i flere Aar har beboet. Det har blaa, dunkle Vægge, er ret stort, har grønt Gulveteppe, en stor hvid Omhængsseng, to svære Komoder, Lænestol, Sofa, to Fag Vinduer, men noget lave, Værelserne er her næsten aldrig lyse; thi de er bygget for den varme Sommer. Mit Skrivebord staar tæt ind til det ene Vindu; men som almindeligt i Stenhuse er der en stor Fordybning for Vinduet. For dette Værelse betaler jeg 5 Scudi, d. v. s. 5 Spddaler. Kl. 12 spiser jeg varm Frokost paa en Restauration, helst en Beafsteg og drikker siden paa en Kaffé sort Kaffe. Det Hele med Vin til og en Cigar for 12 Sk. norsk. Kl. 5 Middag en Macaroni og en Steg med Kaffe og Cigar, og bestandig Vin til Maden, 15 Sk. norsk. Mere fortæres ikke den Dag. Om Aftenen i den skandinaviske Forening eller Casino danese, som den ogsaa kaldes. Der er en stor Sal med en mindre ved Siden, hvorhen Damerne søger hver Lørdag, og hvor jeg maa læse højt. Ravnkilde spiller, Andre synger. Der er mellem 30 og 40 skandinaviske Damer hernede.

Om min Omgang har jeg skrevet til Petersen, som du derom maa pumpe. Billedhugger Fladager, den norske, er en sjelden begavet Mand; men noget besynderlig paa Grund af at han saa sent kom mellem dannede Folk. Prof. Munch er dannet i Modgangens Skole, jeg holder dog ikke af ham, men han lærer mig meget. Hans 4 Døttre, den ene smukkere og mer dannet end den anden, men ingen betydelig. Frøken Schreiber og hendes smukke

begavede svenske Veninde Frøken Ribbing er min bedste Omgang. De har rejst saameget, ved saameget og er saa hjertelige og fine. Billedhugger Saabye med Kone er to jevne og gode Folk, som lever af sine Penge. Bætzmann, en lang tynd Fyr, er kommen. Han er grættten, et godt Hoved, men vistnok uden Ideer. Sig til Petersen at Weilbachs Kone lider jeg bedre for hver Dag; han har nok været ualmindelig heldig der, den gode Ven. Hun passer ganske mageløst for ham. Her er flere begavede Svensker; men jeg lider de Danske bedre; jeg har ingen Dannelse tilfælles med de Svenske; de bor ogsaa udenfor hele den øvrige civiliserede Verden. Sig til Halls, at den unge Maler Dorph er en Kjernekarl; han og den unge Bissen er vistnok to fremragende Begavelser. Her er en ung Kandidat Waage fra Danmark af meget Gemyt, ligesaa en Kand. Kierkegaard, som jeg endnu ikke har faaet ret fat i. Ja, nu ved du mere end Petersen. En norsk Mediciner, Kand. Egede Nissen er her; han har tjent hos Garibaldi. En kjæk, traust Gut. — Sig saa snart du kan, ja gjør dig Umage derfor, at Billedhugger Bergslien snart skal komme efter. Jeg har truffet adskillige Anstalter dertil, og det gaar godt.

Tak for dit lange, kjerlige Brev. Du holder jo Protokol over hvad der sker, som om Alt skeede for min Skyld. Det er et saa trofast Træk af dig. Hils Skuespiller Smidth; jeg saa han fik megen Roes i «en Hævn». Jeg følger ham som en Broder. Saa lille Bjørn alt har Buxer. Det synes mig noget tidligt, og det vil vist koste Eder meget Bryderi; men Forfængeligheden er vel stærkere. Du maa hilse Christine, hun holder jo

1860 saameget af Bjørn. Fra Ole Bull og Peter har jeg slet ikke hørt. — Har Greensteen været i Byen nu i Julen?

— Sig Fru Hall, at jeg aldrig har sagt, at jeg hader Fru Heiberg. Jeg har sagt, at Marstrands Billede stødte mig bort fra hende, fordi jeg Intet forstod i hendes Karakter, saaledes som hun der staar. Og det man forgjæves spejder efter at forstaa, det vender man sig bort fra; er det ovenikjøbet en betydelig Person, vender man sig bort med Uvilje. Og jeg forstaaer hende slet ikke. Hende selv har jeg blot seet i en Rolle, Ninon, og den fordrog jeg ikke, endnu mindre et saadant Valg af hende. Men sig ogsaa, at Fru Heiberg ligeoverfor mig har megen Skyld. Hun kan ikke sige, at hun ikke kjendte mig; thi hun havde «Mellem Slagene» og hun havde Petersen. Hun lod mig løbe, jeg tror 5 Gange. At hun taler godt om mig nu, er mig aldeles ligegyldigt. Selv om hun nu spiller min Rolle, faar jeg Intet tilovers for hende. Som jeg vil, spiller hun den dog ikke. Sig Petersen, at enten mit Stykke nu spilles eller ej, er mig ganske ligegyldigt, siden jeg er kommen herved og i Ro ved mit Arbejde. Min Tid kommer nok, og uden Fru Heibergs Hjælp. Jeg hører desuden af Weilbach, at Heibergs ikke vilde have med mig at bestille, det har han skrevet hid, og har saaledes ikke været ganske oprigtig mod mig, naturligvis fordi han holdt af begge Parter. — Apropos: sig Smidth, at den store Mester, som efterligner Winkelmann i Hanover, er Jørgensen. Det er til den Grad, at Jørgensen ikke spiller nogen ældre, værdig Rolle, uden det er Winkelmann op og ned.

Dit Portræt troede jeg at jeg havde mistet, da jeg kom til Civitta Vecchia, og forbandede alle disse Visitationsscener, hvorfor den Rejsende er udsat. Men heldigvis havde jeg kun lagt det ned i det dobbelte Rum i Kufferten som du kjender, og nu ligger det atter her paa mit Bord til daglig og kjerlig Beskuelse. — 1860

Et Træk af de italienske Ammer maa jeg meddele dig, forat du kan vide, hvad du har at vente, dersom ikke Christine følger med. Billedhugger Saabye, en formuende Mand, som lever her med Kone, har en liden Dreng paa otte Maaneder og en italiensk Amme. Drengen er hendes Stolthed. Han er den fedeste af alle Børn, naar de samles paa monte pincio. Hun viser ham frem som Cæsar sin Armé. Hun holder ham i Vinduet forat alle Forbigaaende kan se ham; de lever i den dødeligste Angst forat han skal falde ud; men Moderen maa næsten ikke røre ham. En anden italiensk Tjenestepige kappes med hende i Kjerlighed til ham, de slaes om ham, undertiden leger de med ham, men saa voldsomt, at een Gang faldt han dem af Hænderne paa en Stolkant og slog et stort Saar i sin Pande, en anden Gang ned paa Gulvet og kunde i lang Tid ikke give en Lyd. Da river de Haaret af sig og hyler som Vilde, truer med at myrde sig. Moderen er bleven saa dødelig forskrækket, og da hverken hun eller Manden fik Bugt med Ammen eller fik hende fra Barnet, gik hun til Politiet; men Ammen fulgte og satte sig i Døren, saa Fruen ikke kunde komme ind. Dertil græd hun og bad, saa den Anden maatte gaa hjem. Nu vil Fruen, at hun skal vænne ham af, men da er Ammen bange,

1860 at han ikke længere skal være saa fed. Han ser ud som en stoppet Vadsæk. Vi var der i Selsab forleden mange Herrer og Damer og flere unge Piger blandt disse. Mod Aftentid kom Ammen ind med ham splitternøgen forat vise ham frem, den anden Pige fulgte. Ravnkilde maatte spille, og nu dandsede hun med den Lille paa Gulvet i 32 Dels Takt, jeg troede hun havde slidt ham sønder. — —

Jeg har været i Peterskirken, og den er naturligvis det største og skønneste jeg har seet. Jeg tilbragte der en hel Dag. Jeg hørte saaledes i et af dens mange Kapel Messe; men den gjorde et sørgeligt Indtryk af pur og bar Vane. Der var Sang af Gildinge og Kor; tænk Gildinge bruger de endnu i den hellige Kirke! — Folket sad uden Rørelse. Der er et Steds i Kirken smaa Stole noget af sides, hvori Præsterne sidder og venter Skrifte paa alle Tungemaal, en for græsk, en for engelsk, en for spansk o. s. v. Der staar en lang Kjep ud af Stolen; Forbigaaende knæler ofte, Præsten berører dem da velsignende med Kjeppen. Jeg saa en liden Pige, som løb om og saaledes lod sig velsigne foran de forskellige Stole, og hvergang vendte hun sig, rakte Tungen ud og lo. Hendes Følge lo ogsaa. Men foran Helgenerne saa jeg megen Andagt, navnlig foran Sct. Peters Jernstøtte, hvis ene Fod var blank og slidt af Kys.

Nonnernes Sang en halv Time før Solnedgang i en Kirke her nærved er fuld af religiøs Rørelse, derhen gaar jeg ofte. Men hvad jeg ser, kan endnu ikke godt beskrives; thi jeg er endnu som en Mand der ligger til Jorden, overvældet af Indtryk. I saa Henseende er disse første Dage

mig en Lidelse; til alle Sider ubekjendte Ting, til alle Sider En, som vil vise mig noget Nyt. Men jeg har en Angst, hvergang jeg skal se noget Nyt, og fange bestandig ny Beundring, før man endnu er færdig med det Sidste. Jeg stumpes og sløves, hvis jeg ikke vogter mig, og det er dog ikke derfor jeg er kommen til Rom. Det er ogsaa forfærdeligt saaledes i Maaneder at omgives af Ting man ikke kjender. Det krænker og saarer Manden i os. En saadan Følelse kalder Mange Hjemve; men du ser jo, det er noget Andet.

I een Henseende virker imidlertid Rom som intet andet Sted i Europa, beroligende og forsonende, netop fordi at her Alt er ædelt, tvunget dertil af den strenge Begyndelse, Kunsten her har faaet. Det er derved, at ethvert Kunstværk her synes ganske lille og naturligt. Alt har nemlig saa ordnede Forhold, at ingen enkelt Del skriger: «jeg er stor», men det Hele trækker paa een Gang Øjet til alle Sider, saa man ikke overvældes eller bedøves, men tages som i Favn. Peterskirken selv synes omtrent som den største Kirke i Kjøbenhavn, ja ikke saa stor, og den rummer maaske hundrede saadanne. Dens Højde er saa umaadelig, at den sees over al By og langt ind i Landet; tæt foran den tager Rundetaarn sig højere ud. De umaadelige Kolonnader som omgiver Gaardsrummet, og til hvis Fodstykke Mennesket ikke naar op, synes, naar man staar midt inde i Gaarden omtrent som Slotsgaarden i Kjøbenhavn, eller Søjlerne der, og dog har de vel deres Højde 5 Gange. Rafaels, Thorvaldsens Kunstværker staar i en halvmørk Krog som for sig selv, ganske stille, man maa gaa tæt hen

1860 til forat blive dem var. Saaledes Altsammen. Og heri er noget stort Beroligende for ethvert arbejdende Sind, og noget sønderknusende for det aandrigt splittede, der søger Triumf. Jeg læser netop i disse Dage Andersens Improvisatoren; den gjør et hæsligt Indtryk af lutter genial Forstyrrelse. Da Welhaven kom hened, skreg han og hylede; han fandt intet Stort og maatte rømme, Andersen finder Alt stort, men det var ogsaa ham bedre at han rømte. Kunstnerne bliver henede saa stille, saa sanddru i deres Væsen som i deres Arbejde; det er et Behag at omgaaes dem. Her vil jeg læse Goethe; han maa være Manden, som kan prædike paa dette Sted.

(Medens jeg husker det, maa jeg rette, hvad jeg sidst skrev, da jeg, om jeg husker ret, kaldte Julen «Karneval». Nej Julen mente jeg. — Skriv **strax** til Richter, bed ham sende dig 100 Spd. af mit Stipendium, lade Ole Bull faa, hvad han skal have ifølge Peters Breve, og sende mig Resten.) Gud være lovet; jeg har ingen Pengesorger, jeg kan roligt hengive mig, udarbejde mit Indre, forsone Smerten deri og løfte hele Tilværelsen op til Glæde. Skjønt jeg i disse første Dage er nervøs og har Hovedsvimmel, kan jeg dog sænke mig mildt tilbage i de bølgende Indtryk. Kjerlige Vennehænder modtager mig, naar jeg søger ud, og viser mig videre omkring, og det bedste er, at jeg kan standse dem, naar jeg trættes, de har Sympathi for mig.

Idag er det Nytaarsaften, og jeg glæder mig til det nye Aar som et Barn, der vaagner og erindrer sine Juleklap. Glædeligt Nytaar du og min Lille, mine mange Venner og al Verden! Skriv til mine Forældre, jeg skal nok

ogsaa selv, men af saamegen Meddelelse, som jeg er 1860
forpligtet at give, først mine Velgjørere, saa mine Ven-
ner, er jeg jo ofte træt, og det synes mig ofte, at der
forlanges formeget fra mit fattige Bord. Men at under-
holde sine Forhold i Verden, er at spinde paa sin Livs-
traad og ikke at lade Hjulet løbe uden Garn. Lev vel,
min dyrebare Kone, hils! —

Dette Brev maa du betale og jeg dine. Adresser til
Consul Bravo som før, bed Petersen gjøre det Samme
og Enhver, som vil skrive. Og lad mig høre fra Eder;
thi Ingen hernede trænger det som jeg. Fortæl mig om
Bjørn. Hvad han begynder at vise af aandelige Egen-
skaber morer mig især.

Din
Bjørnstjerne.

27.

TIL KAROLINE BJØRNSEN.

Piazza Barberini, Rom, Søndag 20de Januar 61.

Hengivne Karoline!

Vistnok har jeg været forlænge fra dig. Jeg har og-
saa drømt det om Natten, blandt Andet tillige at Bjørn
kunde tale og har spurgt mig, om jeg ogsaa var hans
Fader. Da skulde jeg jo hver Dag gjøre det store Til-
tag at skrive, men som sædvanlig har jeg akkorderet
Trangen fra mig ved først at se dette eller hint færdigt,
— indtil idag, da vi efter længere Regnvejr har en
skinnende, varm Dag, og jeg har faaet noget af Natu-
rens Humør. —

1861 I en klar, fin Stemning har jeg været, siden jeg kom herved, og aldrig har jeg arbejdet saameget, ej heller er i nogen Periode af min Forfattervirksomhed Arbejdet monnet som her. Mit Drama blev efter adskillige Smaadigte, jeg efter Rejsen maatte have færdig, begyndt med Januar Maaned. Uopholdelig krævede Planen gennemgribende Forandringer, da jeg saa det under den romerske Himmel, hvad jeg ogsaa havde tænkt mig. Altsaa brød jeg den fuldstændig op, lagde den saa atter fuldstændig sammen, Scene for Scene, og nu skriver jeg saa fort det vil gaa. Stykket faar fire Akter. Regnet efter den nuværende Arbejdstid har jeg det altsaa færdigt inden Udgangen af Marts, ja det er inden den Tid i Kjøbenhavn; thi tre Uger og Akten. Saalænge jeg har baaret paa dette Stof, vidste jeg jo ogsaa, at det engang vilde komme saa.

Bisp Nikolaus's Optræden begynder nu anden Akt. I første har vi kun med Haakon, Sverrer og deres Omgivelse at bestille, Repræsentanter for Gejstligheden, Adelen, disse store Magter, Kongen drages med, — samt den førstes Kjerlighed og den sidstes Venner. Haakons Kjerlighedsscene er fuldfærdig, adskillig forandret, men det skjønneste jeg hidtil har skrevet. Sverrer er som skaaren i Træ, saaledes ogsaa en af hans Omgivelse (Jon Staal). Hele Stykket gaar paa Jamber, de rimer, hvergang Inga kommer ind og slipper sine Kjerlighedsduer rundt i Værelset. Sverrers Forretning er nu den klare dobbelte: at kjæmpe sin Tanke i Staten frem, at opdrage dem, som skal forstaa og arvtage ham, altsaa først og fremst Sønnen. Han siger selv omtrent saa: at

bære en Tanke frem, er svært, kræver Aarvaagenhed 1861
og Kraft; men at opdrage, om blot sine Nærmeste, til
ret at forstaa sig, det er meget sværere. Herefter er
Dramaet nu lagt. Inga bliver paa en Maade Offret.

Haakon begynder med ikke at forstaa sin Fader, ja
væmmes ved Krigens Rædsler, vil ingen Del tage, og
Sigurd, Erling Jarls Søn, opdraget hos Sverrer, men
som siden rømmer, er hans bedste Ven. Haakon har
ifølge Historien oversat «Barlams og Josaphats Saga»,
som jeg nu har læst noget af; den er som alle den Tids
Bøger en kristelig filosofisk, men Haakons Oldnorsk,
fortæller Prof. Munch, er det skønneste, som er skrevet.
Hvilket Vidnesbyrd om Erotik. Sagaen siger, «han var
i Alting bedre, da han blev Konge.»

Med disse Vink for Øje tager jeg ham midt oppe i
en fremmed Kjerlighedssorg og total Ligegyldighed for
Alt, som foregaar omkring ham, med Undtagelse af sin
Ven Sigurds Flugt. Han undgaar Faderen, som lader
ham hente, da Gejstligheden har Audients, men taler
neppe til ham. Da denne Scene, hvori han maa beundre
sin Fader, er færdig, faar han se Inga første Gang gjen-
nem et Vindu, løber ud, Jagten begynder, og Elskovs-
scenen ender Akten, — han er begyndt at blive Mand.

Saa er han med i Slaget, vinder derved Faderens
Agtelse. Hans ældre Broder, Sigurd Lavard, er bryst-
syg, Faderen opdager, han kan ikke leve; følgelig er
Haakon Thronarving. Fra det Øjeblik udspejder Fade-
ren hans mindste Skridt, kommer efter at Forbindelsen
med Inga ikke er brudt. Selv er hun kommen til ham
med de Oplysninger, som overleverer Biskop Nikolaus

1861 i Sverrers Vold. Nu maa Haakon og hun skilles. Han bliver betroet, at han skal være Konge. — I fjerde Akt just som Sverrer er i Kroningsdragt, kalder han paa sin Søn, Ansvarret bliver ham atter paalagt, Afholdenhed oprejst som den Magt, der gjør en Hersker i større som mindre Kreds, deres Samtale rører mig, naar jeg lever i den. Sverrer staar kronet og med sin Søn ved Haanden.

— Hele Sceneanlægget er jo for tørt at fortælle, Gangen i det kan ikke godt gjøres anskuelig, før et af Hovedhjulene, Adelens Repræsentant, Erling Jarls Søn Sigurd, og Gejstlighedens do., Nikolas (som Munch skriver ham), er aftegnede, da Intrigen er gjemt i disses Karakter. Men efterhvert skal jeg sende en Akt hjem, saa kan du selv se. Med «efterhvert» mener jeg, at jeg sender første, naar jeg har anden færdig o. s. v., thi den maa være afkjølet, før den for Alvor afskrives. — Mit Stof er mig saa klart, Jamben flyder saa let, Phantasien Aabenbaringer saa smilende, at aldrig har jeg levet i en lignende poetisk Stemning. Stod det til mig, kom jeg ikke mere hjem. —

Paa Grund af dette hidsige Arbejde har jeg ikke seet meget endnu; jeg har jo Tiden for mig. Naar du læser «Improvisatoren» af H. C. Andersen, ser du, hvad jeg har seet. — Prof. Munchs Omgang er mig meget belærende, navnlig i Henseende paa mit Stof. Jeg har nu Dragterne for mig fra hin Tid, jeg kjender deres Sædvaner, deres Kulturforhold seet paa Europæisk, og har til min Glæde erfaret, hvad jeg ogsaa troede, at der herskede høviske Sæder og Skikke, hver Adelsmand talte flere Sprog, havde en Ridders Uddannelse o. s. v. alle-

rede paa Sverrers Tid. Paa Grund af sin Skibsfart har jo Norge aldrig været noget afspærret Land. — Ja, jeg lever i og for «Kong Sverre»; «Bisp Nikolas» er faldt ud af Titelen, naar du ovenfor læser Indholdsangivelsen, kan du skjønne, hvorfor. Det skinner en nordisk klar Vinter over Stykket, glitrer i Sneen, Liv i Bevægelsen. —

I vor Forening er det ret ofte morsomt, de er jo Alle saa gode mod mig. Damerne møder hver Lørdag, og jeg maa læse højt for dem, — Ravnkilde har foranstaltet en stor Koncert, hvor mange Italienerne optraadte, tildels med hans egne, ret smukke Sager. Af danske Kunstnere har jeg efter nøjere Bekjendtskab mest Tro til Bloch; han er en bred, godmodig Karl, som skaber, medens han sidder bagover og gider ikke rejse sig. Der er Fantasi, Form, men endnu er han jo noget ulænelig og doven. Han er jeg imidlertid saa vis paa vil gaa forbi de Andre, Marstrand med. Jeg fournerer ham med Saga og Historie, hvoraf jeg nu selv læser meget.

Jeg har hernede læst Claudius, en tysk Præst, vittig og from, to mageløse Egenskaber, som sjelden er forenede. Goethes Levnet holder jeg ikke ud; ja, det er modbydeligt, baade ved sin Udmaling i al Bredde af hans mindste Forhold, som ogsaa ved Karakteren. — Derimod har «Svetonius's romerske Kejsere» interesse-ret mig som faa Bøger. Jeg gaar samtidig omkring og ser paa deres Büster, og kunde skrive meget derom; thi mine fleste Betragtninger ligger her. — —

Blandt de mere interessante Bekjendtskaber jeg har gjort siden sidst, indtager en Fru Schwartz, tysk-engelsk

1861 Forfatterinde første Plads. Hun blev 16 Aar gammel tvunget til en Mand, og hadede ham derfor. Men Manden, som saa, at han ikke kunde vinde hendes Kjerlighed, skød sig. Siden forelskede hun sig i en smuk, rig Tysker, hvis Navn hun nu bærer. Men hun opdagede, at han var en daarlig Karl, forlangte og fik Skilsmisse. Denne uhyre Fejltagelse har nok bestemt hendes Liv. Hun har nu rejst hele Verden rundt. I hendes Salon her, hun er nemlig meget rig, mødes alle Verdensdele; jeg skal ogsaa derhen i Aften. Fortiden har hun skrevet Garibaldi's Memoirer; hans Bekjendtskab har hun gjort for lang Tid siden. Gjennem hende er det ogsaa den unge Bissen, som nu er paa Caprera forat modellere Garibaldi, kunde komme derhen. — Hendes Bøger oversættes i alle Sprog, som Rejsebøger overhovedet. Hun har en forunderlig Evne til strax at tænke og tale i den Stil, som den, hun taler med; hun er følgelig rig for Iagttagelse. —

Hvad der af nyere Kunst hernede mest fængsler mig, er Tenerani, Thorvaldsens Efterfølger og Elev. Sydens Fylde ligger i hans Skabning, ogsaa noget af Luftens Finhed, der ikke kan forstaaes, før det er seet. Tvivler Nogen om at Thorvaldsen var og blev en Nordbo, saa se ind til hans første Elev. Enkelte af hans Arbejder naar Thorvaldsens bedre, men intet hans bedste. Hans Atelier er tæt ved Siden af mig. —

Paa den mulige Rejse tænker jeg meget. Jeg venter Brev fra Norge, som skal afgjøre, hvorlænge jeg kan blive her; deri naturligtvis indbefattet Midler dertil. Kan du komme, hvilket jeg i Sandhed maa faa Lov at

forudsætte, tror jeg du bør rejse allerede i Marts. De 1861
tre, fire Dage, du er i Kulden, kan jo overstaaes. Er
da Skibsfarten mellem Triest og Ancona kommen istand,
saa er Rejsen baade let og behagelig. I Adriaterhavet
er ingen stærk Søgang, mild Luft og snar Overfart (et
Døgn, kanske ikke saa længe). Fra Ancona til Rom
med Deligence, og jeg fik da se til at møde dig i An-
cona; thi der er italiensk Sprog. Saa er du kvit Jern-
banen, naar du kommer til Triest; du skal se, at du
ogsaa da er træt af den.

Din Route saadan: Kjøbenhavn Aften Kl. 7. — Ham-
burg næste Formiddag 11. Der hviler du ud i to Dage,
eller gjerne rejse den anden. Da kommer du til Ha-
nover, er sammen med Karl i to Dage, eller een Dag.
Til Dresden, venter een Dag, ser dig om. Til Prag,
sover een Nat, til Wien, venter to Dage, hviler. Til
Graez, sover om Natten, næste Dag i Triest. Paa næsten
hvert Sted bader du, da der er Badesteder i Hotellene.
Navnet paa disse i hver By maa du forud faa opgivet;
hellere de dyre end billige, hvor du dog bliver snydt.
Kanske skal jeg sende dig Anvisning herfra, da vi her
jo er Mange, som kan samtale. I Hotellerne lader du
Portneren betale, indtil Vognen du kommer med. Tæl
nu over Dagene; under første Forudsætning, de lange
Hviler, er du undervejs til Triest i 12 Dage. Gjør det
maaske paa 8 à 10. Den hele Rejse altsaa i det Aller-
længste 14 Dage. —

I Hamburg ser du en Theaterforestilling, helst en
Opera (Balletten skrækkelig), og den nye Kirke, en
Adresse sender jeg dig til Kjøbmand T. Olsen,

1861 Neue ABC-Strasse No. 14, 1ste Etage. Uopholdelig du stiger ud, sender du Bud til ham, gennem en Lohndiener. Skulde denne fortræffelige Mand, som blev min Ven, være borte, sender du Bud til Kjøbmand Lund, Grethes Broder; hans Fornavn ved du vel selv, kan lade slaa op i Vejviseren. Forsøm det ikke. Jeg kunde jo skaffe dig mange andre Bekjendtskaber paa Halsen, men T. Olsen vil gjøre for dig, hvad gjøres kan. I Hanover Karl; i Dresden ingen; men der tager du ind i et Hôtel ved Torvet (jeg tog ind, saavidt jeg husker, i Hotel Prag) og du har blot ved at gaa ud paa Torvet fra vedk. Sidegade, hvori Hotellet ligger, Broen for dig, som du skal over forat staa mellem Kirken, Theatret og Musæet, et af de skjønneste arkitektoniske Syn, vor nyere Kunst har. En Lohndiener kan jo ogsaa følge. Prag kjender jeg ikke. Heller ikke er du der mere end een Nat. I Wien ser du Stephanskirken og besøger Statsminister Due, nu kaldet Hs. Excellence Minister Due, og du har det elskværdigste Hus og en Kone, som anviser dig i denne By, hvad du videre har at søge. I Graez sover du blot. I Triest melder du dig uopholdelig hos Generalkonsul Konow, d. v. s. sender dit Kort, eller kjører til hans Kontor. Han vil hjælpe dig, han er meget god. Tag imod paa Rejser al den Hjælp, du gratis kan faa. —

Een stor Kuffert, ikke lang men høj, skal du benytte. Til Barnets Ombytte i Jernbanen ikke en større Sæk end du selv med Lethed kan bære. Fra enhver Jernbane Drosche. Idet du kjøber Billet til en Jernbane, viser du Billetten did, hvor das Gepäck har sit Kontor,

din Kuffert bliver vejet, du betaler Overvægt og faar en 1861
Seddel; denne gjemmer du; thi du ser ikke din Kuffert,
før du stiger af og atter begjærer den i den Stations
Gepäckkontor. Til dit Rejsetøj, som jo senere bliver
ubrugbart, køber du Remmer med, saadanne, som ere
forbundne med en Tverrem og kan spændes; jo flere,
jo bedre; de er utrolig nyttige og kan benyttes, saa-
længe vi lever. Dit Rejsetøi skal i alle Henseender
være smukt. I en Jernbane bedømmes man jo blot efter
sin Paaklædning. Er du selv smuk, og smukt, rigtig
net itrukket, har du rigelig Hjælp til alle Sider, som du
bestandig skal modtage.

Pas skal du søge og modtage hos den svensk-norske
Minister i Kjøbenhavn. Før paa Grændsen mellem Sach-
sen og Østerrig bliver det ikke visiteret. Men ved Ind-
gangen til dette fordømte Land, hvor alle dine Penge
bliver Papirpenge, hvis Værdi er mindre end det, de
paalyder, og hvor du følgelig ikke vexler mere end hvad
du er kvit, naar du stiger ombord i Triest, der maa du
ogsaa bestandig have Passet færdigt. I Sachsen, d. v. s.
Dresden skal du allerede lade det sende til Politiet, for
derfra at sendes til derværende østerigske Chargé d' Af-
faires, glem det ikke! Paa Grændsen bliver det saa taget
fra dig en Station før Toldhuset; du faar et Schein iste-
det, saa indfinder du dig selv og viser dig paa Toldkon-
toret, forat faa Passet igjen. Stedet hedder Bodenbach;
der er en halv Times Ophold. (Jeg glemte naturligvis at
løse Passet der og maatte faa et nyt hos Due i Wien.) I
Dresden tager du ogsaa blot Billet til Bodenbach, og her
igjen til Prag; thi i Bodenbach begynder Papirpengene.

1861 I Kjøbenhavns Jernbane kan du tage Billet ligetil Altona (anden Plads Jernbane, første Plads Dampskib, hvor du rejser om Natten). Saa er du kvit dit Tøj lige til Altona. I Harburg mellem Hanover og Hamburg bliver dit Tøj visiteret. Da er det godt, blot at have een Kuffert. I Bodenbach atter, naturligvis ogsaa i Ancona.

Jeg blev visiteret gennem hele Italien, i Verona mit Pas gjort tvivlsomt, «es sah ja aus, wie das Pass eines Diebes,» fortalte den østerigske Politimand mig! Jeg blev saa rasende forbittret, at Fyren ligefrem blev bange. Da han tilsidst spurte mig, men betydelig myg, hvad jeg skulde foretage mig i Mailand (saaledes bliver man forhørt!), svarte jeg skrigende: was Teufel haben die Oesterreicher nun dort zu machen? Sie sind ja längst davon ausge «Gut, gut» svarte han og gav Passet. Det var et nedrigt Gemyt, som fra Ungdommen af kun havde kjendt og omgaaes Tyve og Kjeltringer. — Dog denne Vej slipper du at tage. —

Ellers bør man være høflig saalænge som muligt. Paa den hele Rejse var her det eneste Sted, hvor det kogte over. I ethvert Hotel skal Portneren have Drikkepenge, Tjenerens staar som oftest paa Regningen. Vær ikke for knap med disse, overhovedet maa du ikke skabe dig Pengesorger, betragt dig som leveret. —

Jernbanen gjør en halv Times Holdt omtrent Kl. 2, da skynder du dig at tage en Middag. Spis bestandig godt, tag Pølse eller Ost med samt Brød i Vognen gennem Tyskland, det gjør godt. Og i dette Brev maa du gjentage, hvad det har om Rejsen, saaofte til du kan det. Desuden skal du skaffe dig en Fortegnelse over Ham-

burger, Hanover, Sachsener, Østerriger og den pavelige 1861
 Mynt. Den sidste er simpel, idet een Scudo er een Spd., 20 Bajok een Ort, og de gives i lignende Smaastykker. 10 Bajok kaldes een Paul, altsaa 10 Paul i en Scudo. 1 Bajok er lidt mere end een Skilling norsk, siden der gaar 20 Bajok paa 24 Sk. norsk. De 20 Bajokstykker er to Paul. Der er hele Regningen. Dine Penger vexler du først i Hamburg, Olsen vexler for dig. Du skal have dem i Kufferten og blot have en 10 Thaler hos dig. En Pørtner faar af mig 1 norsk Mark, hvis jeg ikke bruger ham synderlig og er der blot lidt over en halv Dag; siden i Forhold, aldrig mere end $\frac{1}{2}$ Spd.

Hvorledes har du det saa, min kjere, kjere Karoline! Hvor jeg længes efter dig! Hvor kjert det skal være at møde dig! Vær nu forsigtig i din Omgang. Tal aldrig ondt om et eneste Menneske, ikke engang til Forsvar, ti da bestandig, hvor du ikke kan sige noget Godt om dem; i sin Mands Fraværelse maa Konen være forsigtig. — Flyt ikke fra Rabes, om ogsaa Noget skulde være ivejen. Hold ud disse Par Maaneder, de er vist ogsaa elskelige mod dig. Hils dem, hils dem mange Gange. —

Tirsdag 22de Jan. 61.

Endnu intet Brev. Foruden de, jeg fandt ved min Hidkomst, har jeg nu intet Brev seet fra Norden, siden jeg kom her, d. v. s. een Maaned, og den første Maaned. Jeg haaber imidlertid, at Alt staar vel til, og at kun Føret hindrer. Hver Dag venter jeg nu. Endnu har jeg ikke hørt, om du har modtaget mit Brev fra Triest. — —

1861 Igaar var jeg i Vaticanet, du skulde have seet de Gange, de Trapper og de Samlinger af Kunstværker! — Dagen vil straale over min Erindring som en Arv fra Kejsertiden, ret en Kejserdag. — —

Nonnesangen i den tæt herved liggende Kirke er noget af det, som mest drager mig i Rom, thi endnu har jeg ikke været der, uden at gaa bedre hjem. Indenfor et Gitter i den pragtfulde Kirke og som i et Hav af Lys, svæver de hvidklædte Væsener, adelige unge Frøkener, som opdrages her, og deres fuldtonige ora pro nobis, gjentaget med forskjellige Tilsætninger 40 Gange, ikke som hos os afdødet alt Kjød og monotont, men fuldt af Blod og Livslyst, «bed, bed for os! vi vil ud i Livet og der er saa farligt, men vi vil alligevel, o, bed for os!» saaledes lyder det. Jeg har Slægtskab hid.

En romersk Kirke ser altid ud som et smykket Theater. Disse mørke Hvælvinger gives ikke, højt op og frit med een Gang, som tænkte du dig Gulvene løftet ud af et Slot, og saa Billeder af herlige Mestere højt oppe og jublende i det skyløftede Tag, kommende flagrende ned ad Væggene og ved Siden af dem paa de store Festdage nedhængende Brokade og Silketøj, tusinde Lys strøet ind imellem og Duft og Røgelse aandende deri. I Jesuiterkirken, som jeg saa Nytaarsaften, da Paven holdt Messe, spillede 3 Orgele, hver sin Tour under Ventetiden, snart de lystigste, snart de blødeste, ømmeste Stykker. Pavens Garde stod i Kirken (unge Adelsmænd er alle); med Hjelme og Bajonetter paa Geværerne stod de i to Rækker op til Højalteret, og derpå skred saa Paven, med to uhyre Fakler foran sig, to efter,

i hvid Silkedragt, med Skind og med Rødt over, i hvid 1861
Kalot over det sølvgraa Haar, saa det saa ud, da han
ud af dette Lys med Smil gav Velsignelse over den
knælende Kirke, som kom den fra en Aabenbaring.
Efter ham Kardinaler i Rødt, Senatorer i Sort, hver
Kardinal med en Fakkell foran og Følge. Enhver Kar-
dinal kjørte med kongeligt Forspand i røde forgyldte
Kalescher med indtil 6 Tjenere og altid en opvartende
Følgevogn. Saa kan du begribe Togets Størrelse, Prag-
ten, Jubelen, Glandsen. —

I den store Propagandafest, hvor Missjonærer og
Præster for den katholske Menighed opdrages, har jeg
været, og hørt Gud tilbede af de unge Elever, hver i
sit Modersmaal i et længere Foredrag, paa Chinesisk,
Australisk, Arabisk, Islandsk, Ægyptisk, Dansk, Persisk,
Engelsk; jeg har hørt en Dialog til Mariæ Pris udført
mellem en Amerikaner, en Neger og en Dansk. I stort
Kor sang de siden et kirkeligt Kor, forestillende de tre
Vismænd, kommende forat spørge efter Kristus; de traf
Hyrderne, de rejste sig og fulgte, de traf Leviterne,
som gav Oplysning, og de kom alle til det himmel-
sendte Barn. Herlige Stemmer iblandt, men ikke som i
Jesuiterkirken, hvor baade Korene som Kor, og navnlig
en enkelt af Solosangerne beherskede Orgel og Menig-
hed; vældigere Stemme, og dog smuk, har jeg ikke
hørt, skjønt enkelte af dem, som synger her paa Gaderne
om Aftenen, nok kan kræve Opmærksomhed som en
Slags Kejserruin, — jeg mener den tager sig ud som
et tilhugget Stenstykke fra den Tid. —

Min Tid er meget optaget, kan du begribe, min Tid

1861 og Lyst til Brevskrivning derfor ikke stor. Jeg vil helst have dig herved. Nu læser jeg Italiensk een Time hver Dag, Arkitektur to om Ugen, jeg vil lægge mig alvorlig efter Kunsthistorie, ikke til Andres, men eget Brug. Weilbach læser Italiensk med mig, Arkitektur en ung Tysker, videnskabelig dannet og af stor Elskværdighed. Williard hedder han, er fra Baden, er Arkitekt, forlovet og viser mig daglig sin smukke Bruds Portræt. Han har et uhyre stort sort Skjæg, men desuagtet mange Ideer.

Brøndsteds Rejse i Grækenland er min bedste Guide (Fører) ogsaa her. Nu skal jeg blive din. — I en Villa tæt ved (Ludovici) staar et Junohoved, hvor du skal faa se, hvad det er at være Moder. Den Værdighed, den Ømhed, den Ro, den Bevidsthed, den Taushed — ja kom dog engang og se det, og gjentag ethvert af disse Ord langsomt og med Eftertanke.

Jeg haaber du har faaet Breve og Penge fra Norge. Hils nu Alle. — Maaske tør du lade Cl. Petersen (og Smidth) læse dette Brev? — Hils ham hjertelig i alle Fald og sig ham, at jeg kommer aldrig mere hjem. — —

Ak ja, jeg lever i en rolig og klart Luft, naar jeg læser Eders Aviser, Eders Spotterier og Bekymringer, Eders Løben efter enhver ny Sangerinde og Begivenhed, saa smiler jeg som ned fra Olympen. Adjø mine Børn, Fred med Eder! —

Din

Bjørnstjerne.

Smidth har, saavidt jeg ser, ingen ny Rolle havt? Hvordan er han tilsinds? Bed ham bringe Fruen min Hilsen, naturligvis paa Knæ og i Ærbødighed; thi hun

kan være streng, den Dame — er du der ofte? Hils 1861
Hammerich og Hall's. — Sig Hviid, at hernede hæn-
ger hans Portræt ved Siden af en Dames, — er det
saa derhjemme med? Men sig dem allesammen, at jeg
kommer aldrig mere hjem! —

Dit dejlige Brev modtog jeg netop nu (12 Dage un-
dervejs). Tak, min barnlige, trofaste Kone. Jo, du skal
komme ned til mig, min Ven, det er jo derfor jeg nu
arbejder, og dertil jeg søger Andres Hjælp. Jeg føler
jo, at jeg kan ikke undvære dig og ham, som Afstanden
utrolig har ladet voxe i mit Gemyt.

Hils Bordevik, det vidste jeg at han var dig tro; jeg
havde næsten glemt, han var i Kjøbenhavn. Lad ham
søge Instruktørposten. Bed ham der lægge Penge op,
hvis det er ham muligt, og være forsigtig. Hid maa han,
eller ved Gud, ved Kunstens Gud, hans Liv er spildt.
Han kan jo tage fra Bergen med et Fartøj til Civitta
Vecchia og blot leve her to Maaneder? — Men være
lidt forberedt, før han kommer. — Hils ham, hils ham,
ja hils ham trofast.

Smidth gav mig sine Linjer som før sin Haand, naar
jeg traadte ind til ham. Ja, i Marts har han sin Nikolas
og akkurat som Sagaens, kun større, hvad Motiver an-
gaar, saa han ved, hvad han faar. Og jeg skal angive
ham som den Paatænkte. — Halte-Hulda ønsker jeg ikke
spillet. Mellem Slagene er ikke engang indsendt. Fruen
var ikke tænkt paa i mine tossede Artikler.

Kys Gutten, tak Fru Hall, og saa i Marts!

Din

Bjørnstjerne.

1861

28.

TIL KAROLINE BJØRNSON.

Piazza Barberini 1861, Tirsdag 5te Febr.

Kjere Kone!

Igaar modtog jeg dit Brev. Du maa ikke være misfornøjet med dine Breve, naar du skriver dem saa gode. Din Orthografi slaar mere og mere fejl, ellers er dine Breve baade friske og klare, fulde af Hjerte og Haab. At lille Bjørn er frisk, kan du tro glæder mig, ligesaa at han nu pluddrer. Men at jeg ikke kunde tænke 100 Spd. var for lidet, ærgrer mig, og skal jeg inden Udgangen af denne Maaned have sendt dig mere. Mest er jeg bange for, at du skal leve knapt. Det maa du ikke, intet Bal skal du være borte ifra, som du kan naa, heller ikke skal du være knap mod Stine. Heller for god end for knap mod hende, som bestandig mod Tjenestefolk.

Nu er her Karneval, som varer i otte Dage. Saa mange Blomster har jeg aldrig seet; men Resten synes mig lidet værdt, da de bedre Romere rejser ud til Kirkegaardene hver Eftermiddag i Karnevalstiden blot for at demonstrere mod Pavens Regjering. — —

At du synes om Fru Heiberg glæder mig; man har godt af at finde Storhed og glæde sig deri. Ligesaa synes jeg om, at du læser og tænker; hvad du siger om Maria Stuart er baade godt og rigtigt; kun er den historiske Oplysning, at hun skulde være saa mat, at hun blev baaren til Fængslet, alt andet end paalidelig; man ved tvertom næsten Intet om dette, og hvad man

ved er modsigende. Prof. Munch har netop studeret dette Punkt og skrevet om det i Norge. At hun machinerte fra Fængslet af og fik Opstande istand, er derimod vist. Schillers Maria Stuart er fra først til sidst uhistorisk; den er ogsaa hvad det sidste Punkt angaar, som jeg engang har sagt, selvmodsigende; men bliver dog altid et stort Stykke, mest ved Elisabeth. Husk at sige A. Smidth, at han skal sige sin Veninde Jomfru Andersen følgende, forsaavidt hun har forsømt det, ja, han skal ile dermed, hvis hun ikke har det. Naar Maria har endt sin Effekttale i Skoven, skal hun efter at have hørt ud, og hørt det Sidste med Anstrængelsens Tausched, — styrte hen til hende som havde hun en Uendelighed at svare, men i dettes Sted se hende an med Triumf, Forbittrelse, Haan, slaa ud med Haanden, som værdigede hun hende ikke et Ord, — og saa gaa rask. Er det ikke gjort, er Elisabeth knækket i sin Skulder. — Gjør hun det derimod, saa kan Maria tale som hun vil; Elisabeth bærer Sejeren derifra, — vel at mærke, dersom hun spiller saa under Marias Slutningsord, som om alt det hun havde at svare ikke kunde vente, og naar det kom ikke kunde have Ord nok — men i dets Sted alligevel værdiger hende ikke en Stavelse.

At du synes Wilhelm Meister er den største Bog du har læst, forundrer mig. Den interesserer i høj Grad, men er en Bog, som gjemmer megen og fin Gift, er heller ikke saa gennemkomponeret som den synes. Nej, læs da heller hans «Egmont». Læs «Faust». — Jeg arbejder ufortrøden med hans Livshistorie, den er som at vandre i Livet selv med al sin brede Kjedsommelighed,

1861 men ogsaa al sin drøje Belærelse. — Garibaldis Levnet tegnet af ham selv og af Venner i hans Nærhed har jeg læst samtidig med Goethes; det har moret mig at se antik enfoldig Simpelhed og Selvforglemmelse ved Siden af hin raffinerede Livsnydelse og Kundskab. — Arkitektur arbejder jeg flittig med, det morer mig mere og mere.

Første Akt af Kong Sverre er jeg saa glad i, at jeg i bogstavelig Førstand gaar rankere, siden jeg fik den færdig. Nu arbejder jeg paa Bispen; af hans Tale, som den engang var, findes nu ikke et Ord. Haakon Kongesøn er lykkedes mig over Forventning. Letsindighed, Drømmeri, Begejstring i Digt, Blødhed, naar der kræves Handling — og saa Kjerligheden, der kommer og samler ham sammen til en Mand, og saa Faderen, der tager den langsomt og vart ud af hans Væsen og lader Manden derved hærdes til en Hersker over Andre — se, første Del af Opgaven er løst, den sidste ender først med Stykket. Sverre selv er saa stærk, men ædruelig, saa haard og blød, saa kort, men bramfri, ja han er en nordisk Helt saadan som jeg ofte har drømt jeg engang fik Lov at skildre ham. Ogsaa deri er han lig sig selv og alle de stærke Mænd i Norden, som jeg har kjendt, at han er ikke ærligere i en snever Vending end der netop behøves, men hans Forsæt, hans Arbejde, hans Forsagelse, Udholdenhed er ærlig. Han er en Mand. Bispen — ja, endnu tør jeg ikke tale om ham, jeg maa først se mere af ham. Det Træk «det er ikke at lide paa, ikke at lide paa!» (nemlig «at Vorherre nok vil hjælpe») er karakteristisk for hele hans Optræden hos mig. —

Mange Scener i mit Stykke slutter jeg saa engt til Historien, at de gjerne kunde optræde som motiverende Mellemed. Ikke et eneste Faktum, ikke en Person kommer i Strid med Historien, anderledes end at jeg engang lader en Mand flygte i Throndhjem, som flygtede i Oslo, og paa sidste Sted lader En komme, som kom i Konghelle. Det er jo ogsaa uvigtigt. Der er talt saameget om Schillers Troskab mod Historien og de lange Studier han lod gaa forud. Men Schiller var alt Andet end tro; jeg taler ofte derom med Prof. Munch, som ikke taaler at læse meget af Schiller. I Wallenstein var han tro, men det er det Eneste. Min Troskab mod Historien er bleven meget skjærpet ved Munchs Omgang, er ogsaa en Medgift af Tidsaanden. —

Lad mig nu bare faa Tid og Anledning, saa skal jeg nok gjøre noget; men jeg frygter ofte, at jeg skal forhindres af Et eller Andet som kommer uventet.

Du skal hilse Smidth fra mig. Jeg ser han har Hovedrollen i et nyt Stykke «Lauge med den tunge Haand». Bordevik har ikke skrevet mig til; men jeg længes meget efter Brev fra ham og navnlig om Efterretning fra hans Ansøgning til Bergen.

Til Sommeren, forsaavidt det gaar som jeg tænker, nemlig at du kommer hened, flytter vi ud i Bjergene; de vinker saa lønligt blaa bag den fine Luft, og havde jeg ikke mit Arbejde, ilede jeg derud strax. Men da maa jeg, naar jeg rejser, være færdig, og kun have lyriske Digte at udkaste derude; thi de strømmer nu ind paa mig, som til Gjengjæld for, at jeg altid før har skudt saadanne Tanker tilside. Der er især et af disse

1861 Digte «om Nordens Kunst», som jeg nok gad se fær-
digt. —

Her er Karneval i denne Uge, men lidet belivet. Masker faar man ikke Lov at bære, og den hellige Paves Tropper staar langs Fortaugene som en afskræmmende Vagt. Karnevalet foregaar kun i een Gade, nemlig den uhyre Korso. Alle Vinduer i første og anden Etage er aabnede, Tepper hænger ud, en Balkon er bygget hist og her for Lejligheden, og her sidder Damerne, tildels med Herrer, og kaster ned paa Forbigaaende med smaa Melkugler, som kaldes «Confetti», bagefter kommer Blomster, hvis Vedkommende er kjendt og yndet, eller hvis han selv kaster. Nu er Gaden fuld af en uoverskuelig op og ned dragende Mængde, som kaster op i Vinduene, og kastes paa, skriger, støjer, de er tildels ganske hvide af Mel, eller de bærer hvide Dragter, forat beskytte sig, tildels ogsaa et fint Staalgitter for Ansigtet. Vogne fyldte af Herrer og Damer kjører i langsomt Tog, tildels i brillante Kostümer, kaster op med Confetti og Blomster, vinkes til og modtages langt borte, en uhyre Mængde Børn omkring forat opfange hvad spildes, og stjæle, hvad ikke paaagtes. Paa en og anden Balkon staar en Englænder, som istedenfor at kaste enkelte Kugler, øser ned i store Skufler, saa ti Mennesker bliver hvide paa een Gang. Kommer en sort Hat, forener alle sig om at faa den hvid, eller kaste den af; et Hyl af Spektakel rejser sig, som om Satan var kommen med.

Havde ikke Rom havt saamange smukke Damer blandt alle Klasser, vilde der dog have været noget for barnagtigt for os Nordboere. Som før sagt afholder

den egentlige Noblesse sig ganske fra Forlystelserne, 1861
 men saamange Fremmede er strømmede til og Folke-
 mængden er saa stor, at der er nok alligevel, skjønt
 den Finhed og Pragt, hine udvikler, fuldstændig savnes.
 Bagefter er Lystighed paa Restaurationer, i Osterier
 (ogsaa Restaurationer, men simplere) og Kaffeer samt
 Vinhus. Store Skarer drager udklædte omkring, spillende
 Mandolin og Guitarre, samt den evindelig og overalt
 støjende Tambourin. Tantarella dandses og Lystighed
 udfoldes. Den egentlige Korsoglæde staar paa fra 2—5
 hver Eftermiddag. Kl. 5 ryddes det Mellemste af Gaden
 ved Dragoner i strakt Galop; da kommer bagefter
 løse Heste i Væddeløb, Romernes største Glæde; Alle
 piber, hujer, kaster efter Hestene, der har flagrende
 Baand og Papir fæstet ved smaa stikkende Gjenstande
 langs Ryg og Lænder og tror vist at deres sidste Time
 er kommen; de løber som de var fulde af Brændevin. —

Hvor morsomt det er at høre Bjørn kan tale lidt.
 Du maa fortælle altsammen om ham. Herregud kan
 han endnu ikke gaa? Hvad siger Doktoren? Skal han
 have Sygdom for hver eneste Tand han faar? Hvor
 længe skal saa det staa paa? Hvorfor er han saa ma-
 ver bestandig? Vil han slet ikke spise? — Holder de
 af ham som før? Er han lige vakker? Du maa vogte
 dig, naar han ligger paa Gulvet, at han ikke slaar sit
 Hoved. Hernede bliver han vist meget lystig; thi det
 er utroligt saadan som Italienerne holder af Børn og
 som de leger med dem. Her udenfor mine Vinduer
 foregaar de pudsigste Scener, som hver Dag minder
 mig om min egen kjere Lille. —

1861 Idag (Lørdag) skal Brevet gaa; men jeg har forfordelt dig derved, at Frøken Schreiber er bleven frastjaalet 40 Spd., og jeg har maattet rende om til Politi, Konsul, leje andre Værelser o. d. Derfor faar du undskyldte, om dette Brev bliver saa kort. Jeg finder mig saa tilfreds her; mit eneste Savn er, at jeg ved ikke hvordan de har det, som jeg er sat til at sørge for; jeg vilde derfor gjerne se dem hos mig. Nu er her gaaet Bud efter en Rose til dig, som du vil have i Brevet, din Nar; jeg skal kysse paa den, skjønt jeg synes det er pudsigt.

Nu er Varmen om Eftermiddagen hernede saa stærk, at vi kan gaa uden Yderfrakke, selv Vaarfrakke. Alle Træer grønnes, alle Marker ligesaa. Vi gjør en Tour ud til Bjergene en af disse Dage for ret at nyde Vaaren i Begyndelsen af Februar, noget nyt og stort for os Nordboere. —

Hvilke dygtige danske Kunstnere her er; den første af dem bliver vist Bloch, en Bekjendt af Skuespillerinden Sødring og Rosenkildes. Da jeg nu kjender ham, kan jeg med Sikkerhed slutte, at den Mand har en sjelden Fremtid. Han er stor, veldannet, barnlig, doven, god; lidt i Slyngelaarene ligesom hans Billeder endnu; men her er Bund og Fantasi! Nu maler han et lille henrivende Emne: en ung, livsfrisk Pige sidder i den aabne Gadedør i hvide Underklæder og syr paa et langt hvidt Teppe, der skyller udover som en Flod. Men hun ser netop halvt op paa en Forbigaaende, der bliver hver den, som ser paa Maleriet; hun ser paa dig og rødmer helt op til Tindingen,

men smiler dog. Inde i Værelset for den aabne Dør 1861
sitter Moderen som en Ugle; hun ser ogsaa paa
dig som vilde hun bede dig pakke dig og ikke for-
dærve hende den lille Friske. Ved Siden leger to Som-
merfugle. — Dette er det hele Billede; men hvor fint
og smukt! — Bissen er dygtig, Dorph er dygtig. En
Billedhugger Evens er ogsaa dygtig. Vor Fladager staar
ikke tilbage; men een Svale gjør jo ingen Sommer.
Hvor gjerne vilde jeg ikke, at vi havde et Akademi
som de Danske; thi vi har skjønne Anlæg, men ingen
Anledning. Stakkels fattige Folk, som vi er; det varer
længe, før vi arbejder frem. —

Nu maa du leve vel, min egen kjere Ven! Se nu til
at tage dig Livet saa klart og godt som muligt. En-
gang skal vi nok sammen igjen, naar nu vore Læreaar
er over, — sammen i en rolig Bolig, som er vor egen.
Sammen for vort Barn og for hverandre. Lev vel, min
kjere Karoline, skriv til mine Forældre og til din

Bjørnstjerne.

Det er sandt: betal Brevene til mig; thi her maa jeg
betale 68 Bajok, d. v. s. næsten 4 Ort norsk. — Breve
herfra did er billigere. Ak Rosen kan jeg ikke sende;
de har forstaaet mig fejl og har kjøbt Knupper iste-
denfor fuldt udsprungne; de troede dette skulde være
grummere!

1861

29.

TIL DITMAR MEIDELL.

[Rom, februar 1861.]

Kjere Meidell!

Foranstaaende om Prof. Munch maa du indtage og om muligt et Par Dage efter, naar du hører, hvorledes Stemningen toner hen, ledsage det med et Par akkompagnerende Bemærkninger. Han opfylder mig med megen Bekymring og taler meget om at tage til Edinburgh, hvor en stor Post er ham tilbudt. Hans Kone taaler endnu ikke at være sammen med Fremmede. —

Jeg selv lever fortrinligt, roligt, billigt, har aldrig i mit Liv arbejdet som her. «Kong Sverre» blev fuldstændig omlagt under denne klare Himmel og foran Antikens Ro; nu arbejder jeg allerede i sidste Akt og sender til Danmark midt i Marts. Uopholdelig fat paa Sigurd Slembe-Degn. Artiklen «om mine første Indtryk» bliver jeg nok skyldig indtil videre; thi det kostede mig nu formegen Tid. Men en om Rom, og hvad Rom er for den Rejsende som Kunstneren, har jeg lovet Munch at udarbejde. —

Kunde du ikke komme herved? Paa Jordkloden er intet mere passende Sted for dig! Gjør du Rejsen fornuftigt, gjør du den for 90 Spd. frem og ligesaa tilbage. Her lever du for 3 eller højt taget 400 et Aar. Men blot et halvt, blot en Vinter, det er utroligt hvad Belærelsen her stormer ind paa En; thi 2000 Aars Historie ligger søndersplintret omkring og beder om Sammenhæng. — Her standser ogsaa alle Rejsende med Følelse og

Fornuft og beklager at de har offret mange Penge paa Paris. En og anden Nordmand og Engelænder gjør blot en Undtagelse; en af de første saa nylig det Hele paa tre Dage og forbausedes over at Nogen trængte tre Maaneder. — 1861

Hvorofte jeg tænker paa Eder her i min Lykke. Men ikke et Ord hører jeg fra Eder. Ja, kjere Venner, jeg tilgiver det paa Forhaand; thi jeg ved jo selv, hvad det er at have Fanden paa Nakken. — Om mit Anliggende kan jeg nu hjemsende den glædelige Tidende, at saa overraskende hurtigt og godt det er gaat med mit Arbejde, og hvoraf jeg tør tage Forbud til det næste, kan jeg tillidsfuld slaa af det ene Tusinde — kunde saa det andet skaffes — kunde der blive en Mand af mig? — Jeg har skrevet til Kahrs, som nok træder i Underhandlinger med Eder. —

En norsk Avis har jeg ikke seet siden i Hamburg. Har jeg derved tabt noget? Er Richter nu Advokat? — Lad mig dog for Pokker høre fra mine Venner, dette er jo ikke til at holde ud. Jeg skrev dig til i Khavn, Genua, og nu, vil du herud med Svar!

Bætzmann fortæller dig jo Nyt fra os, — om mig selv som privat og skikkeligt Menneske er kun at melde, at jeg spænder mit Bælte to Tommer ind og gaar ikke længer med Brillen, har heller ikke følt mig saa frisk paa Sjel og Legeme, siden jeg var en Gut. Jeg er skyldig dig 10 Spd. som det var min Hensigt pr. Korrespondence at betale, men du maa vente mig lidt; det er pinligt, fordi jeg aldrig kan huske dig uden sammen med de 10 Species. Men Herregud, det bliver vel engang

1861 bedre for mig; thi fem Arbejder vil jeg have færdige før jeg kommer hjem, eller I se mig ikke. Ja, hvor velsignet mit Arbejde nu gaar, og hvilke andre klare og skjønheidsviiede Synsmaader jeg her har faaet. Et i mit Fag meget godt Bibliothek er her, selv har jeg med Bøger, og saaledes lever jeg mellem de Gamle (Euripides, Sofokles) og Goethe, foruden hvad jeg kan læse af Filosofi og Historie. To Gange om Ugen læser jeg Arkitektur, og en ejendommelig Skjønheidsverden gaar derved op for mig; man faar sine egne Synsmaader igjen under andre Love og derved i større Klarhed. — Jeg ser ikke Meget, men godt og længe hvad jeg ser. Den, der arbejder produktivt, maa heller ikke trætte sig, men indrette sig saa, at de gamle Kunstværker altid er ham til Vederkvægelse.

«Kong Sverre» er dediceret det norske Selskab. Du vil vistnok glæde dig med mig, min Ven, naar du nu sammenligner denne Bog med den første, jeg skrev om hin vor Nationalhelt, og du vil, foruden hvad du ved om min Udvikling i Livet siden den Tid, tillige faa vide, hvad jeg skylder Rom blot efter dette første Møde. Dan dig saa deraf et Billede af, hvad ogsaa du vil skyldet, om du noget træt kommer herved fra spredt Virksomhed; thi her bliver man saa hel, og snarest og bedst den, som, ideelt urolig, er plaget af denne Trang gennem al sin Gjerning. Richter, den kjere Ven, burde være her forat tage Politiken lidt i Skole, jeg mener bande og tordne alle de Regjeringsanordninger, som overalt møder den Fremmede, enten som genørende, eller som undladende det Allervigtigste for Mistænksomhed og

Hevnlyst. Dersom jeg blot skildrede mit Indtog i Civit- 1861
ta Vecchia, var det nok til at opklare selv den Blinde
om, at dette er ingen Regjering indsat af Gud, men en
Menneskeplage opfundet af Jesuiter. — Her skal nu
være 1100 Gensdarmer, men hver Nat dræbes eller plyn-
dres en Mand. Gensdarmerne har nok med at passe sig
selv, saa forhadte som de er. —

Et ordnet Brev faar du ikke fra mig, før jeg mærker
du dertil har Forlangende. Dette er en Invitation, som
jeg haaber, du antager; thi nu har jeg ikke En i mit
Hjem at korrespondere med. Richter taug ogsaa til et
langt Brev jeg sendte ham fra Khavn. Derfor er det
nok muligt han alligevel faar, thi han staa saa skin-
nende for mig. Men sig ham dog, at en Formiddagstime
paa tyndt Papir bør han give mig. Sverdrup skal I hilse;
hans Vise er desværre ikke skreven; men i en lyrisk
Digtsamling jeg udgiver til Jul (jeg har skrevet flere lyri-
ske Digte hernede, som jeg ikke trykker) skal den staa.
Han skal blive Julebarn, den vrede Slagskjæmpe. Hils
Borch og Langlet fra mig, ligesaa din Fætter (som jeg
altid hører dig efterligne) og hans Akates. Hils tillige
Schnitler, hvor bliver Major Jürgensen og Lærdølingerne
af? Staffeliet staa saatsige spændt for dem; thi her
en Morgen fik jeg et smukt Syn paa dem. — Min
Adresse: Konsul Bravo, Rom via Marseille. — — Lev
vell!

Din Ven

Bjørnson.

1861

30.

TIL CLEMENS PETERSEN.

[Rom, februar 1861.]

Kjere Petersen!

Den Trang, jeg har til at tale med dig, maa jeg engang forløse. Igaar læste jeg din Kritik over Richardts Digte, som i sproglig Henseende er det bedste du har skrevet; den er fattelig for Alle ind i Tankens Afskygning, og den kan dog bære med saamange og saa vægtige Betragtninger. Det var egentlig Følelsen af Slægtskabet mellem os, saaledes som det ser op til mig af hver Linje, der idag kommanderte mig til at gjøre en Ende paa dette.

Men lad mig begynde med Artikelen; thi det, jeg vil sige, kan omtrent bruge hvilkensomhelst Anledning. Det er nemlig om «Tiden» jeg vil tale. Du skal som Kritiker gjøre en forløsende Bemærkning, det er den, at hvo, som blot kriticerer Tiden, har ikke derved befriet den for nogen Gaade; der er f. Ex. Welhaven. Han taler aldrig om Andet end «Tiden», og det hjælper dog ingen Mand især, derfor heller ikke Tiden. Den aldeles formelle Misforstaaelse tror jeg spærrer adskillig Dygtighed Vejen, at de forat finde Tiden og arbejde i dens umiddelbare Tjeneste, saa at hvert Ord forløser et Suk, ikke skal svømme ovenover paa en epikuræisk, kunstnerisk udziret Kleopatrabaad, men tage Spirekraft og Lidelse nede mellem det mindste Straa. I Privat, i Familielivet findes Tiden for Digteren; idet han nævner den Enkeltes Gaade, bliver alle Thebens Ynglinge befriede. Se Werther. —

Efter Richardts Digte længes jeg voldsomt. Hvad har de udtalt? Hvem er forløst? Du maa vide, jeg selv i senere Tid bestandig skriver paa et lyrisk Digt ved Siden af mit Arbejde; har allerede flere færdige; til Jul samler jeg og udgiver. Der er enkelte af disse Digte, som vil finde hver sin Mand. I Sommer mellem Bjergene skriver jeg kun lyriske Digte; thi disse Stof maa jeg faa fra mig, saasom de spiller mig Puds i mit Drama. Af «Arne» optager jeg tre, forresten ældre fædrelandske Sange, der ikke er saa faa, og som oftest holder sig til et Vist, Bestemt. Forunderligt at paa samme Tid du er beskjæftiget med Materialismen og Ikke-Materialismen i Tiden, skriver jeg et Digt (men ikke paa Vers) om en Jernbane, som skulde gaa over en Kirkegaard, og Alt det, som deraf fulgte for en enkelt Mand. Du har Ret: vor Tid har baade Poesi og Pietet. Den har saagar Tro paa det Overnaturlige; det er en meget velsignet Tid.

(Siden)

Den Alvorlighed, som baade Tilskikkelser og Ensomhed har udkastet over min Tænkning, og som du ikke maa miskjende af den enkelte lette Yttring, som desuagtet kan falde, forunderlig, ligesom ubevidst, stærk derimellem, hin gennemgaaende Alvorlighed har oplødet mange Emner og mangan tung Betragtning. Der er en, som piner mig frygteligt, det er hin Adspredthed, hin stykkevise Levenhen, jeg ser hos mig selv og de Fleste om mig. Paa hin Melodi af Ole Bull til Synøve Solbakken er deraf nu endelig bleven et længere Digt.

1861

«Han vaagned i Kirken en Nat;
af Maanen var Koret besat.

Men hvor, som han saa,
han stirrede paa
sig selv i hver Stol under Bue;
hver Stund i hans Liv sad tilskue.

Han saa sig som Barn over Daab,
han saa sig i Moderens Haab o. s. v.

Digtet er meget langt. — Udaf min egen Skjebne skriver jeg jo ogsaa flere; det gjælder at holde sit Bryst rent som et Tempel. Vil en hæslig Tanke ind, griber jeg den, giver dens Smerte Skjønhedens Flugt, og har den siden om mig som en Vagt. Maaske lægger jeg en ind, den jeg bedst kan lade fortælle om de andre. Det synes mig, Petersen, at Breve fra denne Tid skal du brænde. — — Lad Verden faa, hvad den har kostet mig; men ikke hvorfor. — — — —

(Siden)

Mit Drama er mig ret til Glæde; det lægger sig roligt Lag paa Lag og bliver et fast Arbejde. Haakon gjør jeg grundig Nar af og smigrer ikke for Sverre; men de er to dygtige Naturer, og den ene er stor. Ja, naar jeg ser, hvorledes han klemtes ind af Omstændighederne og Ufornuft, maa jeg ret ofte tænke, han er overordentlig. Biskop Nikolaus's Replikker svælger jeg i, spiller ham her paa Gulvet. Siden jeg har faaet fat i Aarsagen, som bevæger ham, kan jeg ham udenad, før jeg bringer ham til at tale. Jeg skal sige dig hele

Hemmeligheden; han er som Uroen i Uhret. Hans lille Fejl er, at han kan ikke taale at være alene eller ubeskjæftiget. Sad han i Fængsel, forsøgte han at gjøre Slutteren gal. Opholdt han sig to Timer i en Bondestue for Uvejr, maatte han faa Mand og Kone op i Klammeri, skræmme Børnene med Eventyr og dog til Slutning give dem Alle en løftende Velsignelse. «Gud for en Kjeltring!» siger han forbauset om en anden Mand, som har spillet ham Puds, og folder andægtig Hænderne; men blot saalænge til han har vendt Øjnene tre Gange og derunder tænkt ud et Skjelmsstykke hvormed han skal redde sig. — I Dramaet, som det nu er, har han ellers ikke stor Plads, han er ogsaa faldt ud af Titelen. Men jeg faar engang tage ham alene. — —

(Mandag 17de.)

[— — — — —]

Mit Ophold her maa blive to Aar i det Allermindste. Jeg trænger Ro og naturlig (modsat pædagogisk) Belærelse. Til alle Sider skal du hjælpe mig hertil, det er ligefrem min Fremtid, det gjælder. Meget, Meget har jeg skrevet, naar jeg kommer hjem. Hvor trængte jeg ikke dette Sted og denne Hvile! —

Halte-Huldas Forkastelse vidste jeg, har heller ikke følt nogen Overraskelse, endmindre Ærgrelse derved. Ja, det vilde gjøre mig meget urolig, forstyrre mig, om jeg nu vidste den ifærd med at skræmme Folk, saa uskyldige og gode de sidder der foran bekjendte Ting. Jeg var ikke kommen længere end til Tyskland, før jeg følte, at Indleverelsen var et Misgreb. «Mellem Slagene», som min Bestemmelse var at indlevere, holder jeg følgelig tilbage.

1861 Heller ikke indleverer jeg mere noget Stykke; thi deraf flyder blot Misforstaaelse, og man bringer svage og uklare Naturer i en ubehagelig Stilling. Lad Alt have sin Gang; jeg skriver og udgiver. Vil man mig noget, er jeg her. Men i de første Aar venter jeg ikke Stort, og af Forfatterens Fremskyndelse maa et Publikum ikke blive overilet; det maa tage, naar det har Behov.

Hvad saa mit nye Stykke angaar, kan jeg, skjønt længst færdig med første Akt, ikke godt sende dig noget, da det var mig tre Dages spildt Arbejde at afskrive, og jeg har for Øjeblikket ikke en halv at miste; thi jeg er bleven gjerrig paa Tid, til Alt er færdigt. Aldrig har Noget saaledes redet mig som en Mare. Maaske kommer det ene deraf, at Planen ligger saa klar; det Ene vil derfor ikke vente paa det Andet. At du alt nu har Noget at sige mig i dette Stykkes Anledning, klinger mig pudsigt. Dog, du er en Troldmand; «du ser en Tanke, før den neppe kimer», som der siges om Bispen.

Apropos, hvilken Fart i Bispen, hvilken Rethorik: «Ja, det var Tider! Mænd, som havde rejst al Verden rundt og svømt i Jordans Flod, stod Kongevagt om Norges unge Throne. Til deres Gaarde bødes Stormænd ind fra England, Franken. Ridderspil og Fest lo over Landet fra de høje Borge. Skal saadan Glands af Bondedampen mørknes, der klam som Natten lister op om Landet, da maa det ske som Sol gaar ned i Hav med Øjets Graad stort bristende i Blod. Det sagde jeg i Vaar til Hallkell Jonson. Drag ud til Ørknøj, og bered i Stilhed, stig saa af Havet i jer hele Storhed og dø som Solen eller vind jer Dag.» (Anden Akts første Scene.) Hans Over-

talesmagt er derfor ogsaa uhyre, og jeg, dens Fremstiller, er den eneste, som tør le ham op i Ansigtet. —

Forresten vil jeg ikke fordølge dig, at jeg føler tilgavns, jeg mindst maa have to Aars uatbrudte Anstrængelse, før jeg kan magte Formen saaledes som jeg ønsker. Jeg mener ikke hermed Kunsten at lægge et Vers, men at føle ret plastisk, saadan nemlig som de mange enkelte aabenbarende Øjeblikke tilsiger mig, det skulde være. Jeg har en Følelse af at ligge bagud. Ikke den almindelige saaatsige ulægelige, der følger Livet igjennem. Men en bestemt paa bestemte Punkter. I Retning af Humor, i Retning af rolig Udbreden, og i Retning af mild Spøg. Pathos har jeg, Erotik ogsaa; tillige Liden-skab. Men et ordentligt Bad i lyriske Digte vil hjælpe mere end alt Andet, naar det tages tilsammen med Nedsænkelse i Antiken. — —

Her har jeg det rigtig godt og er bleven som jeg tror alle de danske og norske Kunstneres Ven, i alle Fald giver de mig alle Sofaplads og Skjænd og dovent Kjæleri, saadan som det behager mig. Tilgiv mig, om mit Sprog er noget skjødesløst; naar jeg som nu bestandig har dets musikalske Bestanddel oppe, vanrøgtet eller rettere bliver jeg for fornem for den anden. —

Gratulerer til Stipendium. Vil du ikke saa til Tyskland, Frankrig eller hid? Blot en Snarrejse! Eller studerer du ikke lettere i Tyskland? Har du ikke godt af et Syn i Frankrig? Trænger du ikke en Øjeblikkets, Ophidselsens Afdødelse her? — Aa nej; dine Artikler er jo mærkelig rolige, brede Vidner fra en stærk Aand.

1861 Hils nu Hviid paa det Allerhjerteligste og gratuler ham til hans Forlovelse, som han juridisk har meldt mig. Naar han gifter sig og skal vælge Sofa til sit Studer- og Røgeværelse, skal han huske paa mig. Naar jeg kommer tilbage, bliver jeg vist frygtelig doven. O, hils Greensteen. Ja ham holder jeg saa af; thi bestandig føler jeg Fred, naar jeg tænker paa ham. Han er dog vel-signet. — Hils Rudolf Schmidt, som ret staar lys for mig.

Skriv mig nu strax til, Petersen! Paa Søndag sender jeg Karoline Brev*). Jeg har meget at skrive hende til. Hvor jeg holder af hende, hvor dygtig, hvor god, hvor troende hun er. [— — — —]

Din Ven

Bjørnstjerne.

Jeg har jo glemt at fortælle dig, at fortiden læser jeg Goethes Levnet og finder mere og mere Interesse deri jo længer jeg kommer. Arkitektur læser jeg; deri vil jeg komme til store og herlige Opdagelser af det Skjønnes Væsen. Brøndsted har jeg læst, men har nu sluttet ham. Har ikke seet Meget.

Idag den 19de Febr. 61 er jeg meget glad, thi en vigtig Scene i anden Akt, som har voldt mig Bekymring, er pludselig bleven til en af Stykkets skjønneste. Naar du tænker paa dette Stykke, skal du forestille dig Noget med Dag og Lys over, Vemod imellem, men blot som vaadt Løv, der ryster af og glimrer, naar Sol falder. —

*) (har skrevet nu). Senere Anm.

Hvad jeg vil med Italiensk? Nu har jeg en Stund holdt op, fordi W. er dyr, og jeg ikke godt kan sige ham Grunden. Jo, jeg maa kunne Sprog. Tysk taler jeg nu med megen Færdighed, skjønt fejlfuldt. Paa samme Maade maa jeg i alle Fald tale Fransk og Italiensk. Engelsk faar komme siden for Byrons Skyld, som man ikke godt kan faa oversat. Havde jeg nu filosofiske Bøger, tog jeg ogsaa dem, jeg er netop meget oplagt for saadant. Der er intet Sted paa Jorden, hvor man drives saa ustandseligt i alle Retninger som her; thi disse umaadelige Brudstykker fra tusinde Aars Historie vil have Sammenhæng. —

Din Ven.

31.

TIL CLEMENS PETERSEN.

[Rom, 1. april 1861.]

Min kjere Petersen!

Længe og forgjæves har jeg ventet Brev fra dig. Ikke som om Noget i mit sidste fordrøede Svar, men fordi du nu fører et stærkt studerende Liv og jeg gjerne vilde have lidt fra dit Bord. Jeg gjør jo selv det Samme paa min Vis og til mit Maal og har Meget at skrive om. Ja saameget, at jeg ikke ret ved, om jeg dertil faar Tid; thi Livet hernede er vistnok Fred, men af den aandelig bevægede Art, som er den skjønneste. Jeg drages alt af nye Emner og forbereder mig med Udholdenhed.

1861 Sigurd Slembedegn er Manden. Det direkte Historiske, som skal lægges til Grund, havde jeg jo længst og har nu atter læst over Alt, som handler om ham blandt vore egne og Eders Historikere fra hin og denne Tid. Men dette er endnu Intet. Vort Fædrelands Historie især før ham har jeg ogsaa repeteret; den efter ham er Sverres. Men Sigurd har rejst hele Europa rundt, og omendskjønt jeg ikke i Stykket kan rejse med ham, maa jeg vide, hvad han har seet. Jeg maa altsaa fare vide og er nu midt oppe i dette, hvilket er meget vidløftigt. Kunstindtrykkene fra hin Tid vogter jeg mest paa, den store Rundbuestil, som allerede da i Sydfranken begyndte at tage den taarnede, spidsstræbende Art mod Himlen. Digtningen fra den Tid er jeg paa Jagt efter, og Munch er naturligvis her behjælpelig. Saa maa jeg desværre ogsaa op i den slaviske Literatur, som jeg dog kjender lidt fra Runeberg og Docent Smith; men de finske Myther kjender jeg ikke. Sigurd havde nemlig meget med Finnerne at bestille, blandt Andet med en finsk Pige. Han var, hvad jeg bestandig maa huske, sin Tids mest beundrede Helt i de nordlige Lande, han var Skald, en ualmindeilig klog Mand, bekjendt med Kristendom og Lærdom, og ikke som Haakon Sverreson blot til Gjenskin i et raskt Liv, men til Grundlæggelse af store Planer.

Nu deler jeg min Tid (naturligvis altid med det halve Øje paa Rom, navnlig nu i Paaskefesten, saavelsom paa det, hvorfor jeg egentlig er her) mellem at gjøre disse Forstudier og udkaste Planen til et Forspil, som jeg snart begynder at skrive. At han modtager Efterretningen

om sin Fødsel og efter forgjæves Forsøg paa at blande den roligt ned i sit Væsen, tager den Beslutning at fly Landet og sin Fristelse og erobre den hele Verden som Vederlag for Kronen, gjør jeg til et særskilt For-spil for derved at faa større dramatisk Magt med mit Stof. Det er ogsaa et smukt indholdsrigt Emne, der kan gjøre et godt Stykke. Jeg kalder det «Forspil til Sigurd Slembe-Degn».

Dette har jeg formodentlig skrevet og renskrevet til Trykken om 1 $\frac{1}{2}$ Maaned, hvis Alt gaar godt. Handlingen foregaar efter mit første Opkast i Bergens Kristkirke. Jeg lader et Forspil i Forspillet først udvikle, som ved Opførelsen gjerne kan udelades. Den Ide er nemlig bleven uimodstaaelig hos mig at tegne en Bedepult under Hellig Olafs Billede, og lede derhen Mennesker af Tiden og dens Tanker; den Ene kommer med sit Andragende, den Anden med sin Tak, den Tredie med sin Anger, indtil Sigurd ogsaa endelig kommer og med sit umaadelige Begjær stiger op over Massen. I hine Første vil jeg vistnok have Tiden og dens aandelige Dragt iklædt, men derop- under skal det gode Øje kunne se Nutidens sorte Kjole og snevre Liv, saavel som Helgenen forvandlet til vor dagligdagse godmodige Gud. — I Kirken kommer saa baade den, som forraader Sigurd hans Fødsel, som Kongen, den svage Harald Gille, grusom og dorsk, skjønt han engang (før han fik Magten) var en meget rask Mand. Her i Kirken udspinder Handlingen sig, og den flytter siden til en Høj med Udsigt over Havet, høje Taarne og Sejlere. Jeg sammentrænger det i een Akt. Jeg elsker lange Akter. — —

1861 Saa modtager jeg under denne Udarbejdelse Glimt af det egentlige Stykke, hvortil jeg sent og vart lægger Planen.

I denne Tid har jeg læst megen Goethe. Jeg har nu engang foresat mig at læse Alt af ham. «Die natürliche Tochter» af ham har jeg aldrig læst før. Mig behager den mere end jeg har seet den behager andre. Der er et stort Liv til Eftertanke oprullet i denne lille Bog. Hans Werthers Leiden har jeg endelig læst, ogsaa hans Levnet til forbi italienische Reise (som jeg dog har behandlet noget vilkaarligt), hans Digte holder jeg paa med, Iphigenia har jeg læst, men finder den blot interessant som Prøvestykke; hans egne Tanker om den forstaar jeg, ham selv var den vigtig, vi kan gjerne Alle gaa den forbi. De Gamle selv har jeg derimod læst, nu er jeg begyndt atter med Æschylos; thi Euripides maa bytte Plads en Stund, det blev formeget af ham paa een Gang; men han behagede mig overordentlig, denne farverige, varme Mand med de liflige Syn. Hans «Bacchantinder» er i sit Slags uopnaaet af alle Digtere og Malere, som jeg har seet, og nu har jeg jo ikke seet faa.

Kleists Erzählungen har jeg her læst over; sank frygtelig ned i Rom; men maa dog beundre ham; han skabte af en ubekvem Materie. Man digter ikke godt paa Anger og Bitterhed, hvad saa derom er skrevet og sagt. (Jeg mener ikke her med Anger, Angeren i Kristo; thi den udelukker Bitterhed.)

Saa har jeg læst Schiller. Hans Wallenstein, alle tre Stykker. Gud, hvor stort! Gud, hvor stort! Og dog gaar jeg derifra som fra en Valplads indhyllet i Røg lige op

til Himmelen. Tror heller ikke hans Wallenstein er rigtig; tror at han historisk frøs ind, og at det var deraf han døde. Han frøs længer og længer bort fra Pligt, Kjerlighed, Familie, Erindringer, til det blev saa koldt, at Jernet var varmt, da det sattes i hans Bryst. Det befriede. Men denne Schillers W. har jo Gemüth. Alligevel har Schiller i intet Stykke naaet en Historiens og Livets Sandhed som i dette. Da han engang har taget Stoffet, som det nu er, giver det noget rørende at se alle Smaa omkring Wallenstein flette sig ind i hans store Planer og faa dem lige smaa for ham, som de selv ere, før han selv rigtig ved det. Der lever Mange paa et stort Træ.

Saa har jeg læst Heiberg. Hans Vaudeviller (et Par), Pottemager W., Isabella, alle hans Digte og Rim. — I Norge den sidste Tid læste jeg det Øvrige. Ja, han er ingen synderlig Digter, tror heller ikke nogen synderlig Kritiker eller Lærd, neppe synderlig i Noget, men dog af stor Betydning i alt, fordi han tog den rette Stilling og opretholdt Alt med en fast sammenbygget Personlighed. Eftertiden vil dog ikke forstaa hans Berømmelse.

Af Oehlenschläger har jeg læst «Balder hin Gode» for første Gang, Aly, Vaulunder o. s. v. Han jager i al Verdens Luft, som kunde den løsslupne nordiske Fantasi i ham ikke jage sig mæt; vi faar komme efter og inddele Riget. Det gaar Mere og Mere op for mig, at Heiberg kun gjorde Skade ved sin direkte Kritik af O. Ham selv kunde ingen Kritiker naa, hans Samtid havde blot det Kald at glæde sig, gjerne, med

1861 uhyre Fornøjelse kan man unde dem at glæde sig formeget, thi O. var dog gennem sund, han førte Ingen paa Afveje, den høje barnlige Mand. Heiberg kunde vente, han har kun gjort ham og hans Kjere ondt, ingen, ingen Nytte. Den indirekte at skjærpe Folks kritiske Sands paa hans Værker, er noget for svag til at give Grund, saasom den er styg. Han kunde vente, til han saa daarlige Virkninger. Den han nu saa, at O. saatsige er glemt eller forlagt, glædede ham neppe. Hvor O. var ubændig stor med al sin livlige Galskab. Gud signe hans Minde, hvad Velgjerning han har været mig til!

Nej at kriticere O. er jo som nu at ville begynde med Andersen! Naturer som min har godt af Kritik; thi jeg kan virkelig bøje mig hen efter anden Mands Tanke; men det kan ikke hine. Har du seet hin sidste Bestialitet af Andersen, den om Fremtidspoesien? At vi er Orme, som skal skjæres over af en Ploug og blive Muld, og andet saadant Svineri. Er da de ældste Digttere, er Homer, Æschylos, Sof., Eurip., Aristoph. — er Anacreon, Plautus, Seneca, er Provences Minnesangere, ja de Psalmer, som blev digtet i Korstogene, er Hans Sachs, er Shakespeare, ja Dryden, er Calderon — eller er nogen af dem, som duer, er de skaaret over som Orme af en Ploug, er de Muld og Andersensk Vrøvl? — Jeg gjør som Skolelæreren: skjænder paa den Nærværende fordi de andre Disciple er borte uden Lov; jeg skriver til dig, du Atticus eller (bedre du tager den anden Rolle) Cicero — men etsteds maa jeg lægge min Vrede fra mig. Jeg saa det nemlig rost i alle Blade fra Athen.

Jeg fører altid i Hovedet en hel Dagbog til dig; men 1861
 nu opregner jeg kun Registret. Aa ja, bedre saa; thi
 det Andet vilde blive noget uendeligt. Hvorfor skriver
 ikke du mig til engang imellem; sandt at sige, saa be-
 griber jeg det ikke.

Heiberg har Meget af Goethes Natur, og begge fore-
 kommer de mig hele sit Liv igjennem at gjøre uhyre
 Forstudier til et uhyre Digt — som de ikke fik skrevet.
 Men Heiberg er jo noget spæd i sin Tanke, noget pil-
 lende i sin Form, men saa sikker, at det er som griflet
 ind, selv hvor han leger. Goethe er saa storøjet, og
 saa øvet paa Haanden, han kaster hen som forsøgende.
 Men det egentlige Digt i Forhold til hans Evner, det
 kom dog ikke. Derfor kan man læse to eller tre Styk-
 ker af Schiller og sige, nu har jeg læst ham, eller nu
 har jeg havt saamange Timers Omgang med den Store,
 nu vil jeg hvile. Med Goethe maa man følge og se,
 hvad han den Dag har fore; thi han lever blot for sig
 selv jevnt undersøgende og ligesaa Heiberg. Man kan
 ikke sige, man har omgaaets dem, før man er ganske
 færdig med dem. Det er velsignet at en uhyre Digter
 som Schiller eller Oehlenschläger skrev mange Stykker;
 thi desto rigere er Anledningen for Samtid og Eftertid
 til at leve nogle Timer i en uhyre Omgivelse. Men de
 gjør ingen Skade, intet Skaar i Culturhistorien ved en
 tidlig Død eller Afkræftelse; thi de var saa overordent-
 lig tilstede i sit enkelte Værk; vi er engang løftede op
 paa Banen. Men Mænd som hine Andre vilde efterlade
 et uhyre Savn ved at dø tidligt, derfor lader ogsaa
 Gud dem leve, og leve med Aandskraft. Men har vi

1861 denne Anvisning, maa vi ogsaa gaa efter og læse Alt. — —

Philip Weilbach tvivler jeg paa, min kjære Ven. Man har paa Landet det Udtryk om Kjører, som har løbet og med synlig Frugt, at «de tager sig»; jeg tror ikke W. tager sig. — Men det er jo muligt jeg fejler. Andre Kunstnere hernede har jeg endog stort Haab om, til Ex. Bloch. Han har nu malet mit Portræt i naturlig Størrelse, og er det netop som jeg gjerne vil erindres af Venner og Bekjendte. Det er fortrinligt. Selv kan jeg ikke købe det af ham, og jeg kan heller ikke tillade at han sælger det til Hvemsomhelst. Han vilde endelig male det, og nu er jeg noget opraad med denne Ting. — Jeg har tænkt paa Hammerich, hvad tror du? —

Apropos: Varbergs Kritik af dig i Dagbladet! At saadant virkelig kan trykkes? Jeg var tænkt paa under Navn at tage til Gjenmæle; men der er vel neppe to Mennesker uden om Fanatikerne, som gidder tænke mere over Artikelen, og hine virker man Intet paa. Jeg kom altsaa til at spadsere solo og se paa mig selv. Jeg har en dyb Foragt for Warberg. Naar En har udstillet en Figur i fantastisk Draperi og Mængden ser paa det i kunstnerisk Afstand, træder han til for at se om der gaar sproglige Lus i Folderne, det er Alt, han aarker. Naar han skal finde en Ide eller finde et Menneske, gaar han efter sin egen Skygge. Han forfølger en Tankerække fra det Punkt: ingen Gud, intet absolut Godt til, heller intet Stort uden det som er dødt. Fy, for en Æsthetiker. Nu, som sagt hine to Mennesker, som tror ham, findes ikke; thi den store Mængde maa

trakteres engang imellem, hvis de skal gjøre Kompagni, 1861
men han er tør, han har ikke en Draabe at give, og
da opløser den sig. (Louis Napoleon gav Champagne, da
han vilde gjøre Statskoup).

Det er sandt: Poul Møller. Jeg har atter læst Noget
af ham: om Kvindelighed og hint om Affektation. Jeg
skal nu læse hans Filosofiens Historie. Men ved du
hvad: den [som] gjør Studier i Retning som han, maa dog
dø og ikke leve; det er da at tære paa sin egen Lunge.
— Hvordan kom denne friske, klare Natur til saadant? —

Sig mig saa een Ting om dig selv og sig den med
Oprigtighed. Hvordan gaar det dig selv, virker hin
Bitterhed, din offentlige Optræden har mødt, og den
megen Modstand dit altfor absolute Væsen (desværre
som mit) har skaffet dig, virker den til noget Haardt
eller Ondt hos dig, eller er du glad, ikke alene i dit
Øjeblik, men i dit Studium, i det Begreb, du agter at
hente ud deraf, i dit Arbejde, har du stærk smuk For-
trøstning? Din sidste lille Artikel skræmte mig, din
Mangel paa Trang til Meddelelse ligesaa, svar mig nu
herpaa, min kjere Ven, og lev vel. —

Hils den herlige Hviid; jeg lægger nok nogle Ord ind,
og fortæl ham, hvad jeg foretager mig. Min Kone skri-
ver mig mageløse Breve, jeg svarer og elsker hende.

Din Ven

Bjørnst. Bjørnson.

1861

32.

TIL DITMAR MEIDELL.

Rom, piazza Barberini, [april] 1861.

Min kjere Meidell!

Dersom de Forretninger jeg har givet dig skulde op- holde Brev, eller rent ud afholde dig fra at skrive mig til, saa kast dem for Pokker overbord og lad som jeg ikke har skrevet derom. Jeg kræver jo ikke mere, end hvad I med Lethed kan; er der Besvær dermed, saa har jeg ikke krævet det, husk det. Jeg vil ikke falde til Byrde og Besvær; thi saa yderligt er det ikke med mig, saalænge jeg kan arbejde. Jeg tænkte rigtig- nok at kunne faa benytte denne vistnok eneste Udfart i mit Liv til at blive et for mine Ting dannet Menneske; gaar det ikke, nu Herregud, saa er Tiden endnu ikke kommen, som sætter Pris paa saadant, og jeg faar gjøre det, jeg kan gjøre, og ikke det jeg vilde. Mange Suk skal jeg dog ikke drage; thi i saadant ser jeg altid en Bestemmelse: did og ikke længer. Saadan har man for Øjeblikket Brug for dig; en Anden skal gjøre Resten. Altsaa slaa du med mig de Tanker ud; meget kan naaes alligevel, og jeg søger desuden med forceret Flid at bøde paa det Manglende saa godt jeg formaar. —

Mit Stykke er nu for længere Tid siden under Trykken i Kjøbenhavn, hvor du ved jeg har min Forlægger. Siden har jeg læst Kunsthistorie ledsaget af Verdens- historie periodevis fremover, skrevet Sange og seet mig godt omkring paa Tomten. «Sigurd Slembe» er det Emne jeg forbereder mig imod; men han kræver mange

Forstudier, da han var med i Korstogbevægelsen, ja var født af den til Uro og Higen. Han var i Rom, Jerusalem, Konstantinopel, Frankrig, England, Danmark, Irland, og jeg maa læsende rejse, hvor han har rejst, og se, hvad han har seet. Planen til et Forspil, som jeg udgiver særskilt, har jeg halvt udkastet og deri skrevet noget af en Monolog forat faa det personlige Tag i ham, før jeg gaar videre og grupperer de Schakbrikker om ham, som skal føre Spillet til god Ende. Men videre er jeg heller ikke kommen. Du ved, at naar det engang gaar til Skrivning, gaar det fort. —

Mærkværdigt: «Kong Sverre», som jeg saalænge har tænkt paa, og hvis første Akt jeg i Danmark næsten var færdig med, forandrede jeg aldeles hernede, — og nu «det Mærkværdige»: af alt det Foregaaende staar igjen de Linjer jeg engang afskrev i et Brev til Richter med noget foran og efter dem! Anser dette for et godt Omen.

Thorsdag.

Saalangt da jeg fik Richters kjere Brev. Jeg takker Eder ret af Hjertet for Eders Bestræbelser for mig stakels Mand. Det har gjort mig meget mismodig at vide, jeg ligefrem maa forsørges. Jeg er idag i et ynkeligt Humør. Saadan vil jeg heller ikke have det. Nu skal I høre: de resterende 250 Spd. af mit Stipendium skal med Fradrag af det, som Ole Bull skal have, (Beløbets Størrelse kjender jeg ikke) deles mellem dem, som hjælper mig. Ligesaa Indtægten af mit Stykke, naar det bliver spillet enten i Kristiania eller Kjøbenhavn, og hvorom min Kommissjonær skal have Ordre. Til Jul udgiver

1861 jeg en Digtsamling, ligesaa med den. Forinden Sigurd Slembe, ligesaa med den. Naar jeg da kommer hjem, tæller vi over, og ser, hvormeget jeg fremdeles er skyldig, og derfor holder jeg mine Forelæsninger. — Saadan aabenbares det vel tilslut om jeg arbejder eller ej. Fra Jul til Paaskeugen 2¹/₂ Maaned at udtænke Planen, skrive og renskrive Sverre er virkelig arbejdet! At jeg forinden den Tid gjorde Lidet er sandt, — men min Stemning var heller ikke dertil, kommende fra saa megen Modgang og liggende paa Rejsen mod en saa ukjendt Verden. —

Min Kone har for Øjeblikket Stykkets Indtægt ved Boghandleren at leve af og skal Intet have. Det Fortræffelige ved Eders Plan bliver altsaa dette, at jeg har mit Visse og betaler Eder alt Mit, der er uvist. Og gaar det ikke saaledes, at vi Alle har Ære deraf, kommer jeg hjem. Min Kone maa nok til Bergen; hvad hendes Husholdning der vil koste ved jeg ikke; mange Slægtninge har hun, men jeg vil paa ingen Maade, at hun skal leve paa dem. Adskillig Hjælp kan de imidlertid yde hende, det indser jeg, men det Hele bliver mig kostbarere end om hun med sin Dreng var her. Jeg spekulerer derfor saa smaat paa, om hun ikke kunde komme hid Søvejen.

Mit Stykke kunde magelig spilles i Kristiania den 17de Maj, hvis Ibsen for Alvor vilde det. Han faar et Exemplar strax, ligesaa du, at du kan kontrollere ham. Det vil naturligvis ødelægges deroppe; men det gjør jo Intet! — Disse Penge tager I altsaa strax til mine kjere Hjælpere, og noget af min Ære og fremfor Alt af mit Humør

er reddet. Det fylder een Aften — burde altsaa betales med 200 Spd. Richter maa tale med Ibsen derom strax. Men husk endelig paa at sige det tillige til andre Direktører end ham, — at jeg har indsendt et Stykke til Theatret. — 1861

Hvor kjerligt Richter skriver! Dette Brev maa I anse sendt til Eder Begge. — Det fremgaar ikke af Richters Brev, om Du har faaet et fra mig, hvori jeg søgte at tage mig af den anden lykkelige og ulykkelige Nordmand hernede, Prof. Munch. Deri sagde jeg tillige noget om min store Pengeplan, at jeg nemlig nu troede den kunde indskrænkes til 1000 paa Grund af mine Arbejder. Dette falder altsaa bort, og jeg har det sikke Haab, da jeg har faaet mere for mit Stykke end jeg tænkte, og altsaa kan fremtidig gjøre en anden Regning (jeg troede Dramer blev daarlig betalte ogsaa i Danmark), at jeg engang ved Opgjøret blot findes skyldig nogle Hundrede. Men det er sandt. Naar I saaledes faar indbetalt det, jeg tjener, kan jeg saa ikke faa mine Penge sendt sjeldnere og i større Portioner, saa jeg mellem hver kan rekvi-rere den næste? Det falder mig bekvemmere, og jeg bliver ikke sat hverken paa for smal eller rig Kost. Jeg for min Del trænger forat klæde mig m. m. 25 Spd. Maaneden, saalænge jeg ikke rejser. Hin Forandring bør imidlertid først indtræde fra den Tid at enten Resten af mit Stipendium forfalder til Udbetaling eller noget vindes for mit Stykke paa Scenen. Den næste Portion ønskede jeg gjerne strax og noget større end den almindelige, da jeg nemlig vil enten til Neapel eller Bjergene; her kan Ingen leve i Sommeren. Ja, bliver I nu bare

1861 ikke trætte af mig! Herregud kunde jeg faa Lov at gjøre noget Godt, saa I maatte se Eder lønnede! — —

Til Peter Petersen har jeg skrevet en Dedikation. I maa se til at faa læse den. Hvilken skal jeg sende Eder, I Kjernekarle? Jo, den, at I ere nogle topmaalte Slyngler o. s. v. o. s. v. — ak ja hvad skal jeg sige Eder Alt? Thi I har været mod mig som Brødre. — —

Richter siger, han vil vide, hvordan jeg har det i alle Maader. Det er saamænd ikke godt at sige. Thi Livet i Rom har Højtidelighedens Ensformighed. Naar jeg blot om den ene Ting Vatikanet fortæller, at nu har jeg været der fra 12—2¹/₂ fem Gange og er ikke halvfærdig engang med Billedhuggerarbejdet, saa formaar I maaske at gjøre Eder et Begreb om Resten. Jeg har naturligvis ellers været i de dermed forbundne Bygninger. Peterskirken har jeg seet igjennem, dertil er jo mange Eftermiddage gaaet med; kun har jeg endnu ikke været oppe i Kuppelen, da Rariteter og den Slags opsættes, saasom de ikke synderlig drager mig. Bibliotheket har jeg gjenemseet, men saare overfladisk; thi der kan man studere de første kristne Malerier af Bibelen periodevis op til Nutiden. Dertil har jeg endnu kun halvt det fornødne Materiale, men det er ogsaa i Kunsthistorien og Verdenshistorien at jeg nu arbejder. Saa har jeg været i en utallig Mængde Paladser og Kirker, Akademier og Villaer. Men er naturligvis heller ikke her halvfærdig. Det vil vistnok gaa lettere, naar jeg er mere inde i det, men nu bruger jeg meget lang Tid. Alt er nemlig her rodet om hinanden, selv den hollandske Kunst er repræsenteret. De, der studerer det saa nøje, at de siden kan overlegent

skrive det nuværende Roms Historie, er jo gjerne bosatte her; thi under 10 Aar gjør selv en paa Forhaand kunstnerisk videnskabelig Mand det ikke; dette har jeg hørt og kan ogsaa skjønne det. Men jeg vil jo ikke blive Kunsthistoriker af Fag, jeg vil blot vide, hvad der er til, og Aandens Tegn paa hvert Skridt Menneskeheden har taget. Jeg vil ikke kjende hver Medarbejder deri, hans Liv og Bedrifter, ej heller hvert Kunststykses Skjebne, ikke engang hans Samtid saa nøje, at vi ser ham i hans Kreds. Man faar ordne sig Enhver paa Sit. —

Bætzmann er meget flittig og et godt Hoved, men jeg vilde ønske ham mere æsthetisk Sands. Uden den gjør han i alle Fald os kun en maver Nytte. At korrigere det Historiske i Kunsten er et Arbejde, som i det Højeste bærer Frugt i Tyskland. Det Antikvariske betragter jeg kun overfladisk. Man faar Inddeling af Roms syv Høje, man ser Forum, Kapitol, o. s. v. Man følger Tiberen, er paa den nu bebyggede Marsmark, ser udover Kampanien, hvor det gamle Rom laa, er i Katakomberne, ser lidt op i Middelalderen til de første Kirker, til Stedet for Konstantins Slag for Kristenheden, men anderledes følger jeg det heller ikke. Jeg maa tilstaa at jeg ser mere paa Templernes Arkitektur end jeg summerer mig op alle de store Mænd, som kan have gaaet der. Man har jo et omtrentligt Billede med fra Historien, som nu er oprisket, og man bliver her meget stø i Aarstal, da Bindeledene staar rundt omkring; men I forstaar alligevel, at alle Slags Indskrifter gider man ikke studere, ligesaa lidt som bestandig gjøre om igjen den historiske Repetition. Da her jo bestandig er studerende Antikvarer

1861 blandt Skandinaverne, faar man jo adskilligt gratis; men disse Mennesker er som oftest nogle Gravsvin uden Sands og Mæle. — —

Men fra den Dag jeg faar noget Tag i de norske Kunstforholde skal det rigtignok være forbi med vore Kunstneres Kunstfarter til Tyskland. Hid skal de, og de tyske Kunstnere, som lever her, giver forfærdelige Beviser paa sin Kunsts nationale Udartning i Retning af Taage og Sentimentalitet. De franske er mærkværdigt nok ogsaa her Herrerne. Deres bildende Kunst har sjelden Renhed og Kraft og spaar om en ædel Fremtid i Frankrig. Jeg længes meget efter at komme derhen og se Arbejder af Horace Vernet, men især af Paul Delaroche, den Store, Napoleon den Stores naturlige Søn. Man kan ikke sige Andet om hin Verdenskjempe end at han producerte godt i alle Retninger. —

Den engelske og amerikanske Kunst begynder at tage sig op, ser jeg, thi jeg besøger jo en Mængde Ateliers. Men de Folk skjærer saa let enten ned i den krasseste Virkelighed, eller op i de sælsomste Snurrepiberier; midt imellem er der imidlertid Meget, som lover en Fremtid. —

Den danske Kunst er endnu noget bunden af den uhyre tekniske Uddannelse, som der kræves i Kunstens Kjøbenhavn, saa deres Værker ofte ere tørre. Men hvilken gjennemgaaende Dygtighed! Hvilken forbausende bred Grundvold de har bygget sig; man ser det først her, hvorledes ikke et af deres mindre Værker falder udenfor Rammen, jeg mener her den Bestemmelse, som hver Kunstart har, og som er holdt fra Oldtiden

til nu. I dette Punkt er de ligefrem enestaaende. Deres kunstneriske Bevidsthed er aldeles utvivlsomt Europas mest udviklede; men dette siger ikke just det samme, som at de endnu har store Kunstnere. Skjönt de har dog havt Thorvaldsen, de har Bissen og Jerichau; de har Maleren Marstrand, I husker maaske hans Malerier af Holberg. Se, han aspirerer ikke paa nogen udenlandsk Kunstudstilling; men Tidemand maa dog ikke nævnes sammen med ham.

Tidemand falder, naar man rejser. Hans Komposition er saa liden, men ærlig. Hans Teknik er ofte saa stiv, men den er fin i Detalj, om ogsaa tung i Stillingen. Han har jo noget af den danske Skole i Tegningen. Sin Lykke har han den sunde norske Natur at takke for. Det, han gjør, er fuldt ansvarligt fra Hjertets og Karakterens Side. Derfor glimrer det mellem Tysklands Løshed. Men i Frankrig naar han, det kan jeg se, ikke Præmier uden ved Kunster. Det er ganske umuligt; thi der er han mangfoldig behersket. —

De Svenske er i sin Kunst som i sit Væsen, i Politik og Omgang. Der er en storartet Flothed, som foragter al Form og derfor fanger Luft. Men en dyb Erkjendelse heraf stiger op af Folket som en Smerte og gjør undertiden vakkre simple Billeder, men helst sørgmodige. Se Frk. Lindegren i Nationalgalleriet. Her er helst de Første repræsenterede. —

Ja, hvad har jeg nu skrevet om Altsammen, som maaske har liden Interesse. Men det er sandt: hvem er Aftenbladets «nye Pen», som Richter melder om? I maa naturligvis sige mig saadant. Jeg maa faa vide, hvem

1861 som giver Haab i mit kjere Fædreland, og især hvem for vør Sag. Lev vel, kjere Venner, og skriv mig snart til; I kan tro det er en Glæde hvergang jeg faar Brev. —

Richter maa bekvemme sig til at bruge tyndt Papir og do. Konvolut; jeg har nok Erindring om hans Stor-slagenhed uden disse for ham selv kostbare Beviser. —

33.

TIL KAROLINE BJØRNSON.

[Poststemplet: Roma 20 Apr. 61.]

Kjere Karoline!

Tak for dit dygtige og hengivne Brev, maaske det bedste jeg endnu har modtaget fra dig. Angaaende det du vil, er det indtrængende skrevet, og hvad Punktet om din Norgesrejse angaar, saa indser jeg godt, at naar du ønsker Bergen, bør du rejse. Vil du ikke vente og faa lidt av Mai med i Danmark? Lidt av Vaaren? Du kan tage alle Penge fra Hegel, for dem kommer du dog et Stykke. De Arrangements man i Norge har truffet med mit Ophold her, ere mig adskillig imod, og lang Tid vil gaa hen, før jeg kan faa dem anderledes ordnede. Vilde man opføre mit Stykke, ja, se da var jeg ovenpaa; da kunde du jo for de Penge tage nedover til mig. Men — nu i Guds Navn den Beslutning du vil! Vil du vente og se, — eller vil du rejse til Bergen over Als og Søgne? — Du bestemmer dig selv. Herregud at Ingen var saa rig og god han gav os 100

Spd. at rejse hid ned for foruden Pige; thi med disse 1861
Penge rejser du. —

Det er nu fjorten Dage siden jeg skrev til Rosenkrone forat spørge ham, om han agtede at hjælpe mig eller ej; jeg vilde have bestemt Besked.

Gud! Hvis du holdt ud at tage Søvejen fra Bergen eller Als eller Hamburg (gjennem din Onkel) til Livorno, til Civita Vecchia? — Saa i Livorno med Dampskib til Civita Vecchia, derfra 3 Timer hid med Jernbane! —

Er Stykket indleveret (det andet Punkt), saa faar jeg se en Bestemmelse deri og tier stille. Men er det ikke indleveret, maa jeg gjentage min bestemte Beslutning. Jeg indser det var godt at faa de Penge. Jeg ved, man skal ikke være stolt ligeoverfor den Svage, naar man selv tror sig stærk. Men blot dette Punkt: kan det kgl. Theater spille Stykket? Er det klogt at jeg erkjen- der det ved en Indleverelse? Og staar ikke mit Stykke sig paa først at blive læst og kjendt og samle Ven- ner? Læs dette op for Petersen strax du faar det, og gjentag Eder saa tillige de Argumenter jeg før har sendt, og tænk især over den Stilling, som Hr. Tillisch derved faar til «de stakkels Digtere». Er det klogt, er det værdigt at give ham den? —

Men hvorledes bliver det spillet? Hvem kan spille Sverre? Ikke en Eneste. Hvem Bispen? Maaske Mant- zius, maaske Smidth ved Casino, men han er ved Casino. Formaar Phister at give høj Pathos? Hvem skal spille Haakon? Hultmann siger man hernede, Herregud Hult- mann! Wiehe er for lidet livlig. Wiehe ved Casino er skabt for Rollen, men han er ved Casino. Holst maa

1861 vel spille Sigurd, skjønt han kan det ikke godt. Hvem Inga? Den nye Thorberg kjender jeg ikke. Ingeborg i Margareta er ingen afgjørende Prøve for en Debutantinde; se endelig ikke i Inga blot en Deklamationsrolle, der maa ligge et Liv bag Inga, et Erfaringens eller noget af det Oplevedes. I gjør mig kjede af Stykket, før det er kommet mellem Folk. —

Ak, det er mig saa fattigt og trangt til alle Sider; jeg er ikke skabt til saadan at sidde indpint mellem allehaande Underhandlinger, Raad, Trængsler og Bekymringer. Den Plan at faa dig til mig, ser nu saa mismodig paa mig, og mit Stykke, som var mig saa kjert, begynder alt at falde istykker i Replikker, som den eller den kan sige, og den ikke sige; jeg kunde række Tungen ud efter det. Ogsaa er du den Eneste, som skriver rigtig kjerligt til mig; de Andre har bestandig saa mange Raad og Belærelser.

Det er sandt: skal Stykket spilles, maa vel Hegel holde sit Oplag tilbage. — Men mine Penge vil jeg desuagtet have.

Selv lever jeg fortrinligt; jeg bader og læser og dovner, da det slet ikke vil gaa med Produktionen nu; kun et og andet lidet Digt, hvortil Ravnkilde som oftest sætter Melodi. — Vi skal udgive en Samling i Sommer.

Du fortæller mig ikke om Stine, om hun skal blive hos dig eller ej. — At Bjørn skal ligesom jeg være saa svag og ussel de to første Aar? Men han er jo vakker og klog, ikke sandt?

Tak Fru Hall for hendes Hengivenhed. Her er da Nogle, som holder af mig, og det gjør mig godt. Til

Fru Heegaard har jeg skrevet for din og min Skyld. 1861
Indlagt er en Liste til Hviid over Friexemplarer. —

Skal Stykket spilles, d. v. s. er det indleveret, saa indlever det ogsaa uopholdelig til Ibsen i Kristiania, at ogsaa det derværende norske Theater kan slide det istykker; thi er jeg engang paa Galejen forat tjene Penge, maa det jo gjøres ordentligt. Men glem ikke med det Samme at sende Meidell et Exemplar, saa han kan kontrollere det. Ibsen maa have et Exemplar i ethvert Fald, sendt med Korsbaand, og det maa være et af de første. Men samtidigt Meidell!

Dagen efter.

Nu, min kjere Karoline, er jeg endelig istand til at bestemme Alting med Vished. Nu er ingen Penge længer ivejen; thi en herværende Ven Kand. theol. Waage tilbød sig strax at stille sig i Forskud. Men — kan du rejse uden Pige, og finder du Følge? — Saa højt som til Pige kan jeg ikke gaa, saaledes som mine Sager nu ere engagerede; thi jeg er selv ikke fuldmyndig over dem. Kan du rejse uden Pige og faar du Følge over Frankrig eller Triest og Ancona, eller over Schweits, saa skriver du til mig samme Dag denne Beslutning er opstegen hos dig, og du skal have dine Rejsepenge rigeligt udbetalte. Eller rettere: du skal faa Fuldmagt til at hæve Penge med næste Post. — Her faar du blot en liden Pige til Hjælp, et Barn; vi spiser ude; men vi tager Gutten overalt med os, som Skik er her. I Sommer til Neapel, d. v. s. Sorrent, en Landsby tæt ved, hvorfra man sætter ind i Baad. —

1861 Hvis ikke: saa til Als, til Søgne og Efteraaret Bergen. Naar Sommeren kommer, er jeg hos dig! — Dette er nu bestemt og staar; thi nu har jeg Rede i min Stilling. —

Nu staar al Beslutning til dig. Handle nu! Se saa, i Herrens Navn! — —

Ja, saa er det bedst Stykket indleveres; thi i Fald du rejser, maa Alt gjøres i Penge. Oplaget tilbageholdes altsaa i Danmark og Norge, til Theatrene paa begge Steder har spillet det. — Forsaavidt dette er Theatrene's Ønske; men Friexemplarene til Norge afgaar. — Men saavel til mine Forældre som Meidell og Ibsen og Peter Petersen siger du udtrykkelig i indlagte Sedler, at de laaner ikke ud.

Rejser du ikke, bør det vel blive som bestemt før. — Eller lad nu de Andre, som staar Tingene nær, beslutte. Jeg er saa kjed dem, at jeg ikke gider hørt dem nævne. Naar man saadan bestandig om igjen og om igjen rører ved hvad jeg har besluttet og anser for bedst, og min Stilling økonomisk ikke er til at svare med Kraft, bliver jeg saa vemodig. — — Gjør nu hvad I vil. — —

Hvad jeg ikke formaar for Penges Skyld at realisere i Livet, det skal jeg lægge i mine Stykker. Gud, hvor det Alt bliver smaaligt, naar selv de ideelle Folk bestandig svigter til alle Sider og giver Raad, som er imod vor Værdighed. — Var jeg nu deroppe i pekuniær Sikkerhed, saa skulde rigtignok Piben have en anden

Lyd. — De Folk, som du drager ind i din Raadslag- 1861
ning, maa du ogsaa gjøre bekjendt med min Mening. —

Idag er her ækel trykkende Sjirokko, og du ved jeg bestandig er vejr syg som en Hund. —

Hils alle Mennesker, som vil have Hilsen. Sig dem, at jeg lever vel, skjønt det idag ikke er sandt. Kys Bjørn. — Vær nu stærk og tag Beslutning. Fra Kahrs har jeg havt et herligt Brev. Han har jo sendt dig Penge, den brave Karl! — Aa jo, vi har dog Venner! — Og jeg har igrunden ogsaa Mod; men sommetider er her Sjirokko. —

Din

Bjørnstjerne.

Bogen til Peter Petersen maa indbindes og forsegles og sendes med en Rejsende. —

Ja, det er vel ikke værdt at tage Stine med længer end til Als? Hvad? — Skal vi for Fremtiden begynde bare med Sparing, saa Alt derefter. — Overvej nu. —

Rejs til din Onkel og raadfør dig med ham. Men kanske du da rejser fra Anledningen til at faa Følge. O, Gud, hvor jeg længes efter at høre, hvad Beslutning du tager! — Jeg tør selv ikke lægge et Ord til; men du ved jo, hvad jeg ønsker!

Din, inderlig din! —

Et Digt vedlægges. —

Nu til næste Postdag skal jeg ogsaa have udtænkt hvad Vej du helst bør tage. Hvis du torde rejse et Stykke uden Følge, bør du rejse til Marseille, i hvilket

1861 Fald jeg maaske mødte dig i Marseille. — Men til Marseille kan du ogsaa rejse over Tyskland.

Nu maa du være lidt sparsom, thi siden mine Penge ere blevne visse, er jeg ogsaa bleven den gamle Spar-somme. Jeg har sparet siden jeg kom hid; — men nu endnu mere.

Nej nu var Bætzmann her, og han lovede at ville gaa med mig til Ancona forat tage mod dig der, saa kjører vi tilbage. Altsaa over Triest, hvis du ikke vil gjøre dig afhængig af Følge. —

34.

TIL CLEMENS PETERSEN.

Den 29de April 1861. Piazza Barberini, Rom.

Kjere Petersen!

For dit Brev med Andersen takker jeg meget.

Ham selv blev jeg naturligvis ganske mageløs forel-sket i, og jeg tror det var gjensidigt. Der blev en For-tælling og en Tuden uden Ende. Han læste Eventyr for mig, og Alt var lutter Dejlighed. Lille Collin'er en tætbygget, haandfast En, som jeg godt kan lide, men kjender ham endnu ikke. — —

Din Dom om Bordevik er meget haard. Du maa fra Først af have taget et ganske fejl Øjemærke paa ham. Det har jeg absolut forud for din Opfattelse af Menne-sker, at jeg tager dem i den Sous, hvori de ligger, og

det falder mig aldrig ind at flytte dem. Du vil hæve dem paa et Princip's yderste Magnetnaal, og faar du dem saa ikke til at hænge paa, bliver du rasende. Jeg har aldrig tænkt mig Bordevik med Hegel og alt Dette i Livet, aldrig med den grundige æsthetiske eller anden Uddannelse, men som den praktiske Bearbejder deraf gjennem Theater, Avis, Omgang, og derfor ét os alle overordentlig nyttigt Menneske, som man skal give Anledning til overalt at se og smage, at han, udrustet med en sund Kritik som han er, kan vælge det Bedste. Jeg ser intet Galt i hans Overgang til Theatret; han arbejder nu, til jeg kommer derop, og saa tager jeg Ledelsen. For Øjeblikket kan intet Andet gøres end det, han bedst af Alle kan gjøre: leve og lege fremover med dem, vælgende, vragende, fra Dag til anden. Det skubber nok ivej, han har Lethed, Arbejdskraft, Aarvaagenhed. Saa skal Arbejdet en Dag begynde for Alvor. Havde vi blot den Slags Mennesker, som du i ham vilde tænke dig frem, saa kom vi just ikke langt, min Kjere, og hvorom Alting er: hos os er det ikke dem, vi trænger mest. Ved Theatret udarbejder han sig videre, vi maa ikke slippe ham, men puffe paa. I Guds Navn: hvem er det tilsidst du vil bruge?

— — Og saa lidt om Andersen. Den Mand ligner jeg blot deri, at vi begge er Digttere, hvilket dog ikke vil sige stort mere, hvad Ligheden angaar, end at vi ere Mennesker. Hvad kan have gjort, at vi dog har berørt hinanden, er mig end mere ufatteligt nu, da vi sidder overfor hinanden. Han har en uhyre Slægt i Danmark denne Mand, større end jeg har forestillet mig,

1861 fordi hans Digtning ofte har vakt en Ærgrelse hos mig, som har afsluttet al videre Reflexion. Han har en uhyre Slægt, som han dog ikke har gjort sig saa overlegen, at han ikke undertiden synes formeget at ligne den Enkelte, og just ikke altid den Bedste. Jeg kan nu, da jeg selv har hørt ham læse Eventyr og talt med ham, høre Folk skoggerle, som jeg aldrig har sat i Forbindelse med ham. Reflexionen over ham strømmer nu rigt ud af Omgangen, og ikke deraf, at man undertiden staar paa et tomt Sted og spørger om Aarsagen. Derved faar Opfattelsen en Kjerlighed, som er min største Vinding ved denne Lejlighed, beder om Forsigtighed ved saamangen anden, er mig en Advarsel og en Glæde. — I dette Solskin læser jeg nu atter hans Eventyr.

Og saa om mig selv. — Har jeg skrevet dig til om Sigurd Slembe? «Sigurd Slembes første Flugt» (een Akt), «Sigurd Slembes anden Flugt» (tre Akter), «Sigurd Slembes Død» fem Akter. —

I første Stykke er jeg midtvejs. Stolt som en ung Erobrer træder han ind i Kirken, fortæller Sct. Olaf, at nu har han slaaet ned Bentein, Kongens stærkeste Mand, nu maa han faa vide, hvem han er, at han kan faa vide, hvad han videre skal. Moderen er stevnet derhen med den vise Kol som Vidne. Han faar Skjænd for denne evige Klamren med Landets Bedste, især fordi han vinder. Thi uden Slægt som han er, vinder man ikke ustraffet paa de Bedste. Han har istedetfor Kvad derfor ogsaa kun høstet et Øgenavn: den Slembe (Uregjerlige). Han kan derimod ikke begribe, hvem man skal prøve Kræfter med, naar det ikke er med de Bedste, og naar han

vinder, er Øgenavnet det Samme. Saadan staar Karakteren, nu begynder Experimentet. 1861

Lad mig saa faa Slægt, siger han, at jeg kan faa Følge, saa det, jeg gjør, sees. Hvem er jeg? — Moderen forfærdes, hun benægter, at han er Andet end Presten Adalbrekts Søn. Han river Sløret fra hende, saa beder hun, bønfalder tilsidst paa Knæ om at han vil skaane hende; thi hvad han faar vide, er hendes Skjændsel, som hun ved et helt Liv har søgt at sone, men Hemmeligheden vil forspilde hele hans. «Det er forspildt — alt ved dit første Ord!» udbryder han og stormer paa. Hun vil ikke, han skal rive sin Moder omkuld paa Vejen til Ære. Hele denne Kamp er fuldkommen lykkets, den ender med, at han faar vide, hun har avlet ham i Blodskam med sin Søsters Mand, at hin tog sin Død derover, at Faderen forskød hende; men Manden var falden i Skotland: han var Norges Konge, var Magnus Barfod.

Det første, han siger, er, vendt til Olafs Billede: «saa er vi To i Slægt!» — Nu bryder han paa. Først vil han til Kongen og kræve sin Andel i Riget. Kongen selv er uægte født, to Brødre havde han, hvoraf den ene ogsaa var uægte født; men alle tre delte de Riget med ham efter Datids Skik. «Men Vidnesbyrd?» — Ja, Moder maa bære Jernbyrd. — For Jernbyrd raader imidlertid Kirken. Vil Kongen, saa faar den let daarligt Udfald, «og», siger Thora (Moderen), «sidste Skam er værre end den første.» Han vil selv bære. Men saalænge hun lever, er det hende det kommer an paa; hun staar altsaa i Vejen. Nu forsøges alle Udgange,

1861 han finder hver eneste spærret, eller som han selv siger «— hver Port til Retfærd ej blot er lukket, men med Syndens Segl.» Oprør er det sidste han staar ved; men, som Kol siger: Fra Solformørkelsen ved Stiklestad, der endnu ruger over Nordens Minde, har Ingen baaret denne Kains-Tanke.

Sigurd: «O Hellig Olaf, er det ogsaa sandt? — Saa maa jeg vende til en anden Kant.» — Kol: «Til det, du søger, hver en Vej er stængt.» Thora: Men der er Noget, som du ej har tænkt: bliv her i Fred! Og søg at —» Sigurd: «Aldrig, aldrig! Alt nu jeg føler, hvordan Jorden brænder!» o. s. v. i denne Replik løber han atter Stillingen igjennem og ser til sin Forfærdelse, at under den uhyre Bue, de har beskrevet fra det Punkt, de gik ud, og hvor de nu atter staar, er han bleven et ganske andet Menneske, som i Verden har tabt Alt, han kaster sig ned raabende: «O Moder, Moder! hvorfor taug du ikke!» — —

Hid er jeg kommen. Nu lader jeg en Korsfarer komme ind og falde paa Knæ for Alteret med en Bøn, hvis Indhold er: «Tag dit Kors paa og følg mig!» — Og Sigurd gribes i Øjeblikket af den aldeles rette Forstaaelse, skjønt han faktisk fører den imod Korstoggjeringen. Moderen har mistet ham, mister ham nu synligt, og det ender udenfor Kirken paa en Høj mod det aabne Hav med Sigurd paa en Sten og Korsfarersang i det Fjerne.

Det andet Stykke «Sigurd Slembes anden Flugt» foregaar paa Ørkenøerne, hvorhen han rejste, fordrevet ved Vind først til Skotland, siden hid, da her var mere at gjøre, utvivlsomt ogsaa sendt af Skotterkongen som den

bedste Hjælp hans Frænde kunde faa. Her forsøger han den Ting at tjene. Forunderligt styret af Skjebnen og skjønt aabenbaret af Historien er det, at det Forhold han i Skotland bliver den Tjenende i er en Broderkrig, den samme han flygtede! Og en storartet tragisk Ende faar den: to sælsomme Kvinder, af Sagaens største, som altid havde hidset Brødrene mod hinanden, laver et forgiftet Klæde til den af dem, som de hader, men den Broder, som de elsker, tager det spøgende paa, og dør!

For Sigurds Vedkommende skal Stykket bevise: at han har for godt Hoved (som man nu vilde kalde det) til at man tør tro ham. Han griber for mægtigt ind og vækker overalt Frygt istedetfor Tillid. I Fredsslutningen med den sejrende Jarl hedder det udtrykkelig at han skal udleveres eller forvises. Nu kan han selv tage Stillingen, hvis han vil: anden Gang lyder Korssangen, og han rejser, men med den Erfaring at tjene kan han ikke.

Tredie Stykke. Naturligvis finder han ingen Ro paa sit store Tog, staar derfor efter tre Aars Forløb atter i Norge og beder Harald Gille, som er hans uægte Broder, og har gjort det, hvorfor Sigurd flygtede, ja endnu mere: forstødt den forrige Konges Søn, blindet, gildet og sat ham i Kloster, — Harald Gille beder nu Sigurd om Rigets Halvdel. Høvdingerne er bange hans «gode Hoved», lover ham hvad han beder om, men forat forraade og dræbe ham. Saa kommer andet Afsnit i hans Liv. Han forekommer dem — og dræber Kongen. Han spørger dem, om de saa vil krone ham? Men med hin gamle Frygt som Vejleder, svarer de, at de hellere vil tjene Haralds umyndige Sønner.

1861 Sigurd tager den blindede Magnus af Klostret forat gjøre sin Ret endnu stærkere. Vi ser ham nu slæbende paa ham, blive fordrevet op til Finland, hvor han møder for anden Gang en forunderlig Kvinde (paa Ørknøj havde han historisk og hos mig hin korte Kjerlighedsforbindelse jeg ofte har fortalt dig, nemlig om hende, han forskød); nu møder han en Finne pige, et fuldstændigt Naturbarn, en Oase aabner sig, et lille roligt Liv indbyder, — han flygter det, faar Finnerne til at binde ham Skibe sammen af Skind, hvorover han i Sagaen synger et dejligt Kvad, og stormer atter nedover til Kamppladsen, som bliver hans Døds seng.

Fienden møder ham i et trangt Sund. Hans Magt er forliden, han skjønner det maa gaa galt; men Partiet trænger paa, den blinde Konge vil ikke længere slæbes. Da har han Timer med sin Gud og sin Moder Aftenen før Slaget og erkjender hele sit Liv og hele sin store Ret spildt. Han falder i Slaget og Moderen er over hans Lig. — Jeg vil lade det ende som en sagte, fjern Psalme, hvori det brusende Eccho af store Tanker og Vaabenlarm mildt optages. —

Ja ved nu at læse Skildringen igjennem, ser jeg, at den er meget ussel. Den afdækker ikke en Tiendedel af mit Stof; thi jeg har den Uvane at skrive Breve «naar jeg ikke er oplagt», og Virkningen bliver at du blot kjeder dig istedenfor at forstaa mig. —

Og naar det saa engang er færdigt — hvem skal saa spille det? — Aa, de kommer nok; dette vil jeg baade tro og sige; men jeg er fattig og skulde leve af det, jeg skrev. Jeg skulde derved afbetale, hvad mine

Venner gjør for mig. Du maa nemlig vide at Meidell 1861
og Richter, eller rettere Richter og Meidell har ordnet
mine Venners Understøttelse saadan, at jeg nu har 40
Spd. Maaneden vis Indtægt, og Mere, hvis jeg vil, men
indbetaler nu til dem, hvad jeg skal tjene, saavel som
Resten af mit Stipendium. Det er vel Kammerater! —

For hvad du gjør mod min Kone maa jeg isandhed
takke dig. Du kan tro, hun er mig dyrebar, og du er
nu atter paa Vildspor i dette Kapitel. —

Jeg har i senere Tid skrevet et Par heldige Digte.
Ravnkilde udgiver nogle; han er ingen dyb Komponist,
men har det Fortrin, at det, han gjør, er lyst og can-
tabilt. Jeg skulde ønske at have Rung hernede; vi ar-
bejdede nok bedst sammen, og jeg trænger En, som
plager mig; thi Sange hefter jeg ikke til Papiret uden
dette. —

Har du nu forstaaet mit Drama? Første Stykke er
som et lyrisk Digt, andet er tungt islandsk, kort, svært,
med Lidenskaber, hvoraf de dø. Tredie løfter op i det
sidste Forsøgs Storhed, slaar over i det Eventyrlige som
i det Vilde og ender langt borte. Korstogenes Bevægelse
giver stadigt Orkester, den oprørte Verdens Bølgegang
høres op til Koulissen. Du kan kalde det forskjelligt efter
de forskjellige Standpunkt. Du kan kalde det et forspildt
Liv og du kan kalde det en forspildt Ret, og der er mel-
lem disse Ting en uhyre Forskjel: den at søge Livet i
det Smaa, men Gode, og den at søge Sit, men med Kløgt
og Hensyn. Saa kan du lægge alt det Tragiske i «hans
gode Hoved», hans Evners Krig mod ham selv, fordi man
af Frygt, Misundelse nægtede dem og ham Anerkjendelse.

1861 — Ja, sig mig selv mere man kan kalde det. Jeg er saa tam idag, skriver med dovne Fingre, jeg ikke gider bøje, og prøver ikke paa at lede efter det rette Udtryk. Jeg er træt. —

Det kunde dog hænde, at jeg engang, naar jeg fik et ret husvalende Brev fra Eder, kunde skrive et igjen. Nu hører jeg intet Eccho, og jeg har dog oftere skrevet. Ja hils Hviid fra mig og R. Schmidt, fra hvem jeg fik et hyggeligt Brev. Med næste Post sender jeg dem begge Brev, kanske her med det Samme. I faar i saa Fald dele Portoen; thi jeg betaler blot, hvad kommer, saalænge jeg er i dette Røverhul. —

Lørdag 3die Mai.

Efterat have været meget kjed Kong Sverre, hvilket steg til Lidelsens Højde, da jeg hørte Stykket var indleveret og jeg begyndte at høre hver Klodrian sige mine Replikker, er jeg nu, efter at have kunnet atter læse det igjennem, paany glad i det. Dette Stykke er virkelig godt, skjønt dets Stof ikke er et stort, idet det ikke er anlagt paa at være noget Mere end hvad det er: Skildringen af en stærk Mand. Men denne Skildring er virkelig lykkedes. Jeg ser nu, at jeg endnu maa gjøre Rettelser; det er ikke saa godt med Saadant; det voxer i os efterat det er bortlagt. Navnlig har jeg ikke ladet Inga udfolde sig nok i tredie Akt, hvor Sverre siger Haakon, at han skal blive Konge. Der kan jeg lade Stoffet blot ved en Replik stige til Graad, megen Graad, og jeg vil have den med; thi Slutningen er virkelig med en mild Ro og Bestemthed istand til at viske dens Smerte

ud. — Et Par Overgange maa gjøres lettere; men ingen Karakter forandres. 1861

Dette Stykke vil nyde en vis Sort Modstand af en vis Sort Mennesker: de Karaktersvage. De vil for det Første ubetinget tage Sigurd Jarlssons Parti, og sige han er mishandlet. Jeg anser derimod hans sidste Replik forat være den bedst skrevne i Stykket, jeg mener den bedst psykologiske; thi Stykket frembyder overhovedet færre psykologiske Sammenstød end mine forrige Arbejder; det kommer deraf, at jeg holder nu paa at drage mere Stof sammen, mere massiv Begivenhed, men i Orkenøstykket «Sigurd Slembes anden Flugt» skal begge Ting være forenede. Kong Sverre har givet mig mere Øvelse og Sikkerhed end jeg selv tænkte, og jeg tror alt her, at jeg skal forme hvad du og Hauch leder hele Verden om og bliver Uvenner om, da I ikke finder det, og sætter Eder derpaa trætte ned og skjælder Tiden. Stakkels Tiden! —

At derimod Sigurd kunde være vidløftigere udviklet indrømmer jeg; den Kyndige ser imidlertid hvorfor det ikke er gjort, og kan give Argumenterne derfor den Vægt, han synes. Endvidere vil de samme Mennesker sige med Sympathiens Deltagelse: «Inga var ikke rigtig mod ham!» Aa-nej, svarer jeg, ikke klog nok fra Begyndelsen; thi hun skulde ikke have befattet sig med ham. Dette vil de finde haardt svaret, og jeg kan da lægge til: ja i Omgang med Svage har man, hvordan man snoer sig, virkelig bestandig nogen Uret, eller i alle Fald Følelsen deraf. Denne Følelse lod jeg ogsaa Inga have i en Replik; men tog den ud igjen, netop for

1861 ikke at mislede. Derimod er det min virkelige Mening, at hun i det, som hænder, finder en mild Straf forat have opoffret Sverres Sag, da det kom til Stykket, eller rettere ikke at have vist det Forsagelsens Mod, som Sverre siden gav hende og Haakon. Jeg lod ogsaa dette være antydet, men strøg det ud igjen; thi det føles, Sverres System føles som en Modsætning.

Endvidere vil de samme Folk gjerne have havt mere Løjer af Bispen, men sammen med en moralsk Størrelse som Sverre gaar det ikke an. Naar disse To udvikler sig sammen, faar den Sidste saaledes Overtaget, at hin nok spræller, men det maa føles som Afmagt. Kunde han blot fjernes paa en Par Minutter, voxede han nok; men se det laa udenfor Planen, som netop er: Sammenstødet. I Nikolaus vil de utvivlsomt se noget fornærmet Stort, fordi han har store Ord i Munden; men da maa man lære dem, hvor hul jeg har bygget hans Pathos fra første Linje til sidste. Men den, som selv ikke er sand, føler ikke saadant strax. (I Samtalen med Sverre maa Overgangen til at omtale alle hans Skurkestreger gjøres lidt længere og gives lidt mere Pathos, forat Factaernes Ro kan tage sig mere ud paa denne Baggrund.) —

Ved første Læsning vil maaske ogsaa Historieskriverne blive lidt mistænkelig, fordi meget ikke staar anført i Sagaen, f. Ex. Haakons Pagt med Faderen og at han kjendte Inga før Faderens Død. Men vil de psykologisk tage fat paa Stoffet, skal de støde paa det mærkelige Faktum, at igjennem en hundrede Aar havde enhver Kongesøn og Konge uægte Børn i en ung Alder, men Haakon, skjønt fyrrigere end de fleste, ja dem alle,

skjønt ligefrem beskyldt for et ustadigt Liv: havde intet! 1861
 Dette er ikke kommen tilfældigt; thi sin Formue beviste han, da han «tog Inga, en god og trofast Pige til sig.» — Allerede i denne Maade at udtrykke sig paa giver Sagaen en Anvisning om at han kjendte hende fra før, altsaa fra den Tid Faderen levede; thi første Gang efter Faderens Død var han paa den Kant af Landet. Man «tager jo ikke til sig» hvad man ikke kjender, og at hun var god og trofast maatte han have prøvet. Han døde jo siden strax. De fandt hinanden, og saa døde han!

Denne tragiske Baggrund har Stykket, Sverres Bestræbelser og hines Haab. — Saa ganske synes den mig akkommoderet Sverres hele Liv og alt, som tilhørte ham. Men saa har den ogsaa Klokkeringningen i Thronhjelm, da Inga kom over Dovrefjeld Vintersdag med sit Barn! Og den har dette Barns mere end 50aarige Regjering, Norges største Tid! Jeg aldrig skriver eller tænker dette uden Taarer; jeg skal engang vie det en Romance.

Men svar mig paa een Ting: hvad tror du om jeg med et Par Ord antydede, at jeg ønskede Høedt til at spille Bispen. Saadan som Situationen er gjorde hans i sig selv falske Maade at spille Komædie paa maa ske mere reel Tjeneste end de Andre. Og i «Sigurd Slembe» har jeg ved det kgl. Theater Ingen til Hovedrollen uden det skulde være Høedt. Fortæl mig ikke, at han ikke er den rette; men skal jeg overhovedet spilles, maa man indrette sig, saa det er et Syn værdt, og Noget har Høedt i sig, som tilsyneladende passer. Fik Høedt en saadan Anmodning, idet nu flere Stykker begyndte at

1861 sejle op, var det muligt han gjorde det. Men jeg kaster blot Tanken hen, da du kjender Forholdene bedre, jeg mener de Størrelser, man kunde anbringe som Erstatning. Een Ting vil jeg sige dig: Fru Heiberg ønsker jeg ikke skal fremhjælpe mine Sager. — — —

Hvad Høedt angaar: jeg har som Direktør i snever Vending ofte maattet bruge det Falske til Udstopning paa et tomt Sted. Det kan blot gøres midlertidigt. Og hvad tror du? — Det er hans Flid og hans Frækhed, som udretter saameget selv over Talentet, saalænge Skuespilsorten ikke er rigtig ægte. Det er nu ikke den dagligdagse, og saadan kan det vel humpe iveau, til Stykkerne (de sande) bliver saamange, at de har sin Tradition. Dog snart har deraf igjen en ny Kløgt udviklet sig til nyt Bedrag! Mantzius er saa kort, Phisters Stemme noget saftløs. — Ak ja, jeg kjender dem ikke, og er derfor end mere bange. —

Din Ven
Bjørnstj—

35.

TIL CHR. HVIID.

[Rom, førstningen av mai 1861.]

Hr. Kand. jur. Chr. Hviid!

Kjere Ven!

Da I, som var min Kones naturlige Værger, tillod hende, trods min bestemte Befaling, at indlevere mit Stykke, troede jeg dette var saaledes at forstaa, at Hauch

skulde læse det og sige sin Mening, og at I paa Forhaand omtrent kjendte Udfaldet. Officiel Indleverelse havde jeg ikke forestillet mig; thi jeg var vis paa, og troede at I vare det, at en saadan blot fik at føle literær Fornemhed og Smaatteri, saalænge ikke Publikum med sit store Hjerte, hvad ogsaa min Mening var, havde dømt i Sagen og anvist de svage Styrende Vej. —

Til min Smerte ser jeg, det var anderledes. Mit Stykke trues med Forkastelse, og et forkastet Stykke møder Mistro hjemme, finder som trykt ingen Læser, det er ruineret. Jeg maa gjøre, hvad Stykket selv tillader forat frelse det, men naturligvis ikke Mere. Indlagt er Copi af et Brev til Hauch, som afgaar samtidigt med dette. (Siden: Nej, gjør Intet.)

Lykkes ikke Operationen, skal Stykket brændes. Hegel vil selv føle, at det gaar ikke længere i Boghandelen, Sagen er naturligvis alt bekjendt blandt Mange, og æder sig altid videre ud. Men de Penge Hegel har givet mig, skal inden Aarets Udgang være erstattet af nye Arbejder. — Jeg haaber han tror mig, og tror han mig ikke, har jeg ligeoverfor denne daarlige Mening som overfor saa mangen anden blot den Udvej at kaste Broën af, og arbejde rolig videre.

Jeg havde nu sendt min Kone Anvisning paa Rejsepenge og Ønske om at se hende strax. Nu skriver jeg Kontraordre, og maa naturligvis selv hjem til Foraaret. —

Til det danske Theater kan jeg ikke mere indsende noget, jeg maa nu med Sigurd Slembe se til at faa den opført i Tyskland; thi leve maa jeg og slutter gjør jeg ikke. Her lever altid flere af Tysklands Berømtheder,

1861 de har altid vist mig mageløs Forekommenhed, nu maa jeg prøve at vinde Terræn. —

Dersom der var noget i min Natur, som kunde fare hen i Øjeblikket og skrive noget Mageløst, vilde jeg naturligvis tage Sagen paa en anden Maade. Men min Natur er at stige jevnt op og se til, om dog ikke tilsidst det Højeste kan naaes. Altsaa tør heller ikke jeg fortro mig til mit næste Arbejde, jeg maa blot indrette mig saa, at jeg kan faa Lov at fortsætte fredeligt. Men Vejen over Danmark er stængt, og hjem kan jeg ikke komme uden over et andet Land, det er Sagens Sorg. —

Kjere Venner, jeg takker for Eders gode Mening, og I maa ingen Bekymring nære for mig. Igaar var jeg oprørt, idag er jeg ganske rolig, har atter hengivet mig til mit Arbejde før dette Brev er sendt. I ved det jo af lang Omgang med mig, at der er ikke den Ting til, som forstyrrer mig ud over Øjeblikket, og at mine mange Skuffelser fortæres af det poetiske Behov i mit Arbejde.

Lev vel!

Bjørnson.

Flere Dage efter.

Jo mere jeg overser min Situation, jo mere ser jeg, at det nytter ikke at udgive dette Stykke under saadanne Forhold. I har ganske ruineret mig det med Eders velmente Tjenesteiver. — Men brænd dog heller ikke; lad det ligge til bedre Tider for mig, med sine Rettelser ved Siden. Stryg det, som er antydet i Brevet til Hauch. Jeg skal om lidt sende de andre efter, for Øjeblikket arbejder jeg i Sigurd.

Foruden hin Tidende, har jeg ogsaa faaet den, at min Kones og min Drengs Helbred for bestandig er ruineret, dersom de den hele Sommer ikke ligger rolige og tager Søbade! 1861

Jeg kommer ikke over Kjøbenhavn, naar jeg rejser hjem; thi nu har jeg der Intet at gjøre. Jeg er begyndt mellem Tyskerne, der er rigt begavede Mænd med uhyre Lærdom; men jeg er dog ikke hjemme der. Nu, det skal nok gaa, de gjør ogsaa Alt forat hygge mig og tier om vore skandinaviske Kampe med dem. Her er kommen en vidunderlig Maler: Gallait fra Belgien, han er den største nulevende Maler jeg har seet og en prægtig Mand. — Munch er rejst, alle de Kammerater, jeg holder noget af, rejser i næste Uge. Lev vel! — Til Weilbach har jeg Intet sagt om Noget; han er saa kludret naar han taler om stærkere Forhold, — saa god og blød han ellers kan være. —

(Siden, 11te Mai)

Jeg har med Vilje ladet dette Brev ligge. Ved atter at læse Stykket ser jeg: det skal dog udgives. Paa det Hauchske Vrøvl svarer jeg ikke. Jeg havde tilbudt ham at stryge den eneste Udsmykning i Stykket, som jeg kjendte, nemlig Slutningen af Mødet i Skoven mellem Inga og Haakon, saa Sangen og Linjerne foran gik ud, og Scenen endte i og med følgende Replik:

«Nej, uden al Fare var Livet et Spil» —

og saa Sverre kom. — Denne Rettelse kan fremtidig gjælde, men til Hauch skriver jeg aldrig,

1861 heller ikke maa Nogen prøve paa at gjøre det i mit Navn, da jeg annullerer Alt, og gjør det med Grov-
hed. —

Hine Rettelser jeg bebudede længe før Hauchs Brev kom, har jeg desværre ikke nedskrevet endnu. Allerførste Scene tænker jeg at omskrive, det Andet er ganske uvæsentligt. Det skal snart komme, vent blot med Trykningen nogle Dage og samle mine Rettelser. —

Har I seet den Yttring i Hauchs Brev «at der kommer næsten ikke ind til Theatret et Stykke, hvori der ikke bliver skaaret»? — Jeg vedlægger Brevet, at Petersen kan føje det til sit Hauchske Archiv. Hvad ubodelig Skade en Censor med deslige Begreber som at en Digter skal overlade ham at stryge (!) — kan gjøre i det Skjulte? Og især, naar hans Karaktersvaghed forbyder ham at respektere det Individuelle, saa hvert indsendt Stykke gildes. Men kom han bort, begyndte vel Hertz, og det Sidste var værre end det Første. Der er just ikke megen Trøst i vore literære Forhold.

Schmidt skulde have Brev; men mit Humør er ikke nu godt oftere end naar jeg arbejder; skal jeg udtale mig, bliver det daarligt. Dog, det gaar vel snart over.

Lev vel!

Din Ven.

TIL CLEMENS PETERSEN.

[Rom, førstningen av mai 1861.]

Kjere Petersen!

Tak, mange Tak for dit Brev. Jeg har ventet længe. Netop idag har jeg skrevet et Brev til Hviid med den hele kjedelige Historie om mit Stykke, siden har jeg været om i en Del hollandske, tyske og italienske Studier og ret opbygget mit Humør paany. —

— Dine Bemærkninger om Sverre er ganske mine egne i sine Hovedtræk, hvad du ogsaa vil have seet af mit forrige Brev. Jeg ved meget godt at Sverre ikke er Halte-Hulda, men jeg ved ogsaa, at skrev jeg Sigurd Slembe, der er mere end HalteHulda, før Sverre, blev den Mængden lige uforstaaelig som hin. Nu svinger jeg op til den samme Lidenskabsfylde fra en ganske anden Kant, gennem Situationer, Livlighed, Veltalenhed, og midt i dette kommer saa undertiden den talende Taushed.

Kong Sverre er for mit personlige Vedkommende et saadant Fremskridt, at mine Venner maatte juble med mig. Naar du siger, at den dobbelte Iderække ikke ganske forener sig, er det for dig og mig sandt; thi Stykket er egentlig et Femaktsstof, Sigurd maatte have længere Udvikling, Bispen, Haakon, kun Sverre ikke. Men: naar nu Sverrestoffet i sig selv aldrig anderledes kan behandles end gennem flere Stykker, som ender med hans Sønnesøn, hvem vil saa ikke se til at pakke det enkelte Stykke i tre Akter? Føltes Stoffet som ikke alene

1861 ikke foreløbigt, men ogsaa som i sin aandelige Følge afsluttet, hvem bredede sig saa ikke med Glæde ud i fem? Den Billighed maa I vise mig, her at indrømme mig lidt personlig Frihed til at vælge min æsthetiske Omgang. Jeg vil ikke mere af ham, fordi jeg saa alligevel ikke kan faa hvad jeg vil? Forstaar du mig? —

Og Opgaven nu engang opfattet i tre Akter — da, ja da er Stykket med een Gang saa godt, og paa to Steder saa dristigt bygget, at den store Mængde ingen, slet ingen Mangel paa Udfoldning vil føle, saasom Alt er proportionelt og hver Part livlig. Den Indviede vil paa sin Side sige: dette er virkelig saa godt gjort, at jeg vil spaa ham en dramatisk Fremtid. (Skrevet akkurat som jeg føler det.) —

Men saa kan han lægge til: hvorfor skrev du saa egentlig Sverre, da du ikke vilde gjøre det saa udførligt, som du kunde, hvorfor ikke et andet Stof? Nej, svarer jeg, dette er vor Nationalhelt, og han er min aandelige Stamherre. Jeg elsker ham. Jeg vil mit Land skal elske ham, lad ham staa et Øjeblik, saa skal jeg tegne ham. Og gjennem Nikolaus skal jeg stige op til en Række Karakterer, som man ikke har anet ligger i mig. Afslutningen er altsaa: Kong Sverre er et rigtig godt Stykke, for Mængden interessant i sig selv, for Æstetikerne mest derved, at jeg i dette har dramatisk arbejdet mig langt op. Da man nu vil forhindre Mængden i at se det, saa brænder jeg det; det har været mig nok.

Men Sigurd Jarlsson er jo en ulykkelig Elsker? Nej, kjere, hvordan kan du komme til at sige saadant? Der

er ikke mere Mening i hans Elskov end i hans Politik. 1861
 Han er født Konfusjonsmager, ikke komisk; saa stærk er han heller ikke at det bliver tragisk, men det bliver i ethvert Tilfælde saare følgerigt for Andre, og det er min Erfaring, at netop den Sort Mennesker har i en hvilkensomhelst Gjæring stor Indflydelse. Af Forvirring gjør de Forvirring; de mener det godt i Bunden, fristes ofte, reddes af Tilfældigheder, men den hele Sum er og bliver Forvirring. Jeg lader ham løbe som han kom, og løbe i en Illusjon; han har ogsaa en Illusjon den Dag han dør, er det derfor værdt at følge ham længer? — Jeg skriver formodentlig snart atter et Stykke om og fra Sverres Tid; han maa da atter frem, forat forsvinde paa lignende Maade. — Og hermed slutter vi Stykket «Kong Sverre» — Drama i tre Akter af Bjørnstjerne Bjørnson. — (Læs Hviids Brev.)

Jo, min Kjerlighed til det er saa stor, jeg maa endnu faa sige et Par Ord; thi Afskeden er mig tung. Den stærke Sverre i sin Tid, med Sigurds Forvirring mat prellende fra sit Skjold, med Nikolaus stormende mod sig og Haakon uregjerlig under Haanden, og af Sigurds Forvirring tage det Baand, hvormed Nikolaus bindes, og af Nikolaus's Trudsler det Forsæt, som gjør en Mand af Haakon, og i dette blive hjulpet af Folkets vaagnende Kjerlighed (Inga), se det er dog raskt og klart tænkt, og det er overalt aabent udfoldet. Det er sandt: jeg kunde mere udarbejde mine Stof; men det kommer ikke deraf, at jeg er troløs mod dem i det Større eller det Mindre; det kommer deraf (hvad man bestandig glemmer) at jeg ikke tænkte paa noget be-

1861 stemt Stof før jeg var 24 Aar, og at jeg endnu kun har skrevet i fire og med haarde Afbrydelser, under hvilke enhver Anden heller ikke vilde have let forat faa Stoffet fyldigere. Men saa glemmer man ogsaa ganske: at de samme Stof bestandig løber tilbage i mig, og at man skal se Alt jeg har sagt over dem, den Dag jeg lægger mig ned.

Du taler om ulykkelig Elskov. Alt du siger gjør mig godt, og besynderligt at omtrent Ord til andet har jeg oftere præget det hernede mellem Damerne, og meget i Anl. Werther, som jeg først her har læst. Men saa mener jeg naturligvis heller ikke med ulykkelig K. enhver Følelse, som ikke ender med Bryllop; jeg mener den ubesvarede Elskov. **Den eksisterer nemlig ikke.** Den er en Forvirring, en Galskab, undertiden en Forfængelighed, undertiden vildledet Poesi, den er Lediggjængerens Sygdom og Paaskud til Dovenskab — kort den er kun ikke Kjerlighed; thi denne er det sympathetiske, og er just ikke ulykkelig om ogsaa ydre Skranke skille, uden at atter andre Ting som Sandselighed, krænket Egenkjerlighed og deraf opstaaende Jalousi o. s. v. kommer til — atter igjen en Række uvedkommende Lidenskabers, Svagheders Indblanding, som jeg med skitserende Haand har antydet i en glad Gut. Men da saa ofte Svaghed i det Oplevede skriver Bøger istedetfor poetisk løftet Blik paa Livet, er hine saa fyldte af denne uhyre Misforstaaelse. Kjerlighed er Sympathi, kan sølgelig ikke brænde ene som en Tjærefakkell. Maaske taler jeg noget vel summarisk, men har for eget Vedkommende heller intet Brug for omhyggeligere Udvikling.

Men «Arne», min kjere Petersen! At du ikke vil tage ham engang ved Haanden. Jo Arne er klar. Læg Mærke til de Slags Æsthetikere, som ere ligefrem misfornøjede med Arne. Det ene Slags er dem, som enten fra Skolen gennem Dovenskab, fra Ungdommen gennem letsindige, uklare Forhold, fra Hjemmet gennem ulykkelig Familie — ere afsatte i Livet, har ikke magtet at binde de to Ender sammen og tror at det maatte gjøres med saadant Bulder og Brag. De ligger nede og pjadsker i et reflekterende Dovenskab, — de vil have Selskab. —

Den anden Part er de forceret Forfængelige, som har sprængt sine Evner ud over sit Maal, faaet paa Peltsen og gaar med Weltschmerz, citerer kun de store Stof, farer fra Alexander til Karl den Tolfte og indretter Verden som en Sammensætning af Tinder, hvorpaa de spadserer, ikke seende til det dernede mellem Skidtet. De vil have ham endende tragisk med Død i Pistolild, hine ere tilfredse naar de faar ham til at være «Digter». —

Men Mellemtingen, den simple, redelige Mellemting, at være Menneske, det er den, de begge springer over. Jeg har gjort ham til det, og lader Gud sørge for Resten, som i Forhold til hint er saa uendelig uvedkommende, hvor det Moralske engang er oppe. Og dette lod jeg ham blive — hvilken Formastelse — gaende hen ad Landevejen, stødende paa Mennesker i Guds klare Solskin, simple smaa, men med Magt i hans eget Menneske, fordi han havde holdt sig ren i sin Smerte, brav, god, han laa ikke paa Horehus, i Drikke-

1861 stuer, paa Komodie, han gik alene og han forsøgte at fly, havde ikke Mod, forsøgte at være, havde ikke Mod, saa fandt han en Kammerat i sig selv, den blev til Sang, under den og saadan ganske, ganske tilfældigt viser det sig, at Verden er en af Gud opført Bygning, der ligesaa ofte støtter, som støder, og saa en vakker Dag er den hele simple, men af hundrede tusinde Millioner oplevede Historie færdig. —

Men hine Mennesker har Ret til at være vrede; thi de finder her ingen Anvisning til Kur — de kan jo ogsaa gaa til Heine, til Puschkin, ja til Christian Winther og over i det rent Religiøse til A. Munch og Engländerinderne samt Fredrika Bremer. Jeg har ikke inviteret dem. Men en anden Sag er at Arne lider af to Slags Formfejl; min Skildring er hist og her noget vel barsk, min Taushed noget vel fornem under Bestræbelsen paa at være nobel. Naar min Sol atter engang rinder, og det er vel en Stund til, saa skal jeg lade Arne lidt omarbejde (ganske lidt) og skrive i andet Sprog, og de skal faa den een Gang til.

At du ikke yndede mine Elskovsscener, har jeg (modsat af hvad du troede) i senere Tid netop tænkt mig. Jeg kjender din ulykkelige Evne til at læse under og over Linjer. Jeg vidste du vilde se dig forhadte Kilder springe deri og da ikke høre nogen forfriskende Sommerregn i Vandspringets fine Støv-Straale. Men jeg har prøvet dem paa vor Forening, bestaaende af Kunstnere og paa Kunst tænkende Mænd og Kvinder, og Virkningen var ganske overordentlig. Dersom jeg fortalte dem, at netop i disse Scener (i den ene stryger

jeg forresten mer end gjerne) vil Hauch have strøget, vilde de erklære ham for gal. Men saa har jeg da heller aldrig seet Elskov tegnet mere dogmatisk end af Hauch. Og heller aldrig har jeg seet et Menneske før lade sig gilde forat opnaa at vogte Theatrets Harem eller synge under dets Balkon. Slig mandløs Færd som Tycho Brahe, som jeg netop har læst og kastet, er mig væmmelig. Og det konstneriske Forfald, at Wiehe gaar frem og betyder noget gennem slige Replikker, var det vel netop jeg skulde være med at modarbejde, hvis ikke baade Oehenschläger og de andre Mænd med det rige Ord og den stærke Drift skal flytte ud.

Nu synes dig vel, det er et egenkjerligt Træk at omtale mit Eget først og med saadan Længde. Men det laa jo færdigt, før dit Brev kom, «det havde Ancien-netet», som Hauch siger om Carit Etlar og Hertz.

Da jeg første Gang hørte om dit historiske Studium, blev jeg lidt vildledet; nu hører jeg det er literaturhistorisk. Men da du skrev til W. at du vilde selv bearbejde deslige Stof, blev jeg endnu mere bange; thi lige saa afgjort som det er, at du har træffende Replikker, ikke alene i Forhold til det Enkelte i Tiden, men til dens hele Retning, ikke alene afvisende, men ordnende, forklarende med Mildhed, ligesaa afgjort er det, at det Faktiske kan du som saadant ikke behandle. Du kan ikke fortælle den mindste Historie saadan som den er; du kan ikke referere dit eget Oplevede. Paa samme Tid som du til det Overraskende kan udkaste Mandens aandelige Billede, kan du om ham og fra ham blot give en omskabt illustrerende Anekdot.

1861 Paa samme Tid du kan gaa over ham med en Beskrivelse svulmende af anelsesvækkende Bemærkninger, der ganske træder i Historiens Sted, kan du i en faktisk Følgerække Intet opstille, hvoraf Noget kommer ud. Jeg har, ja jeg tør virkelig sige det, ikke mødt et Menneske, der saaledes strax forstaar ethvert Faktums rette Betydning; men heller intet saa til Karrikatur blottet for at kunne reproducere uden Bemærkning faa det til for Andre at betyde hvad det er. Som Modsætninger kan du ganske vist benytte dem; jeg har saa mange slaaende Exempler, som ligefrem ere Led i min Opdragelse. Men da er jo deres Natur som Faktum ophævet, de ere blot blevne Argumenter i en Beviskjede, — og det er ikke Historie. Du kan jo, hvad Faa tror, det har jeg ofte følt. Men her tror jeg at du maatte blive et andet Menneske og lide Skade paa noget Andet. Literaturhistorie kan du vist aldrig skrive; men saa kan du rigtignok desuagtet skrive saadanne Bøger over en Literaturperiode, at det dager for os over vidtstrakte Egne. Jeg skriver dig Sandheden varmt som jeg føler den. — Men sig mig: begynder du ikke i Tyskland? Dette blot en Sidebemærkning af en Uindviet. —

Hvad du skriver om Danmark er smukt, og da jeg elsker det næsten som mit eget Land, har det oplødet min Fantasi. Men hvorfor bruge det til Skammel forat staa paa og slaa Støv ned af Væggene over os arme Nordmænd? Kan du sige til mig, som netop har skrevet Kong Sverre, at vi kun elsker Landets Fremtid? Eller sige det til nogen Nordmand, som synger om sine Søhelte i Eders Krige, der læser sin Holberg og sin Wes-

sel og allerede har en Historie fra 1814, som er at 1861
sammenligne med hundrede, ja to hundrede Aars stille,
dygtige, mageløse Arbejde? Du siger, vi har ikke det,
hvormed vi kan maale vore Folk; nej det er sandt: ikke
det literære, Ordets, Skriftets skaanende Alnemaal, men
vi har Begivenhedens raa, raske. Hin Bang, du mødte,
hin Æsthetiker, gaar alene som en forlist Skipper. Kand.
jur. A. O. Vinje er bleven Fuldmægtig — paa et Ølbryg-
geri. L. K. Daa er stenet ned, Wergelands Vildskab
jog ham, trods hans Kjerlighed og Herlighed, ud af
Verden. Jeg arme Mand er kastet hid og maa brænde
et Stykke, som ikke først er anerkjendt ude. Men er
der En af os, som slutter at arbejde? Sang ikke Wer-
geland herligt for sit Land til Øjet faldt i? Har ikke
L. K. Daa faaet sig fat i et Blad og i et videnskabe-
ligt Studium? Er ikke Sverdrup, pidsket og forskudt,
den samme utrættelige, redelige Politiker? Skriver ikke
Vinje dygtige Digte, bryggende Øl? Er der Nogen af
os, som ikke elsker og arbejder, bankes og banker? —

Hammerichs Bog, som jeg med megen Fornøjelse
har læst, saa ubearbejdet og stykket, som den er, har
kun i een Linje omtalt os og vort nationale Liv i
hin Tid. Hvilken Uretfærdighed! Da skrev Sverre sit
enestaaende Stridsskrift mod Pave og Gejstlighed. En
af hans Høvdinger skrev «Kongespejlet». Haakon, hans
Søn, skrev og oversatte. Mange Kongesagaer skreves
af Indfødte. Lærde Mænd, dannede ved andre lærde Mænd
og paa Rejser, men ikke netop til Universiteter, udbredte
megen Kjerlighed til Bogsyssel, saa der ret var aande-
lig Rørelse mellen Folket. Og netop under denne Peri-

1861 ode falder Islændernes rige Literatur, der mer end i Sprogets og Stoffets Henseende tillige maa kaldes Norges. — —

Det er ret opløftende bestandig at se dig ifærd med store Opgaver, med tunge Planer og i Glæde over dit Land. Men jeg har ogsaa Elskerens Frygt for dig, at du betror dig til Strømninger, som ikke roligt fører frem, hvad du i Hast vil have bragt over. For noget saadant, nemlig at sætte over Floden paa nærmeste og dog et galt Sted, vilde jeg anse det, om du nu (og helst i et Blad) skrev om den Veltalenhed, som netop tager fat i Dagens Løfter. Kjere, hvad udretter du uden Opsigt? Uden Spektakel? Og du er dog ikke paa alle Punkter saa hvilende, at du netop skulde ønske saadant nu. Vent til «Autoritet» løfter Halvdelen af Byrden med dig, og til du ret har Tid, saa Arbejdet mere er Hvilens end Anstrængelsens; thi dine Hovedformaal gaa dog ikke hid.

Til Fru Heegaard har jeg skrevet — har hun ikke modtaget mit Brev? — Det maa være et Kneb af dig forat faa mig til at røbe, om der virkelig er mere at sige om et vist Forhold, at du siger, du maa høre af Andre lidt om lidt, hvad jeg fortier dig. Jeg sagde engang til A. Smidth, at jeg holdt meget af hende, akkurat som man siger saadant om enhver Pige, der interesserer. Aldrig Andet, og aldrig til Andre. Hvad jeg har sagt dig har i høj Grad angret mig. Det har forstyrret dig og intet Godt gjort mig. Du ved Alt om Begyndelsen; derifra faar Ingen Mere. Thi endskjønt Resten ret vilde glæde dig, har jeg slaæet Laas for,

Jeg vil have Ro. — Ja vi ere Mennesker, min kjere Ven, og den Dag vi ikke længer er det, ja saa kan vi skrive Tycho Brahe eller et andet slet Stykke. — — 1861

Nu, saa Fru Thoresen er kommen; hils. Begynd nu ingen æsthetisk Doktorkur, og vogt dig i saa Fald at den ikke ender i Forelskelse. Jeg har ikke følt den, men det skal undre mig, om ikke hun har Magnet ligeoverfor dig. — —

Stakkels Kong Sverre, jeg maa dog ofte tænke paa ham. Nu; — om nogle Aar ere vi vel atter sammen, og engang i Himmelen vil han finde mig; thi ikke mange af hans Undersaatter har haft det Hjerte for ham som jeg.

Lev vell! Hils Løjtnanten og gratuler ham. Han er vel alt farlig for Damerne? — Og hils M.-Hansen med at jeg skal skrive op til et Blad. — Andersen og jeg er som to røde Kjører, jeg sidder i Aften paa Aften og hører hans Historier og lærer frygteligt. Weilbach læser atter Italiensk med mig og er atter dyr. Men hvad skal man gjøre? — Lev vel, lev vel!

Din

Bjørnst. Bjørnson.

Ved senere at gjennevlæse dette Brev, ser jeg, at det er snakkesaligt med den Hastens Bredde, som En har, der endelig, endelig engang faar Lov at tale. Det har ikke hvad jeg egentlig vilde, og navnlig bærer det ikke højt op, hvad jeg netop nu havde en Trang til at sige dig: jeg holder saa inderlig af dig. —

TIL KAROLINE BJØRNSON.

Rom den 14de Maj 1861.

Min kjere, lille, dejlige Karoline!

Jeg turde ikke skrive til dig strax; thi da var Brevet blevet for tungt. Nu befinder jeg mig bedre, nu har jeg søgt at indforlive denne sidste vemodige Efterretning i min Gjerning og Plan. Altsaa kommer jeg hjem til Foraaret. Her bliver jeg til Jul, rejser derpaa til Neapel, er der i fjorten Dage, saa til Firenze over Rom, er i Firenze en Maaned, tager saa til Venedig, over Wien, München til Paris, er der en Maaned og saa hjem! —

Nu udkommer «Kong Sverre», næsten samtidig syv nye Digte for Pianoforte ved N. Ravnkilde. Dernæst Sigurd Slembe, første og andet Stykke. Dernæst en Samling lyriske Digte til Jul. Dermed slutter mit Arbejde, jeg rejser og ser. Altsaa faar jeg, hvis Alt gaar godt, fire Arbejder (deraf 3 Dramer) færdig i dette Aar; de to til, som jeg har bestemt at gjøre til næste Storthing, faar altsaa vente til næste Aar, og vil saaledes komme tidsnok.

Det har været en lærerig Tid for mig, og vistnok ikke det Værste, at jeg har levet saa alene. Her har Ingen været, for hvem jeg har læst noget af mine Ting uden som fuldfærdige, og Ingen, hvis Mening jeg har spurt efter; jeg har heller intet Raad savnet. Men ofte er jeg dog beklemmt af denne Ensomhed, og nu, jeg drager til Bjergene, ser jeg med Mismod paa de tre Maaneder jeg skal tilbringe aldeles alene. Men vil man Maalet,

maa man ville Midlet, og Vejen er den rigtige. Jeg lægger ind en Sang, som denne tungsindige Stemning har frembragt. — 1861

Nu maa ogsaa du paa din Side tage det fornuftigt; du er jo rigere end jeg, du har din Dreng; thi min Smule Poesi erstatter ikke ham. Han kan dog skabe dig mange Øjeblikks Glæde, ligesom trøste dig i det Hele. Hvad du beretter mig om ham, er usigeligt dejligt at læse, og du maa ikke ophøre med at bringe mig selv det mindste Træk. Du siger, at du synes jeg maa glemme dig, saalænge som jeg bliver borte; nej, min kjere Pige, Længselen forøges blot. — Og naar jeg tænker mig, at jeg skal foruden dig ogsaa gjenfinde en halvtredie Aars Dreng, kan du forstaa, at Gjensynet, saadan som det staar for mig, løfter over al Slags Adspredelse som Savn, jeg lever ganske i og ved Eder. —

I den senere Tid har jeg skrevet flere Sange. Naar jeg nu er færdig med den jeg for Øjeblikket arbejder i og en lille desforuden, saa sender vi hjem, og jeg tager med Kraft fat paa Sigurd Slembe, som i længere Tid har hvilet.

Under hvilke Vilkaar og hvorlænge skal du være hos din Onkel? Dette maa du sige, og strengt undersøge, om du ikke falder til Byrde. Skal du være der frit den hele Sommer, er det jo en uhyre Lettelse for mig, men fald for Alting ikke til Byrde! Fra min Moder og Fader har jeg havt Brev. De længes meget efter dig, du maa tænke paa dem, saasomt du har taget dine Bad og føler dig rask. Skal du saa endelig til Bergen? Har du mest Lyst til det? Du vil ikke hellere være

1861 hjemme? Ganske som du vil, men lad mig vide det! — I Bergen maatte du vel nu kunne lade dig nøje med en ganske liden Pige? Men blev det ikke ensomt og koldt for dig paa Nygaard? Vilde ikke din Onkel atter forsøge Tyranni, eller du forledes til at blande dig i hans og din Tantes Anliggender? — Jeg er saa bange du deroppe ikke havde den fine stille Omgang og Behandling, som jeg ønsker dig. Dog maaske blev Vinteren dig for ensom paa Søgne, og du har dog mange Kjere i Bergen. —

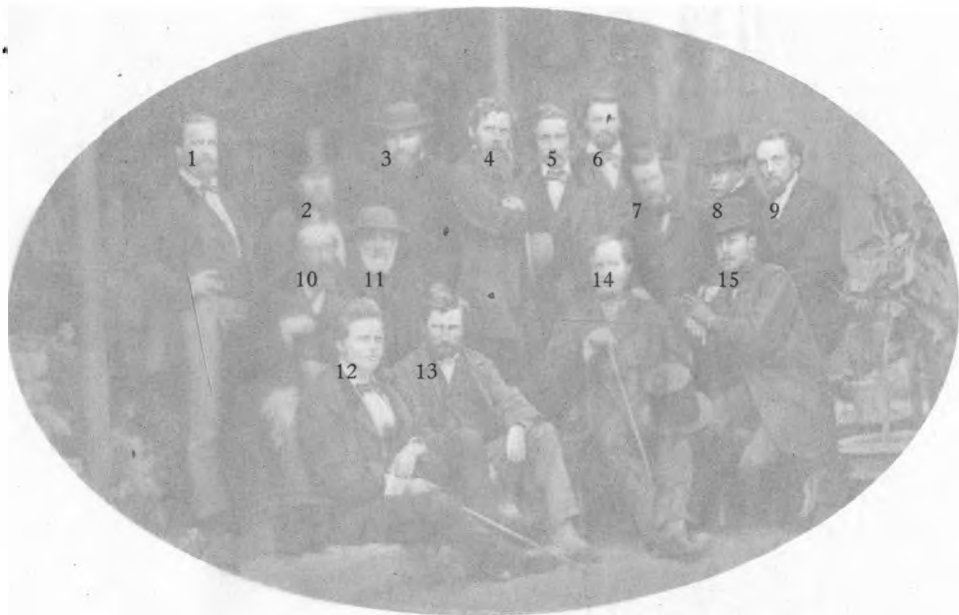
Blev mit Stykke antaget, tog jeg dig ubetinget hened, saa du kom til Midten af September, og da vendte jeg først hjemover til Sommeren, du rejste mere direkte, jeg forblev en Tid i Paris. Du skal se Gud hjælper os, saa dette bliver din næste Vinter, og saaledes, at ikke al vor Venten bliver forgjæves. Jeg tør imidlertid ikke bygge noget højt Haab, da du jo saa Hauchs Brev og den gamle Fornemhed, som jeg altid skal friste. Jeg kan naturligvis ingen Fuldmagt give, som den han omskriver, og sender det derfor ikke mere ind. Desuagtet kunde det jo være muligt, at de tog det, hvis Publikum kom paa Stykkets Side.

Til Kahrs maa du endelig skrive, at du er paa Als, samt hvad Doktoren har sagt, og du maa melde om de 15 Spd.'s Skjebne. Maaske har du alt gjort det. —

Jeg synes at være saa vis paa, at du hverken tilbringer Sommeren paa Søgne eller i Bergen, men her, — dog tør jeg jo intet Haab vække. Det er ingen kort Tid at være her over et halvt Aar, og for den lange Tid er nok Rejsen værdt. Men saa tog jeg ovenpaa et læn-

PORTRÆTGRUPPE FRA ROM (mai 1861).

PORTRÆTGRUPPE FRA ROM (mai 1861).

- 1) Carl Encas Sjøstrand. 2) Mårten Eskil Winge. 3) August Vilh. Saabye. 4) Fredrik Gottlieb Hertzog. 5) Ole Henriksen Fladager. 6) Otto Fred. Theob. Evens. 7) Niels Christian Theobald Ravnkilde. 8) F. Bætzmann. 9) Waage. 10) Robert Rubenson. 11) ukjendt. 12) B. B. 13) Claus Anton Kølle. 14) P. A. Munch. 15) Axel Leopold Cantzler.

gere Ophold i Paris end før tænkt. Thi har du været hos mig og vi har levet sammen et halvt Aar og vel det, lever du hos mig en Maanedstid i Paris, rejser saa hjem og venter mig der en tre Maaneder; thi da vil jeg studere Theatrene med det Samme i Tyskland og der, hvortil jeg kan vente Understøttelse fra en ny Kant. Denne Rejse agtede jeg at gjøre paa tre Maaneder eller saa senere hen, hvis du ikke kan komme. — Hvis du kunde komme herved, saaledes at du rejste i Begyndelsen af September, eller helst i Slutten af August, saa maatte du tage over Schweits forat faa Opstigningen og Nedstigningen over Alperne; paa den Tid maa den være vidunderlig. — I hele Norditalien kan de Tysk, En eller Anden, og en Dame hjælper de. —

Mit Portræt haaber jeg i næste Brev at kunne sende dig. Blochs Portræt (som Ingen skal have for det Første, men maaske Hammerich siden indbydes til at erhverve) fik ingen heldig Photographi, derfor vil jeg nu selv lade tage en af mig selv, bedre end den sidste, og den skal du faa. Vi har samlede ladet os fotografere Allesammen, der er jeg meget god. Du skulde have faaet mit Portræt strax, hvis jeg strax havde Penge, men det har jeg ikke. —

Prof. Munch er rejst, hans Familie er her, jeg maa undertiden være opvartende Kavaller, hvilket koster. Elskværdige Mennesker, men — intet rigtig Gemyt. De er meget gode mod mig. Paa Als lever en Weilbach, ved du det? —

Den Sang jeg skrev om, vil jeg dog ikke sende — hvorfor sende det Sørgelige? Jeg havde ogsaa tænkt at lade den udkomme blandt 7 Sange, som Ravnkilde har

1861 faaet til sine Melodier, men har taget den tilbage. Han har faaet muntre isteden. Jeg har jo igrunden saa prægtigt Humør, og det kan give lyse Gnister. Richardts Digte har jeg læst. De ere ganske udmærkede. De ere hjertelige, lidt sammenpillede undertiden, men bestandig ægte Digte. Han vil blive en meget yndet Forfatter. —

Andersen og jeg er naturligvis ganske mageløse Venner. Han har foræret mig saa mange Ting, han har skrevet et Vers til mig, tror at han hver Dag maa sige mig noget Smukt, han læser bestandig, og læser glimrende. Han vil komme til Norge og besøge os, naar vi ere komne hjem.

Jeg rejser nu ud til Ariccia, en By mellem Bjergene, men du adresserer som før. — Ravnkildes Melodier og mine Sange bliver sendt dig snart, saa mit Drama, og fra mig selv mit Portræt. Brev skal jeg skrive og søge paa alle Maader at underholde dig, til næste Gang (September?). Du skriver nydelige Breve. Jeg er saa glad i dem, men maa bede dig næste Gang at give ordentlig Adresse; thi af den Grund er maaske et af mine forkommet. Als er jo et stort Land. —

Du skriver saameget om, hvad du maa gjøre forat holde mig hjemme. Søde Pige, intet Andet end min Uro har drevet mig ud. Jeg har jo saamange store Forlangender til Verden, men kan og bør ikke naa Alt paa een Gang. Men saalænge ikke det Væsentligste, ikke gode Arbejder, ikke almindelig Anerkjendelse er naaet, saa længe har jeg uroligt Blod. Efter denne Rejse, og efter disse Arbejder haaber jeg til Gud det skal blive bedre. Vi maa helst leve sammen her, der-

næst hjemme hos mine Forældre — Herregud hos mine Forældre? — Venner vil jeg jo altid drage til Hus, det ligger i min Natur, du maa ogsaa have lidt Overbærenhed med mig, jeg er jo ingen Skibbaad, men en Sejler. Hengivenhed mod dig har jeg derimod aldrig, aldrig savnet, og du skal se den voxer, som min Evne til at elske og gjøre godt. Ak i mine lyriske Digte til Jul vil jeg synge ud ogsaa om dig. — Alt jeg har kjert vil jeg rigtig synge om, rigtig saa det varmer, og mine Venner vil jeg takke! — Vi har oplevet meget Godt sammen, og det Andet bør vi ikke huske. Vi har en skøn Fremtid for os, og Adskillelsen er netop Vejen til den! Vær nu glad med Blomsterne, Græsset, Skoven og Fuglen, bad og spring, kjæl og syng og skriv til mig! Næste Sommer er vi under enhver Omstændighed sammen, og tænk under enhver Nydelse, som ethvert Savn derpaa! Hvad Glæde skal vi saa ikke finde i hinanden, hvor skal vi ikke omfavne og juble! Hvor skal vi ikke blive Børn paa nyt sammen med vort eget lille Barn — og flere til! O, min elskede lille Ven, nu maa du ikke være bedrøvet, men stærk og haabefuld. Hvor du skal faa Erstatning for Alt, naar vi nu atter er sammen!

Lev vel og hils din Onkel og Tante. Tak dem fra mig, og sig, at jeg engang haaber at se dem. Familien bør holde sammen, vi kan maaske blive meget for hverandre. Skriv mine Forældre til, og tænk paa, hvormange kjerlige Mennesker til alle Kanter staa om dig og din Lille som en Vagt i sine Bønner, sin daglige Tanke og sin Længsel efter at se Eder Begge! Lev vel. Din

Bjørnstjerne.

TIL OLE RICHTER.

[Rom, omkr. 20. mai 1861.]

Kjere Richter!

Nu mangler jeg Penge. Jeg er (naar du faar dette Brev) rejst til Ariccia sammen med Bætzmann. Du adresserer som før, jeg faar Brevene kun een Dag senere. — Min Kone er hos sine Slægtninge paa Als forat bade og skal være der i Sommer, siden til mine Forældre. —

Jeg har i senere Tid udarbejdet mange Sange. Her nede lever man som i et uhyrè Værksted, man prøver og former, og til Jul vil det have aabenbaret sig om jeg ikke har havt et frugtbart Aar. Kong Sverre holder jeg et Par Uger tilbage i Trykken, da jeg vil omarbejde Noget med den forbandede Bisp, som jeg nu tror at have faaet bedre. Man bliver her aldrig færdig, man bærer rundt med sig sine Stof og spørger Alt man ser. Nu, jeg er glad, som den, der tror at have vundet, og Ophold er jo i min Alder (28) for Intet at regne. Men Sigurd Slembe er min Yndling, mit egentlige Stykke, det hvortil jeg gennem Sverre er klavret op. —

Om nogen Tid faar I, som før omskrevet, en Del af mine Sange satte i Musik af den herværende ældre danske Komponist Ravnkilde. Han har levet her i 10 Aar, informerer Englændere og fornemme Italienere for 1 Spd. Timen og udgiver sine Ting baade her, i Kjøbenhavn og London, d. v. s. Melodier til italienske

Sange her, engelske hist o. s. v. — intet stort Talent, 1861
men ualmindelig fint og betonende den sagtteste Sjele-
bevægelse. — Jeg vil haabe at disse Sange vinder ret
almindelig Indgang.

Jeg drømte Meidell og dig saa smukt inat, jeg
tænkte saa vist jeg havde faaet Brev. Det er for-
underligt at leve saa aldeles udenfor Kundskab om
dem, man har kjer. I maa virkelig skrive mig til
og langt, det koster, men Herregud I faa ogsaa tænke
paa hvad Velgjerning I gjør os Alle.

Kunde jeg nu, Richter, saadan rigtig udtrykke dig
hvad skinnende Haab jeg har om min Fremtid, og om
at vi engang skal leve sammen i Kjerlighed og Glæde
og søge at lønne hinanden. Jeg troede engang jeg
kunde leve udenfor mit Hjem. Gud; nej. — Alt nu
længes jeg, men vil dog ikke hjem, før jeg har gjort
noget Ordentligt, nej ikke om det Værste hendte! Man
kan hjemme ikke tage fat i den mindste Sten uden
Autoritet, og saa bitterlig det vil ærgre Mange, saa
skal den komme. —

Kjere Venner, hvordan har I det nu? Jeg skrev et langt
Brev til Meidell — han har vel faaet det? Lad mig faa
høre Gjenklang, og fremfor Alt tydeligt, hvordan I har
det. I sidder jo iblandt saameget, som mit Hjerter hænger
ved med saadan Styrke, at om jeg pludselig stod der,
kastede det Skygge over mit Arbejde i den gode Me-
ning at beskytte mig selv. Hvor langt kjerligere man
ser Alt et Stykke borte, det er en gammel Sandhed,
men af dem, man altid har Trang til at sige om igjen.
Man ordner ogsaa Alt paa en anden Maade. F. Ex.

1861 Monrad, som jeg slet ikke synderlig iagttog saalænge jeg var hjemme, her er han voxet op til noget Forførdeligt, til noget med Evne, som misbruger sin Stilling, sit Talent, forfusker sig, Andre, vil af Forfængelighed paa lutter fremmede Enemærker, og skulde være den, som stod samlende, beroligende i en liden Hjertekreds omkring de evige Endemaal. Han er ude i Dagen og propaganderer, først for sin egen Sag, saa for Dagsheltenes af Rang, — ja naar Filosofiens og den æsthetiske Videnskab har en saa troløs Vogter, og naar Ungdommen, som helst har Trang til at gruppere sig om disse Videnskaber, saaledes af naturligt Instinkt fjerner sig, og derved let bliver Rov for Juristeri og Kaffesladder, — hvad har saa denne Mand ikke for et Regnskab at aflægge for os, som kommer efter. Vi skjænker ham det — og gaar forbi. — Mangengang brænder yderst paa Pennen et Digt til ham, som skulde have Plads i min Samling til Jul, men Gud ske Lov, jeg haaber jeg skal kunne magte at holde ham udenfor. Han kan imidlertid saaledes opirre mig, medens jeg gaar ene her, at jeg ret skammer mig.

Hvor kjække I ser mig ud, I, som Aar ud og Aar ind staa midt i Slidet og med samme Interesse, skjønt I nok kan føle trætte Timer. Jeg maa være med, men maa først have de rette Skuldre, ak jeg trænger saa megen Udvikling forat blive i Omgang hvad jeg kan og føler. Jeg forivrer mig, snakker mig tør og udenfor, og maaler ikke roligt det Terræn, som skal være Kampens. Dette i det Største som Mindste, saasnart min Tanke træder ud i Handling. Jeg ved ikke, men I har

faaet en Vuggegave, som Guderne har glempt, da de skjænkede til min. Her er en meget raa og fæl Nordmand som netop ofte bringer mig til at tænke over dette. Jeg indser, at til Exempel ham kan jeg ingen Ting gjøre begribeligt, ja ikke engang kunde jeg bevare min Værdighed, hvis det kneb, og jeg tænker: det kunde mine Venner, og jeg ser i Aanden, hvorledes hver af Eder vilde tage ham. Dette er mig virkelig en Sorg, man føler sig saa ubrugbar. Men jeg vil ogsaa gjøre det saadan, at jeg skriver mine Bøger, og i alt Andet «stiller jeg mig til Disposition». I skal befale. Jeg har alletider staaet mig derved, skjønt jeg ofte var meget ulydig. —

Salomonsen maa I hilse fra mig, godt Folk, rigtig hilse. Og Bloch, og Langlet. Dernæst Sverdrup og Schnitler. — Og Gjerdrum. I det norske Selskab til Højre og Venstre, kunde jeg engang gjøre Noget for det! Hvilken Hivestang det kunde blive! — Og under de lystigste Opsange! Og blot at mødes, ja mødes midt i Handelens og Politikens Kulde, varmt og ligetil een Gang om Ugen! Jeg ser derind som ind til sit lille Husalter en Katholik.

Syttende Mai sad vi sammen her, Bætz, Fladager og jeg. Havde I det kjækt? — (Det er sandt: Fladager. Han beder mig gjentagende høre efter Asle Vangen og skrive mig hvad du ved om ham. Husk det!)

Naar jeg nu har skrevet «Sigurd Slembe», og faaet den udgivet (d. v. s. Trilogiens to første Stykker), udgivet Sverre, og min Digtsamling med mange nye Digte, saa faar jeg vel læse og se Resten af min Udlændighed og komme hjem til Sommeren. Saa tager jeg fat paa

1861 mit egentlige Arbejde: det huslige Drama. Men Borgerkrigenes Periode vil jeg skildre fuldt ud. Sigurd, Inge, Eystejn i eet Stykke sammen med Erling Skakke og Gregorius Dagsson. (Nu har jeg skrevet en liden Romance om dette sidste Emne, som ikke er tosset.) Og Sverre maa jeg se dø engang. Og Haakon Haakonson maa jeg se, skjønt dette sidste ogsaa skal blive det Sidste, da denne Periode ikke interesserer mig som hine. At jeg egentlig er kaldet til disse to Ting: løfte vor Historie gennem sine største og mest norsk-karakteristiske Mænd og tegne Billeder af vort Dagsliv ser jeg mere og mere. Men derindimellem kan jo en og anden godslig Fortælling fra Fjeldene og Noget i Balladens og Romancens Karakter komme. Lyriske Digte skriver jeg nu hellere end før. Et «den prosaiske Tid» er Andersens Yndling (jeg beviser Tiden ikke er prosaisk). Et koket Elskovsdigt «O vidste du bare!» er min egen. «Godt Humør» Bætzmanns. (Alle disse og flere hos Ravnkilde.) Jeg har komponeret en Fortælling: «Jernbanen og Kirkegaarden». Men jeg udarbejder den neppe her, uden en Boghandler vilde give rigtig mange Penge for den til en Kalender eller saa, hvor den passer. —

Pengene «fra den uventede Kant» har jeg afslaaet, siden min kjere Karoline ikke kan bruge dem. — Jeg tør ikke tage paa mig formange Forpligtelser. Mit Stykke Kong Sverre vil snart bringe Eder velkommen Undsætning, haaber jeg; thi den antages jo vistnok af det kgl. Theater i Kjøbenhavn, skjønt jeg ikke forkorter Elskovsscenerne. Dette Ønske vil I selv se, er — ja, Vanvid.

Men antages det, har jeg der 300 Spd. sikker Indtægt! — — — — 1861

Den lange Bætzmann og den hensynsfulde Fladager (med den første rejser jeg og bor jeg sammen i Ariccia) er komne forat faa mig ud — altsaa:

Lev vel.

Din

Bjørnson.

De To hilse, den Første Meidell, den Andre de Coninch!

Dette er et dumt Brev; men jeg skal virkelig snart skrive dig et bedre, NB. naar du giver mig lidt Opmuntring.

39.

TIL CHR. HVIID.

Ariccia, 5te Juni 1861.

(min Adresse til Bravo som før.)

Kjere Hviid!

Det er rigtignok en Skam, at du kommer til at betale dette Brev, der ikke engang er et Brev, men Forretningsanliggender. — Mit Stykke er nemlig omarbejdet, jeg fik anden Pintsedag en glimrende Ide, idet jeg strøg hele første Akt (med Undtagelse af Elskovsscenen, som optages i den nærværende anden), lod den hidtilværende anden blive første, saaledes kaste Læseren midt ind i Handlingen og spænde denne gennem anden ved i større Klarhed at udvikle Stillingen og dens to Bærere. Igaar, Aarsdagen efter min Ankomst til Danmark ifjor, hvor

1861 jeg tilbragte den dejligste Sommer jeg har levet, og som bliver skjønnere jo videre ud jeg farer, — Aarsdagen sluttede jeg Arbejdet efter nogle Dages Anstrængelse. Jeg lod det ligge, til jeg kom hid og i Ro. Jeg har i den senere Tid blot skrevet Sange. Nu er Stykket befriet for sin lange Indledning, Sigurds vidløftige Udvikling og Kjerlighed, og Knuden om Biskop Nikolaus og Sverre strammet paa det Stærkeste, indtil Brevene falder som et Lyn ned imellem dem.

Hin Scene med Erlend Prest og Erkebispens Brev er nu ført over til to Biskopper, som er Sverre (historisk som hos mig) hengivne, men som Nikolaus behersker ligeforan Kongens Næse og gjør det roligt, værdigt, da han jo altid tager Taktik af sin Omgivelse. — Men dette, at Nikolaus saaledes fører Alt tilbage til sig selv, benytter Sverre, idet han siger ham, at blot han faar aabenbare Beviser mod ham, tvinger han ham, og han skal saa overtale de Andre. Nikolaus paaviser, at der er ikke saamegen Kjerlighed for Sverre blandt Folket, at det skaffer ham Beviserne, og jeg lader Sverre paa Stedet opleve Beviser som ryster ham. — Saa kommer Inga og Brevene.

Jeg kan endnu ikke sende dig den nuværende anden Akt, da jeg mangler Papir, men om 5 Dage er den efter. Indlagt de fornødne Rettelser i nuværende første. Og lad Trykningen uopholdelig begyndel

O vær ikke anden Gang ulydig!

Du ved ikke, hvor det er mig magtpaaliggende.

Og nu er jeg atter saa glad i mit Arbejde og har inderlig Fortrøstning!

Her er herligt ude i Ariccia, men Beboelsesrummene og Gaderne ualmindelig svinske. Naar jeg kommer til Eder, skal jeg male de lifligste Genrebilleder. 1861

Weilbach er elskelig, jeg angrer, hvad jeg sidst skrev. Han er dog deltagende, men taus, for taus. Men sig Intet, jeg vil have ham som han er.

Min Kone kommer nok nu alligevel, hun svarte først Nej, nu er det Ja.

Hils Petersen og bed om Brev. Mit Sidste var saa langt, at jeg har en ganske forfærdelig Ret til at vente.

Husk nu paa, at du ikke ødelægger forhenværende første Akt, da Elskovsscenen optages deraf. O, god Korrektur som Løn for alt mit Stræv, og I skal se, at ogsaa I faar Glæde af dette Stykke, hvad I nu ikke synes at tro. —

Lev vel med Hilsen til din Kjæreste og mine Venner!

Din

Bjørnson.

Kunde du sende min Kone nogle Penge, da det nu er Anledning til snart at faa hos Hegel, saa gjorde du mig en sand Velgjerning.

D. S.

Herude bor jeg sammen med en trofast norsk Kunsthistoriker, hvorefter jeg har megen Nytte. Se, dette er en Mand, af hvem vi vil lære Meget. Han kan sine Ting, den Herre, saa ung han er, og har en rolig Dom, der retleder mig ofte. Jeg har nu læst Kunsthistorien i det nittende Aarhundrede af Springer, da jeg jo forbereder mig til min Gjennemrejse hjemover til Efteraaret.

1861 Hvor træt jeg i det Sidste var af Andersens idelige Nervøsitet. Nu er han rejst. Jeg har dog et behageligt Billede af ham.

 Sig Matthison-Hansen, at jeg har skrevet hjem om hans Fader. Det kommer vel ikke forsent? Det gaar med samme Post.

40.

TIL DITMAR MEIDELL.

[Ariccia, sommeren 1861.]

Kjere Meidell!

Jeg har modtaget 60 — sexti — Spd. fra Richter tilligemed Brev. For begge disse Ting aflægger jeg min hjerteligste Tak. Han siger, at han til disse 60 har taget mere end Kassen havde; men nu maa Halvdelen af mit Stipendium (den sidste) ganske bestemt være forfalden til Udbetaling.

Til dig skriver jeg idag, fordi jeg skrev til Richter sidst, og fordi Richter har grueligt travelt, som det synes, — hvad jeg med Bestemthed ved, at du slet ikke har; — og fordi jeg nu vil forsøge at faa Brev fra Eder, helst fra begge, og er dette paa ingen Maade muligt, da fra den, der har mindst travelt. Jeg tørster efter at høre Noget hjemmefra; Richters sidste Brev var kort, men indholdsrigt; det gav en betydelig Mersmag.

Jeg har formodentlig fortalt Eder, at jeg omarbejdede Noget i Kong Sverre. Dermed er jeg færdig, og Bogen for længere Tid siden under Trykken. Men da jeg

altid, som I ved, forfølges af Nisser, tror jeg ikke paa, at den bliver udsendt blandt Publikum, før jeg ser det, og gruer allerede paa Forhaand for alle Trykfejl, der vil komme som sidste tirrende Nissehevn. Jeg ønsker ikke Brev fra Eder, før I har læst Bogen. — — Men da ønsker jeg med det Samme lidt Penge; dennegang gjør jeg imidlertid ikke saa stor Fordring.

Naar jeg nu skal fortælle, om jeg er lykkelig eller ej, er jeg dermed noget i Forlegenhed. Ved den Ro og Varme jeg herude er kommen i, begynder alle mine Indtryk fra i Vinter, forøgede af temmelig betydelig historisk og kunsthistorisk Læsning, at sætte Gjær, og jeg kastes med stor Urolighed fra det Ene i det Andet og kan som i Vinter ikke aflede det i Vatikanet, i Borghese, i Kong Sverre, jeg maa enten give Plads eller selv rømme. Jeg har overhovedet aldrig været saa trøstesløs som nu, skjønt jeg har alle ydre Betingelser (paa een nær: min Familie) for ret at være lykkelig. — Det vil ikke give Tid i mig, og jeg har intet Fornuft-sprog, hvormed jeg kan tage Kommandoen. —

Kjere Venner, jeg vil dennegang tale længe med Eder. Nu skal jeg behandle «Sigurd Slembe» (første Stykke ved I er saagodtsom færdigt, er ogsaa blot een Akt); dette er tre Stykker, og det interessanteste og største Emne jeg har løftet. Jeg fremstiller i Modsætning til Sverre, der med den største Selvfornægtelse kjæmpede for et Maal, — en Mand, der paa ingen Maade kan bringes til at fornægte sig selv og endelig engang sætte sig et Maal udenom sig. Men forat gjøre Kampen poetisk maa jeg gjøre hans Berettigelse dertil

1861 saa stor som mulig, — baade i hans kongelige Fødsel og hans overordentlige Evner, 'og spinde Modstanden sammen af Egennytte, Misundelse og fremfor Alt: Frygt for den Begavede, den Stærke. Men al denne Smaalighed hviler dog paa det engang Bestaaende, Loven, Traditionen, Slægtens Tænkemaade, — hvilken Ingen kan krænke ustraffet, selv om han tror sig at have stor Ret, i Fødsel som Begavelse, til at sætte sig og Sit isteden. Det er altsaa en Kollisjon, som den vi daglig oplever i det Smaa som Store, og som undertiden bliver Sørgespil, undertiden gaar godt. — Er jeg færdig med dette, maa jeg se Sverre dø, og siden Biskop Nikolaus dø og Urolighederne ende. Saa knytter jeg hertil Skuespillet om de tre Konger i Bergen, Eystejn, Sigurd og Inge.

«Kongerne tre i Bergen sad,
Eystejn, Sigurd, Inge;
Brødre de vare og fulgtes ad
til Thinge.

Erling Skakke gik ud, gik ind,
ventede Vind.

Kongerne to i Bergen sad
(Sigurd faldt for Inge),
Ravnene skrege og Munke bad
at ringe.

Erling Skakke gik ud, gik ind:
snart faar vi Vind!

Inge alene i Bergen sad
(Eystejn nys han fældte),

Ravnene fløj over Land og Stad
og mældte.

Erling Skakke kom hurtig ind:
nu har vi Vind!

Inge gik ræd, i Suk og Bøn
over sine Synder,
faldt saa i Slaget, — og Erlings Søn
begynder!

Erling var rejst, til Roers han stod,
Vinden var god.

Stærk var han frem til Thinge mødt,
Sønnen fik han kaaret;
myrdet blev hver En til Thronen født
og baaret.

Vinden ta'r af, men Skyen gaar,
Skifte det spaar.

Trykket og taus laa Norges Land,
Erling var dets Herre.
Kom saa i Nøden en liden Mand,
hed Sverre.

Tyder til Storm, er Luften rød,
hør, hvilke Stød!

Tordenen slog, og Lynild skjød,
Voldsmænd sank i Jorden,
Freden som Sol over Fjeldet flød
i Norden.

Aft'nen var lys og stjerneklar,
stille der var. — —»

1861 Denne Sang er omtrent mit Motiv, idet jeg mener, at af den Kamp, som Sverre vakte, skjønt ikke selv sluttede, fremgik Adelens Undergang, «Aft'nen var lys og stjerneklar, — stille der var», — men Aften var det dog efter alle de Stores Fald. Angaaende Inge har jeg, som I ser, en haardere Mening end Historien, som i dette Stykke synes mig utilgivelig. En Konge, der af Adelen lod sig bruge som han, og svag droges om fra Sted til andet forat udrydde sin egen Slægt, dermed ogsaa sig selv, da han som Krøbling ingen Arving kunde vente, en saadan Konge har vakt Medlidenhed, fordi han var tungsindig og blid, men hvoraf saavel Tungsindigheden som Blidheden kom, maa man heller ikke glemme. — Der raader imidlertid noget Dæmonisk i denne Tidsalder, og overordentlig interessant er Stridens uskyldige og lille Ophav, — naar man sammenholder den med dens uhyre Følger.

Jeg har rekapituleret alt dette for følgende Betragtningens Skyld. Du, Meidell, har ofte og haardnakket gjentaget: historisk Skuespil trænger vi ikke, men vi trænger, at der rodes noget op i os selv. — Dette beror paa en Vildfarelse om, hvad det historiske Skuespil er, en Vildfarelse, som de seneste historiske Digtere hos os (Oehenschläger og Efterfølgere lige til Munch) har tildels foraarsaget. De har nemlig givet et Billede, men ikke til samme Tid en Ide.

Vækker man derimod de historisk Forudgangne blot for at gjentage sin Ide til større Forklarelse af et Nutidsforhold, saa falder Bebrejdelsen bort; thi naar de i sit eget Liv giver os et advarende Spejlbillede, er dette

noget af det nyttigste man kan gjøre. For vort Vedkommende kommer det til, at før vi har et historisk Galleri, har vi heller ikke den Ahnernes Stolthed, som ethvert for Nationalitet kjæmpende Folk maa have, heller ikke den nødvendige Berettigelse ligeoverfor de Andre. Bringer vi disse ved aandfuld Behandling til at maatte tage op Billeder af vor Historie, tiljuble dem og studere dem, saa har vi ogsaa Gesandter ved deres Hof, der taler bedre end mange Statsraader, og anderledes overbevisende end en trodsig Avisartikel nu er nødsaget til at forsøge det.

Hos os selv er der desuden en forunderlig Lyst til at tage Alting smaaligt, og den kommer netop deraf, at vort Fædreland er et Handelskontor, paa hvis Vægge der følgelig hænger flere Regninger, Posttabeller og Udkast end Billeder af hvad vi vare og bør være. Og der er en Jagt efter i religiøst Sværmeri at søge Ligevægten fra Forretningens Synd og Møje, hvor den til større Husvælske kunde søges i Omgang mod forklarede Billeder af os selv i større Virksomhed og med større Maal.

At fuldbringe hvad jeg her har foresat mig, føler jeg som en Pligt, og tør vel ogsaa sige at jeg føler det som en Begejstring. Men selv kan I fatte, hvad Uro alle disse Stof paa eengang giver, hvad Arbejde, Hefthighed, syg Læsning, ja Søvnløshed, hvoraf jeg i senere Tid har været plaget i en foruroligende Grad. Føjer jeg nu hertil, at jeg fra tidligere Dage har slæbt med mig et ulyksaligt Sværmeri for det borgerlige Drama, der netop i vore Dage over hele Verden kræver en

1861 stor Udvikling, skjønt det ikke ser ud som at Nogen vil begynde, da kan Du bedre forstaa den Feberagtighed, hvori jeg gaar og nu ogsaa søger Eder. Hos os vilde det i mange Henseender være skadeligt, om dette Drama kom før det historiske, det vilde uden dette ogsaa tage en Overhaling til Sentimentalitet og Smaalighed, som blev mere kvælende end forfriskende. — Hvorledes skal jeg nu vinde over alle hine første Kolosser til dette? Har jeg Tid, har jeg Existence, — thi det tror jeg med min Guds Hjælp, at Evne har jeg. —

Men det Stofartede er endnu ikke min eneste Bekymring. Og her kommer jeg tilbage til Begyndelsen: hvad jeg i Vinter har samlet, sætter Gjær i den Varme og den Ro som Sommeren her giver. Det er nemlig alle mine lagttagelser af Form, der nu støder mod hinanden, vil samles, stræber imod og frembringer en søvnløs Hurlumhej. Anderledes end som formgivende kan det italienske Liv ikke blive mig. Min Natur er engang saadan, men derfor bliver den ogsaa dette i en desto stærkere Grad. I vil i Sverre møde en Form, som I neppe har ventet, den er helt igjennem noget farefuld, men da den i Udførelsen er fuldstændig, har den i alle Fald sit eget indre Forsvar. Foran Sigurd Slembe (andet Stykke) staar jeg derimod i højeste Grad tvivlende. Det er et mørkt og voldsomt Stykke, som Jamben skyr, og foruden den har jeg ene Prosaen at støtte mig til. Men at skrive det helt ud i Prosa? — Og paa samme Tid holde det historisk idealt? — I kan begribe denne Vanskelighed. Sagaens Sprog har sat Mose,

siden Ibsen behandlede det i Hærmændene, og Sproget, 1861
som vi taler det idag, pidsket af den Kierkegaardske
Filosofi, lært at dandse af Paludan-Müller, vrænge Øjne
af Welhaven, sukke af Munch, kjæle af Chr. Winther,
— hvordan skal jeg uden Versets rensende Mellemkomst
vove at byde Frakark af Maddad Jarls Slægt en saadan
moderne Jonglør, naar hun tungsindig gaar inden de
tilrøgede Vægge, som har seet hendes mange Mord? —

Jeg skriver ikke alt dette, fordi jeg venter noget frel-
sende Raad, men fordi jeg vil vide det følgerigtigt op-
sat og overantvordet fjerne Deltagende, ligesom naar
man beskriver en Sygdom blot forat den skal forstaaes.
Der ligger næsten en Trøst i det.

Jeg tænker mig imidlertid ofte, hvor skuffende mine
Breve maa være Eder, saasom I Intet faar fra det Land,
hvori jeg bor, men derimod bestandig om og fra mig
selv. Ja, det Andet, naar jeg atter er mellem Eder. I
ved jo, jeg kan iagttage med Kjerlighed og sætter en
stor Glæde i at leve i det Store. Altsaa maa jeg haabe,
I er vis paa, at jeg ogsaa lever henede som jeg bør,
ikke blot syg i mig selv, men virksom i det allerede
Skabte og Fremmede. Sygdommen i mig selv kommer
maaske netop deraf.

Næstefter naturligvis at lade Richter læse min Epi-
stel, maa du ogsaa staa op paa mine Vegne og gratu-
lere ham som Advokat, du ved jo, hvordan jeg vilde gjøre
dette, og saa kan du karrikere mig. — Friele er jo gift.
Har det havt nogen frugtsommelig Følge i Morgenbladet,

1861 eller maaske spores der en mild kvindelig Indflydelse?
 — — Det er sandt, det er sandt, jeg maa jo skrive, hvad jeg meget har tænkt over. Richter siger ligefrem, at det han ønsker i denne Verden er Storthingsbænken. Naturligvis. I Kristiania kan han ikke opnaa den, siger han. Ja, er det umuligt? Dersom han ved Siden af sine Forretninger skriver os en Historie om vor Politik siden 1814 — saa skriver han sig Bænken til. — Han bør efter omhyggeligt Forstudium, hvortil han til Exempel kan søge Munchs Hjælp og vistnok mange Andres, levere den som Føljetong i Aftenbladet, og da modtage de Rettelser, som indflyder, med Velvilje, og indbringe dem i det endelige Aftryk. Enhver ikke øvet Historieskriver vil faa meget at rette baade i Stil og med Hensyn til det Oversigtsgivende, og de fleste bruge derfor at lade deres Korrektur vandre rundt med mellemlagte Blade, og saa gjør Enhver sine Rettelser, Bemærkninger, Henvisninger, som dertil er udseet. Saaledes er Siegwart Petersens Historie bleven til, saaledes Fred. Barfods udmærkede Danmarks Historie, ligesom de historiske Forfattere dernede overhovedet bruger dette. Da skal Richter bruge Aftenbladet forat slaå to Fluer med eet Smæk, baade gavne Bladet og erhverve sig almen Læsning — og give sig og Andre Tid til Eftertanke over det endelige Værk. Vore Storthingsforretninger giver ypperlig Vejledning, treaarige er de desværre, men i dette ene Tilfælde er dette en Lettelse. Richters Anstødssten vil blive Vidløftigheden og for rum baade Roes og Daddel. Men Mand for det Hele vil han være og fremfor Nogen jeg kjender. Thi ube-

stikkelig Moral i sin Dom, Fasthed i Princip, Liv i 1861
Fremstilling, Nøjagtighed i det Enkelte, Trang til større
Synsmaader og overalt ledende Traad og endelig varm
Fædrelandskjerlighed — se, dette er vakkre Betingelser.
Men saalænge han lever for aabne Døre paa Ruseløk-
vejen, bliver det s'gu' ikke. — Sig mig: jeg sidder her
og venter paa en Deklaration af hans Forlovelse —
kommer den ikke? — Eller i Fandens Skind og Ben
— er han ikke forlovet? —

Nu maa jeg sige stop; thi Brevet bør vel anstændigvis ikke blive større, især da du skal faa betale det.

Din Ven

Bjørnson.

Aa, lad mig dog føje dette Papir til. Du skal sige mig din Politiks Stilling gennem Vinteren i kort Omrids, sige mig, om du har fundet nogen værdifuld Medarbejder, hvem det er, kort alt dette, som angaar det aandelige Liv, hvori du staar, og hvoraf dit Blad bærer sin Del. Man hugges jo ikke over som en Snor, og du kan derfor begribe, jeg har Interesser her, ja, det er ikke rigtigt af dig at forholde mig saadan Kundskab. Efter dette Brev maa der komme Omvendelse, Bod og Bedring. Du plejer undertiden at begynde Breve og lægge hen, send mig idetmindste nogle slige gamle Begyndelser. —

Hvad tror du om vi paa denne Tid, af Sommeren næste Aar foretog en Del Smaaarejser sammen i Landet, — til Jonas Lie, til Kahrs, til andre Bekjendte hist og her? — Jeg agter at komme hjem til den Tid, og dig vil

1861 jeg vel finde i bedste Velgaaende. Til Vinteren derefter har jeg en særegen Plan, som jeg ikke vil meddele for det Første. Jeg bliver neppe hjemme. Men saa derefter agter jeg alvorligt at slaa mig til Ro og udarbejde de ventende Stof. Da skal vi gjøre et godt Selskab, nogle Faa og Trofaste, og meget Nyttigt skal spire deraf.

Oberst Bassøe har været her, jeg har havt megen Glæde deraf, han er en fortrinlig Mand. Men han fortalte blandt Andet ogsaa, at Ibsen steller daarligt med Theatret. Dette bedrøver mig særdeles. Det norske Theater maa ikke alene staa sig, men bestyres saaledes, og saaledes forfriskes med nationale Stykker, at det kan drage Brun med Flere til sig. Thi jeg skal sige dig, hvordan det gaar med den anden Anstalt. Borgaard beholder de, til han dør, derefter bliver Jørgensen Direktør, til han er 80 Aar, og de Store er taabelige nok til den hele Vej at spæde Penge til. Alt under Forudsætning af, at hint Theater fører et Skinliv. Blusser det derimod op, betænker de sig nok med Tiden, hvis ikke en Kjælke forinden er kommen dem ivejen. Og jeg agter at blive dem en saadan. Har jeg først nogle Stykker bag mig, begynder jeg heftigere end nogensinde, jeg taaler ikke denne Forhaanelse. Jeg tager denne ene Sag og skal vide at føre den, saa det svider dem nedad Ryggen.

At vi har noget imellem os, der splitter vor lille Kapital i to Lejre, og det endog saa, at vort Egentlige samler de pekuniært Fattigere, er en mageløs Forvirring. Har man dem først samlet om een, bestemt Ting, nemlig et nationalt Theater med godt Skue-

spil, voxer det ud derfra til fælles Interesse for national Kunst, flere fælles Foretagender, og vi kan haandtere dem i Materialismens Vinter. Nu faar man ikke fat, ikke Tag i dem, de ser i os og Vort det Mistænkelige. Er man først begyndt at gaa sammen i det Ene, kommer det snart videre, og fra den Dag vil ogsaa vor Bypolitik blive mere een, det ser jeg godt, skjønt Mange vil tro det er Vaas. Vi lille, usle Flok, saa fattig paa Penge og Dannelse, har ikke Raad til at ligge i to Lejre og forkjæle os i en søvrig Nydelse.

Læser man Kunsthistorie, vil man se, med hvilken overordentlig borgerlig Anstrængelse den Kunst er bleven til, som siden opdrager saavel Nationen som den Fremmede gennem Aarhundreder. Jeg mener med Borgere dem der er dette i ethvert Land, altsaa her fordem Adelen, i Tyskland Fyrsterne, nu ligesaameget Grossererne og Kunstforeningerne, i Holland altid Fabrikejere og Skibsrhederne, i England Rigdommen paa enhver Haand, i Frankrig før Hoffet, nu enhver Dannet. Men selv allerede i Reformationens Tid i Tyskland og Holland, se, hvorledes hele Byers Raad slog sig sammen om at forherlige sin By og løfte sine Borgeres Anskuelse og Tænkemaade gennem Kunstens Værker. Det var i egentligste Forstand en Municipalsag, i Italien en Prestesag, en Munkesag ved Siden af Adelen Anstrængelser, ligesaa i Frankrig ved Siden af Hoffets, i Holland atter Municipalsag i de reformerte, men Kirkesag i de katholske Distrikter ved Siden af den enkelte rige Borgers. Ved hvilke Anstængelser er den ikke fremstaet!

1861 Og hos os, i vort begavede Folk, er der nogle Fattige, som staar omkring og sukker for den, kan hjælpe lidt den Enkelte, men maa nære Resten med fromme Ønsker og Skaaltaler. Den egentlige Kapital indluller sig i den Forkjælelse, at de gjør noget, naar de opretholder en udenlandsk marvløs Indretning «mod en Misforstaaelse»! Eller hvad er Kunsten da i et Folk? Ja, derom vil jeg snart skrive en liden Bog saa tydelig, at ogsaa Bønderne skal forstaa den.

Der er nemlig Ting, som alle Mennesker forstaa; det er saadanne som Virkningen af, at Opgangen til Stortinget gaar som i England gennem en Allé af de Mænds Büster, som har talt stort i vort Storting, eller af et Maleri over Præsidentens Stol af Slutningsakten paa Eidsvold i halv Legemsstørrelse, da de Alle tage hinanden i Haanden! — Det er Virkningen af vore Slagbilleder i Krigsskolens Forsamlingssal, — af Lagrettet, der ikke bøjede Lov for Sigurd Jorsalafarers Trudsler, malet over Justitiarius's Stol i Højesteret o. s. v. o. s. v. — Men man kan tage Sagen dybere og inderligere, ligefra Stuen, fra Barnets første Indtryk. Er disse bestandig blot Formaning til Lectielæring og til ikke at slide formange Sko, bliver det derefter, er der ved Siden og som Modvægt fantasivækkende Billeder og Læsning, et vist mildt Behag indgivet af Møblernes Form, — saa bliver Barnet et andet. Man siger: først det Fornødne! — men naar i al Verden ophører Trangen til det Fornødne? Naar denne Anskuelse aldrig dæmpes ved Henvisning til det Højere? Hvad gjør ikke blot en godt bygget Vej med sin faste ordnede Stenmasse for et

stærkt, sundt Indtryk paa ham, der gaar den? Og det, 1861
der nærmere søger Følelsen, skulde ikke gjøre et større?
— Men af disse daglige, ubevidste Indtryk er det især
at vort indre Menneske forfærdiges. —

— Men naar jeg nu bebyrder dig med dette, gjør jeg
omtrent som Heltberg, der skjænder paa de Nærværende
over at saamange er borte af Skolen. Din Ven

B.

Men jeg skriver om dette i Aftenbladet og udgiver
det som Bog.

41.

TIL CHR. HVIID.

[Ariccia, 28. juni 1861.]

Min kjere Hviid!

Stykket er sendt, og er jo nu som jeg vil have det.
Hvor mit Hjerte hænger ved dette Arbejde! — Nu give
ogsaa Gud, at jeg maatte have nogen Glæde af det; jeg
har nu siden et Aar ikke hørt et opmuntrende Ord, og
jeg føler, at jeg nu snart trænger. Man lever ikke be-
standig af sig selv, naar man endnu Intet har realiseret
af det, som man egentlig vil. Maaske man saa kan det,
jeg ved det ikke. Hvorledes jeg tænker om den, der
arbejder, selv med et stort Pund, det ligger Alt i Sverre.
Jeg mener aabent, at selv den Største maa have Sym-
pathi og Hjælp — NB. den, som hans egen Gjerning
skaber ham. Den maa være dygtig hertil, den maa
have skabt om ogsaa kun en ubevidst stor Medfølelse,

1861 saaledes som i Inga; thi at hun kommer med Afgjørelsen paa det vigtigste Punkt, er jo intet Andet end hans egen Gjerning, som saaledes kronet vender tilbage i Tidens Fylde. Jeg føler at denne Sverres Kamp i trange Tider kunde være tegnet med større Smerte. Men denne giver en Faktor, jeg endnu ikke ejer, den større Livserfaring, som ikke blot er den historiske. At det er bleven saavidt, skylder jeg den Smule jeg alt har.

Ret umiddelbart op til dette Stof slutter «Sigurd Slembe» sig. Hist en Kamp for et klart grebet Maal og gennemført med den største Selvfornegtelse. Her en Kamp for sig selv, som han paa ingen Maade kan fornegte saavidt, at han udenom sig kan holde fast ved et eneste Maal. Men forat Kampen kan blive poetisk, maa ogsaa den største Berettigelse, som hans Egenperson kan faa, være givet ham, baade i Slægt og aandelig Begavelse, — og Modstanden et Væv af alskens Egennytte, der dog imidlertid har denne forunderlige Rod i det Bestaaende, i Staten, som den er, i Slægten, som den tænker, — alt dette, som Ingen ustraffet kan forstyrre.

Naar jeg læser Schiller, ser jeg, at det Største hos ham netop er en Evne til at fremstille dette sidste: Bunden hvoraf det Hele skyder, og hvorpaa det staar. Det ligger ikke i det enkelte Ord og den enkelte Person, det ligger i Livsanskuelsens rummelige Storhed, der optager Samfundet, idet han optager Personen. Det er en Tankens Marv, som den store samfundsrystede Tid, hvoraf han fremgik, lagde i ham, og som jeg af al Evne arbejder efter, dog ofte saa trøstesløst. Men en-

gang med Blikket, og mere end det: hele min Tankeevne henvendt derpaa, vil jeg, saa haaber jeg, engang kunne faa de ti tusindes Mund til at tale gjennem den Enkeltes. Havde jeg havt Øjet saa aabent for det, dengang jeg komponerede Sverre, som nu, var Stykket blevet bredere. Nu faar det være som det er. —

Men dette er fortiden ikke min eneste Smerte. Der er et aabenbart Omslag i min Maade at skrive paa. Sverre er helt igjennem støttet paa den direkte Udtalelse, og jeg havde en uimodstaaelig Trang til at gjøre dette, hvilket ogsaa Livet hernede paa alle Maader indbyder til. — Men jeg er allerede, idetmindste foreløbig, træt deraf, man maa ogsaa da sejle formeget paa andres Skibe. Thi i den Literatur, som med og efter Oehlenschläger er bleven saa lyrisk oparbejdet som vor, kan man ikke udendvidere bygge og sejle som man selv vil; thi man træffer dem overalt og som kjendte Mestere. —

Jeg vil tilbage igjen — men hvorledes? Min gamle Form er mig fuldstændig opslidt. Dette er maaske et galt Udtryk, men det maa dog blive derved. Første Stykke af «Sigurd Slembe», som jo er næsten færdigt, er skreven i de gamle Jamber og i høj Lyrik, dette Emne kræver saadant. Men det andet. Det maa skrives paa Prosa, jeg kvider mig frygteligt, men i Herrens Navn, hvad skal jeg gjøre? Hvilketsomhelst Versemaal bliver monotont, naar ikke Lyriken baade befugter og befrugter det. Og Lyrik kan det, maa det ikke eje. Jeg ved Intet i den moderne Literatur, som Stoffet — formelt taget — er mere ligt, end Stykker af Alexan-

1861 dre Dumas fils. Der er en kold Lidenskabernes Ma-
thematik deri, klar, overskuelig, netop derved saa tyn-
gende for hver enkelt som bærer paa den, at han kun
har korte undvigende Ord, der dog, uden at han vil,
koldt bygger videre. Rimet bliver spidst i saadanne
Sjele, den bundne Linje blot et Bælte mere, følgelig
ikke befriende. —

Men skal jeg saa ud i Prosaen — hvad Sprog skal
de saa tale? — Ikke Sagaens, — Ibsen har skræmt mig
mange Mile bort. Ikke det sætningsomfattende Kluder-
vælsk, som i Hauchs Fortællinger af Sagaliv. Men skal
de da tage vort lette, Kierkegaardsk pidskede Athletsprog,
der producerer sig i alle optænkelige Skikkelser og
alle Dragter fra Filosofiens til Gadens. Min Forretning
bliver da en Vragers og ikke en Digtters.

Det, som man føler, maa have sin bestemte Luft,
sit bestemte Sted, sin bestemte Dragt at føles i; ja,
jeg for min Del tør ikke ret for Alvor begynde at
tænke i Stoffet, før jeg har det saa; thi jeg tænker
i Farver med een Gang, jeg tegner ikke først. Jeg
er ogsaa vis paa, at i enhver hel Komposition har man
gjort saa bestandig. Lessing gjorde det ikke — men
derfor er ogsaa alle Figurer blot tegnede. Franskmæn-
dene gaar det hyppigt ligesaa, og forunderlig nok:
deres største Malere, ligetil Delacroix og Horace
Vernet m. fl., nemlig David, Ingres, de ere Tegnere.
De tyske, Cornelius, Overbeck ere ogsaa Tegnere,
men ikke Malere. Saa stort de kan skabe alle disse,
saa overmaade fejl kan de ogsaa gribe; thi de sprænge
sit Middel.

Jeg har nu oftere staaet over det samme Spørsmaal, og nu maa det løses. — Men dette er endnu ikke det Sidste, som bekymrer mig, Sproget, Formen nemlig. Der er kommen en Uro over al min Tænkning, en Længsel til Alt paa eengang, jeg ikke kan læge ved saa ihærdigt at læse Historie og Kunst som jeg gjør, ikke ved at søge Naturen, ikke ved at arbejde. Det er som jeg maatte have Folk at tale med, og dog blev det blot en Galgenfrist. De Digte jeg skriver, kjender jeg ikke. Det er noget splinternyt, stemningslegende, og skrives blot, naar jeg ret er træt, skrives da af min Natur, mere end af min Tænkning. De ere ikke betydelige som Enkeltheder, kan paa denne Maade slet ikke være det, i allefald ikke før Naturen selv er bleven stærk og vant, men de ere som Samling meget forunderlige. I Ravnkildes Samling vil du møde mange af dem, og du vil slet ikke kjende mig igjen. Men jeg længes udover dem og til større lyriske Digte, jeg længes til Eventyret, og nu igjen til Eposet, til Arnljot.

Men nu vil du le, naar jeg siger dig, at alt dette, og mine Dramer med, blot er mig som Indledning til noget Andet, hvori jeg føler at hele mit Væsen ret vil gaa op: det borgerlige Drama. Kunde jeg skrive det strax, saa skrev jeg; men jeg kan jo ikke! Jeg har ikke, hverkens Erfaringens Fylde eller Smidighed, og selv om jeg havde den, fik jeg ikke den rette Ro, før de historiske Stykker har modtaget min Uro, min Drøm, mine Syner; jeg kunde forinden ikke skrive tre Scener, jeg vilde sprænge dem med Pathos eller Betragtninger. Naar skal jeg altsaa naa til dem, og over hvormeget? Naar bliver

1861 jeg engang færdig for det, som jeg føler er min egentlige Bestemmelse? — Kan du nu føle den feberagtige Hast, den Søvnløshed, den Ubestemthed, som er over mig, og som jeg føler, at jeg skal lide af i flere Aar? —

Min Ven, som bor sammen med mig, Bætzmann, en Kunsthistoriker, har ondt af mig, naar jeg ligger og vælter mig, eller gaar, eller læser, eller skriver — og han siger jeg skal gaa — til Alters. Det har han gjort, og er bleven rolig. Ja, — jeg faar i alle Fald forsøge at gjøre det paa min Maade; jeg faar sætte mig kolde Pligter, stænge Vinduerne og fremfor Alt faa min Kone og mit Barn ned, at jeg atter kan lege. Thi i Leg er der Ro.

Weilbach har været herude et Par Gange, er elskelig og hjælpsom, men egentlig tale med ham kan jeg ikke. Han er endog vildfarende angaaende mig og Mit. Der er et vist Begreb om hvad jeg kan og vil, man ikke kan faa af mig, uden naar man taler med mig, og det har han jo aldrig gjort. Om jeg nu forsøgte det, er der formegen Ro over ham, i sin Kone, i sine puslende Smaaforretninger, ogsaa i en vis Tankens Ladhed, som skræmmer mig. Hans Evner og hans Blik har jeg megen Respekt for, men de arbejde mig ikke imøde. Han staar ogsaa noget koldt forlangende, han vil se Kunstværket, og ser i dette om alle Forhold er lige, og i min Forfatning og i min Ungdom i alt dette, maa han endnu give Viljen, Møjen mere kjerligt Hensyn. Jeg dømmes ikke heri saameget fra mig selv, som fra hans Tale om Andre. Thi selv viser jeg ham næsten Intet. Maaske naar

Sverre kommer herved som trykt, at jeg da faar Grundlag for Samtale. Og maaske ikke. 1861

Jeg skriver nu til dig, fordi jeg trænger det. Du er en prægtig Ven. Petersen er vel ikke i Byen, er han det, bør du vise ham mit Brev, ja sende det efter ham, hvis han er rejst. I have jo været fælles om mig, er det vel endnu, og jeg trænger nogle gode Ord fra en eller anden Kant. Ikke nogle, som skal offres paa Medlidenhedens eller Hjælpsomhedens Vejaltre, men et Kammeratsbrev. —

Vil du i Sverres Bøn for Haakon (tredie sidste Scene) rette: men Smerte marver det, i Savn det skyder o. s. v. til: men Smerte marver ham, i Savn han skyder —

Trods al Møje kan dog saadanne Uagtsomhedsfejl indsnige sig.

Hvor jeg er bekymret for Korrekturen. Kjere, kan du ikke faa En til at studere mit Manuskript, og saa læser en anden det trykte Stykke højt for ham, efter at alle de uvæsentlige Rettelser ere foretagne? Mon ikke R. Schmidt gjorde mig den Villighed? Endskjønt det er et barbarisk Forlangende mod mig selv, da jeg dog vilde, at han, netop han blandt nogle Andre skulde modtage et rent og klart Indtryk deraf.—

Nu ja, Gud befalet, kjere Ven! Hils mine Venner, din Forlovede fra din Ven

Bjørnson.

1861

42.

TIL OLAFUR WAAGE.

Ariccia, casa Mancini, 1ste Juli 1861.

Min kjere Waage!

Længe har jeg omgaaes med den Plan at gjøre Be-
gyndelsen, da det nok synes, at du vil lade vente paa
dig. Endelig har min voldsomme Kone gjort mig det
til Nødvendighed; thi hun tager uden videre dine Penge
og kommer med fuld Damp nedover! Du kan tro jeg
er glad, ja jeg kan ikke udtrykke dig, hvor aldeles denne
Tidende har forvandlet mig, ligesom pudset mig op med
nye Klæder, eller Naturen med dejligt Vejr, eller Værel-
set med blomsterduftende Ideer, eller Sjelen med Kam-
merater. Jeg er bleven saa kjerlig, at jeg hjælper Fluer
op, der falder i Badekarret, og jeg tænker mig, at du
paa den yderste Dag faar et vældigt Stykke Pandekage
paa din Tallerken for denne din Hædersgjerning at give
den lille vævre Ting deroppe Vinger, saa ogsaa hun
kunde komme af sit Vandfad (Als). — Dersom du der-
for tænker allerede strax til Gjengjæld at faa et fornuftigt
Brev af mig, tager du forbandet fejl. Var du her, saa
bankede jeg dig og krøllede dit hvide Halstørklæde,
eller slog dig med din (min) Hat, som er bleven saa
hvid, at endog Fluerne finder det værdt at gjøre paa
den, saa jeg maa gjemme den i et Skab.

Selv sidder jeg med «Sigurd Slembe». Sverre er
hæderlig omarbejdet og trykkes nu. Jeg har skrevet til
Hauch. «Sigurd Slembe» er dog ikke min eneste Be-
skjæftigelse. Nej, en anden Ide er Correggio mellem Non-

nerne i Sanct Paulo i Parma, hvor han 1519 malede et stort Værelse fuldt med Satyrer, Fauner, Nymphes, Diana og Følge m. m. — og ikke et kristeligt Billede! — Kløsteret fik atter Clausur 1524 — mon ikke lidt foranlediget ved Correggios livsglade Ophold mellem Nonnerne? — Jeg gjør det for Musik, jeg svømmer i det som Laxen i en Foss. Hint Livslystne i hans Billeder, der dog Alt ligesom overantvordes Gud i Renhed, maa i hans Liv have foranlediget mangen skøn Kjerlighed til at føle sig skuffet, ligeoverfor ham. Det jeg gjør, er nu at oversætte hans Billeder til Liv. Naar han har faaet en Nonne til ret inderligt at aabenbare sig, siger han: «saadan, saadan! Staa lidt; dette Udtryk maa jeg have!» — og saa op at male. — Han flygter med hundrede brudte Løfter bag sig, og en glimrende Sal, der straalere over Europa den Dag i Dag, — men begriber ikke selv, hvorledes Altsammen egentlig er gaaet til. O, hvad Vinranke og Druer og spisende Satyrer og Solstraalere og Dugg der er over dette Billede!

Jeg vil ikke skrive om det, som du maaske venter paa. Jeg ved ikke, hvordan du staar; du ved jeg holder mig tilbage, til du giver Lov. Kunde blot forstyrre dig. — — —

Blot eet Digt har jeg skrevet! Men det er smukt. Jeg læser Historie og Kunsthistorie og hører Forelæsninger af Bætz, medens jeg strækker mig. Kølle er kommen herud og spiser sammen med os. En trohjertet Natur, men Pokkers taus. Han sidder oppe ved Nemi og besværges Naturaanderne, Frøken Kierulff klager over de gruelig mange Breve hun skal skrive, men er

1861 dog glad ved «at kunne hvile ud efter den anstrængte Sæson i Rom». —

Bloch var herude, fed som et af Ernst Mejers Svin, Weilbach har to Gange været her og en Gang med sin Kone, der trives bedre og bedre. Evens holder paa med sit Svin, den Forlorne selv er færdig. Men Bissen, Stakkell, har maattet rejse hjem pr. Telegraf, da hans Fader er adskillig syg. Men vi vil haabe, det bliver med Skrækken; nu staar den Gamle i sin skjønneste Kraft, endnu maa han skabe for os i nogle Aar. Aldrig har han tænkt saa rent og poetisk som nu; ifra adskillig formel Tilbedelse er Aanden løftet af Karakterens Ærlighed og blid Livserfaring; nu maa han faa fortsætte. — —

Fra Andersen har jeg havt Brev. Han klager «over Trængsel». Han elsker Rom, «det var ham saa tungt at skilles fra det». Han rejste skyndsomt fra Genua forat faa se Cavours Begravelse, men kom for sent. Stakkels Andersen, som jeg dog holder meget af. Kun Skade, at naar vi atter træffes om to Aar, begynder han med at beskrive mig sine Fataliteter paa den Dag vi mødes. — — Han ser bestemt efter, om Alting er med, naar han en Dag staar i Himmerige, Kufferten og Bøgerne, — og beder Petrus lukke Døren, for at det ikke skal trække. Ingen har i Danmark siden Holberg været saa vittig som han, og Ingen kan man saa let gjøre Vittigheder over. — — —

Jeg er saadan ret inderlig hjertetilfreds, og skal, saa haaber jeg, med nogle glade eller stærke Arbejder foran mig, engang komme til Danmark og søge Eder alle op i Glæde

og Erindring. Da vil jeg vel finde dig som en «ung Lærd», 1861
paa hvem der, Gud ske Lov, dog ikke kan falde Støv,
men i hvis Hjerte Kundskaben kan afskinne en mild
Fred, fordi det er luttret af rene Følelser, høje Indtryk
og Længsel. — Jeg tror du vil blive en lykkelig Mand.
Der er i din Natur lidt Strid mellem at gribe efter
Verden og Aanden, — som i alle dygtige Folk, og du
gaar trofast fra Sejer til Sejer, men ved slet ikke af det,
før længe bagefter. — —

Desuden er du en Kjeltring, som har Kammeratssjel
og Indsatser paa højere Steder. Jeg mener ikke Grev-
inde Danner med det Sidste, men mener vor Politik,
Literatur, Kunst; og disse Interesser er tro Ledsagerin-
der, der vil styrke i Kjerlighed til det Gode, ligesom det
daglig er en Sindets Forfriskelse. Du er saadan hvad
man kalder en dannet Mand, som imidlertid ikke blot
bør være Indesidder. Dog det er du ikke, thi som sagt:
du er Kammerat, og dette er en lykkelig Maade at virke
paa, som man ofte ikke selv skatter nok, men som man
ser Virkning af blandt Andet ogsaa i den Hengivenhed
hvormed Venner hænger sig fast til En, — som nu
Nedenunderskrevne. — Sig mig nu hvor du er, og hvad
du er, — Sentimentalisk, Ligegyldig, Forsætsvanger,
Opgivet, Drømmende, Handledygtig, Stump, Nervøs —
kort, ja, du forstaar mig.

Adio!

Bjørnson.

1861

43.

TIL H. C. ANDERSEN.

Ariccia, casa Mancini, 3die Juli 1861.

Kjere Andersen!

Ret megen Tak for Deres Brev, som jeg modtog igaar. Det Venskab, som De bærer for mig, er mig en Glæde og en Fortrøstning at tage med. Og dog er det, som jeg ikke forstaar, hvoraf det er opsteget. — At jeg kan holde af Dem, saa stærkt udpræget, med saameget bag Dem, med saadan lysende Kjerlighed over Tale og Væsen — og — tilgiv det — saamange Svagheder, som man bestandig maa beskjæftige sig med og tage ømme Hensyn til, — se det forstaar jeg. Men at De skulde holde saameget af mig, der er Dem for haard, for hidsig, og enten for tvær eller for voldsom, og som i alle Fald i Deres Nærhed ikke kan give syndeligt, hverken af Hjerte eller Aand, fordi jeg bliver overbudt, ofte ogsaa (atter tilgiv) fordi De bestandig har Ordet, — — se, det forstaar jeg ikke ganske.

Men Deres Ord tror jeg, og De kan tænke Dem det, og De skal ogsaa med Tiden se det, at det glæder mig! —

Jeg er nu i Ariccia og steges og befinder mig ret vel derved, da det jo maa til for at komme velsmagende paa Bordet. Jeg mener det store literære, hvor jeg herefter hvert Aar vil være næste Ret efter Dem. Det skal holde saa sikkert stik, som bare Folk vil spise.

Fortiden sidder jeg dybt i «Sigurd Slembe» (den Voldsomme); jeg mener i hans andet Stykke. Var

De nu hos mig, skulde jeg have forelagt Dem en klar Plan, men skrive den op, nej, det maa jeg forskaane os begge for. 1861

Et andet Emne, som i denne Tid har megen Tillokkelse for mig, er Correggio mellem Nonnerne i Santo Paulo ved Parma, hvor han det hele Aar 1519 malede en Sal fuld af Nymphes, Satyrer, Fauner, Amoriner, Diana paa Jagt — og ikke et eneste kristeligt Billede. I 1524 fik Klostret Clausur, og man har ikke faaet se disse herlige Billeder før nu nylig, da Klostret er bleven nedlagt.

Et og andet mindre Stemningsdigt forfølger mig fremdeles, men intet der er værdt Omtale.

Min Kone kommer nu med sin Dreng, hun er, naar De modtager dette Brev, allerede paa Rejsen, som gaar gjennem Schweitz.

Jeg tror, at jeg derfor lægger en lidt anden Plan end før tænkt. Jeg forsøger at blive færdig med «Sigurd Slembe» til Jul, skjønt det maaske ikke gaar, og sløjfer min Digtsamling saalænge. Mine Finantsplaner maa nemlig beskrive en noget større Bue, naar hun, den kjere, kommer. Verden taber s'gu heller ikke stort ved at vente paa mine lyriske og episke Digte. —

Naar jeg læser Deres Brev maa jeg le; thi det synes, som De overalt finder for megen Træk og Trængsel. Jeg gad vide, om De ikke engang, naar De kommer ind i Himmerige, vender Dem om og beder Peder lukke Døren, at det ikke skal trække, — at sige, hvis De ikke alt i Døren gaar tilbage, fordi der er formegen Trængsel. —

1861 Nu, — som jeg skrev til en Ven igaar: der er i Danmark ikke et Menneske, man kan sige saamange Vittigheder over som H. C. Andersen, og i Danmark ikke siden Holberg en Mand, der selv har sagt saamange.

Herude i Ariccia lever jeg et herligt Liv, og jeg vil ikke bytte med Schweitz. En og anden Dag steges man vel, hvis man gaar ud, men saa gaar man ikke ud. Jeg føler mig glad og fri som en Fugl, og misunder ikke disse paa mange Poeters Vis, naar jeg gaar i Skoven. Jeg læser fremdeles Historie og Kunsthistorie og lever saaledes kun sammen med store Mænd og store Tanker, og føler mig selv saa fornem lykkelig derved. Imidlertid føler jeg dog, at denne Ensomhed, hvor glimrende den kan være, ikke slog til i Længden, heller ikke at leve hernede uden Landsmænd og Samtale med Nogle af samme Rod. Thi i dette Stykke er vi virkelig som Træer, skal vor lille Gren bære Frugt, maa den staa paa sit Træ. Der var Ingen af os To, som ikke tørrede bort ved et længere Ophold i Udlandet.

Jeg har mange Emner at kunne hæfte en Samtale til, men jeg ved jo ikke engang, om De kan læse min Skrift, hvorover Alle klage. Jeg ved heller ikke, hvor og hvordan De befinder Dem; thi et Brev kan ikke læse Ansigt, før det taler. Heller ikke er jeg Brevskriver, skjønt jeg nok gjerne baade vil skrive og have Svar. Kunsten er at finde et Sammenknytningspunkt, der gaar længere end det enkelte Emne, saa man ret kan bevæge sig med Frihed, vis paa at Baandet ligefuldt holder. Dette tror jeg dog skal findes og er fun-

det mellem os, og derfor venter jeg paa Deres næste Brev for saa at begynde. Men ikke lange Breve, nej, som dette, saa længe Aanden ikke trænger større Hjerterum, enten fordi den er usædvanlig glad eller usædvanlig sorgfuld. —

Jeg tror at der for en lang Fremtid kan spire meget godt af vort Foraarsmøde i Rom, ogsaa for Andre end os To; thi i hvert vort Land kan vi i Enighed gjøre Meget for Ideer, som vi faa kjere, og Mennesker, som vi ville glæde. Der har aldrig i Norden været nok Samfund mellem Kunstens og Digtningens Mænd, der har været megen Misundelse og megen Smaalighed, understøttet af den lumre Luft omkring, som Gud være lovet nu er lettet lidt, siden saavel det enkelte Land som Norden er gjenneblæst af en national Vind og friske Luftninger fra en højere Idekreds: den fælles Fremtid. Og deri er vi (forresten blandt meget Andet) ganske lige, at vi nære ingen Misundelse, har megen Trang til Kjerlighed og — jeg idetmindste — ogsaa til Samfund for at gennemføre Noget. —

Det synes mig ogsaa altid, at vore Digttere vel meget vil nyde sine Laurbær, idet de ængsteligt vogte sig for nogensteds at gribe ind, hvorved der kunde danne sig Partier for og imod dem. De vil ikke vove disse Laurbær «anden Gang». — Men uden at gaa tabt i Dagens Strid og Kjævl vil jeg rigtignok til det Sidste træde op paa enhver Maade, hvorved jeg tror at kunne gavne, og hver Skilling Autoritet, som man lidt efter lidt giver mig, vil jeg redelig lægge ud igjen og vove paany.

1861 Hils Collin, som i flere Henseender kjender mig bedre end De. Thi De kan i et Øieblik gribe Kjernen og Yderlighederne, men saa gaar De til noget Nyt. Hils ham, og Gud velsigne Dem og Deres varme Hjerte!

Bjørnst. Bjørnson.

44.

TIL NIELS RAVNKILDE.

[Ariccia, 10. juli 1861.]

Kjere Ravnkilde!

Dine Indvendinger ere saa lige dig selv, at jeg ret har maattet le.

Nonnerne var ikke da, hvad de ere nu; derom ved enhver Italiener Besked, og derom underretter mit Stykke strax.

Han gjør ikke Nar af Nonnerne; de gjøre Nar af sig selv. Naar 25 Mennesker elsker samme Mand, saa er det naragtigt, selv om deres Følelse i og for sig er smuk og fin. Thi man ved forud at Sympathiernes Bindeled mellem en Mand og 25 Kvinder, der kommer sammen i et Hus, er ikke til. Derfor kan nok (fordi de ere hildede i den unge Piges Misforstaaelse, der altid gjentager sig, altid er lige smuk — og lige naragtig, og helst opkommer blandt dem, som er ene, eller som blot har Døren til Livet halvt paa Klem) — derfor kan nok deres Kjerlighed være ualmindelig poetisk og blød at stryge som et Kaninskind, smigrende, rødmende; men

det lidt Naragtige maa lure bag, maa være Humøret i 1861
Stykket, maa være Correggios efterabend, parodierende
Ven, der mener det godt med ham, og maa fremfor alt
være Poesien i Stykket, ved hvis Hjælp Intet bliver
tungt, raat, lovligt, men ulovligt, ideelt, galt, forsonende
i den højere Lov. —

At du gaar og glemmer bort den, kommer overhovedet
deraf at der slet ikke er Mod skabt i dig. Derfor vil
jeg tage Sagen alvorligt, hvad jeg er oplagt til, naar
der tales om poetiske Sujetter og et Fremtidsarbejde.

Naar jeg har bestemt Sujettet til Opera, er det ikke
forat gjøre dig en Tjeneste, men fordi det behandlet
paa en anden Maade (Amor og Psyche) blev et meget
vidløftigt Arbejde, som ikke passer mig i de Par første
Aar, og som jeg overhovedet betænker mig paa at give
Stoffet. Jeg kan jo have fundet og behandlet det paa
den Maade mig passede bedst, og Andre kan, i en for
slige Emners længere Behandling mere oplagt Tid end
vor religiøse, — gjøre Resten. Altsaa jeg behandler
det som Opera; mig ser Stykket ud som Opera.

Vil du ikke skrive den, gaar jeg til en anden. Og er
du i den Grad fuld af Betæneligheder, at du ikke vil
komme herud, fordi her er gamle Værelser, eller fordi
her er et Par Bekjendte, som kunde forstyrre dig, hvis
du absolut vilde lade dig forstyrre, saa er du s'gu og-
saa en ærgerlig En at have med at bestille. Og naar
du vægrer dig for at kjøbe uopholdelig Raderinger
(naturligvis tager jeg den halve Omkostning deraf; det
følger jo af sig selv) og siger du «har ikke Raad», saa
er det bare Prosa og Julisløvhed.

1861 «En Opera læser ikke En af Hundrede.» Kommer derpaa an, min Ven. Oehlschlägers «Sovedrikken» har ret Mange læst, skjønt Gud skal vide, den er ikke rar. Lad overhovedet dette blive min Sag.

[— — — — —]

Naar jeg selv faar et Stof eller som nu Lyst til at uddanne mig, — gaar jeg paa mine Venner. Derfor har jeg dem. De hjælpe mig i det Haab (som Gud ikke maa gjøre tilskammel!) at vi alle vinde en Fordel deraf. Saadanne Venner har jeg; thi man samler jo dem, som har fælles Trang, fælles Livsanskuelse. Har du ikke det? — Eller hvor er nu dit Mod, din Lyst til at gjøre noget, din Frejdighed — kjere lille Ven, hvor er det?

Hvorom Alting er, jeg kan ikke gjøre anderledes. Om den Sag er altsaa dette mit sidste Ord. Og vil du ikke, — nu, vi ere lige gode Venner derfor, skjønt jeg beklager at ikke netop din Musik kom til at bære mod Himmelen dette yndige Sujet. —

Efterskrift. Det er sandt, du blander dig ogsaa i Alt. Correggio var ingen «stille religiøs» Natur. Gaa da for Fanden hen og se, hvad Manden har skabt, og tro ikke hint gamle Kjerlingesnak. Oehl.s Historier ere dejlige, — men taabelige sammenholdte med Mandens Værker. Hvad større Bevis behøver du end hine Maleriernes Art i Klosteret? Naar jeg (som har nu ret ofte overtænkt historiske Sujetter) byder dig et Sujet paa historisk Grundlag, maa du tro mig, at jeg ikke krænker det historisk Givne i Psychologie og Tidsanskuelse. Jeg har læst om Correggio, jeg er vis i min Sag, — lad saa dine Skrupler fare — og tænk paa Manden, som

han har malet og ikke som der er skrevet i gamle Dage; 1861
thi det er virkeligt Vaas. Gaa op i Palazzo Borghese og
se hans Danaë, og spørg saa hvad denne Mand var.
Han havde Gud i sig; men dette var noget Andet end
at være «en stille religiøs Natur, som levede for sig selv»,
«slæbte sig ihjel paa en Pengesæk», og hvad der for-
resten er skrevet.

Lad nu ikke mit Brev falde dig haardt. Men lad det,
hvad jeg har forsøgt, styrke dig i at ville, i at kaste
Hensyn; — kom ud til os og vær frejdig! Du ved, jeg
holder meget af dig, kjere Ravnkilde, og derfor er det,
jeg saa gjerne vil se dig mere forvovent, naar det gjælder
din Fremtid. Hvad der binder, trykker dig, ved jeg,
men jeg ved ogsaa, at der er visse Ting, som aldrig
bør lade sig binde og trykke.

Din hengivne

Bjørnson.

45.

TIL JONAS COLLIN.

Ariccia den 20de Juli 1861.

Kjere Jonas Collin!

Det var et prægtigt Indfald af dig at skrive mig til.
Du kom engang just som jeg sad meget ene. Thi min
Kone er her ikke; maaske er det atter uvist om hun
kommer, saaledes forfølges nemlig alle mine Ønsker og
Foretagender i Livet af Nisser. —

Jeg længes ganske uhyre efter at høre, hvad Ander-
sens nye Fortælling indeholder. Det er ganske urigtigt

1861 at kalde det, som Andersen nu skriver «et Eventyr». Det var hans første, saadanne smaa fuldendte Tingester, som man kunde putte i en Nød, og som man atter kunde uddrage og ompsænde en Verden med. I disse Eventyr hersker ogsaa en ganske fuldendt Form, der ikke befatter sig med noget andet end den inderste Kjerne i sit Stof. Men nu, siden Andersen, ofte ubilligt, er trængt tilbage fra Romanens, Dramets, den filosoferende Fortællings Omraade, er det blot forat lade alle disse kuede Rodskud sprænge sig som Egen frem gennem Klippen paa et andet Sted, og nu har han, Herren hjælpe mig, baade Dramet, Romanen, og sin Filosofi tilstede i Eventyret! At dette saa ikke længer er Eventyr, forstaar sig af sig selv. Det er noget, som er Andersensk, og forresten ikke passer i et literært Apothek, ja om saa Mesteren studerede sig gal. Imidlertid kalder vi det familiært mellem os «Andersens Fortællinger», skjønt det slet ikke heller er Fortællinger. Nu er det noget, som hverken har Grændse foroven eller forneden, følgelig heller ikke i sin Form, og som derfor blot den allergenialeste Natur kan styre. Og dette kan Andersen undertiden saaledes gjøre, at enkelte af hans Frembringelser utvivlsomt hører til det første, som æstetisk er skabt.

Men hin Ubundethed, at al Form, og al Verden, den tragiske, komiske, lyriske, episke, Betragtningen, Sangen, Prædikenen, Spøgen, det Levende, Livløse gaa sammen som i Paradis, gjør, at man skjælver for hans næste Arbejde! Hvilken Hemmelighed rører han, hvilken Rejse maa vi gjøre, og vil det lykkes eller ikke? Du

ved, at hvad jeg ikke kan komme ud af det med, det er naar han gjør Religionen til et Hospital, hvorpaa man først kommer, naar man bliver syg, eller hin Strid med Vorherre, hvori først Kræfterne fratages os, og saa siger Vorherre: vær'sgo', forsøg nu! — 1861

Saadan sker det ofte i Verden; men det er i Digtningen altid en pinlig Historie, hvis vi ikke med Tilforladelighed tør regne paa Menneskets frie Vilje, frie Valg. Han lader ofte Religionen indhente sine Personer, naar de ere hjemsogte af en Art Bedøvelse, dog ingensteds saa slemt som i «Salomon de Caus» af Munch, hvor Manden ligefrem først gjøres gal, forat Gud kan raade paa ham. Naar man saaledes standser sit eget psykologiske Maskineri, kan man følgelig heller ingen psykologisk Udvikling præstere, følgelig Intet, som kan fange æsthetisk Interesse; — det er kun Livet anden gang, raat, tungt, trykkende.

Men jeg vil haabe, at dette nu er overvundet; thi han lever formeget i Lykken, til længere at ville fastholde saa mørk en Side.

Altsaa jeg venter, og med en Blanding af Angst og Henrykkelse paa hans næste Arbejde. Hvad han her nede skabte, var stort, denne Rejse er følgelig velgjørende for os Alle.

Ved hin livlige Omgang saaatsige med Alle og Alt i Verden er det ogsaa lykkes ham for sin nye Frembringelsesmaade at erhverve en Form, der solklart og ømt som Solstraalen omslutter Alt, den rører. Hvor den derfor ofte slet ikke befatter sig med sin Opgave uden højst indirekte, der er den dog noget saa mærke-

1861 ligt i og for sig, at man tør ikke skjære bort. Giv ham nu Godhed og stille Hensyn, uden at det dog sker paa din Individualitets Bekostning. Selv det Største er i Nærheden kun Menneske, jeg kan saa godt præke det for Andre, og kan saa daarligt holde det i Omgang dermed. Men vær ham dog en god Aand, hvis du lever længer end han, vil det glæde dig at vide, du har været det.

Tak for dit Brev, det aander saamegen Velvilje baade for ham og mig. Du er en haandfast liden En.

Med Sigurd Slembe arbejder jeg, saa Sveden ofte staar mig i Panden. Der er meget Mathematik i dette Stykke, jeg tror undertiden formeget. Men jeg har nu engang Trang til at skrive saa.

Du siger du har undervurderet mig som Digter. Jeg maa smile; thi alle, der sætter «en glad Gut» som det Øverste, jeg har skrevet, gjør egentlig dette, fordi de ikke havde Lyst til at være med og ane noget Større i det Foregaaende, og saa ret blev tilfreds ved at kunne sige: se dette er engang ret formfuldendt, men det forstaar sig, da blev ogsaa Manden, saasnart det Formfuldendte kom, hvad han egentlig er, en ret respekta- bel, dog ikke mer end almindelig begavet Digter. —

Nu, lad Folk have den Tro; det kommer i Digtningen ikke an paa Øjeblikkets Dom. Den er vederkvæ- gende at tage med, den kan ogsaa undværes. Jeg har nu levet her et helt Aar uden Venner, følgelig uden et godt Ord, og hvad jeg ser hjemmefra er ikke godt. — Men jeg er ret meget glad og arbejder med Hengivelse og Mod.

Kong Sverre var jo egentlig antaget. Theaterchefen 1861 skrev, at han overlod Censor at underhandle med mig om det han ønskede strøget i Elskovsscenerne. — Men jeg har sendt Stykket i Trykkeriet. — Jeg hører, de vil udsætte med Udgivelsen; jeg synes lidet derom, da Folk dog maa se, jeg arbejder; men jeg finder mig deri; det er af hine Nisser, som jeg før talte om.

Jeg erindrer ikke, at jeg har lovet dig Manuskript til din Fader. Jeg har nemlig slet Intet, som kan kaldes Manuskript. Jeg river mit Papir op i Remser, disse fylder jeg og ordner med Tal, og andre Lapper lægger jeg ved Siden fulde af Indskud og Rettelser. Saa skriver jeg dette Altsammen af, retter ogsaa ofte heri, — hvad skal saa kaldes Manuskript — det Første eller Andet? Det gaar Altsammen Pokker i Vold. Jeg har heller ikke en Bog hos mig af dem, jeg har skrevet, og jeg taaler ikke se Kladen, naar jeg er færdig. Jeg længes meget efter at komme saa langt op, at jeg kan se det Forudgaaende med Fred; thi denne Tilstand piner. Jeg kan i Øjeblikkene være glad i det, men det er dog blot Øjeblikke, mine Arbejder er endnu ikke blevne mine Venner.

Hils Andersen og Fru Serre.

Din
B.

Jeg skrev om «en glad Gut», men glemte Følgende. Der var en Tid (for to Aar siden) da jeg havde taget paa mig at være Bladredaktør. Jeg duede vistnok neppe dertil, og jeg stod i en voldsom Tid og i Kamp for et politisk Parti, som tabte, men som jeg endnu af mit

1861 ganske Hjerte hænger ved. Jeg havde næsten alle Landets Aviser mod mig, jeg fik hver Morgen hele Pakker fulde, der serverede min Ære og min bedste Vilje som Føde for Svinene, det varede i Maaneder, al Hjælp trak sig tilbage, jeg skrev, hvad jeg formaaede, følgelig blev det ofte mat, især da jeg ingen Understøttelse havde i Kundskaber, — og jeg saa alt dette selv.

I næste Værelse laa min Kone og stred hver Dag med Døden; thi det var Barselseber, og den varer i Maaneder.

Det var paa denne Tid jeg skrev en glad Gut og meddelte den som Føljetong i mit Blad.

46.

TIL H. C. ANDERSEN.

[Ariccia, 20. juli 1861.]

Kjere Andersen!

De er dennegang kun Konvolut, Omslag; men da det er om den kjere Collin, haaber jeg De undskylder.

Jeg vil i den Grad benytte Dem dertil, at jeg vil skrive blot følgende Smaating: Hils Fru Serre og sig, jeg skal engang besøge hende, naar jeg bliver en berømt Forfatter, — og bliver jeg det ikke, er det muligt, jeg gjør det alligevel, da hun har et godt Hjerte.

Og lad mig saa faa høre, hvad Deres næste Fortælling handler om; jeg er ganske utrolig nysgjerrig.

De skal ikke skrive mig til, uden De ret har Lyst 1861
dertil; men føler De Lysten, ved De, at det glæder
mig. —

Jeg har læst Mynsters Breve, og de har gjort megen
Virkning paa mig, — ikke som Breve; thi de ere jo
lidet betydelige, men ved den sælsomme Mængde Be-
tragtninger, de vække, dels ved Tiden, hvori de ligge,
og det højst forbausende kolde Forhold, hvori man stil-
lede sig til den (Napoleons Tid, Englændernes Bom-
bardement), dels ved de Personer, man støder sammen
med, og deres Skygebilleder paa Væggen. Ogsaa er
det mærkeligt at læse disse Stumper af Aars Monologer
og at se Uhrmageren stille Værket i sit Uhr, hvis Skive
vender ud mod det store Torv. Hvor forfængelig Myn-
ster var! Og det voxede! Og hvor træt han var af
Verden, hvor lidet troende paa dens Fremgang han dog
gik bort! Gaar det an at tro paa Gud og at mistvivle
om Verden? — Hans Breve er ogsaa meget mærkelige
ved det, som de udelader. Thi man maa altid have
in mente, at han selv har ordnet dem.

Jeg læser Historie og Kunsthistorie, og jeg arbejder
paa Sigurd, hvad Gud give sin Lykke til.

Lev vell!

Deres inderlig hengivne

Bjørnst. Bjørnson.

1861

47.

TIL CLEMENS PETERSEN.

Ariccia den 14de August 61.

Kjere Petersen!

Dit Brev kom vel. Jeg lider saa af Hede, at jeg er uden Selskab; det sædvanlige i Bøger og egne Tanker magter jeg ikke uden Hjælp at underholde; denne Hede overgaar i sine Virkninger Alt, jeg har kunnet forestille mig — hos mig selv; thi ofte nok har jeg kunnet tænke mig en doven gennemkogt Tyrk, men selv at blive en, derom har jeg aldrig drømt.

Mine Arbejder ligger og gisper som paa Land drevne Fisk, der rigtignok endnu har en Del i Vandet; mine Bøger ere læste, kastede, de nye gider jeg ikke aabne, jeg bader tre Gange om Dag, æder, sover, plages af Vellyst; thi Fanden anamme, om jeg ikke opdager Flerkoneriets Princip i Sydens Hede. Ret godt Humør, men alle Fire fra mig strakt, og det har nu varet en Maaned.

Hvad du skriver om min Broder er mig det Kjereste af Alt. Jeg har sagt dig Ord til andet omtrent det Samme om ham og om det Imponerende ved denne Dreng. Han har altid virket saadan paa mig som paa dig. Men lægger du Mærke til, hvorledes dette Altsammen passer til Idealet af en praktisk Mand? Jeg maa tænke paa, hvad han i og for sig kan blive, og ikke blot, hvad han kan blive for mig. Dersom ikke han bliver en Kapacitet i det Praktiske, en Berømthed, saa maa det gaa utroligt galt til. Fra liden Dreng har han været saadan. Det er Far mere end Mor. Jeg er mere

Mor. Fra liden af elskede jeg Eventyr over Alt, han 1861
Markarbejde! Jeg slog Alt istykker forat se det indeni,
han bevarte Alt forat have det en anden Gang. Mig
morede Historie, ham Geografi. Jeg elskede rent Papir
og at skrive det fuldt. Han fandt paa alle mulige Kneb
for blot at slippe at skrive, hvad endnu blot er hans
Nødtørft, aldrig Trang. Og saa fortsatte det sig; jeg
maatte probere Alt, det Gale først og fremst. Han hol-
der hele Verden tre Skridt fra Livet.

Peter er en smuk, elskelig Mellemtung, blød hældende
mod det Poetiske og med stor Overbærelse for saadanne
Mennesker, — sund, klar i det Praktiske og hælder selv
derover, daglig mere, ofte med lidt Overvindelse. Peter
vil af os Alle opnaa den egentlige Stilling i Verden. Han
vil ingensteds træde fast op, men kjerligt ordnende, bred,
rolig og have Venner til begge Sider. Hans Karakter er
svag, men ikke saa meget af Mellemtilling, som af ren kor-
porlig Svaghed. Nu retter dette sig, og hans Selvstæn-
dighed voxer. Peter er klog; ingen Fruentimmerhistorier,
ikke dybere i det med Bull end netop (de ere nu skilte)
han er lidt melancholsk indtil han faar Stilling. Fortiden
læser han til Examen. Peter vil fra den ene Kanal føres
langsomt, sikkert op i den anden, synes en Matador,
uden ganske at være det, men derved blive det; vil
godmodig give Hjælp til alle Sider og blive et godt
Tilflugtssted.

Karl vil begynde som Korporal i hvilkensomhelst
Stilling han begynder, og tjene sig op til General
uden at man har hørt et subordinationsstridigt Ord
den hele Vej, og netop derfor kom han frem, mere end

1861 ved sine ualmindelige Evner. De ere nemlig ualmindelige; du kjender ham ikke ganske, uden du er sammen med ham i en Baad i Storm, hvor Faren kan besværges ved sindig Benyttelse af det Tekniske. Selv hans Ud-vortes kjender du ikke før; det bliver fuldstændig forandret; han bliver da overmaade skjøn og sikker.

Hvad du i dette Forhold taler om Mangel paa Pietet forstaar jeg ikke. Til vore Forældre? — Jeg vil haabe du aldrig hos mig eller mine Sødskende har sporet andet end det dybeste Pietetsforhold? — Mellem min Fader og mig var engang — ikke Brud, men Spænding; selv da dyb Pietet. Du skulde se os sammen i vort Hus; du har ikke seet skjønnere Hus. Alle selvstændige i sjelden Grad, og alle kjædede om vore Forældre.

Eller mit Forhold til min Kone? — Du, der ellers talende, skrivende respekterer det Individuelle, maa ogsaa gjøre det i Forhold af Venskabs Natur. — Sig mig nu: kan du tænke dig mig saaledes ægteskabelig forbunden, at jeg ikke med levende Sands vendte mod andet Smukt, Eventyrligt, Kjækt, Lidende og fattede ofte en Lidenskab derfor, som — blot een Gang, til jeg er belært — kan gaa for vidt, men hvorfra jeg bestandig føres tilbage? Det er dig ikke muligt at tænke mig anderledes. Forholdet til min Kone er smukt, sundt, kan ene voxer, aldrig daler, thi jeg agter, elsker hende. Hendes Troskab, Livlighed, Klarhed, friske, naturlige Følelse, hendes velsignede Dreng — hvad er dog ikke dette Alt? Jeg skal ret sætte et lykkeligt Hus; det er mine kjereste Drømme at ligge og udtænke mig det. Hun er saadan en Studenterkone, saa-

dan en rask paa alle Planer følgende, til Opbrud strax beredt Sjel, og evig glad og god. Vort Samliv har ofte været heftigt — i 10 Minutter. Men jeg ved, at jeg har været god med hende, og at hun elsker mig derfor. Jeg ved, at jeg vil være det; ja i visse Stykker en dygtig Ægte-
mand. Jeg vil vistnok aldrig mere blive saadan ret forelsket udenfor Huset; den sidste Kur var stærk; men ofte glad i Andre, jeg tror det er forbi med mig den Dag det ikke længer er saa, ligesom jeg ogsaa tror, at mine Fordringer daglig stiger, saa det altid bliver vanskeligere at bortføre mig.

Saadan ogsaa med mine Venskaber, som du synes at dadle. Jeg maa bestandig have dem, enkelte gamle lægger jeg ned, nye tager jeg op, men er allerede nu vanskeligere; her fra Rom til Ex. blot eet (Waage). Jeg skylder saatsige mine Venner Alt; jeg ser at Goethe endnu i sit 40de Aar gjør det Samme, og endnu fremdeles med sand Heflighed slutter sig til nye (Meyer, Kayser). (Han var ogsaa dygtig forelsket endnu.) —

Men Kjerligheden til min Kone stiger i samme Forhold som andre Forbindelser vanskeliggjøres. Jeg vidste det jo, at det vilde gaa saa. Fraværelsen har ogsaa været god, hendes Breve har tildels været mageløse, og min Længsel er stærkt opblandet med gode Forsætter, skønne Erindringer; thi vi har levet sammen i to Aar. Nu er jeg vred paa hende; thi hendes Rejseplaner har plaget mig fra Februar til nu, og skjønt jeg har gjort alt muligt forat faa dem klare, har hun dog altid nye Hindringer. Dette er en Fejl ved hende, at hun altid er for tidligt paa Færde, og naar det saa skal gaa løs,

1861 meget ængstelig, naar jeg ikke er hos hende. Sidst maatte jeg skrive haardt. Dagen efter mildt. Det maa være Omgivelserne, som forvirrer hende. Men nu haaber jeg at hun kommer; her er længe Alt beredt for hendes kjere Modtagelse. —

Hvad du skriver om mit sidste Brev til Hviid er morsomt.

«Kong Sverre» er jeg ikke egentlig misfornøjet med; du vil aldrig finde Ord, som siger dette; thi over intet Arbejde har jeg været sikkrere, klarere. Naar jeg derimod siger, at jeg ikke er der, hvor jeg vil være, er dette en anden Sag. Mine Skrupler over «Sigurd Slembe» staar endnu paa, skjønt jeg i disse Dage ender andet Stykke, som jeg strax sender Eder, da det er mig et vigtigt Arbejde, nyt, friskt, og Meget vovet. Der er Troldom i dette Stykke. Scener er der, som jeg ikke kan forklare dig, ogsaa Andre skal have ondt ved at forklare, hvorledes det undertiden gaar til; men at det er rigtigt siger en vis Hjertebanken, hvormed netop disse Scener læses. Jeg sparer adskillig paa Sigurd selv for næste og sidste Stykke, følgelig styrker jeg Begivenhedernes Masse, saa han føres mere end han taler. Udgangen er storartet; det tør jeg sige. Det smerter mig, at jeg maatte opgive en Karakter, som jeg havde tænkt saa korrekt, og hvortil en Frøken Munch er Studiet (den ældste). Men da jeg kom ind i Stykket (d. v. s. i Tanken), saa jeg, at Elskerinden formeget var Extrakt af det Hele, medens jeg tvertom maatte bruge hende som behagelig Modsætning i den Lidenskabelighed, hvoraf Stykket gløder. Du indser, hvor let en saadan Forvexling kan foregaa.

Som Stykket nu er, bestaar det af en Familie med sine Afskygninger. To Søstre, lige i at ville Noget, men den Ene udrustet med en uhyre, næsten ubegribelig Evne til Kjerlighed, som er kastet over paa en Søn, hun for enhver Pris vil drive frem, og som hun derved gjør total ulykkelig. Dette føler hun og drives derved altid videre, for ved næste Skridt at gjøre første godt, og han faar en saa levende Uvilje mod hende, at han neppe taaler se hende. Behersket fra Barn af, kan han ingen Modstand gjøre, han tager en liden Dreng op til sig, leger med ham, og lader de Andre raade. — Moderens Søster er formodentlig tidlig skuffet i Kjerlighed; hendes uhyre Vilje har derved samlet sig om det Almindelige: hendes Slægts Fremgang. Hun kjender intet Hensyn til den Enkelte. Hun behandler Søsterens Liden-skab for Sønnen som en Galskab, men bruger den forat faa det Hele frem. I Moderens ængstlige Hjerne spørger alle mulige Forsætter til Sønnens Lykke; neppe ere de udtalte, før den mindre begavede, men stærke, udelte Søster (Frakark) holder dem fast og realiserer dem ved Tid og Lejlighed. Moderen kunde have behersket ligesom Søsteren, men hun er ikke fri, hun slæber paa alle Hensyn mod sin Søn og bliver nu fuldstændig behersket.

Ind mellem disse og i en Krig mellem Sønnen og hans Halvbroder, som begge Søstre hade, fordi han staar ivejen (men Sønnen elsker), kastes Sigurd. Han besejrer Halvbroderen, indsætter Sønnen, som ikke bliver det ringeste mere lykkelig derved. Men Mandskabet er bleven begejstret af Sigurd, tilbyder ham begge

1861 Brødres Magt — han kan ikke tjene, blot herske! Han er paaveje at forsmå Tilbudet; thi fra Norge af har han jo intet Maal, som tilfredsstillere mere. Han er den frie, rejsende Mand, hans eneste Lykke. Men — saa er Audhild, hine Kvinders Søsterdatter, bleven ganske forhexet af ham; jeg ved selv ikke hvordan det rigtigt gaar til; de ligger i hinandens Arme. — Her har han Maal. For hendes Skyld vil han tage Jarledømmet og slaa sig til Ro her; hun er vel værdt det, synes han. —

Men nu tager hun pludselig hans Moders Rolle fra første Stykke: paa Ruinen af Andres Lykke maa han ikke bygge sin egen, og om han har Ret dertil, kan den ikke vindes uden Borgerkrig og Rædsel, saa hellere bort. — Sigurd er dennegang ikke saa bange de Tanker, som Magten vækker; han indser ogsaa, at Intet kan naaes, som Andre ikke allerede besidder. Han lader Spillet staa uafgjort. En Korsfarerflokk skal ogsaa rejse herifra, vil have ham med; han staar tvivlende mellem begge. Han kaster sig ned i sin Kjerlighed, aldeles overgivent og vil glemme Afgjørelsen, til den kræver sig selv. — Og det gjør den. Hun, som ikke tør spørge om hans Fortid, da hun har seet frygtelige Følger deraf, spørger desto mere bævende om deres Fremtid. Men under disse Spørsaal bliver det dem begge klart, at det er noget Andet og Mere han vil end Kjerlighed. Hun forfærdes, men han lægger ikke selv saa nøje Mærke dertil; thi hans Hoved er meget beskjæftiget med disse Planer paa Jarledømmet, som han slet ikke har sluppet.

Da hænder en frygtelig Katastrofe. Sigurd havde forligt Brødrene; blandt Forligsvilkaarene var, at de skulde

bo sammen og Frakark fjernes som den onde Aand. 1861
Da syr Frakark og Søsteren en forgiftet Skjorte, som skal foræres den kommende Halvbroder. Moderen tror nemlig nu at være vis paa, at Sønnens Melancholi blot skriver sig fra disse Broderulykker, som ingen Ende tager, før en af dem dør. Dagen er kommen at Halvbroderen skal indfinde sig, Sigurds Plan at tage begge til Fange skulde ogsaa da iværksættes — hvis han besluttede sig dertil. Dagen er kommen, Skjorten er fremme, saa kommer Sønnen, der aner det Hele, tager Skjorten paa sig under tilsyneladende Spøg og dør i sin Broders Sted. Moderen dræber sig selv, Frakark synker sammen over sine knuste Drømme, Sigurd staar bedøvet, og da Korsfarersangen i det Samme lyder, som i Slutningen af første Stykke, vækkes han, flygter fra Broderkrigens og Magtens Rædsler og en klagende Elsket som før fra sin Moder. —

Skriver et og andet Digt.

Lev vel, kjere Ven.

Din

Bjørnson.

Efterskrift.

Hvorfor jeg ikke sendte Stykket til dig? Fordi det simpelthen skulde trykkes. Vilde du kaste et Øje paa Korrekturen, var det mig naturligvis kjert; — men det egentlige Arbejde maatte mine Venner dele mellem sig. Det gaar ynkeligt! Først ude i September kommer det. Husk, at da Ibsen eller rettere Kristiania norske Theaters Direktion strax faar et Exemplar. Du kan begribe jeg trænger Penge. —

1861 Hviid har gjort mig et mageløst Peg; men du maa paa ingen Maade forurolige hans gode Sjel dermed, som tænkte at gjøre Alt til det Bedste. Han skrev til Hauch, at nu skulde Stykket ikke indleveres! Jeg havde naturligvis ligesaa lidet bedet derom, som før om at levere det ind. Var det Sidste engang gjort, maatte jo Sagen have sin Gang. Og i ethvert Fald: skulde der skrives, maatte jo jeg gjøre det, da Hauch havde skrevet til mig. —

Der er stor Forskjel paa ikke at indlevere et Stykke, og at skrive til Direktionen: jeg vil ikke levere det ind. Det Første kommer Ingen ved, det Andet er en Fornærmelse. Jeg skrev til Hauch for om muligt at gjøre det godt igjen; men naturligvis kan jeg vente mig, at man Intet nu vil have med et Stykke at bestille, hvorom man uden Nødvendighed gaar hen og mælder, at man ikke vil levere det ind.

Formodentlig sker Alt til det Bedste her i Verden, og jeg gjentager det: Hviid foruroliger du ikke med et Ord!

Brevet til Hauch var vanskeligt at skrive, jeg maatte naturligvis sige ligefrem, at det, at Hviid skrev, var en Misforstaaelse, og forklare, at den kom deraf, at jeg overhovedet var misfornøjet med Indleverelsen, hvad han saa fortolkede som en Vilje om at afslutte med Theatret. Men hans Handling, engang gjort, underkjendte jeg naturligvis ikke. Altsaa er mit Stykke ikke inde for Theaterdirektionen; den gav ellers en smuk Resolution. —

Til Hauch skrev jeg fra Leveren angaaende Anken over Kjerlighedsscenerne, idet jeg tog hans Tycho Brahe

til Udgangspunkt og paastod, at dette Stykke forat lem- 1861
pes Wiehe var mishandlet, og at Oehlschläger paa
saadan fejj, Bifald søgende Maade aldrig mere kunde
føres paa Scenen. Nu faar jeg Brev fra ham, hvori han
naturligvis beviser, at han blot arbejder paa at faa Oeh-
lschläger op, og i den Retning jeg vil. Han tøfler
om og deklamerer om Heibergs Kritik, sin polære
Modsætning o. s. v. o. s. v. ja du kjender den gamle Vise
i Barnevognen. B.

Anden Efterskrift.

Jeg udgiver en Digtsamling til Jul, da jeg tror det
bedre at lade Sigurd Slembe komme i passende Afstand
fra Sverre. Sigurd Slembe kommer altsaa som i Februar
eller Marts, lidt før mig selv. Saa begynder min egent-
lige Arbejdstid; jeg mener, dermed rolig Læsning
og Linjer ned imellem. —

Min Digtsamling bliver neppe stor, men alletider stor
nok til at give et Indtryk (større end Richardts). Naar
mit andet Stykke er færdigt, kaster jeg mig udelukkende
over Smaadigte. Jeg maa øve denne Form op; den lig-
ger langt bagud og er dog af overordentlig Vigtighed
for mine videre Arbejder. Let at kunne forme ud den
flygtige Følelse, den rejsende Tanke og en Gang for
alle vænne mig til at modtage og indbyde disse Smaa-
gjæster istedenfor alle Slags pjattede Erindringer og
Konversationsstumper er mig magtpaaliggende. Min
Kones Komme tror jeg vil blive en god Hjælper her.
Mit Barn og hun og jeg vil tumle om og idyllisere ovenpaa

1861 alle mine lange Rejser og tildels ikke ubetydelige Anstrængelser.

Af de Digte jeg har færdig vil jeg ikke være let at finde igjen for Eder, — indbilder jeg mig idetmindste. Der er noget i dem, som ligner — kan du tænke dig? — Welhaven. Jeg raser for at faa fat i en Alfred de Musset, da han bestemt kommer mig lige imøde; men Weilbach er et Asen og det lykkes ikke.

Hvoraf kommer det at du i ethvert Brev til mig forsvaret Kritikens Hjerter og Ret og Betydning og — ja du ved selv bedst? Hør dog op engang. — Det glæder mig, at jeg intet Eccho hører af din Pariserrejse, ikke fordi at det jo vilde glæde mig, men fordi du har det som jeg, at du helst taler derom bagefter. Een Gang skal vi udvexle — o hvilke Masser! — — — At jeg her bor sammen med Malere har havt en heldig Indflydelse paa mig, ligesom for min Arkitekturlæsning. I Bloch har I en Begyndelse til en stor Maler, i Kølle en elskelig Naturmaler, hvis Kunst jeg saatsige studerer.

Ved atter at gjennemlæse dit Brev, ser jeg, at Begyndelsen deraf dog igrunden slet ikke er kjerlig. Du siger, at du har ventet Brev fra mig «med Uvilje». — Men Kjere, hvem skrev sidst, — og hvem (thi det er Hovedsagen) nedlagde i dette sidste en saadan Inderlighed, som hele hans Hjerter rummede for Venskab med dig, hvem gjorde det gjennem hele Ark i snakkende Fortrolighed — og derpaa fik intet Svar? — Og jeg hilste dig gjennem Hviid, Heegaard, Karoline, Hilsener med Ord i, forat minde dig, og da jeg ikke engang vidste, hvor du

var, skrev jeg til Hviid og bad ham dele Brevet med dig. Kan jeg Mere gjøre? — — 1861

Dette Brev til Hviid ser jeg nu, at du gjør Nar af; thi det er ikke kjerligt, hvad du derom har skrevet; det ser jeg nu, jeg har først læst det i god Tro. At der i hint Brev fra mig «er en total Forkastelse af alt, jeg har skrevet, Pukken paa at det alligevel er noget Overordentligt» — se, det er et Sprog, som jeg ikke kjender. Jeg har hørt tale om den Sort Katzenjammer hos Forfattere, men ligesaalidt som jeg selv har havt den, taaler jeg at Andre paadutter mig den. Hvad jeg eengang skrev til dig om Arne, kunde jeg for den Sags Skyld skrive om hin Bog den Dag i Dag, naturligvis Opdagelsens Heflighed frataget. De Anker jeg har imod den, at det Sorte kom mere med end jeg vidste, det Forfængelige ligesaa — er klar Erkjendelse, ikke Øjeblikkes Overvindelse. Bogen som Tanke og Plan har jeg aldrig underkjendt. —

Da Halte-Hulda kom ud, havde jeg fuld Bevidsthed om at den ingen almindelig Lykke vilde gjøre, solgte den derfor til lav Pris. Da en glad Gut kom ud, sagde jeg den vilde gjøre megen Fruentimmerlykke, men var ikke noget synderligt. Om Kong Sverre har jeg fra Eder Alle ikke hørt et godt Ord. Du har desuagtet ikke fra mig noget Tegn paa Mistillid til denne Bog, skjönt vel Betæneligheder, der mere rammer mit nuværende Standpunkt overhovedet, end Bogen.

«Den nye Form», som du behager dig i at kalde mange og store Betæneligheder over Jamben, som jeg har baaret ligefra Halte-Huldas Tid og først nu ført

1861 til en Slags Afgjørelse, — kunde visselig hos en Kritiker af din Evne vække andet end Spot. — Du kunde anvende den, hvis jeg laa nede i Uklarhed og pjaskede med Talemaader; jeg haaber du har i mine Bekymringer seet Andet end dette. Mig vil aldrig Klarhed komme fuldere, end at jeg maa sige: paa det og det Punkt er jeg uklar. — Jeg tror den største Tænker i sin mest indviiede Materie har de samme aabne Steder. —

Fortiden lider jeg i det Dramatiske som Lyriske under et Formskifte, det er mig en meget alvorlig, undertiden sørgelig Sag. Jeg vil over Jul bryde op min Fortællermethode og se, hvordan det der vil gaa. Og før jeg saaledes har forsøgt mig rundtomkring (thi du maa indrømme at jeg har mange Felt) og opnaaet nogen Ro i det Arbejdede, før bestaar min Klarhed væsentlig i Erkjendelse af, at der mangler mig noget der, der og der igjen — og dette er ikke til at spotte. Men Spot er det at føre Alt tilbage paa Trykningen af «Kong Sverre» og til den dermed forbundne Barselseber. Jeg erindrer mig aldrig at have havt en saadan. Mangen Gang vexler Indtrykket af det Arbejdede; dette vedbliver, enten Bogen er trykt eller ej, og tilhører 10 Minutters Heflighed — Forholdet til Publikum er ingenlunde det bestemmende. —

Undertiden er du rigeligt forsynet med Mistanker, ofte af en smaalig Natur. Jeg glemmer aldrig da du overfaldt mig i Anledning af den Haandsrækning, jeg vistnok klodset nok, men virkelig ene af Erindring om min egen Kamp som Kritiker, søgte at give Dagbladets forrige Theaterrecensent. Eller min Samtale med Rosenkilde, hvori du troede at jeg stod og smigrede ham! —

Ofte med Banghed tænker jeg paa, hvorhen det nøje 1861
 Bekjendtskab til menneskelig Skrøbelighed i det Smaa,
 som (jeg ved ikke hvor) du bestandig udvider, tilsidst
 vil føre dig. Poul Møllers aandelige Resultat anser jeg
 for utroligt sørgeligt; thi om dette Kundskabens Træ
 gjælder rigtignok Skriftens Ord «at spiser du deraf, er
 du Dødsens». — I ethvert Fald er der visse Mistanker,
 som anvendt mellem os To giver et uværdigt Udseende;
 hvad dog er en mindre Ulykke end den, at det Smaa-
 lige altid har det Ukjerlige i Følge. Jeg ved nok man
 hellere siger, at det udspringer deraf; men dette er
 ofte ikke sandt; det kan, har jeg ofte seet, udspringe af
 sand Retfærdigheds-, Nøjagtighedsfølelse, ængstelig Kjer-
 lighed; men at det avler Ukjerlighed, det er desværre
 saameget sandere.

At være Kritiker og med Magt og Betydning i en
 saa ung Alder som du har, maa efter al menneskelig
 Regel have adskillig Fare for Gemyttet, og maa ogsaa
 undertiden føles af dine Venner. Jeg beder Gud om, at
 jeg for min Del altid maa have Overbærenhed dermed
 i fuld Erindring af det Rige og Skjønne, som dit Ven-
 skab tilfører. I al din Omgang kjender jeg ingen be-
 stemtere Fiende af det Smaalige end Hviid. Og maaske
 ham, Inspektøren, — men Heegaards til Ex. er et smaa-
 ligt Folkefærd. (Jeg mener her de to Brødre eller Fæt-
 tere). — Tag nu op i Kjerlighed, hvad jeg har skrevet
 i Kjerlighed. —

Man vil nu have mig hjem til Theatret! —

Din Ven.

1861

48.

TIL CLEMENS PETERSEN.

Ariccia den 15de Septbr. 1861.

• Min kjere Ven!

Jeg kan huske, at jeg har grædt af Glæde over Brev fra dig, endvidere at jeg har løftet Nakken som en Soldat, der har faaet Roes af sin Oberst; men jeg tror dog ikke, at min Glæde nogensinde har været saa frugtbar for vort Venskab og mig selv, som nu ved at læse dit sidste Brev. Jeg har intet bedre Ord at takke dig med end det, at jeg modtog det idag, Søndag Morgen, og det har skabt Søndag i og om mig, jeg er hjerteglad! Vist var jeg noget vred paa dig, men bar Vreden saalænge, til den fik mildne sig i Erindringen og jeg fik lavet noget til, som kunde fremkalde tydeligt Svar; thi dine sidste Breve har været — nu ja, nok om alt dette. Jeg har hvad jeg ønsker, dit Billede oppudset, bekrandset, paa sin Hædersplads, og i Søndagspuds gaar jeg her omkring og ser paa det. Du kjere Ven! —

Det er nok muligt at længere nede i Brevet gaar jeg ved Siden af et Par af dine Bemærkninger, ikke forat korrigere, men udfylde; nu er jeg ikke oplagt. Jeg er bare glad. — Du kan maaske ogsaa se det derpaa, at jeg skriver fejl andet hvert Ord, skriver noget for nok — værre kan det da ikke være. Formodentlig bød jeg dig Osten, naar du bad om Brødet, hvis du idag spiste Frokost hos mig. Jeg maa hviske dig den Hemmelighed, at jeg aldrig har trængt Venner saa saart som her i Italien og navnlig i denne Sommer, og at det har gjort

mig bitterlig ondt, at I bleve alle borte, og at I, naar I kom, aldrig kunde tale mig kjerligt nok; thi I vidste slet ikke, hvor øm jeg var bleven af Savn. — Nu er Alt dette over, min velsignede Kone er ogsaa kommen, Heden er taalelig, min Sommer skal nu begynde. 1861

Ja, hun er kommen, ny, tillidsfuld, varm — Herregud, jeg har aldrig været gift før! Jeg har ingen Møje havt af de To før, ingen Glæde i Smaating, deres egne Smaating, ikke lagt mit Hoved i Blød forat finde paa Noget for dem, hjælpe dem, more dem, — du kan tro jeg er varm om Hjertet og modig i Tanken under alt dette! — Jeg bærer Gutten milevis og timevis, jeg rider med ham paa Sadelknappen, og hun synger og ser sig om, jubler til Udsigterne og Vejret. — I Rom har vi lejet, flytter ind om 12 Dage, og jeg haaber paa en herlig Vinter. — Jeg har fundet alt jeg søgte, og mere til; thi der var noget i mig, som har ventet paa at blive Familiefader for Alvor; det vidste jeg ikke af. —

Og Kong Sverre har gjort mig megen Glæde. Dette Besøg i Oehlschläger, som jeg paa min Vis og i Korthed længtes efter at aflægge, før jeg gik videre, synes mig vellykket; Opgaven kunde have været meget større, men vilde som saadan maaske voldt mig Vanskeligheder, som havde forbudt dette sommerglade Tog gennem Politik og Romantik. De to Stilarter brydes artigt allerede som det er, og den forstandige Læser vil føle det, at jeg næstegang bøjer tvært af til een af Siderne, og har han læst Arne, ved han, hvilken det bliver. Den samme Trang jeg følte til gennem en glad Gut ligesom at forsone mig med Folk, til at kunne bede en liden

1861 Pige tage og læse, den samme følte jeg ligeoverfor dem, der dog vil se et Udbrud engang, noget over det bestandig Rigtige, nemlig det Gale, det op i Luften ad Solen til, og derfor blev Sverre som den blev, han Murstykket, og hans Børn de viltre Ornamenten derpaa. Men jeg kan ikke selv læse det højt. Det ærgrer mig, men det er nu engang saa. Jeg kan kun læse Sverre og tildels Nikolaus; bedst Sverre og Martin, Haakon undertiden hist og her, Inga næsten aldrig; jeg vilde saa usigelig gerne høre En læse det for mig. — — — —

Sigurd Slembe, d. v. s. Mathematiken i ham (andet Stykke) er nu færdig, jeg skal til at gaa det igjennem og løfte Replikerne til Øjeblikkets Liv; de har endnu blot det organiske. — (Motsætningen er vel tosset, men jeg gider ikke tænke den ud.) Jeg vil betro dig i ramme Alvor, at denne Trilogie, naar den er endt, vil bringe mig mere Glæde end alt det Andet tilsammen. Den er ogsaa Resultatet af alt det Andet.

[— — — — —]

Atter ser jeg, at Andersen holder af mig og roser mig. Det er mig bestandig lige ufatteligt, ja, det kan neppe være rigtig sandt. Jeg holder af ham og for bestandig; thi jeg fatter ham til det Inderste, og han er jo usædvanlig mærkelig. Men paa Gjensidigheden tvivler jeg og anbefaler dig at se videre efter. — Colin er en liden haandfast En, men det er ogsaa omtrent Alt, som endnu kan siges om ham. Jeg skrev ham til (d. v. s. egentlig Andersen); jeg valgte den Form for et Par Udtalelser. Nu forlanger han mere Brev, men Grunden er jo bortfalden, skjønt det halvvejs nu gjør mig

ondt ikke at fortsætte. Han skrev ogsaa først til mig 1861 og smukt og simpelt. Hvad skal jeg gjøre? — Egentlig har jeg vel gjort en Synd, og han er et saa rent Gemyt, at jeg føler den. Han havde jo som Andersens Ledsager mere Interesse for mig end der personlig tilfaldt ham; der var jo ogsaa dagligt Smaakrangel mellem dem, som førte Mægleren nærmere end Mennesket vilde strax. Men hvis jeg skriver, er det dog en liden Løgn, og som bedst mærkes derved, at jeg saa maa til at digte Brevet; her staar jo ingen Materie imellem os. —

Jeg læser Filosofiens Historie af Schwegler, en god, stærk Bog, som interesserer mig heftigt. Nu maa jeg læse Logik, før jeg gaar videre. — Ja, dette Møde med Filosofien haaber jeg af alle i Rom bliver det frugtbarste for mig, men kan jo endnu Intet sige. Jeg haaber det blot. Jeg slutter intet Kapitel, uden at tillige en mægtig Erhvervelse er gjort, og bliver det saadan ved, saa bliver ogsaa mit Haab Vished. Og Gud give det! Hvad ellers Ungdommen tager som Begyndelse, kommer jo sent op i mig — maaske skulde jeg tidligere have overvundet mig til at gjøre, hvad jeg først nu gjør af Lyst. —

Jeg hører du skriver om Hamburg og Hanover. Jeg begriber paa Forhaand ikke dette og længes derfor efter at læse. —

Det er sandt: vil Hegel have Manuskript i Oktober? Ja, men ikke alt! For Guds Skyld, det er ganske, ganske umuligt; jeg er jo ikke af dem, som har paa Lager, og jeg maa gjennemse til det Sidste. Han skal faa en Del og skal faa efterhvert til Slutten af

1861 November. Naar saa Folk har faaet Sverre og Digt-samlingen, haaber jeg de tillader mig at skrive som jeg vil og ikke lægger tilside Sigurd saadan som Halte-Hulda. Den er jo ganske i samme Retning. Og tro du mig, at uden disse Ting som Forløbere gik det galt med Publikum og mig, saa intimt det undertiden syntes. Nu hviler de paa, hvad de let kan forstaa, og morer sig med at classificere mig snart hist snart her, dog helst saadan mellem Hertz og Hauch, uden at jeg tillægges den Enes Psykologi eller den Andens Tænkning. Dette morer dem, som sagt, de faar mig ind i Familien, — og saa kommer Sigurd. — Ofte kommer en Banghed over mig; noget siger mig, at jeg ikke faar fuldføre Sigurd, før jeg selv kommer hjem. Hvor det vil bedrøve mig, ja det vilde tage den halve Glæde bort af mine mange kjere Gjensyn. — —

Ved atter at gjennemlæse dit Brev, ser jeg, at jeg har sprunget over en Bemærkning om Collin, maaske fordi jeg tog Tanken om Andersen for langt med. Du har ganske ret; han forstaaer mig fuldere og helere end Andersen, der i et Nu tager Tingens Yderligheder og skimter Kjernen, men saa ikke udfører eller sammensætter det. Jeg har ogsaa skrevet det til Andersen selv, at Collin forstod mig bedre. Dette atter fordi han er «haandfast». Men ikke fordi han er «tungsindig». Det synes mig, som du er noget rundhaandet med dette Prædicat, ligesom det efter Kierkegaard er paa Mode — endog at anlægge Tungsindighed. Hvad der endnu ikke er udviklet og har stille, maaske dybe Længsler efter dels at blive Noget i og for Verden, dels efter at

faa større Klarhed til Exempel i religiøse Forhold (og 1861
begge Ting passer nok Collin) kan man dog ikke strax
kalde Tungsindighed. Heller ikke Enhver, der for-
pupper sig, og hvortil den Danske har Hang, er derfor tung-
sindig. Ja, det kan forme sig saa mildt, at det ligefrem
blot er en Vane, hvori Vedkommende gaar nok saa
lykkelige. —

Selv naar du taler og beskriver den tungsindige
Clemens Petersen, protesterer det i mig lige ud i Neg-
lene. Der er en stræbende tumlende Masse Dygtig-
hed i dig, som nok kan gjøre dig det broget nok,
baade naar den drøvtygger Erindringer om Sammen-
stød med Verden (især fra en yngre Alder, hvor den
naturligvis paa mange Maader kom smærtelig til kort
ligeoverfor hvad den vilde) og naar den beskjæftiger sig
med ikke endnu løste og med altid nye Problemer.
Men tungsindig, nej, min Gut, ikke mere end jeg. At
du nok magtede at gjøre dig til tungsindig, kan jeg
tænke mig; men man tager jo gjerne Bestik for Cour-
sen af de Stjerner, som sees gennem Taagen, — og
af dem, jeg har seet oppe over dig, skulde jeg rigtig-
nok spaa dig en bemavet Professor, Etatsraad, underti-
den lidt Krakiler, lidt Original, men altid frejdig, færdig
til Organisation, Reorganisation, Prygl, Latter og tro-
skyldig Glæde, — ligesom der umærkelig ligger foran
dig paa Bordet, hvor du holder Spøg, en filosofisk Mate-
rie af Dybde og Nyhed, ligetil det Sidste.

Dine psykologiske Udviklinger ere for mig altid læ-
rerige; der er stærkt System og overraskende friske
Blik i dem. Men tror som bestandig at du ofte tager dit

1861 System for Mennesket (imidlertid lige belærende for mig; thi om det passer en Enkelt, er jo en Bisag). Saaledes tror jeg nok ogsaa at du skyder noget fejl i dit Brev, dennegang dog mere i Methode end i Realitet. Jeg tror det er rent galt, naar man skal tillægge en Mand et Prædicat (f. Ex. «ukjerlig») i dette eller hint Øjeblik, eller i flere Øjeblikke tilsammen, da at springe over Øjeblikkene, der er oppe som Exempler, og gaa tilbage til Personens Inderste og spørge der. En levende Mand er jo ingen urokkelig Sætning, og det kan derfor let hænde, at det, der søges, er i Begreb med at omdanne sig; men man kan ikke komme efter det, uden netop ved at agte paa Øjeblikkene og deres Sum. Hør Forskjellen: spørger En mig: er Clemens Petersen ukjerlig, mistænkelig? — saa svarer jeg hurtig, bestemt: Nej. Men spørges der: har han havt saadanne Øjeblikke, som dog lode den Dom fældes, da svarer jeg: ja! og jeg fremlægger til Ex. dit næstsidste Brev. Det er da ogsaa kun Gud man ikke kan tillægge Begreber, som ikke er i hans Væsen, — vort er dog Øjeblikkenes Bytte, hvad vi hele vort Liv arbejder imod, og det kunde dog hænde os, hvad man ti Minutter i Forvejen vilde bande paa, ikke kunde hænde.

Dette skal i ingen Henseende have Anvendelse paa de foreliggende Spørmaal i dig (thi du har jo nu ophøjet det til Spørmaal, saa smukt alvorligt som du tog det); hvad dem angaar maa jeg minde om, at jeg kun holdt mig til Øjeblikke, foreliggende Øjeblikke, gav dem, ikke dig, Karakter, men dulgte rigtignok ikke, at hvad Omstændigheder, haarde Forhold (Kritikens) kan have

aftvunget dit gode Væsen, nok kunde tilsidst gaa over, 1861
fra Øjeblikke til Mere. Men jeg er fuldstændig beroliget.
Med saa overordentlig Klarhed paa Fænomenet selv, som
den dit Brev viser, kan nok endnu et Øjeblik sejre over
dig, men rigtignok ikke mange.

At din tappre Modstand har besejret noget i mig,
eller hjulpet mig dertil, det har jeg jo sagt dig og tak-
ket dig for. Din Methode var et Par Gange splitter
pinegal, men tilsidst fandt du den rette, og da dit Brev
kom, hjalp det mig uhyre, ligesom et senere. Men naar
du siger, at du ingen Synder har ligeoverfor Venner,
da maa jeg le; thi le kan jeg derfor, at du i andre
Ting er dem saa særdeles meget, saa det har ingen
Fare, — men du er rigtignok undertiden saadan mod
somme af dem (og ogsaa, men paa en noget anden
Maade mod mig) at man maa besinde sig lidt forat
huske dig som du til andre Tider er. Du ved jo selv,
du er lunefuld som en lykkelig Jomfru, og har tillige
det tilfælles med hende, at det pludselig er i bedste
Selskab, blandt bedste Venner og Omstændigheder at
det skal ud og sole sig, som vilde du ret maale Om-
fanget af det tilstedeværende gode Humør eller den le-
gende Aand. Havde du ikke skrevet saa stærkt, og
vistnok ogsaa rigtigt derom, vilde jeg have sagt at det
da var opdukkende Mistanker (Øjeblikkenes) der tog
dig i Luggen. —

Jeg fik et Brev (mageløst) fra Greensteen, hvori han
gjorde tæt Nar af dig paa den elskværdige Maade
som du nok kjender. Hviid er undertiden snyde vred
paa dig, naar han skriver, det aander ud af Linjerne

1861 uden at han siger et Ord, og saa kommer der et Tillæg (helst i Margen) som hilser kjerligt fra dig med et muntert Tillæg, — det er nu den gamle Historie. Jeg glemmer aldrig den Dag du kom ind ganske tyk i Ansigtet over en Bemærkning af Hviid til dine Bemærkninger i Barfods Bog. Du beklagede dig aldeles højtideligt over dette Menneske, jeg ler endnu saa, naar jeg husker det, at jeg har maattet holde op her en Stund. —

Nu ja, du har dog gennem meget Vræl og Spektakel en Del solide Venner, og din Fremstilling af det Smaalige, hvorledes det avles, er vist mere spidsfindig god i sin Almindelighed end sand her. Du springer et uhyre Led over, nemlig at du er produktiv; hvilken Trøster, Stadfæster af det godt Tænkte, Ven at hviske til, er ikke det at kunne skrive det ud til Folk og se det hos sig igjen under den Bevidsthed, at det nu er dømt og renset; thi som trykt er det Slette pludselig ogsaa bleven slet hos dig selv, det Gode godt, uden at Nogen siger et Ord. — Naar du har denne Ven, saa behøver du ikke af Venner at forlange Fortrolighed over dit dybere Tænkte, eller rettere at savne den saa stærkt, hvad jeg heller ikke tror du gjør. Hvad du derimod siger om psykologiske Samtaler i Conversation (Selskaber mener jeg) slaar mig; ak ja, saa er det. Men bland ikke dette med Venners Omgang; sandelig andre for Hjertet styrkende Ting er oppe der. Savner du Vennerne selv maaske? — Hviid er dig naturligvis mindre som forlovet, men Gud, du har dog andre? Du, saa rig, saa stærk i Følelse, du har dog andre? —

Dette maa være et Øjeblikks Mismod, du kan aldrig mene det, kjere Petersen, du har dog virkelige Venner, jeg mener saadanne, som du selv anser derfor, og kan blive glad hos, finde dig igjen hos, baade i Erindringer og i Forhaabninger, hvad nu Stemningen driver dig til helst at søge. — Jeg tror det er anden Gang denne Klage kommer igjen, men desuagtet kan den jo kun være et Anfald og ingen Smerte. Jeg vil heller ikke tro det. 1861

Til Hegel har jeg skrevet og bedet om Forskud. Men skal Alt være færdigt til Oktober den 1ste, saa maa Alt gaa om. Mine Stemningsdigte kunde han faa strax; men de kan ikke aabne, det maa Fædrelandet og Lejligheden, — saa de rene Digte. Men i hine har jeg adskilligt at rette, og før den 1ste Oktober tager jeg ikke Samlingen for Alvor for mig. Til da «Sigurd». Min Tid i Italien er ganske inddelt. —

Hils, hils! Lev vel og Gud signe dig, skriv mig snart til.

Din

Bjørnstjerne.

49.

TIL OLE RICHTER.

Ariccia 11te Sptbr. [1861.]

Kjere Richter!

Et Brev fra Sandborg «paa Advokat Richters Kontor» bragte mig Penge, hvorfor min inderlige Tak. De kom om Morgenens paa min treaarige lykkelige Bryllopsdag, som jeg nu kunde fejre med min Kone! —

1861 Men et Ord fra dig — nej! — Fra Meidell, fra en Eneste af Eder — nej! — Jeg begynder virkelig snart at tro, at jeg har grovelig fornærmet Eder, eller skuffet Eder eller gjort Eder utaalmodige, og i alle Henseender maa da Fejlen ligge hos Eder selv i gale Forventninger eller Forestillinger; thi med mig og Mit er Intet forandret. — Ja, jeg forstaar ikke denne haardnakkede Taushed; har I da slet Intet at sige mig? —

I Sommer har jeg trængt frygtelig til Brev. En saadan Varme har jeg jo ikke forestillet mig. Over een Maaned kunde jeg Intet bestille, og jeg laa med en Længsel derefter, som forbittrede mig Timerne. Min aandelige Habitus var opløst, jeg gispede efter Tanker og undrede mig undertiden over, at jeg nogensinde havde været holdt for et tænkende Væsen. Netop som denne voldsomme Hede sluttede, kom min Kone (1ste Sptbr.). 14 Dage ere tilbragte med at vandre om herude, hvor jeg før ikke havde været synderlig omkring; thi i første Tid arbejdede jeg strengt, i anden Varmen. Efter disse 14 er atter Arbejdet kommet, og nu haaber jeg det skal gaa; thi nu synes Huset ordnet. En ældre Kone (en rig Dame, Fru Clausen fra Slesvig) bor sammen med min Kone, Drengen er noget syg; men desto roligere.

Med *Hegel* har jeg gjort Akkord om en Digtsamling til Jul, paa den arbejder jeg nu. Havde i Begyndelsen daarligt Haab om den, har nu bedre; skjønt jeg dog ikke er lyrisk Digter anderledes end af Omstændigheder, d. v. s. hvis vi kom i Krig eller saadant noget. At svinge mig op til at blive det af fri Drift og redebøn Vilje er

det jeg nu prøver, og Udfaldet maa I betragte som en 1861
Begyndelse.

Jeg har i samme Anledning studeret vore lyriske Digttere. Welhaven er sunken under Munch, skjønt større begavet, idet han egentlig nu er mere Taler i sine Digte end Sanger, Forfængelighed og for spredt Tankeliv har ført det med sig; Munchs mindre Begavelse er hel og sanddru, naar derfor ofte et større Indtryk. Oehlenschläger staaer voldsomt højt, ja svimlende højt, og med en Klang i Harpen af noget storslagent Barnligt, hvortil du ikke i vor og heller ikke i den tyske Literatur finder noget Sidestykke. At han ikke læses mere for Øjeblikket hænger fuldstændig sammen med den Kulturmangel i vort Selskabsliv og Samfundsliv, som alle Digttere og Tænkere søger at reparere: hin Foragt for det, som ikke roder i det Mikroskopiske, hin Mangel paa Evne til at slaa sig løs, vove, Djervhed, «Tro paa Lykken og Livet». — Dog det er Alt i Opsejling! Gud være lovet, vi vil gennemleve en skøn Tid, friskt Liv, store Begivenheder — det er forunderligt hvad her trækker op overalt, ligefra Politiken her, til Politiken der, fra Kampen mod Katholicismen her, til Præstemøderne der! — Og vi, Richter, skal være med — det er derfor jeg holder af dig, du er storslagen, og stærk i Tro, — og derfor jeg holder af Meidell, — han kan drømme saa dejligt.

Forresten er I nogle Kjeltringer begge to — den 20de Sptbr. nemlig; thi endnu har jeg ikke en Stavelse fra jer.

Den 14de Oktober. Ligesaa. —

1861 Jeg endte mit Stykke i Ariccia, havde altsaa særdeles travelt. De 14 Dage jeg har været her, har jeg udelukkende seet og læst, og med en Iver, hvoraf jeg nu foreløbig er træt. Jeg vil nu inddele min Tid, saa jeg arbejder Formiddag, ser to Timer i Middagstiden, og læser Eftermiddag, omgaaes Folk Aften. Dette i et uafbrudt Kjør, er jeg træt af; men der vår Ting, som maatte tages paa en grundig Maade, jeg mener Vaticanet, i hvis Skulptursamling jeg nu atter har gaaet en hel Uge. — Vi skal idag begynde med Malerisamlingen. —

Min Kone er ganske fortræffelig, har et raskt Hoved, god Smag, ypperlig Hukommelse. Jeg faar hende ogsaa til at læse en vidløftig romersk Historie, uden hvilket det ikke gaar. Jeg sætter hende ind i Arkitektur, og hun har levende Sands for Altsammen. Gutten sover om Formiddagen til 11. Kjøres fra 11—5, hvorfor vi betaler en Pige (som ogsaa henter vor Aftens- og Morgenmad ligeover Pladsen) 3—tre—Spd. Maaneden og naturligvis ingen Mad. En ældre Frue, som er med, deler alle Udgifter, hvorfor alt falder os billigere. Min Kone fører hver Bajoc op. —

Min Digtsamling til Jul vil Hegel helst have opsat til næste Jul. Jeg er meget glad derover. Han tror, det bliver formeget paa een Gang, naar nu Sigurd Slembe skal trykkes i April. — Med Sverre faar jeg være fornøjet; første Oplag var 1200, andet Oplag 1000. Jeg har puttet Pengene i Gjæld. Men hvad Theatret monne indbringe, maa du bemægtige dig. Om det kgl. Theater agter at opføre Stykket ved jeg ikke. Indladt mig paa Forkortelser har jeg ikke; vil de forkorte paa egen

Haand, staar det dem frit for; men maa tage, hvad som følger. De vælger vel at vente; thi derved ere de i alle Fald sikke paa — at ærgre mig. — Men nu skal Tak-tiken fortsættes. Sigurd Slembe har en dramatisk Spænding, som er Produktet af, hvad jeg har arbejdet. Jeg ved, at det vil have overordentlig Scenevirkning, og det er tre Stykker i Følge. Nu udgiver jeg det; men sender det ikke til noget Theater. Vil det kgl. have det, maa det bede derom. Og det faar det ikke, før det har spillet Sverre. Jeg skriver fort flere, jeg indleverer imidlertid intet. —

Nu skal mine Finantser forbedre sig; thi nu har jeg Form! — Aldrig har jeg levet saa lykkeligt, aldrig med den Tro, stille Glæde som nu — Gud give, det maa ikke blandes for mig, før jeg i dette Solskin har endt min Trilogi. —

Det er en Dejlighed at have faaet Karoline herved, som hver Dag voxer; thi med hver Dag indretter man sig bedre, og gjør jeg paa vore Udflugter Opdagelser i hendes Evner, der ere sjelden rige. Idet der nu bydes Materiale, befinder hun sig i heftigt Arbejde, har en ypperlig Hukommelse og godt Judicium med megen Smag. Vi bor paa vort gamle Sted ud til piazza Barberini, jeg op til Capucinernes store træbeplantede Plads, da jeg jo maa have mit Studieværelse lidt sondret fra Damernes.

Hele Oktober har budt os glimrende Vejr, som ingen nordisk Fantasi ret kan leve sig mæt i. Heden er endnu i Middagsstunden saa stærk, at den er nærvæd at genere. Men desto dejligere er Morgen og

1861 Aften, ogsaa Formiddag for det meste. Alle mulige Slags herlig Frugt strømmer ind til Byen, og militært og kirkeligt pompøst Liv væltende mellem denne Gardernes Frugtrigdom, under den uendelige klare Himmel virker ofte saa stærkt paa os, at vi ikke kan nænne at lukke os inde i de marmorkolde forgyldte og malede Musæer. Og heller intet Kunstindtryk kan dog naa Livet selv i Sommerens Fylde. —

Siden jeg har Karoline ved Siden har jeg ogsaa faaet Øje for et Mylder af Smaating, som ikke naaede mig dengang jeg gik alene og saa paa mine egne Tanker. Enhver Spadsertour er mig derfor nu rigere, og jeg har Mere at tage med til Forstaaelse af det Hele, og jeg har Mere at erindre, naar jeg engang er kommen herifra. Om det saa er vore Middage paa Restaurationerne, er Touren derhen, Møderne undervejs, Møderne paa Stedet, ja Maden underkastet en Afvexling, Iagttagelse i det Enkelte som vækker mig, kaster Latter over vor Vej og bærer i sig jævn Glæde. Dagene ende enten paa monte Pincio mellem Menneskesværmen og i Musiken (det er tæt herved) eller hjemme for aabne Vinduer med Fuglejubil af de Sværme som skal sove oppe i Capucinernes Trær, og Menneskene paa Pladsen, især Børn. Klokken 6 er der Nat. — —

Jeg forstaaer ikke, hvorfor I ikke skriver mig til. Om mine Affærer kan jeg ikke tale mere, da det Væsentligste er fortalt, om Eders faar jeg ikke Lov at tale, da I afstænger mig med Taushed. Hør nu et godt Ord: skriv mig til begge To. —

Hartvig Lassen er kommen herved, og det var en

Glæde at se ham igjen. Jeg haaber ogsaa, at Opholdet her vil virke godt paa ham, skjönt jeg ikke tror han tager det ganske ret. Lassen er en elskelig Personlighed, men Herregud, hvor forsagt, hvor uvis til alle Sider. Jeg omgaaes ham, leder i ham, trætter med ham, tager atter fat, og jeg har opnaaet at faa se og vide om ham saameget, at jeg nu er paa Veje til en Forstaaelse, hvad jeg aldrig har været. Det er ikke med ham som, jo med dig eller Meidell, at jeg forstaar Eder saagodt i det, I siger og gjør, at Resten bryder jeg mig ikke om, idet jeg dels anser den, dels anser den for videre Udfyldning eller Forudsætning af det, jeg alt kjender. — En Ting ved jeg med Bestemthed om Lassen: jeg faar aldrig den reelle Nytte af ham i vort fortsatte literære Samliv i Norge, som jeg undertiden havde tænkt. At han vil gjøre en og anden ganske god Ting anser jeg imidlertid ogsaa for givet, og jeg ved nu, han trænger en mild Omgang, Opmuntring, Venlighed, og den skal han faa. I Begyndelsen ærgrede han mig med mange af hine Meninger, som vi Alle burde have taget Farvel med; nu skal det ikke mere lykkes ham, og vi skal engang skilles saadan, at jeg ingen Bebrejdelse kan gjøre mig.

Digteren Richardt er kommen herved. Han er jo min Ven fra før, og har jeg havt mangfoldig Glæde af ham. Lassen følger ham nok til Neapel, da endnu Ingen af dem er komne til at se Rom. Fjorten Dage blive de borte. Komponisten Heise kommer herved med Kone (Hages Datter), den unge Billedhugger Bissen er kommen herved med Kone (ogsaa Hages Datter, hvorfor begge

1861 ere Carl Plougs Svøgre). Billedhugger Freund er ogsaa kommen herved som nygift og rigt gift. Puggaard kommer her med to Sønnedøttre; Etatsraadinde Rafn med Datter, og mange andre Damer. Prof. M. Hammerich med Familie kommer ogsaa herved. Digteren Nyblom fra Upsala kommer fra Paris.

Hvad Glæde I engang skal faa af «Sigurd Slembe». Men jeg maa ogsaa tage i; thi jeg agter her at skrive mig en Digtergage til, hverken mere eller mindre. Richardt kjender nu, hvad jeg har færdigt, og jeg har haft megen Tilfredsstillelse deraf. Jeg har atter faaet En, som jeg kan tale med; thi man bliver træt af at sidde ene med sit Arbejde, naar det kræver saamegen Tænkning som dette. Mine Smaastykker skal atter ud; første Oplag var mellem 3 og 4000 Expl.

Først nu begynder jeg at kjende Rom. Jeg er kommen saalangt, at jeg i Vaticanet kjender hvert Stykke Sculptur, og ligesaa i en tre fire Musæer. Jeg kjender hvert Træk i de romerske Kejserbyster og hvert Træk i deres Historie. Men jeg kjender endnu ikke Arkitektur og Maleri saa godt, at jeg straks kan flytte det, der møder mig, hen i sin Række i den uhyre Udvikling. Mine Forkundskaber paa dette Gebet begynde imidlertid nu at samle sig, og det er her, jeg i Aar skal til at prøve, hvad jeg kan, og at forøge det. —

Det vil være mig noget tungt, naar jeg med denne Kundskab forlader Italien, ikke at kunne faa fortsætte strax i Tyskland og Frankrig med den gothiske Kunst og den nyeste Malerkunst samt de gamle tysk-hollandske Mestere. Det vilde jo nu ikke tage mig megen Tid og

det vilde støtte Alt det, som jeg ved herifra. Jeg agter ikke at blive nogen komplet Kunsthistoriker, men jeg maa vide, hvor og hvorledes der er skabt og tænkt til alle Tider. Af samme Grund har jeg i Ariccia læst Schweglers *Filosofiens Historie* og vil ogsaa her fortsætte, da denne Læsning overordentlig interesserer mig. Jeg har ret lært at læse; man faar ikke Fred mellem saa mange Fænomener, man maa vide, hvad de er, og saa staar man med engang i den uendelige Række Bøger.

Du skulde sige mig Resultatet af din Thronhjemsrejse. Jeg formoder meget, men kan jo Intet vide. Og saa maa du lade Meidell berette mig om Aftenbladet, hvordan det staar og gaar, hvad Medarbejdere han kan have faaet. Sverdrup maa du sende mig Bud fra; denne Mand er i mange Henseender den, jeg ser op til, naar jeg tænker paa vor politiske Fremtid.

Etatsraad Krieger (den forrige Minister) satte mig adskilligt ind i den danske Politik, som for Øjeblikket jo ogsaa er Nordens. Sig mig nu, om der tænkes noget alvorligt hjemme paa disse Spørsmaal, om det peger mod et Forbund, hvorledes man skal forholde sig til Vaaren; thi militært bliver vel Forbundet for det Første; det er jo allerede diplomatisk. Lallerstedt har været her; det er en tør Mand uden Ideer. Han talte meget om Kong Oskar og paastod at alle Indviede vidste, at han døde alene af, at han ikke havde vovet være med 1856. Han havde forinden, da han endnu gik og skulde bestemme sig, ikke kunnet sove, daarligt spise, og da han tilsidst alene besluttede sig til Traktaten, angrede han dette straks efter og saa heftigt, at det satte Kro-

1861 nen paa Værket. Karl Johan bebrejder Lallerstedt, at Sverige under ham blev overordentlig tilbagesat; han havde alle Traade til at kunne kaste Adelen og indføre en anden Rigsdag, ligesom til at gennemsaette andre Reformationer. Karl Johan bander han, og lover sig nok heller Intet af hans nuværende Slægt.

Lallerstedt er ivrig Skandinav, som du ved af hans Skrift. Prins Oskar skal have skrevet den sidste Pjece om dette Spørsaal. — — — Men jeg byder Bagerbarnet Brød; du vil kunne sige mig Mere om alt dette. —

Hils Salomonsen, Ibsen, Georg Krohn, Schnitler, Bang, Klingenberg, Petersen (begge) og alle de Andre.

Sig mig noget om Salomonsens Husstand. Har han mange Børn? Hvor er din Søster nu? Lev vel!

Din Ven

Bjørnson.

50.

TIL CLEMENS PETERSEN.

Rom 14de Oktober 1861.

Min kjere Petersen!

Tak for dit Brev. Det var *uno tenore* skrevet, flød ogsaa saaledes ind i mig. Nødvendigt, hvad ydre Formaal angaar, var det ikke længer, da Hegel allerede har fritaget mig. Hvad indre angaar, førte det med sig mangan værdifuld Oplysning, hvorfor jeg takker dig. Mine lyriske Digte er ikke store; men de ere gode. Og de bærer blot Vidne fra et beskuende Menneske,

holdt saa fjernt fra personligt Oplevet som vel muligt, hvad det Udvortes angaar. Jeg ved ret godt, at min egentlige Digtetid i dette Genre kommer først senere, naar baade Livet i mig er bredere og Formen derfor mageligere i Linjen. Thi selv om det nu gik, gaar det dog med Møje, og jeg har ikke Raad til al denne Tid i ren musikalsk Retning. — Ja, senere engang, naar de blive «et ufrivilligt Hjertesuk». — Men desuagtet udgiver jeg engang min Digtsamling Prøver, Smaasyn, Musikstykker o. s. v.; thi baade glæder det mig selv, og finder Komponister og Sangere med og uden Stemme.

Derhen at hvert Digt giver et Medmenneske en Forløsning, derhen er jeg ikke kommen; jeg føler mig meget liden, naar jeg læser Schillers og Goethes; men mit Mod stiger igjen ved at læse Andre, som jeg af mange Aarsager ikke vil nævne. Se nu de Digte, Ravnkilde sætter i Musik til Jul; — jeg tror du vil synes om dem. —

Nej, til Dramerne holder jeg mig; thi her er noget, som jeg er vis paa, skjønt ogsaa Meget, som jeg endnu ikke kan naa. Til det Sidste hører ogsaa absolut, at jeg savner den rette Medarbejder i Publikum. De misforstaa jo alt muligt jeg skriver og bliver dog ganske glade deri. —

Efter hvad jeg kan se, misforstaa de Sverre ganske. De se deri noget lyrisk Noget, skjønt det ikke falder dem ind at nægte, her er to Karakterer, som dog egentlig ikke kunde blive dette uden en gennemført Handling; thi det Ene brister virkelig med det Andet. Dette, at Sverres Slutning er: ingen Slutning at kunne faa, se, det er jo ganske misforstaaet som om det var

1861 et bizart Indfald at slutte netop der, — hvor Historien slutter. Hvorledes tænker man sig da en stor Mand? Som forstaaet, beklappet, kronet, ikke alene af Guld, men Forstaaelsens Deltagelse? Ganske vist kan han se saadan ud, — kun ikke i en reformatorisk Tid, naar hans Storhed var Reformation. — Saa kan man sige til mig: er det saa, da lad Tragedien ogsaa faa Mægt over ham; aabne de Smertens Sluser, som du her standser baade i Handling og Ord, lad os føle Rystelsen af heftig misledet Samtid og en stor, men uforstaaet Modstand. Ja, hvis den var tragisk. Men i en saadan Jern-tillid, som Sverres, der lader Tvivlene, Smerten bringe Gud et ydmygt Taareoffer, og netop derved saa stærk gaar ud og siger, virkelig saa han selv tror det: «Hør; her er Ingenting, slet Ingenting paa Færde; Alt staar saadan bare en Smule paa Spidsen, og brister det, saa er det fordi det ikke duede til at holde; — men Hovedsagen gaar nok!» — se, det er, Skam, ikke tragisk.

Og vil man sige, at selv ikke dette er der, saa vil jeg bestemt svare: jo, det er der. Men her var ogsaa Maa-dehold nødvendigt; man skulde vide de Tanker, ja blot de Timers Tal jeg har anvendt paa ikke at gjøre hans Scene tilslut med Sønnen længere eller anderledes. Smerten er med Flid: dels lagt længere tilbage i Stykket (husk bl. Andet Udgangen af anden Akt), dels kommer den under Sententsens Form:

«Den, som har grundlagt Alting paa et Afsavn,
har først den rette Kraft at styre Andre.»

— Noget, som Goethe har lært mig; — og som er enhver bevidst ældre Natur meget ejendommelig.

Jeg overser ikke, at en Klasse Læsere (igrunden dem, 1861
jag bedst lider) smigrer mig, naar de saadan sidder og
raaber paa Mere, — som de jo ogsaa skal faa, men hvad
jeg ikke behøvede at bebude. Slutning — er her; hvad
Sverre vil, er gjort; og den Mand befatter sig ikke med
Illusjoner. Han gaar Tomme for Tomme i en umaade-
lig lang Vej og tager Døden ganske som lejlighedsvis,
der den kommer. Saaledes vil jeg ogsaa vise ham dø-
ende i næste Stykke, siddende med Haanden fuld af
Papirer, som nu skal leveres Haakon (historisk).

Min Kone og Gutten har været inde at forstyrre mig.
— Petersen: der er intet Tidspunkt i mit Liv, som jeg
sætter over dette Høstophold i Rom.

Da jeg i Ariccia ganske rigtig blev færdig med «Si-
gurd Slembe» andet Stykke, har jeg nu i tre Uger
udelukkende seet Musæer og læst det Behørigte dertil
og endnu Mere. Deraf er jeg nu ganske træt og vil
herefter inddele min Dag saaledes, at jeg har Formid-
dagen til Sigurd, Middagen i to Timer til Musæerne,
Eftermiddagen til Læsning, Aftenen til min Familie og
mine Venner. Jeg er jo nu en Mester i at inddele Tid;
Kunsten er rigtignok ikke ganske min, men en ufrivillig
Trang og Uforstyrrethed.

Paa Grund af den hidtil brugte Fremgangsmaade har
jeg ikke endnu afskrevet tredie Akt, skjønt det jo kan
gjøres paa to Formiddage. Derfor har du heller endnu
ikke erholdt Stykket som paatænkt. Og naar det er af-

1861 skrevet — skal jeg da sende mine tykke Strimler eller lade det end engang afskrives? Det Sidste koster Tid, det Første Penge, og da Karoline fører hver Bajoc op i en Bog, er jeg bleven meget betænkelig med Penge. Imidlertid: du skal faa det. Første Stykke kan jeg naturligtvis ikke sende dig, da jeg ikke tør mejsle Slutningen deri, før sidste Stykke er fuldfærdigt. De maa jo ganske korrespondere i en vis Slags Grundtone, som jo ene hører det skrivende Øjeblik til, eller den Begejstring, som et samlet Indtryk giver. Men du vil heller ikke savne det, da jeg engang har skrevet det til dig, og hvad jeg om og af disse Stykker skriver, ikke siden forandres som i alle mine foregaaende; dertil staar jeg selv i en alt for besværlig Klemme. Ja, besværlig maa den kaldes; det er saa udelukkende paa een eneste Vej, og denne saa skarpt afstukket, at jeg naar ud, — saa jeg undertiden standser og spørger mig selv: er det [•] Matematik jeg holder paa med, eller har jeg ogsaa faaet det til Poesi? — Jo, Gud ske Tak, det har jeg dog; men ofte maa jeg være ud over den enkelte Scene forat se det; thi Replikens Ordlyd har den saa sjelden; dens Forhold til Situationen derimod med en Kraft, som det kommer an paa at give den rette Toneevne, saa den ikke bliver fornummet som selvlydende, hvortil netop det Opnaaede alvej frister. Det vil sprænge sig selv i Øjeblikkets Glæde over at være bleven til.

Dagen efter.

Ved at læse mit Brev over, ser jeg, at jeg har skrevet i det snakkesalige Hjørne. Da bliver 1 Ord gjerne 5. —

Dagens Nyhed for os hernede er Weilbachs Dreng. Han selv lader i denne Begivenheds Solskin det Smukkeste i sit Gemyt saadan straale og gjøre Vaarduft, at det ret er en Fornøjelse blot at se ham. De Øjne, hvorved han kan tale om, at Drengen har skidt sig ud, er ganske dejlige. —

Jeg har nu mange Slags Fornøjelser, saaledes ogsaa Richardts Komme. Han har alt gjort mig meget godt, og jeg tror at jeg her vil faa en dygtig Omgang. Allerede første Aften taltes om hans Digte. Han paastod gjentagende, at de Digte, jeg fremhævede, og hvad jeg fremhævede i dem, og hvad jeg sluttede deraf o. s. v. er Altsammen hans egne Tanker; men forunderlig nok ikke hans Venner, der maa have seet for længe og kjendt paa ham, til at se ham ret. Han har fortalt mig sit Stof for de nærmeste Aar (Julianus Apostata). Han vil nu et stort Stof med een Gang; faar altsaa ogsaa med een Gang at overvinde de Vanskeligheder, som man ellers plejer arbejde sig fra i fire à fem. Men jeg tror han har Taalmod til at sprætte op, saalænge, til Maalet er truffet; thi jeg forberedte ham paa, at taget paa denne Maade, bliver der paa lange Strækninger ikke Tale om Inspiration, Digtning, men om Mathematik og Haandværk; steg han jevnt med sin Evne opover, blev Poesien mathematisk uden at han selv følte det. — Og for historisk Stof maa Fantasien først have faaet denne Evne til Mathematik. — Richardt har en absolut Mangel paa det Punkt at lægge en impliceret Plan; jeg ved, at der ogsaa skal Øvelse til.

Mine Portræter skal du faa. Hviid maa ogsaa have

1861 til sin Hædersdag. End jeg, som havde skrevet fem lange Vers til den samme Dag, og da jeg sluttede, opdagede jeg, at det ikke duede. Men saadant kan ikke gjøres to Gange. Til Bevis paa min Vilje, men ogsaa paa min Mangel af Evne, lod jeg Weilbach faa alle fem Vers til Opbevarelse, men med Forbud mod at sende. Nej, jeg kan ikke gjøre Lejlighedsdigte, uden at Anledningen staar mig fjernere. Her faar Poesien ligesom ikke Værd, jeg har jo i dens Sted siddet og sagt ham Hjerteord, som ingen anden end vi Tre, Fire troende kan høre paa. Forklar Hviid dette og sig, at saadan hænger det sammen med det udeblevne Digt.

Fra Greensteen har jeg nu to elskelige Breve, ogsaa et Par Digte, der vel bryde mod en ny Form, men endnu, som jeg skrev ham, «holde paa at løbe efter hinanden i en musikalsk Sextur» — og som jo ikke gavner til Noget. — Jeg har læst to ganske ypperlige Kritiker af dig, og dine Rejseindtryk var skrevet i elskværdigt Lune; jeg lo og morede mig, som naar du skulde lægge din Rumpe tilrette. — (Husk paa i dine Kritiker at gjemme bort igjen «jeg», «vi», ja endog «man»; det gaar alligevel. —) — En Oversættelse ved Schmidt fra Fransk om «Romanen i vor Tid» var aldeles ypperlig, ogsaa som Oversættelse. Du skriver meget ligt denne Mand. Du siger mig mere Nyt end han; hvad han sagde, kjendte jeg, men hans Fremstilling lod mig alvej sidde og have Syner i det, jeg kjendte, — lange og herlige!

Ellers er det noget nedslaaende altid at læse denne Klage og se Vejen stænges, før man kommer ind paa

den. — Men man kan kun svare med at tro paa sin Gud og sin Tid—* og ikke blot paa Voltaires og Goethes. — — Rudolf Schmidt gaar paa Skruer; den mindste Anmærkning under Oversættelsen er en Skrue; hans Lap til mig — en Skrue, hans Stemme hul — og dog er han dygtig. Du maa hjælpe ham. —

End Hviid, som har glemt Levin under Boguddelingen. Han stod ikke alene paa min Liste, men gjentagende har jeg mindet derom til min Kone og ham. Han skal ogsaa bevise mig den Artighed at tage Skylden paa sig selv og sende ham «Kong Sverre». «Smaastykkerne» er udsolgte. Oplaget var mellem 3 og 4000 Expl.

Hvad du skriver om L. Dietrichson og Bang er rigtigt. Og det ender med at du engang dræber L. Dietrichson. Men han skulde tages itide, og altid behandles med Mistro. Isandhed han er ingen Lærer i Israel.

At du dog aldrig har skrevet mig til om L. Dietrichsons sidste Bog. Jeg kan jo ikke læse den, og jeg faar heller intet Uddrag af den, ikke engang en Kritik.

Jeg ser at Martensen skal holde Talen ved Oehenschlägers Statue. Det er et ganske utroligt Fejlgreb. Hvad har det Menneske her at bestille? Saadant er saa raat, at jeg skulde tro, det skeede i Norge og ikke i Danmark. Tag da Kjøbenhavns Borgermester med een Gang, eller forsaavidt det er Staten, saa Hr. Hall. — Men hvad baade Staden og Staten i Embedsdragt har her at bestille, forstaar vist ikke Mange. Det er en Ære at tale ved denne Statue, som paa Samfundets Vegne

* [Her står i brevet tegnet et Janus-hode.]

1861 kun tilkommer Carsten Hauch, paa Studenternes og Ungdommens Hr. Carl Ploug.

Hvilket højtideligt Moment, og hvor trøstende. Fra norske Selskab kommer vistnok Sverdrup eller Richter som Repræsentant. Ibsen kan ikke tale. Men kommer Ibsen, maa du faa fat i ham. Du kan tro det er en Mand, som kan tænke.

Da der holdtes Sørgefest for Oehlenschläger, holdt jeg paa at berede min Rejse til Kristiania. Saa heldig var det laget, at en Avis med Beretning om Festen blev lagt om min Ost. Jeg var dengang (som sædvanlig) aldeles syg af Kjerlighed; naturligvis ogsaa af Hjemve og Længsel til det Ubekjendte, og hvorom lagde sig en magisk Hemmelighedsfuldhed. Jeg fik Fred, blot hver Morgen jeg var udsovet og foer ud i den knyttrende kolde, klare Luft. Mod Aftenen ganske syg. Kjerlighed, Ærgjærrighed, Hjemve, Uvished, — og saa laa jeg og læste i Avisen, og hvori Oehlenschlägers Navn glindsede gennem Oljen.

Havde nu denne Indvielsesfest været udsat et Aar, var jeg kommen som Repræsentant fra norske Selskab og havde ved denne Lejlighed faaet holde den bedste Tale i mit Liv. Havde den været udsat et Aar, kunde jeg maaske have skrevet et Arbejde, som gjorde mig glad den Dag Festen holdtes. Nu vil jeg ikke rigtig være det for min egen Del, men for Samfundets; thi at vi ere komne saalangt, vi rejser en Kolossalstatue for vor første Digter, lover flittigt Besøg i de hellige Templer.

Skjønt dette Brev ikke egentlig er et Brev, maa jeg dog sende det. Thi det er jo ogsaa det samme, hvad

jeg skriver; du skyder tilbage med en anden Bue. — — Nu begynder jeg at kjende Rom. Jeg ved, hvad hver Statue i Vaticanet vil sige, og Kejsernes Buster kan jeg Træk for Træk som deres Historie. Hvor Templerne stod og sank ved jeg, Roms Historie næsten som min egen. Nu har jeg tilbage at kjende Kunsthistorien (Maleriets og Arkitekturens) saa godt, at ethvert Fænomen strax stiller sig i sin Række. Saalangt er jeg ikke kommen. Men dertil kommer jeg i Vinterens Løb; thi mine Forstudier begynde nu at ordne sig. Det er uhyre Mæsset at beherske, men som beherskede berede de ogsaa det Ordnedes stille Nydelse. Vilde du gjøre mig en alvorlig Tjeneste, burde du sende mig en Filosofi, som jeg havde godt af, det være sig Kants eller hvad du selv tror. Jeg er saavidt orienteret, at jeg ingen Traad taber, hvor jeg saa falder ned. Og til at læse dem i Række og Geled kan jeg ikke tage mig Tid, kanske paa mange Aar. Men nu og da vinde en Ven blandt dem, nu denne, nu hin, det er, hvad jeg længes efter, og maa indskrænke mig til.

Du skal sige mig hvad du i Vinterens Løb agter at tage dig for. Først: om du har et eller andet Stipendium; dernæst hvad du agter at udbrede dig over *a.* som Læsende, *b.* som Skrivende. Og for det Tredie: naar agter du at tage Doktorgraden? For det Fjerde: hvorover vil du tage den. — Det er mit alvorlige Raad til dig, at Doktorgraden skal du haste med. Ingen ved, hvorlænge Hauch lever, og du skal staa færdig. Et Universitetsliv maa du gjenleve, af den simple Grund at du pligter det. Som Doktor har du visselig foreløbig

1861 Stipendier at rejse med, da det vel ikke kan være Nogen tvivlsomt, at du bør understøttes i Retning af Universitetsposten. Altsaa opnaar du et beskuende Rejseliv, derunder lidt Hvile, og siden et stort Forum, uden at nogen særegen Anstrængelse behøver at være forbunden dermed. Thi det æsthetiske Liv maa paa intet Punkt være anstrængt. Noget i vort Judicium lider strax Skade derved. — Skynd dig altsaa op mod Doktoren, at du kan komme paa den jevne Bane, som baade skyder mod Maal og i mange Henseender letter dig selv.

Til Slutning et Par Ord om dit—Giftermaal. Jo, min Ven, du bliver baade gift og lykkelig. Det er slet Ingen som tror, at du formaar dette saa tidligt som mange af dine Venner; og har du troet det selv og er derfor nu mismodig, saa har du troet meget fejlagtig. Du vil blive nydeligt gift engang, naar du er bleven saa gammel, at det kan ske til din Lykke; thi meget af din Reflexion maa være med, og altsaa denne have vundet en saa behagelig Form inde under Følelsen, at den ret kan tiltale en ung Pige med stille Hjertelag. — Disse mismodige Enkemandstøner, hvori du nu spiller din ensomme Fløjte ved Hviids Udflytning, haaber jeg snart glemmes. Kom op af dine Forretninger, din Læsning, bliv Doktor, rejs, lev, nyd, og du skal se, hvor blidt det kommer en Dag. —

Saa send mig snart Brev igjen. Tillige Weilbach, — om ikke Andet, saa en Gratulation. Men ikke saaledes at det tager Tiden bort fra mit Brev; thi jeg er gjærrig paa dine Bogstaver. Hils Hviid og lever ham Indlagte. Hils Fru Heegaard og sig, at mere end to ube-

svarede Breve faar hun ikke. Hils de mange Andre; 1861
Gotfred Rode er jeg vred paa, fordi han blandt Nord-
mændene benyttede sit lille Øjeblik til at kalde Ibsens
«Hærmændene» Indledning til et norsk Drama,
som om det kan have Fortsættelse, der ikke kan tæn-
kes anderledes end om igjen eller slet ikke. Nord-
mændene tror, at det ikke er rigtigt, uden de saaledes
taler Sagamaal og læser op Historiens eget Bogstav fra
Scenen, — og det lille Øjeblik en dansk Æsthetiker
havde mellem dem, benyttede han til at stadfæste dem
i denne Vildfarelse og gjøre Vejen tyngre for os Andre.
Du maa takke ham.

Her er nu et herligt Oktobervejr. Du skal se, jeg
faar noget udrettet i saadant smilende Selskab fra oven;
thi hin Spaaen i Himlens Vejr, Fuglenes Flugt og Skrig,
som de Gamle havde, bliver hernede saa let at forstaa;
man føler sig bestandig afhængig af Vejret, Ens Indre
skjælver i Solskinnets Glæde, ruger mørkt i Sciroccoen,
lægger Vingerne sammen i Regnvejr, og lytter til alt
Skrig, spejder mod hver sort Plet, om det bebuder en
Forandring i de himmelske Magters Lune.

Farvel du Kjere! Mine Venner Richardt og Hartvig
Lassen fra Norge beder hilse tilligemed Weilbach, og
min Kone mange Gange!

Din Ven

Bjørnstj—

TIL C. HVIID.

[Rom, 15. oktober 1861.]

Min Hjerte!

Jeg har skrevet en Bryllopssang til dig, som blev Skidt. Forat tage Vidne paa, — først at jeg havde skrevet den, dernæst at den var Skidt, gav jeg den til Weilbach, men forbød ham sende den. — Nej, du er mig alt for nær, til at jeg kan poetisere over dig, min Kjere, jeg vil til at sige dig et og andet Venneord, som ikke Andre godt kan høre, og saa gaar det itu. Men hele fem store Vers fik jeg sammen, Poesi er det ikke, bare Venskab.

Mit og min Kones Portræt skal indløbe og maaske en Brudegave, hvis du strax sender mig mine Penge og ikke saadan skriver hened og spørger mig om jeg er rig. Naar er jeg rig? Ellers er jeg heller ikke fattig, men lade en Klat Penge ligge og vente Ordre? — Nej, saalangt er jeg ikke kommen.

Fru Rabe skylder jeg; hun maa vente, til Sigurd begynder at røre paa sig; jeg kan det ikke anderledes, saa usikkert, som Meget staar indtil da. Levin har du glemmt paa min Bogliste.

Det er nogle smaa Breve, du skriver, din — Brudgom! Tilgivet, min Ven. Du skulde nu se Weilbach som Fader. Han er inde i Foreningen og fortæller: «nu sover han»; gaar ud igjen, kommer strax paany: han sover endnu, — atter ud, ind: «han sover nu snart en Time»; ud, saa ind: nej, nu maa han vendes, — ud,

saa ind: «han vaagner ikke, Moderen har det godt»; 1861
— ser paa Klokken: «nej, nu maa han vækkes; frygtelig
som den Dreng sover»; betænker sig, ser atter paa Klok-
ken: «sovet halvanden Time; han maa bestemt vækkes».
Saa bliver han længe borte, men mælder endelig med
et straalende Ansigt: «han havde skidt sig saa frygtelig
ud; — nu patter han.» — Saa igjen: «han patter endnu;
Moderen har nu Melk.» Han er Doktor, Jordemoder,
Fader, Veninde og Vaagekone; han skal nu ogsaa snart
være Præst og selv døbe ham.

Desforuden besørger han Bibliotheket, besørger Bravo,
besørger sin Læsning i Braun, og os i Foreningen; han
ved alt Mærkeligt og skriver Breve. — Ja, den Mand
bliver rigtignok aldrig opraad i Livet. Jeg tror ogsaa,
at om de gav ham 100 Rigsdaler at leve af, saa fandt
han ud af det; thi jeg har ganske opgivet at tro, at
Noget kan sætte ham i Forlegenhed.

Karoline er ganske prægtig hernede. Hendes Evner
til at opfatte, erindre, saavelsom til at bedømme sætter
mig ofte i Forundring. Hun bliver snart bedst kjendt
i Rom af os Allesammen.

Weilbach har skaffet os en Vogn til Gutten, og da
det var ham, kostede den naturligvis ikke mere end
een Scudo. Han har akkorderet med en Pige for os,
som ikke har saa lidt at gjøre, men han fik hende for
3 Scudi Maaneden (og ingen Mad). Jeg begynder at
vænne mig til, at han kan hexe. Det overrasker mig
slet ikke, naar en Mand forlanger 4 Scudi for en Ting,
og han saa faar det for 1½, — hvorpaa jeg nylig
havde Exempel.

1861 Jeg skriver dig vel et Gratulationsbrev til, og derfor kan du bruge denne Lap paa hensigtsmæssigste Maade, i Forventning af en bedre paa tykkere Papir.

Din Ven

B.

Hils Brud og Slægt! — Hilsen fra Karoline.

52.

TIL CLEMENS PETERSEN.

Rom den 26de Oktbr. 1861.

Læg et tykt hvidt Papir under Bladet, saa træder Skriften bedre frem.

Kjere Petersen!

Du ved maaske, at der nu i Norge føres en Kamp paa Liv og Død over mig som Digter. I Modstandernes Rækker er Prof. Monrad naturligvis Anføreren, og han skriver med megen Dygtighed. Han skriver af et ondt Hjerte, ser jeg, følger mig lige ind i Evigheden med onde Spaadomme. Meidell anfører Forsvaret, er altfor klog til at indlade sig paa de enkelte Bøger, men vækker syngende poetiske Erindringer om mig, afdækker den Andens Ondskab, er vittig, kjerlig, samler Gemytter og lader Fem være lige, hvad ellers det Æsthetiske angaar, hvorpaa dog netop han ikke har ringe Forstand. Monrad har Theorien forud, men den sørgelige Skjebne, at han er nægtet den dybere Forstaaelse. Det er som

Satser og Bevisrækker ganske rigtigt, hvad han skriver, 1186
 men passer sin Gjenstand som hin bekjendte Næve pas-
 sede det blaa Øje. —

Han har ogsaa dennegang forløbet sig. — I det Enkelte: thi havde han læst med Rolighed, vilde han ikke have troet at Kroningen er det, hvorm Kong Sverre handler, men om noget meget, meget mere; han vilde ogsaa historisk have underrettet sig og fundet, at den i Norge var noget splinternyt, af Magnus hidført, som blot brugtes til Paaskud — af begge Parter, og overhovedet vilde han, naar han ikke dreves af saa blindt Had, undgaaet mange lige store Fejl og en Del Uærlighed. — I det Hele fejler han; thi havde han ventet, saa havde han udrettet noget; men naar Sigurd Slembe nu kommer ovenpaa, saa bliver jo det Hele frugtesløst, eller maa begyndes forfra, hvad Folk ikke ville have. Og saadan bestandig. Thi jeg er jo ikke en Digter som Oehenschläger, der kan angribes for fejlagtige Retninger, eller bebrejdes at jeg ikke ved, hvor min Styrke ligger, heller ikke En, som skaber det næste Arbejde ud af det førstes Standpunkt med blot fortsat Fantasi. Jeg er en Digter i Udvikling, der kan ingen endelig Dom eller Spaadom gjøres. Der kan ikke engang med synderlig Nytte gaaes ved Siden af mig; thi jeg er ikke dertil langt nok kommen. — Men da der nu maa en Del Had ud, før en ordentlig Kritik kan komme (thi kun Kjerlighed kan kriticere), er jeg ret glad at det kommer nu, medens jeg er fraværende, og før jeg endnu har skabt noget af det, hvorfor jeg er bleven Digter. —

1861 Det synes som at hele Kristiania er i en ubehagelig Bevægelse, som det er godt jeg lever udenfor, der demonstreres i Theatret med Hurraraab for mig, som selv Regjerings- og Højesteretsmedlemmer istemmer (har du hørt slige Folk!), — og andet Saadant, som jo ikke leverer noget, der kan klare eller gjøre mig godt. — Jeg faar Artiklerne nedsendt, jeg, min Kone, mine Venner læse dem, jeg er atter som i Norge, hvor vi, min Kone og mine Venner nemlig, daglig havde samme behagelige Beskjæftigelse og Samtaleemne. Men betydelig roligere kan jeg nu læse det; thi dette rører ikke ved Andet end det, som jeg magter; jeg pines ikke af den Følelse ikke at kunne svare og handle som den Sejrende; de bære sig ad som nogle Tossehoveder, det er min fornemste Følelse. Den enkelte Fordrejelse af min poetiske Tanke (og der er mange!) gjør nok ondt; men jeg er af de Lykkelige, som en Nats Søvn rejser højere op end jeg lagde mig.

Jeg skal nu gaa over til Sigurds sidste Stykke. Atter beskjæftige Forstudierne mig, naar du modtager dette Brev, skjønt dennegang i forholdsvis kort Tid. For Øjeblikket gaar jeg og mejsler hist og her i det renskrevne andet Stykke, o, som jeg elsker!

Den 27de.

Heise er kommen, og skjønt han bor lige ved Siden af, har han ikke besøgt mig. Se, derover er jeg fornærmet. Richardt er atter rejst. Ved du, at Richardt trods megen Venlighed, megen Tiltro, som det besejrede Øjeblik slider fra ham, dog bærer en stille Opposition mod mig? Jeg er temmelig vis paa det, skjønt jeg skal

være en Skjelm, om jeg begriber hvorfor. Saameget ser jeg, at han dog ikke bliver mig noget her i Vinter; kan ikke Hammerich, naar han kommer, blive mere, saa er jeg ogsaa denne Vinter alene, og kun den Forandring at jeg har min Kone, som dog ingen literær Fortrolig kan eller bør være. Richardt er dog, naar Alt kommer til Alt, idenfattig. Jeg kalder saa disse Mennesker, som maaske bære een Ide ad Gangen, men paa en saa partikulær Maade, at den ikke taaler Berørelse, før den har faaet fuld Form, med Begyndelse, Udvikling og Slutning (Paludan-Müller). Den staar da der som noget meget interessant; men lidet velgjørende. Richardt har jo nok en liden lyrisk Varme desforuden; men ogsaa den maa først tage hjem og stege Æblet; han kan ikke være med og nyde det friskt paa Marken.

Du skal skrive til Philip Weilbach; det er skjønt som han holder af dig. Og er der noget, hvorefter han har æsket dine Raad, saa skal du svare ham; thi han har en stærk Tiltro. Husk nu dette, og skriv ham til. Nu er han saa lykkelig, og han kundgjør sin Lykke paa en saa smuk, mod Andre opoffrende Maade. — Sig mig, kunde du hjælpe ham til noget, naar han nu atter staar med Familie i sit Hjem?

Nu skriver min Kone andet Stykke af for dig.

Den 2den Nov. 61.

Dette lille Brev vil jeg sende, jeg ved egentlig ikke hvorfor; men det skal ikke betage dig noget længere, naar dit eget Brev kommer. Jeg har læst dine Opsatser om det kgl. og franske Theater, og maa beundre deres franske

1861 Stiil og rolige danske Tankeærlighed. Vi arbejde nu langt bort fra hinanden. Der er ikke Tale om Samarbejde i samme Forstand som før; thi i alle Fald du bliver saaledes udrustet i dit Fag, at jeg ganske forvandles til Tilhører. Du har ogsaa nu faaet en Form, hvortil Intet længere er at sige. En Artikel som den om Carit Etlar, mageligt skrevet som den er, beviser bedst din uhyre Overlegenhed i Materien; se, saadan lønner det at arbejde. Nu maa du ikke slutte med Theaterkritiken; thi du er ligesaa uundværlig som Wiehe eller Phister dernede; du har isandhed skaffet Kritiken Rang igjen; jeg hører ogsaa af Folk, som kommer herved, hvorledes du staar godt og sikkert blandt de Tænkende. Ja, kjere Petersen: Fremtiden er vor. Og Ingen skal kunne sige, at vi ere komne til den sovende. — Og forat tage igjen en Hovedtanke fra mit næstforrige Brev: dit Tungsind ser jeg, Skam, Intet til i din æsthetiske eller al anden Anskuelse; den giver fremdeles blot Solonumre i smaa Selskaber som hos mig. Hils det fra mig, naar det næste Gang optræder! Din Ven

Bjørnstjerne.

53.

TIL H. C. ANDERSEN.

Rom den 10de December 1861.

Kjere Andersen!

Paa en Tid, da jeg havde Stemning til at skrive følgende Vers, som maaske fortæller saameget, at jeg slipper fortælle mere, —

«Vær glad, naar Faren vejer
hver Evne, som Du ejer.

Jo større Sag,
des tyngre Tag
og desto større Sejer.
Gaar Støtterne istykker
og Vennerne faar Nykker,
saa sker det blot
fordi Du godt
kan gaa foruden Krykker.
Enhver,
Gud sætter ene,
han selv er mere nær.»

— paa en Tid, da jeg, Venskabets Mand, ja Produkt, havde Stemning til at skrive dette, kom det ganske som en Julepsalme mellem Fremmede at faa høre, De havde dediceret mig Deres fire sidste Eventyr. De, Vennen fra et Sommermøde, flygtigt, travelt, mellem de tusinde fremmede Indtryk, De havde Hjerte forat erindre mig, naar mange Venner fra prøvede Tider ikke havde det.

Det rørte mig, min Kone ligesaameget, og De havde her i Rom to Mennesker den Dag, som aldrig mødte hinanden uden at tale og færdes om Dem med alle mulige dejlige Ønsker og Overraskelser. Jeg fik frem Deres Eventyr for at se, hvilket jeg der skulde læse op igjen og opdager til min Forundring, at der er et, som jeg ikke har læst. Det maatte være Skjebne; som Theaterdirektør lod jeg engang en Elev prøve en Del Overgange med Stemmen og tog som sædvanlig Deres

1861 Eventyr til dette Brug og traf dennegang dette, som vedkommende Elev saaledes hakkede i, at Stemmen og Erindringen derom blev som Paddeskallen, hvori Eventyrets skjønne Sjel laa indeklemt. Jeg havde som en Angst forat komme den nær og løse Fortryllelsen; og i denne Angst laa Fjederhammen gjemt til den rette Tid. Igaar kom Budet om at løfte den susende gennem Luften med Kjerlighed og Erindring, jeg sprang til, Skallen faldt, jeg tog Fjederhammen paa og bruste afsted med hele Deres forunderlige hjemlige og dog til det fjerneste Fjerne i Tankens Rige sørende Storkeflok. Og aldrig har den ført mig saa langt, heller aldrig saa højt. Det er ikke alene Deres bedste Rejse, men der er en Vemod, et klogt, stort Øje fra Himlen deri, en fjederlet Tilstedeværelse ved det Største og Mindste, saa aandig, at jeg ikke kunde andet end tænke den hele Tid paa det, som vi kalder «Svanesang», noget til Himlen løftende, men saa højt, — at det bliver sidste Gang. Og det er vist, at den Dag det mældes mig (jeg haaber det bliver meget sent) at De nu ikke længer kan røbe af det Uanedes Hemmeligheder, men er selv flyttet op mellem Gaadernes Ophav og Løsning, — den Dag tager jeg «Dyndkongens Datter» frem, kysser Bogen og læser Eventyret langsomt ligesom vi følger til Graven under Musik. Og paa Randen deraf, ude paa Eventyrets Veranda, naar jeg saa staar der og ser ud i det Frie, er jeg vis paa, det sker med Taarer og med en Følelse af Hjemlængsel til det Eviges Minutter. Jeg kunde som Barn aldrig tænke mig Saligheden uden som det mest Pinende, der var til — næst Helvede;

— jeg havde her en Følelse af den saa stor i det Uendelige, at alt det Oplevede og Ønskede ikke engang blev af Straaets Vægt i dens Herligheder, og netop derved kom dette korte Øjeblik paa Verandaen i Rang med mit skønneste Livsmoment. Man kan aldrig komme længer i Glæde end til et Minuts Anelse af, hvad den evige Salighed er. 1861

Var jeg hos Dem, da dette Eventyr blev skrevet, saa blev jeg bange, idet jeg vilde tro, at De aldrig skrev mere. Jeg begriber heller ikke, hvad Indtryk der kan have skabt det. Den Evne De har til at finde de bedste Mennesker og i disse Mennesker det Bedste og at undgaa alt Andet, maa jo tilsidst føre op til det Højeste, saavist som det Gode har Slægtskab med Gud. Og De maa netop derved komme højere, nærmere ham i Forstaaelse til Gjengivelse end vi Andre, som ifærd med Forstaaelsen, bortblander den i urenere Omgang, — i hin prosaisk tunge, lidt onde, lidt afsides førende, lidt fristende til Irlysene, som hopper om og vinker.

Maatte De nu beskyttet af hin Kjerlighedens Omgang længe bringe Bud til os fra og om det Højeste! Snart saadan, at ti Digte om Paradiset derved ere indsparede og overflødiggjorte, snart saaledes at vi finder det Højeste lysende i vore mindste Ting, og derved forsones med Jordan efter Paradiset, finder os selv og vor Familie, kan omfavne den og føle Glæde, — men snart igjen saaledes, at det Højestes Tempel renses, vi pidskes ud af vore Sædvaner og vor daglige Bedrift, ud af Stederne for det Hellige og Stille.

Da jeg er mig bevidst, at jeg mangan Gang har

1861 været vildfarende i Forstaaelsen af Dem, naar jeg nemlig har læst et Eventyr, som pinte mig, saa er det mig ofte nu en saa stærk Trang at faa raabe ud hvordan jeg er kommen til Forstaaelsen i Kjerlighed. Og da jeg paa den anden Side er mig bevidst, at jeg har talt med Dem om andre Ting end Deres Dyder og Fortjenerer, er jeg vis paa ikke at blive opfattet som Smigrer. Ja, Bud og Hilsen, kjere store Digter og Ven; Gud velsigne Dem!

Nu havde jeg Lyst til at slutte, thi jeg er saa varm af Deres Omfavnelse. Men jeg ved jo, De spørger om, hvordan jeg har det og hvad jeg gjør. Jeg har det godt, indvortes og udvortes; ja jeg har aldrig levet lykkeligere, skjønt jeg har oplevet megen Krænkelser netop nu. — Og Sigurd Slembe's sidste Stykke arbejder jeg paa, og det skal blive et stort Arbejde. Det andet skrev jeg i Ariccia, jeg læste det nylig i Foreningen (det er tre Akter), efter at have fortalt det første (som er een Akt). Jeg havde en solid Glæde deraf. Jeg har arbejdet et større Musikstykke for Heise, nemlig Bergliot over sin Mands, Ejnar Tamborskelses og sin Søn Ejndrides Lig i Throndhjem; de faldt nemlig begge ved Forræderi for Harald Haardraade. Heise har dertil skrevet en Musik, som er den største, han har gjort, og som det skal holde haardt at høre uden Taarer.

Min Kone og min Gut gjør mig megen Glæde og give mig megen Poesi. Ja, jeg er saa lykkelig, og jeg føler min Digtning saa voxende i Hjertets Klarhed og Aandens Styrke, at jeg kommer hjem igjen som nyskabt.

Ham «den Haandfaste» skal De fortælle dette og hilse 1861
hjerteligt fra mig, saa hjerteligt, at det ikke blot føles
som Ceremoni. Jeg skulde skrive ham til; men hvad
skal jeg skrive om? Jeg har Mod til at sige dette lige
ud, thi jeg ved at han forstaar mig. Naar vi atter har
været sammen og knyttet et Par Ender, saa skal vi
spinde dem ud, nu er jeg ført over i Meget og Mangt
siden den Gang. Men hans Erindring hos mig er den
samme klare, faste; han vil være mig en Vinding, saa
oprigtig og sikker som han er; thi saa bevæget som
vistnok mit Liv bestandig bliver kan jeg have det Behov,
at saadanne Folk træde ofte i min Stue.

Træffer De Hall's, Rung, Sannes, Thornams, A. Smidth
(ved Casino), Gotfred Rode, saa hils dem fra mig og
fortæl at jeg længes til Danmark.

Min Kone hilser Dem inderligt. Tak, lev vel!

Deres taknemmelige Ven

Bjørnst. Bjørnson.

OPLYSNINGER

OPLYSNINGER.

(Tallene viser til siderne i boken.)

1. I *Carl Ploügs* «*Fædrelandet*» for 11. og 12. mars 1857 (nr. 59 og 60) stod fortællingen «*Thron*» av «*Bjørnstjerne-Bjørnsen*», og derfra blev den i sin oprinnelige form, d. v. s. uten den tilhængte slutning, optrykt i *P. Botten-Hansens* ukeblad «*Illustreret Nyhedsblad*» for 12. april.

Botten-Hansen førte i februar og mars 1857 en liten feide i «*Christiania-Posten*» med *Ole Vig* om fornorskning av skriftsproget. Ophavet til denne feide var den «*Haandbog i dansk-norsk Sproglære*» som overlærer *K. Knudsen* netop hadde utgit. Vig vilde, likesom Knudsen, gå meget længere i fornorskning enn Botten-Hansen vilde være med på, og på samme siden som Vig stod dengang *A. O. Vinje*, som i disse årene skrev sine Kristiania-brev i «*Drammens Tidende*».

3. *Israel Levin* (1810—1883), se innledningen s. XXI. Hans «bidske» polemiske tone fins omtalt i «*Illustreret Nyhedsblad*» 3. mai 1856. (s. 72); snarest er vel dog sigtet til en omtale av hans og *P. Larsens* bebudede konkurrerende utgaver av *Holbergs Danmarks-historie*, 24. novbr. 1855 (s. 188).

4—5. *F. C. Schübelers*, som siden blev professor i botanik, skrev i «*Ill. Nyhedsblad*» om hagebruk m. m.

A. Munchs skuespil «*En Aften paa Giske*» hadde *Bjørnson* selv skrevet om i «*Aftenbladet*» 1855. *Welhavens* føljeton «*En Sjæl i Vildmarken*» hadde han

behandlet i «Morgenbladet» i mars 1856 i et opsæt med overskriften «Enhver paa sin Plads», og her tok han også pånytt Munch for sig; Munch svarte, og det blev en liten feide mellem dem. Samstundes var det at islændingen *Grimur Thomsen*, som i 40- og 50-årene virket som dansk literaturkritiker, offentliggjorde en meget anerkjennende avhandling om Munch i «Dansk Maanedsskrift», 3dje bind.

Munchs skuespil «*Salomon de Caus*» var opført på Kristiania Teater i 1854, nådde frem på det Kgl. Teater i Kjøbenhavn 19. desbr. 1856 og gik til april 1857 ialt tolv ganger over scenen. Hovedrollen blev på Kristiania Teater spillet av dansken *Chr. Førgensen*, som var en av dets fremste skuespillere helt fra 1831 til 1863; i Kjøbenhavn av *F. L. Høedt*, som optrådte på det Kgl. Teater fra novbr. 1851 til desbr. 1857, — en skuespiller som Bjørnson i 1858 offentlig kalte for «en stymper» (Artikler og Taler I 163) (jfr. innledningen, s. XXIV). Stykket blev efter opførelsen i Kjøbenhavn meldt i «Fædrelandet» 27. desbr. 1856 [av *Clemens Petersen*] og i *Goldschmidts* «Nord og Syd» 1857, I 13—20.

J. E. Thaasen (1825—1865), senere lektor i græsk, jfr. innledn. s. XXVII; ved hans død skrev Bjørnson et vakkert minnedigt (Saml. værker VI 75—77). Både han og senere riksarkivar *M. Birkeland* hørte til Botten-Hansens literære venne-ring.

6. Dette brev er datert efter omtalen av «*Synnøve Solbakken*» (særlig s. 10 og 23) og de forskjellige blad-opsæt (s. 8 og 9). «*Synnøve*» blev trykt i «Illustreret Folkeblad», et stykke hver lørdag, fra 13. juni til 8. august 1857. Det siste av de omtalte blad-opsæt stod i «Aftenbladet» 21. og 22. juli. Likevel er det en vanskelighet, at vi har en konvolut efter et brev fra Bjørnson til Clemens Petersen poststemplet «Christiania, 28—7—1857». Er brevet begynt efter 22. juli og fort-

sat på en mandag, som da må være 27. juli, men ikke fullført før otte dage efter, så kan det ikke være sendt i posten 28. juli. Jeg kan ikke forklare dette.

Clemens Petersen (f. 1834), se innledningen s. XXII. Han levde som bladmann i Amerika fra 1869 til 1904, da han vendte tilbake til Kjøbenhavn.

7. *Christian Kahrs*, se innledn. s. XVIII.

Ditmar Meidell (1826—1900) utgav fra 1849 «Kryds-
seren», som fra 1855 blev omdannet til «Aftenbladet»;
dette blad styrte han så længe det bestod, til 1881.
Bjørnson skrev en utførlig biografi av ham i «Norsk
Folkeblad» 1870 og bryllupsdikt til ham i 1868 (Saml.
værker VI 96—98); se innledn. s. XXXVIII.

8. Maleren *Magnus Bagge* (1825—1894) er mest kjent
som modellen til Hjalmar Ekdal i Ibsens «Vildanden».
Bjørnson skrev om hans kunst i «Norsk Folkeblad»
9. novbr. 1867.

Skuespilleren *Ivar Bye*, jfr. innledn. s. XVIII; Bjørnson
skrev om ham i «Nyt Tidsskrift» 1894 (Saml. værker
V 429—445).

I «*Morgenbladet*» skrev Bjørnson 13. juni 1857 et
stykke om den danske skuespiller *Vilhelm Wiehe*, som
var ved Kristiania teater 1851—1860 og i den tid ut-
førte 138 forskjellige roller; i samme stykke en kritikk
over skuespillerne *Johannes* og *Louise Brun*, som han
første gang så ved Wiehes aftenunderholdning den 11.
juni, og som d. å. kom fra Bergen til Kristiania Teater;
21. juni et innlæg for statsbevilgning til det *Norske
Teater* i Kristiania (utdrag i Artikler og Taler I 127—
133) (forslaget falt i Stortinget 25. juni); 25. juni et
stykke om skuespillerinnen *Laura Svendsen*, den senere
fru Gundersen.

9. *H. Heltberg* (1806—1873) hadde i 1843 opprettet
en toårig latinskoole, «studenterfabrikken», som Bjørnson
selv hadde gjennomgått; se minnediktet i Saml. værker
VI 130—134.

Bokhandler *Chr. Tønsberg*, som fra 1846 til 1861 utgav en lang række billedverker, hadde i 1851 utgit i Düsseldorf «*Norwegisches Bauernleben*» efter malerier av Tidemand med poetisk tekst av A. Munch, og herav utkom i 1861 en norsk utgave «*Bondeliv i Norge*» med vedføiet engelsk og fransk oversættelse. Det verk som Bjørnson leverte bidrag til, var den 2dre række av «*Norske Folkelivsbilleder*» som utkom i 1858 efter malerier av Tidemand, Eckersberg og K. Bergslien, og her skrev Bjørnson bare »*Bjørnejægerens Hjemkomst*» og «*En Aften ved Sæteren*».

I «*Aftenbladet*» skrev Bjørnson 21. og 22. juli 1857 en artikel: «Til den, som opretter en Lektorpost i nordisk Literatur udi Morgenbladet». Artiklen i «*Morgenbladet*» hadde stått den 13. og 16. juli, og var et sterkt innlæg for den lektorpost regjeringen foreslog; Bjørnsons svar er skrevet i en raljerende tone, og konkluderer i kravet: «Nævn mig manden!» Gagekomitéen på Stortinget avgav 24. juli en innstilling, som gik ut på å nekte bevilgning til lektorposten, inntil man hadde en skikket mann. I Stortinget 14. august optok Schweigaard regjeringens forslag; men det blev forkastet med 57 stemmer. I steden bevilget Stortinget 19. septbr. penger til stipendium for en literaturhistorisk videnskapsmann.

10. I «*Morgenbladet*» 23. august—20. septbr. 1857 skrev Bjørnson fire artikler om den nordiske kunstutstilling i Kristiania.

Philip Weilbach (1834—1900), se innl. s. XXII. Jeg vet ikke hvorfor han skulde ærgre sig, — kanskje fordi han *ikke* hadde skrevet om kunstutstillingen samme vår i Kjøbenhavn.

20. *H. F. Greensteen* (1833—1895), se innl. s. XXII. Han trykte nogen dikt i «*Fædrelandet*» 28. septbr. 1857 og utgav en diktsamling i 1859.

V. Wille, jfr. innl. s. XXI.

Emil Elberling (f. 1835), fra 1860—1882 medarbeider i «Fædrelandet» særlig for utenlandsk politik.

Lauritz Nehm (1839—1899), skuespiller ved det Kgl. Teater 1850—58.

Anton Smidth, dansk skuespiller, som hadde været ved Kristiania Teater fra 1834 og derefter i 50-årene kom til Casino i Kjøbenhavn, — en elskværdig og morsom mann. Han var den danske regjerings konsulent i fiskerisaker fra 1866 til sin død i 1868.

21. *Fohanne Luise Heiberg* (1812—1890), skuespillerinne ved det Kgl. Teater fra 1829 til mars 1858 og atter fra juli 1859 til juli 1864. Hennes mann, *Fohan Ludvig Heiberg*, var teatrets direktør 1849—1856 og derefter dets censor til sin død i 1860. Om hvorledes fruene avviste Bjørnson, se s. 146. De blev senere gode venner.

22. *Camilla Collett* (1813—1895) var blit enke i 1851 og levde senere næsten stadig på reiser i utlandet, for det meste med Kjøbenhavn som utgangspunkt og hvilested. Om forholdet mellom henne og Bjørnson har begge parter git opplysninger i Morgenbladet 1880, fru Collett 22. april og Bjørnson 5. mai; Bjørnson skrev da, at han aldeles ikke hadde noget imot hende: «Jeg kan finde, at hun er noget vanskelig at omgaaes, ialfald under visse Vilkaar; men det er ingen psykologisk Gaade længer, hvorfor hun er det. Man kan i Øieblikket blive vred paa hende; men i Længden at have imod hende for det eller at forsølge hende, kunde ikke falde mig ind.» Og i 1867 hjalp han fru Collett til å komme inn på det Gyldendalske forlag.

Gotfred Rode (1830—1878), dansk skolemann og forfatter. Han utgav «Digte og Sange» til julen 1857, se s. 65.

23. *Christopher Borch* (1817—1896) og *Olaf Glosimodt* (1821—1897), norske billedhuggere som begge to hadde været elever ved kunstakademiet i Kjøbenhavn og hos

gamle Bissen; Bjørnson hadde truffet dem i Kjøbenhavn, og særlig med Borch blev han venner for livstid, jfr. s. 28 og innl. s. LXV.

J. G. Conradi (1820—1896) grunnla 1857 sammen med H. Kjerulf de offentlige abonnementskonserter i Kristiania; en tid var han dirigent ved det Norske Teater.

N. Rosenkilde (1786—1861), var skuespiller ved det Kgl. Teater fra 1816.

F. A. Bekkevold (1830—1911), bekjendt studentsanger, en bror til Henrik Wergelands hustru.

26. *Theodor Kørner*, den tyske dikter, falt i den tyske befrielseskrig 1813, bare 22 år gammel.

27. Det «*Avisskriveri*» som her er sigtet til, er Bjørnsons innlæg i «Morgenbladet» i august 1857 om den planlagte nye *stortingsbygning* (jfr. s. 32 og 55). Regjeringen holdt på et utkast av de tyskfødde arkitekter von Hanno og H. E. Schirmer, mens Bjørnson skrev til fordel for et utkast av svensken *Viktor Langlet*. På Stortinget 1857 førte striden til at en spesiell komite blev nedsatt 17. august, og den innstillet 18. septbr. på å godkjenne Langlets utkast; dette blev da også Stortingets beslutning.

28. *Th. Tellefsen* (1823—1874) kom 19 år gammel til Paris og blev elev hos Chopin; derigjennem kom han i forbindelse med familien Rothschild og andre rike folk.

32. Dansken *Carl Borgeard* var artistisk direktør for Kristiania Teater fra 1851 til nyåret 1863.

34. *Iversen* var en bokhandler i Kjøbenhavn.

40. *M. Goldschmidt* (1819—1887) hadde debutert som skjønner forfatter med fortellingen «En Jøde», som utkom i to deler 1843—1845.

41. *Walter Scotts* «Samlede Skrifter» kom ut i 38 deler i Kjøbenhavn 1832—1856; der fins «Bruden fra Lammermoor» i b. 13—14. «Lucia di L.» er titelen på en opera efter denne fortælling.

51. *A. Munch* utgav i 1857 tragedien «Lord William Russell»; den blev ikke opført i Kjøbenhavn før 1869.

H. C. Christensen var først sekretær i direksjonen for det Kgl. Teater under *J. L. Heiberg*, derefter selv direktør fra juni 1857 til 1859, mens Heiberg var censor. Heibergs dom om «Halte-Hulda» er trykt i hans «Prosaiske Skrifter» VII 399—400; den fraråder stykkets antagelse.

52. *Ibsens* «*Fru Inger til Østråt*» blev først trykt i «Illustreret Nyhedsblad» 31. mai til 23. august 1857 og derefter utgit i særtryk i de første dagene av november. Nogen kritik av Bjørnson av dette stykke kjenner jeg ikke. «*Gildet på Solhaug*» hadde han skrevet om i «Morgenbladet» 1856. «*Hærmændene på Helgeland*» utkom ikke før i 1858. Det var innlevert til Kristiania Teater høsten 1857 og var først antat, men blev så (i mars 1858) sendt tilbake til forfatteren; Bjørnson skrev da om det, se hans Artikler og Taler I 165.

55. «*Halte-Hulda*» utkom i Bergen sist. i mars 1858. *Viktor Langlet* (1824—1898), se oplysn. til s. 27.

60. Brevet blev først sendt sammen med det følgende av 2. mars, og da var slutten bortkommen.

65. Skuespillerne fra det *Norske Teater* i Bergen gav forestillinger i Trondhjem 13. mai—18. juni 1858. Deretter tok Bjørnson sommerophold i Eikisdalen sammen med de to skuespillerinner, jomfru *Reimers* og jomfru *Siewers*.

66. *Goldschmidt* skrev om «*Halte-Hulda*» i sit tidskrift «Nord og Syd» 1858 II 209—224; *Cl. Petersen* polemiserste mot ham i sin melding av stykket i «Fædrelandet» 10. og 12. juli, og *Goldschmidt* svarte igjen i «Nord og Syd» 1858 III 65—68.

68. «*Phantasterne*», fortælling av E. S. [p: *H. E. Schack* (1820—1859)], var utkommen i 1857 (meldt i «Fædrelandet» 9. og 11. jan. 1858), og Bjørnson var «svært optat» av den (*Collin*, Bjørnson II 315).

Forf. tok derefter fat på en ny, realistisk roman, som han dog ikke fik fullført.

«Kongens Yndling» av Carsten Hauch blev opført på teatret i Bergen i sæsonen 1858—59; en kritik av stykket av Cl. Petersen er optat i hans «Dramaturgisk Kritik», s. 44—52.

69. «Othello» nådde ikke til fremsførelse på Bergens teater; men Bjørnson fik det frem på Kristiania Teater 1865.

70. Oehlenschlägers «Correggio» nådde heller ikke frem på teatret i Bergen; men efterat stykket var spillet på Kristiania Teater, uttalte Bjørnson sig om opførelsen både av «Correggio» og andre Oehlenschläger'ske stykker i nogen artikler i «Bergensposten» 21. jan.—15. febr. 1859 (Artikler og Taler I 168—182).

71. Den danske filolog C. W. Smith, fra 1859 dosent ved Universitetet, utgav 1857 en bok «Om Holbergs Levned og populære Skrifter» (meldt av Cl. Petersen i «Fædrelandet» 4. septbr. 1858).

Av Kuno Fischer utkom 1858 hans foredrag «Die Selbstbekenntnisse Schillers», nu optrykt i hans «Schiller-Schriften», 2. række.

72. Karoline Reimers hadde et par ganger i Trondhjem (2. og 18. juni 1858) spillet Jeanne Schoppen i Scribe og Lemoine's lystspil «En Kone, der springer udaf Vinduet».

Jfr. Iversen debuterte på teatret i Bergen 14. novbr. 1858, og var ansat ved det til 1861.

73. Mathias Fuell debuterte 18. april 1858, og var ansat ved teatret til det stanste i 1863.

Jfr. Brønberg debuterte 24. oktbr. 1858 i Hauchs «Kongens Yndling», og i et brev av 2. desbr. bad hun teaterbestyrelsen om fast engagement; i brev av 16. desbr. takket hun for at hun var blit fast ansat (første brev er underskrevet Anna B., det andre brev Sophie B.). Hun blev senere gift med skuespiller H. O. Monsen,

gik 1862 over til det Norske Teater i Kristiania, og utvandret tilslut til Amerika.

74. De to halvsøstre *Sofie Parelius* og *Olufine Sullustad*, som et par ganger før hadde git gjesteroller, blev fra 1856 engagert ved teatret i Bergen og blev stående der til 1860.

Fru *Marie Prom* var ansat ved teatret helt fra 1855, da hun ennda ikke var 16 år, og blev stående ved det til det stanste i 1863. Hun blev enke efter skuespiller Prom i 1865 og giftet sig 1867 med F. Bætzmann.

75. *Ibsen's «Hærmændene»* blev opført på teatret i Bergen for første gang 4. mars 1859.

76. Hans dikt «*Maageskrig*» stod trykt i «Illustreret Nyhedsblad» 1859, nr. 1 (Saml. værker X 561—564). Det som Bjørnson trodde det var fremkaldt av, var en melding av «Mellem slagene», «Halte-Hulda» og „Hærmændene» i M. Steenstrup's «Dansk Maanedsskrift» VIII (1858), s. 483—490, der Bjørnsons arbeider var erklært for de mest betydningsfulle for den fremtidige utvikling og han selv for en dypere poetisk natur enn Ibsen.

78. Han «med de tyske Gloser» er *Fan Prahl*, som i boken «*Ny Hungrvekja*» (Bergen 1858) hadde lagt frem et nasjonalt program i et sterkt oldnorsk-farvet mål, ledsaget av ordtydninger på tysk. Bjørnson hadde skrevet rosende om boken i «*Bergensposten*» 17. desbr. 1858.

79. Pianofortehandler *Sanne* i Kjøbenhavn var gift med et søskenbarn av Bjørnson.

81. Munchs «*Lord William Russell*» blev opført på teatret i Bergen i sæsonen 1858—59.

83. *Ole Bulls* lystjagt «*Villspel*» løp av stabelen i Bergen på hans fødselsdag 5. febr. 1859.

85. Terents's «*Andria*», utgit i dansk oversættelse 1858, blev meldt av *Ph. Weilbach* i «*Fædrelandet*» 5. febr. 1859.

86. Bjørnson hadde 21. mai 1859 fra gården Hop utenfor Bergen sendt Cl. Petersen innbydelse til å besøke ham, og da Petersen ikke kom, skrev han i juli pånytt og bad om telegrafisk besked.

87. Bjørnson kom ikke til å reise til Kjøbenhavn før i 1860.

89. *A. O. Vinje* skrev i «Dølen» 29. mai 1859 (Skrifter i Utval I 113), at «vi ikki eiga ein national Stevleik [o: drama], som er verd at setja seg upp af Krakkjen for, — med all Vyrndad for mangt og mykit baade af Ibsen, Blom, Rolf Olsen m. Fl. og mest for Riis for «Til Sæters».» Han meldte «*Arne*» i tre artikler i «Dølen» 9. oktbr.—6. novbr. 1859 som «ei Skalkeherming (Parodi) paa vort nationale Stræv» (Skr. i Utval IV 18—41).

90. «*Arne*» var utkommen i Bergen i august 1859, og Bjørnson var reist derifra omkr. 20. august.

92. *H. C. Andersens* roman «At være eller ikke være» utkom 1857; *Chr. Winthers* dikt «Hjortens Flugt» 1855.

93. *Henrik Krohn* (1826—1879) var kjøpmann i Bergen; han blev draget inn i den store krise, som medførte mange fallitter høsten 1859, og 1. septbr. inneholdt «Aftenbladet» telegram fra Bergen om at også han hadde innstillet sine betalinger.

94. *Grieg* og *Blaauw*, forretningsmenn i Bergen.

95. *Vinje* meldte *Asbjørnsens* «Norske Huldre-Eventyr og Folkesagn» i «Dølen» 28. aug. 1859 (Skrifter i Utval IV 11—18) og «Enkelte af *Ole Vigs* Arbeider» i «Dølen» 25. septbr. (Skr. i Utv. IV 147—152).

96. «*Faderen*» blev først trykt i «Nya nordiska dikter och skildringar», utgivne av arkivar *Axel Kullberg*, Stockholm 1859. I 1864 ønsket Bjørnson Kullberg til å oversætte «*Maria Stuart*» på svensk.

«*En glad gut*» blev trykt i «Aftenbladet» 1859, nr. 282—1860, nr. 67, men ikke fullført her.

97. *Cl. Petersen* meldte «*Arne*» i «*Fædrelandet*» 8. oktbr. 1859.

101. *Petersen* skrev om en «*En Digtsamling*» av *Welhaven* i «*Fædrelandet*» 4. febr. 1860. Hans kritik av opførelsen av «*Macbeth*» er optat i hans «*Dramaturgisk Kritik*», s. 197—206.

102. *H. v. Kleists* «*Gesammelte Schriften*» blev utgit av *Tieck* 1825, denne utgave «*revidirt, ergänzt und mit einer biographischen Einleitung versehen*» av *Julian Schmidt* 1859.

104. *M. Hammerich* (se nedenfor) utgav «*Evalds Levnet*» 1860.

Weilbach skrev i «*Nordisk Universitets-Tidsskrift*» IV 3 (1858), s. 33—49: «*Den Ensomme*», en anmeldelse av noveller av *A. Munch* og den franske forfatter *Saintine*.

105. Den danske skuespiller *Vilhelm Wiehe*, som fra 1851 var ansat ved *Kristiania Teater*, optrådte siste gang her den 25. mai 1860 og gik så til *Casino* i *Kjøbenhavn*, derfra i 1863 over til det *Kgl. Teater*. Hans bortreise vakte megen opsigt, da mange mente det var de nasjonale stridsmenn, særlig *Bjørnson*, som jaget ham bort, og den fremkalte en feide, som også *Ibsen* deltok i.

106. Den veninne av *Magdalene Thoresen* som her er sigtet til, er fru fabrikerier *Anker Heegaard*, f. *Feilberg*, som *Bjørnson* blev buden til i *Kjøbenhavn* sommeren 1860.

107. «*Det første Kys*» var det meningen skulde komme i *Gyldendalske Boghandels* nye tidsskrift «*Aftenlæsning*». Den 25. juli 1860 skriver *Bjørnson* fra *Kjøbenhavn* til sin kone, at han har begynt på fortellingen, men er atter blit kjed av den og har lagt den tilside for «*Arn-ljot*». Den 16. juli melder han, at han skriver på fortellingen og «*bliver færdig om to dage*».

Goldschmidts «*Hjemløs*» utkom 1853—1857.

108. *Runebergs* «*Fänrik Ståls sägner*», første samling, utkom 1848; andre samling ikke før til julen 1860.

110. *Grundtvig* hadde i 1858, 74 år gammel, giftet sig med enkefru Reedtz (f. 1826), en fødd komtesse Krag-Juel-Vind-Frijs.

112. *Martin Hammerich* (1811—1881), dansk skolemann og litteraturhistoriker, fra 1852 titulær professor; han samlet i sit hus en stor kreds ånds-interesserte mennesker.

113. Etatsråd *H. P. Hansen*, bankmann i Kjøbenhavn, blev ved sin død i 1861 betegnet i «Fædrelandet» som et av de «bedste Navne paa den liberale og nationale Side».

Fr. Barfod (1811—1896), populær-historisk forfatter, en ivrig skandinav.

114. *Chr. Birch-Reichenwald* var statsråd 1858—1861; han var for det meste chef for justisdepartementet, mens Riddervold styrte kirkedepartementet, som hadde med forfatterstipendierne.

115. *Skandinavisk naturforsker møte* blev holdt i Kjøbenhavn 8.—11. juli 1860.

Ad. Monod, «*Apostelen Paulus, fem Taler*», utkom i Bergen 1855.

116. *Mathilde, Anine og Emilie* var Bjørnsons søstre.

118. *Frida Petersen* døde alt i 1863, og Bjørnson skrev da et sørgedikt over henne i «Fædrelandet» for 24. mars (SV. VI 52—53).

120. *Chr. Hviid* (1834—1906) blev juridisk kandidat i 1858; han var protokolfører i Kjøbenhavns politi-ret 1864—1873, derefter borgermester først i Ringkjøbing til 1882, så i Stege til 1904. Han blev 1861 gift med en søster til Philip Weilbach.

123. *J. F. Giødwad* (1811—1891) var medredaktør av «Fædrelandet» fra 1840.

Hartvig Lassen begyndte sin læseboks-virksomhed i 1860 med en «Poetisk Læsebog for Skolernes højere Klasser»; her var i første utgave intet optat av Bjørnson.

124. *H. Bordevik* (1837—1867), fra Trondhjem, var fra 1859 teater-kritiker i «Aftenbladet»; han var direktør for det Norske Teater i Bergen i dets to siste leveår, 1861—1863.

Clemens Petersen utgav i 1860 en samling anmeldelser «Dramaturgisk Kritik».

125. *H. Chr. Fabritius* skrev om politik i «Aftenbladet» i årene 1860—1880; han blev tilslut sorenskriver og en fremstående høirepolitiker.

G. A. Krohg, departements-fullmægtig, var norsk utgiver av «Nordisk Universitets-Tidsskrift» 1854—1865 og redigerte fra 1857 i flere år artikkelen om Sverige i «Aftenbladet»; begge steder skrev han også om kunst.

126. *H. P. Holst*, dansk dikter, redigerte «Berlingske Tidende» i nogen tid fra 1859.

C. St. A. Bille grunnla «Dagbladet» i Kjøbenhavn 1851 og ledet det til 1872.

C. V. Rimestad, skolemann av fag, hadde fra 1848 været med i dansk politik på den demokratiske siden, men gikk fra 1864 som redaktør for «Dagstelegraf» mer i konservativ retning; hans hovedvirksomhet falt i «Arbeiderforeningen af 1860», som han stiftet og var formann i til sin død i 1879, og som han særlig brukte til å fremme folkeoplysningen.

127. *Chr. Friele* var redaktør for «Morgenbladet» 1857—1893.

N. Mejdell, bergmann av fag, var fra 1858 i nogen år redaktør for «Christiania-Posten».

Den første *biografi* av Bjørnson blev skrevet av Cl. Petersen og trykt i dansk «Illustreret Tidende» 7. oktbr. 1860.

128. *Vinje* var blit avvist for fusks den første gang han var oppe til artium (1849).

«Illustreret Nyhedsblad» for 4. novbr. 1860 inneholder noen bemerkninger om «Arne» og dens opprinnelige forlægger, *H. F. Geelmuydens Enke* i Bergen.

131. *Stina* var den lille danske barnepike fru Bjørnson hadde. Efter Bjørnsons bortreise flyttet fru Bjørnson til skipskaptein *J. Rabe*, som et par år i forveien søstrene hans hadde bodd hos.

138. *Fr. Due* var norsk statsminister 1841—1858, derefter norsk og svensk gesant i Wien til 1871.

139. *Jacob Konow* var norsk og svensk generalkonsul i Triest, *Frederik Mowinckel* det samme i Genova.

141. *M. G. Hoff-Rosenkrone*, eieren av det tidligere baroni Rosendal i Hardanger, hadde lovet Bjørnson økonomisk støtte.

144. *Frederik G. Hertzog*, den danske billedhugger, hadde bodd i Rom 1856—1860.

Den skandinaviske forening i Rom var dannet 1. oktober 1860.

N. Ravnkilde (1823—1890), dansk musiker, som levde i Rom.

Ole Fladager (1832—1871) levde i Rom fra 1858; Bjørnson hadde truffet ham i Kjøbenhavn 1857.

P. A. Munch opholdt sig i Rom fra novbr. 1858 til mai 1861.

145. *Sofia Ribbing*, svensk malerinne.

Den danske billedhugger *A. V. Saabye* bodde i Rom 1855—1865, og hadde i 1858 giftet sig der med en dansk dame.

F. Bætzmann (f. 1841) var kommen første gang til Italia i 1859; efter en reise til England kom han dit igjen høsten 1860 og blev der så til 1863. Han studerte særlig italiensk litteratur og kunst. Fra januar 1861 skrev han brev fra Italia i «Aftenbladet».

Ph. Weibach opholdt sig i Rom fra febr. 1860 til juli 1862, dels som sekretær hos den danske, norske og svenske konsul Bravo, dels som bibliotekar i den skandinaviske forening. Han giftet sig i desbr. 1860 med en dansk dame.

Den danske maler *Anton Dorph* opholdt sig i Italia 1859—1861.

Billedhuggeren *Vilhelm Bissen*, søn til H. V. Bissen, var i Italia fra 1857 til førstningen av 1861 og atter vinteren 1861—62.

Olafur Waage (1834—1909), teologisk kandidat fra 1859, gjorde 1860—1861 en utenlandsreise som også førte ham til Italia. Han vant 1867 den teologiske licentiatgrad på en avhandling om «J. P. Mynster og de filosofiske Bestræbelser paa hans Tid i Danmark»; men hans videnskapelige evner hermedes ellers sterkt av en sterk kritisk sans, og i 1871 gik han over i prestegjerningen. Efter den tid ophørte hans forbindelse med Bjørnson.

Paul Egede Nissen (1835—1891), medisinsk kandidat fra 1858, tjenstgjorde oktbr.—desbr. 1860 under Garibaldi i felttoget mot kong Frans av Neapel.

146. *V. Marstrand* hadde i 1859 malet et portræt av fru Heiberg.

W. Winkelmann var en tysk skuespiller av heltefaget, som Bjørnson hadde sét i Hannover, og i «Fædrelandet» for 15. desbr. 1860 hadde han skrevet, at der var slik en likhet mellem W. og en «stor Mester» i Norden, at en av dem måtte efterligne den andre.

150. *J. S. Welhaven* hadde været i Rom 1858—59.

151. *Johann Bravo*, en fødd tysker, som var kommen til Rom fra kunstakademiet i Kjøbenhavn for å bli maler; han blev først dansk konsul, senere også norsk og svensk.

155. *Carl Bloch* opholdt sig i Rom 1859—1865; han malte i den første tid særlig folkelivsbilleder, og utførte senere en række historiske malerier.

Esperance von Schwartz (1818—1899), en engelsk dame, i annet egteskap gift med en hamburgsk bankmann, bodde i Rom fra 1849—1865. Hun skrev under merket *Elpis Melena* en bok om Garibaldi på grunnlag

av hans egne fortællinger, utgit på tysk i Hamburg 1861. Bætzmann skrev om henne i sit første brev til «Aftenbladet» (1861, nr. 35).

164. Den danske arkæolog *P. O. Brøndsted* hadde ved sin død efterlatt sig et manuskript som i 1844 blev utgit i to bind med titelen «Reise i Grækenland 1810—13».

165. *Bordevik* blev i mars 1861 engagert som artistisk direktør ved teatret i Bergen, og tiltrådte stillingen i august.

De «*tossede Artikler*» må være Bjørnsons teaterbrev fra Hannover og Wien i «Fædrelandet» 15. og 24 desbr. 1860 (jfr. innledn. s. XLI). «*Fruen*» er visselig fru *Heiberg*, som i januar 1861 spillet hovedrollen i Schillers «*Maria Stuart*» på det Kgl. Teater (meldt av Cl. Petersen i «Fædrelandet» 30. januar).

167. Jfr. *Henriette Andersen* spillet Elisabeth i samme stykke.

169. «*Lauge med den tunge Haand*» er et stykke av Carit Etlar.

173. *Otto Evens* opholdt sig i Italia 1858—1862 og utførte her bl. a. «den forlorne søn med svinene».

174. Med dette brev fulgte en artikkel om *P. A. Munch*, som rådde til å la han få en rent videnskapelig stilling, fri for al undervisningspligt. Jeg har ikke funnet artikkelen trykt i «Aftenbladet».

177. *Didrik Schmitler* (1833—1888), norsk offiser og krigshistoriker. I en folkekalender for 1881 skrev han et stykke om «Major Jürgensen og Lærdølerne» en episode fra krigen i 1808.

I et utrykt brev til Karoline Bjørnson av 18. febr. 1861 skriver Bjørnson: «Ivar Aasens Landsmaal trenger jeg til et Digt om Lærdølingerne i 1808 og deres tyske Oberst Jürgensen. De dannede tilsammen det tappreste Regiment under hele Krigen, men de forstod ikke hinanden uden paa Gebærden. Dette løjerlige Emne

har jeg netop nu megen Trang til at behandle.» Sannsynligvis er det da for dette emne at han midt i juni 1860 bad Hegel skaffe ham Aasens «Prøver af Landsmaalet i Norge».

178. *Cl. Petersen* meldte i «Fædrelandet» 2. febr. 1861 «Smaadigte» av *Chr. Richardt*; i meldingen fins en drøftelse av spørsmålet om vor tid er «poetisk».

179. «*Fernbanen og Kirkegaarden*» optegnet *Bætzmann* et utkast til, efter muntlig fortælling av *Bjørnson* i Ariccia 13. juli 1861 (nu i Universitetsbiblioteket i Kristiania).

184. *Rudolf Schmidt* (1836—1899) var en nær ven av *Hviid*. I et utrykt brev til *Hviid* fra april 1861 skriver *Bjørnson* om ham: «Er han endnu, naar han taler, den samme absolute Selvhersker over alle literære Russer? Eller begynder han at blive ældre? — Der er baade Hjerter og Mod der. Du skal se, hvilken Hjælp vi engang vil faa i den Mand, naar det gjælder at holde ideelle Synsmaader ivejret.» Han hadde været bokhandlerlærling, men blev student 1861 og optrådte som forfatter av en hel række dikt, skuespil og fortællinger; i årene 1866—67 utgav han også fire filosofiske stridskrifter for *Rasmus Nielsens* lære.

189. *Heibergs* romantiske komedie «*Pottemager Walter*» er optat i hans Poetiske Skrifter I, hans lystspil «*Prindsesse Isabella*» i Poet. Skrifter IV.

192. *Rudolf Varberg* (1828—1869), dansk bladmann og radikal politiker, også en ivrig fritænker, var knyttet til «*Dagbladet*» fra 1852 og til «*Folkets Avis*» fra novbr. 1860.

198. *Peter Petersen*, stor forretningsmann i Kristiania,

201. *Amalia Lindegren* (1814—1891), svensk portræt- og genremalerinne; av henne eier det norske kunstmuseum i Kristiania to malerier fra 1853, «*Farfars undervisning*» og «*Enken og hennes barn*». Det må sik-

kert være henne Bjørnson har tænkt på; men han har skrevet «Fru Leengreen».

203. Geheimekonferensråd *F. F. v. Tillisch* var direktør for det Kgl. Teater i Kjøbenhavn 1859—1864.

Mens *Vilhelm Wiehe* endda til 1863 var ved Casino, virket hans bror *Michael Wiehe* ved det Kgl. Teater fra 1843 til sin død i 1864.

204. Jfr. *Fuliette Torberg* († 1863) debuterte som jomfru Ingeborg i Oehlschlägers «Dronning Margareta» 22. mars 1861 (meldt av Cl. Petersen i «Fædrelandet» 26. mars).

«*Fem Sange*» av Bjørnson med melodier av Ravnkilde utkom i Kjøbenhavn til julen 1861; det var diktene: Det gode Humør, Ved Søen, O vidste du bare, Da Barnet sov ind, og Aftenstemning.

207. *Conrad Fahn*, en morbror til fru Bjørnson, hadde gåt som frivillig med i den dansk-tyske krig 1848 og slog sig derefter ned i Sønderborg på Als, der han blev fullmægtig hos borgermesteren; efter 1864 flyttet han til Kjøbenhavn, der han døde.

208. *H. C. Andersen* var en måneds tid i Rom april—mai 1861. Til en fest for ham den 9. mai skrev Bjørnson et dikt, som blev trykt i «Fædrelandet» 23. mai. I følge med ham var den unge zoolog *Fonas Collin* (1840—1905), søn til Edvard Collin, som gjennom mange år hadde tat sig meget av Andersen.

220. *Carsten Hauch* var censor ved det Kgl. Teater efter J. L. Heiberg fra 1860—1871.

231. «*Tycho Brahes Ungdom*», skuespil av *Hauch* fra 1852.

233. *C. Bang* (1822—1898) var universitetsstipendiat i nordisk literatur fra 1858, derefter professor fra 1867.

Kirkehistorikeren *Fr. Hammerich* utgav i 1860 «Danmark i Valdemarernes Tid».

235. *Magdalene Thoresen* bodde i Kjøbenhavn 1861—1866.

Hans Matthison-Hansen (1807—1890), dansk musiker, organist i Roskilde fra 1852, gav konserter i Norge og Sverige 1861—62. Bjørnson kjente en av hans sønner (organisten *Gottfred M.-H.*) fra Kjøbenhavn og hadde truffet ham selv i Roskilde sommeren 1860; han skulde nu få et norsk blad til å gjøre hans konsertplaner kjent.

238. En moster til fru Bjørnson var gift med sin fætter *Adolph Fahn* i Bergen, og hos dem hadde fru Bjørnson været pleiedatter.

239. Amtstforvalter *Johannes Weilbach* bodde på Augustenborg.

245. *C. C. Salomonsen*, sakfører i Kristiania fra 1856, valgt til varamann til Stortinget 1859 fra Akershus amt.

Førgen Gjerdrum (1819—1875), forsikringsmann i Kristiania, sterkt sosialt interessert.

Asle Vangen, en husmann i Aal i Hallingdal, som i 1861 fik sølvmedaljen for borgerdåd.

247. *J. Edm. de Coninch* var fra 1840 kunsthandler i Kristiania og hadde et træskjærer- og billedhuggerverksted.

249. *A. Springers* «Geschichte der bildenden Künste im 19. Jahrh.» var utkommen 1858.

257. *Richter* blev autorisert som høiesteretsadvokat 13. mai 1861. Han flyttet derefter til sin fødegård Rostad i Nordre Trondhjems amt og blev året efter valgt til stortingsmann derfra.

260. *C. C. Bassøe* var oberstløytnant i det norske artilleri 1858—1879.

270. Bætzmann har 10. juli 1861 notert, at Bjørnson i slutten av juni falt på å skrive en opera om *Correggio* og nonnerne, da han læste om episoden i *Kuglers Geschichte der Malerei* II 13.

271. Den danske landskapsmaler *C. A. Kalle* levde i Italia 1860—62

272. *Ernst Meyer*, dansk genremaler, som døde i Rom 1. febr. 1861.

274. Før trykt i «Breve til H. C. Andersen» (Kbh. 1877), s. 617—620.

278. Brevet til *Ravnkilde* er, efter Bætzmanns optegnelser, svar på et brev fra Ravnkilde av 7. juli; de hadde alt vekslet flere brev om den påtænkte opera. Brevet er trykt efter en samtidig avskrift av Bætzmann (i Universitetsbiblioteket i Kristiania); det som han har utelatt i avskriften, handlet om den økonomiske ordning.

285. *H. C. Andersen* dediserte i 1857 en samling eventyr til fru major *Serre* i Maxen (Sachsen).

286. Før trykt i «Breve til H. C. Andersen», s. 615—616.

287. «*Breve fra F. P. Mynster*» utkom i Kjøbenhavn 1860, seks år efter biskop Mynsters død.

300. Sannsynligvis er her ment den yngre *Rosenkilde, A. M.*, skuespiller ved det Kgl. Teater fra 1856.

301. Bjørnson kjendte fabrikerier *Anker Heegaard* (se opplysning til s. 106) og vistnok også den unge filosof *P. S. V. Heegaard*.

305. *Albert Schweglers* «Geschichte der Philosophie im Umriss» (1848) var utkommen i dansk oversættelse 1856.

Cl. Petersen skrev i «Fædrelandet» 26.—28. august 1861: «Hamborg, Hannover og Kölln. Et Reiseindtryk.»

312. Fru *Fenny Clausen* fra Flensborg hadde gjort reisen til Italia sammen med fru Bjørnson. Hun renskrev en akt av «*Sigurd Slembe*» for Bjørnson.

317. To steddøtre til den store handelsmann og nasjonalliberale politiker *Alfred Hage* var gift med *C. Ploug* og *V. Bissen*, en datter til ham med *P. Heise*.

318. Hages svoger og kompagnon var *H. Puggaard*.

Oldforskeren *C. C. Rafn* var avancert fra etatsråd til konferensråd i 1859.

Den senere professor i æstetik *C. R. Nyblom* var på utenlandsreise 1861—62; i Rom blev han kjent med

sin tilkommende hustru, en datter til den danske maler Roed.

319. *A. F. Krieger* havde været minister 1856—1859.

S. G. Lallerstedt, svenk politiker, mest kjent for sin bok fra 1856 «Skandinavien, dess farhågor och förhoppningar».

320. *Georg Krohn* (1831—1870) var skuespiller ved teatret i Bergen fra 1856, derefter ved det Norske Teater i Kristiania fra 1860 og dets artistiske direktør 1862—63, endelig skuespiller ved Kristiania Teater til 1867 og atter fra 1869.

J. B. Klingenberg (1817—1882), ingeniørkaptein, var en av stifterne av det Norske Teater i Kristiania.

De to *Petersen* er formodentlig grosserer Peter Petersen og historikeren Siegwart Petersen.

Brevet til *Clemens Petersen* er før trykt i «Gads danske Magasin» 1910, s. 226—231.

326. *Rudolf Schmidt*, som fra 1859 meddelte oversættelser, særlig fra fransk, i «Fædrelandet», hadde i dette blad for 2. og 3. oktbr. 1861 oversat en avhandling «Den nyere Roman-Literatur» efter Emile Montégut i «Revue des deux mondes» og forsynt den med en del anmerkninger.

327. *L. Dietrichson*, som i 1858 hadde konkurrert med C. Bang om stipendiatposten i nordisk literatur, var fra våren 1861 dosent i faget ved Upsala universitet; der utgav han en «Indledning i Studiet af Danmarks Literatur i vort Aarhundrede», som fins omtalt av Cl. Petersen i «Fædrelandet» 7. febr. 1863 (i melding av en annen bok).

Oehlenschlägers statue på St. Annaplads i Kjøbenhavn blev avsløret 21. oktbr. 1861 med tale av biskop Martensen og sanger av C. Hauch og H. P. Holst.

329. *Hauch* var professor i æstetik efter *Oehlenschläger* fra 1851—1872.

333. Den tyske arkæolog *Julius Braun* havde 1856—58 utgit sit hovedverk «Geschichte der Kunst in ihrem Entwicklungsgang durch alle Völker der alten Welt hindurch».

334. Professor *M. J. Monrad* skrev hele fem artikler om «Kong Sverre» i «Morgenbladet» 26. septbr.—24. oktbr. 1861; *D. Meidell* forsvarte Bjørnson i «Aftenbladet» 9. og 12. oktbr. Stykket blev opført på Kristiania Teater 9. oktbr.

337. *Cl. Petersen* skrev i «Fædrelandet» 14.—16. oktbr. 1861: «Théâtre français og det kgl. Teater».

338. Han meldte i «Fædrelandet» 21. oktbr. 1861 *Carit Etlars* skuespil «Fengos Skat».

Brevet til *H. C. Andersen* er før trykt i «Breve til H. C. Andersen», s. 621—625.

339. *Andersen* utgav til julen 1861 en samling med fire eventyr (Iisjomfruen, Sommerfuglen, Psychen, Sneglen og Rosenhækken) og dediserte den med nogen verslinjer til Bjørnson.

340. *Andersens* eventyr «*Dyndkongens Datter*» var først trykt i en liten samling fra våren 1858.

343. Kanske her er sigtet til lægen og forfatteren *A. W. Thornam*.

